BIBLIOTECA NAZ.LE
110
A
24
NAPOLI

110
a
24.

83
N
48.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

M. ACCII
PLAUTI
COMŒDIÆ

Ex recensione

JO: ANTONII VULPII

Cum Notis Selectioribus.

ACCEDIT

Novus Index locupletissimus in quò rariora et obsoleta Poetæ verba explicantur

TOMUS IV.

VENETIIS MDCCLXXXVIII.

Apud Thomam Bettinelli.

Cum Facultate, ac Privilegio

BIBLIOTECA NAZIONALE NAPOLI

B. R. NEAPOLIS

Digitized by Google

Digitized by Google

M. ACCII PLAUTI

RUDENS.

DRAMATIS PERSONÆ.

ARCTURUS, *Prologus.*	PISCATORES.
SCEPARNIO, *servos.*	TRACHALIO, *servos.*
PLEUSIDIPPUS, *adolesc.*	LABRAX, *leno.*
DÆMONES, *senex.*	CHARMIDES, *parasitus.*
PALÆSTRA,) *mulieres.*	LORARII.
AMPELISCA,) *mulieres.*	GRIPUS, *piscator.*
SACERDOS, *anus.*	

ARGUMENTUM.

R*Eti piscator de mari extraxit vidulum,*
Ubi erant herilis filiæ crepundia,
Dominum ad lenonem quæ surrepta venerat.
Ea in clientelam suipte imprudens patris
Naufragio ejecta devenit: cognoscitur,
Suoque amico Pleusidippo jungitur.

ARCTURUS

PROLOGUS.

QUI gentes omnes, mariaque & terras movet,
Ejus sum civis civitate cælitum.
Ita sum, ut videtis, splendens stella candida,
Signum quod semper tempore exoritur suo,
Hic atque in cælo. nomen Arcturo est mihi.
Noctu sum in cælo clarus, atque inter deos:
Inter mortales ambulo interdius.
Et alia signa de cælo ad terram accidunt.
Qui est imperator divûm atque hominum Juppiter,
Is nos per gentis alium alià disparat,
Hominum quî facta, mores, pietatem & fidem
Noscamus; ut quemque adjuvet opulentia:
Qui falsas lites falsis testimoniis
Petunt; quique in jure abjurant pecuniam;
Eorum referimus nomina exscripta ad Jovem.
Cotidie ille scit, quis hìc quærat malum.
Qui hic litem adipisci postulant perjurio,
Mali res falsas qui impetrant apud judicem:
Iterum ille eam rem judicatam judicat,
Majore multâ multat, quam litem auferunt.
Bonos in aliis tabulis exscriptos habet.
Atque hoc scelesti in animum inducunt suum,

Digitized by Google

Jovem se placare posse donis, hostiis.
Et operam & sumtum perduunt: id eo fit, quia
Nihil ei acceptum est a perjuris supplicii.
Facilius, si qui pius est, a dîs supplicans,
Quam qui scelestus est, inveniet veniam sibi.
Iccirco moneo vos ego hæc, qui estis boni,
Quique ætatem agitis cum pietate & cum fide,
Retinete porro; post factum ut lætemini.
Nunc, huc qua caussa veni, argumentum eloquar.
Primum dum huic esse nomen urbi Diphilus
Cyrenas voluit. illic habitat Dæmones
In agro atque villa proxuma propter mare,
Senex, qui huc Athenis exsul venit, haud malus.
Neque is adeo propter malitiam patria caret:
Sed, dum alios servat, se impedivit interim:
Rem bene paratam comitate perdidit.
Huic filiola virgo periit parvola,
Eam de prædone vir mercatur pessumus.
Is eam huc Cyrenas leno advexit virginem.
Adolescens quidam civis hujus Atticus
Eam vidit ire e ludo fidicino domum.
Amare occœpit: ad lenonem devenit,
Minis triginta sibi puellam destinat,
Datque arrhabonem, & jurejurando alligat.
Is leno, ut se æquum est, flocci non fecit fidem:
Neque, quod juratus adolescenti dixerat.
Ei erat hospes, par illius, Siculus, senex

Digitized by Google

Scelestus, Agrigentinus, urbis proditor:
Is illius laudare infit formam virginis,
Et aliarum itidem, quæ ejus erant mulierculæ.
Infit lenoni suadere, ut secum simul
Eat in Siciliam: ibi esse homines voluptarios
Dicit: potesse ibi fieri eum divitem:
Ibi esse quæstum maxumum meretricibus.
Persuadet. navis clanculum conducitur.
Quidquid erat, noctu in navem comportat domo
Leno: adolescenti, qui puellam ab eo emerat,
Ait sese Veneri velle votum solvere.
Id hic est fanum Veneris, & eò ad prandium
Vocavit adolescentem huc. ipse hinc illico
Conscendit navem, avehit meretriculas.
Adolescenti alii narrant, ut res gesta sit:
Lenonem abivisse. ad portum adolescens venit:
Illorum navis longe in altum abscesserat.
Ego, quoniam video virginem asportarier,
Tetuli ei auxilium & lenoni exitium simul:
Increpui hibernum, & fluctus movi maritimos.
Nam Arcturus signum sum omnium acerrumum:
Vehemens sum exoriens: cum occido, vehementior.
Nunc ambo in saxo, leno atque hospes, simul
Sedent ejecti: navis confracta est ibus.
Illa autem virgo, atque altera itidem ancillula,
De navi timidæ desiluerunt in scapham.
Nunc eas ab saxo fluctus ad terram ferunt,

Ad villam illius, exsul ubi habitat senex,
Quojus deturbavit ventus tectum & tegulas.
Et servos illic est ejus, qui egreditur foras.
Adolescens huc jam adveniet, quem videbitis,
Qui illam mercatu'st de lenone virginem.
Valete, ut hostes vostri diffidant sibi.

Digitized by Google

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

SCEPARNIO.

PRO dî immortales! tempestatem cujusmodi
Neptunus nobis nocte hac misit proxuma!
Detexit ventus villam. Quid verbis opu'st?
Non ventus fuit, verum Alcumena Euripidi,
Ita omnis de tecto deturbavit tegulas:
Illustrioris fecit, fenestrasque indidit.

SCENA II.

PLEUSIDIPPUS, DÆMONES, SCEPARNIO.

PLEUSIDIPPUS.

ET vos a vostris abduxi negotiis,
Neque id processit, qua vos duxi gratia,
Neque quivi lenonem ad portum prehendere.
Sed mea desidia spem deserere nolui:
Eo vos, amici, detinui diutius.
Nunc huc ad Veneris fanum venio visere;
Ubi rem divinam se facturum dixerat.

SCEPARNIO.

Si sapiam, hoc, quod me mactat, concinnem lutum.

PLEUSIDIPPUS.

Prope me hinc nescio quis loquitur.

DÆMONES.

Heus! Sceparnio.

SCEPARNIO.

Qui nominat me?

DÆMONES.

Qui pro te argentum dedit.

SCEPARNIO.

Quasi me tuum esse servom dicas, Dæmones?

DÆMONES.

Luto usu'st multo, multam terram confode:
Villam integundam intellego totam mihi:
Nam nunc perlucet ea, quam cribrum, crebrius.

PLEUSIDIPPUS.

Pater, salveto, amboque adeo.

DÆMONES.

Salvos sies.

SCEPARNIO.

Sed utrum tu mas an femina es, qui illum patrem
Voces?

PLEUSIDIPPUS.

Vir sum equidem.

DÆMONES.

Quære vir porro patrem.

Digitized by Google

Filiolam ego unam habui, eam unam perdidi.
Virile secus numquam ullum habui.

PLEUSIDIPPUS.

At dî dabunt.

SCEPARNIO.

Tibi quidem hercle, quisquis es, magnum malum,
Qui oratione hìc nos occupatos occupes.

PLEUSIDIPPUS.

Isticcine vos habitatis?

SCEPARNIO.

Quid tu id quæritas?
An quo furatum mox venias, vestigas loca?

PLEUSIDIPPUS.

Peculiosum esse decet servom & probum,
Quem hero præsente prætereat oratio;
Aut qui inclementer dicat homini libero.

SCEPARNIO.

Et impudicum & impudentem hominem addecet,
Molestum ultro advenire ad alienam domum,
Cui debeatur nihil.

DÆMONES.

Tace, Sceparnio.
Quid opus, adolescens, *est*?

PLEUSIDIPPUS.

Isti infortunium,
Qui præfestinet, ubi herus assit, præloqui.
Sed nisi molestum'st, paucis percontarier

Digitized by Google

Volo ego ex te.

DÆMONES.

Dabitur opera, atque in negotio.

SCEPARNIO.

Quin tu in paludem is, exsiccasque arundines,
Quî pertegamus villam, dum sudum'st?

DÆMONES.

Tace.
Tu, si quid opus est, dice.

PLEUSIDIPPUS.

Dic, quod te rogo.
Ecquem tu hìc hominem crispum, incanum videris,
Malum, perjurum, palpatorem?

DÆMONES.

Plurimos.
Nam ego propter ejusmodi viros vivo miser.

PLEUSIDIPPUS.

Hìc dico in fanum Veneris qui mulierculas
Duas secum adduxit: quique adornaret sibi,
Ut rem divinam faciat aut hodie aut heri.

DÆMONES.

Non hercle, adolescens, jam hos dies complusculos
Quemquam istic vidi sacruficare: neque potest
Clam me esse, si qui sacruficant. semper petunt
Aquam hinc, âut ignem, aut vascula, aut cultrum, aut veru,
Aut aulam extarem, aut aliquid: quid verbis opu'st?

Veneri paravi vasa & puteum, non mihi.
Nunc intervallum jam hos dies multos fuit.

PLEUSIDIPPUS.

Ut verba præhibes, me periisse prædicas.

DÆMONES.

Mea quidem hercle caussa salvus sis licet.

SCEPARNIO.

Heus tu! qui fana ventris caussa circumis,
Jubere melius est prandium ornari domi;
Fortasse tu huc vocatus es ad prandium.
Ille, qui vocavit, nullus venit.

PLEUSIDIPPUS.

Admodum.

SCEPARNIO.

Nullum'st periculum te hinc ire impransum domum.
Cererem te melius quam Venerem sectarier;
Amore hæc curat, tritico curat Ceres.

PLEUSIDIPPUS.

Deludificavit me ille homo indignis modis.

DÆMONES.

Pro dii immortales, quid illuc est, Sceparnio,
Hominum secundùm litus?

SCEPARNIO.

Ut mea est opinio,
Propter viam illi sunt vocati ad prandium.

DÆMONES.

Quì?

Digitized by Google

SCEPARNIO.

Quia post cœnam, credo, laverunt herì,
Confracta navis in mari est illis.

DÆMONES.

Ita est.

SCEPARNIO.

At hercle nobis villa in terra & tegulæ.

DÆMONES.

Hui!
Homunculi, quanti estis! ejecti ut natant!

PLEUSIDIPPUS.

Ubi sunt ii homines, obsecro?

DÆMONES.

Hac ad dexteram,
Vidén' secundùm litus?

PLEUSIDIPPUS.

Video. sequimini.
Utinam sit is, quem ego quæro, vir sacerrumus!
Valete.

SCEPARNIO.

Si non moneas, nosmet meminimus.
Sed o Palæmon, sancte Neptuni comes,
Quique hercule illi socius esse diceris,
Quod facinus video!

DÆMONES.

Quid vides?

SCEPARNIO.

Mulierculas
Video sedenteis in scapha solas duas.
Ut afflictantur miseræ! euge euge, perbene,
Ab saxo avortit fluctus ad litus scapham.
Neque gubernator umquam potuit.
Non vidisse undas me majoris censeo.
Salvæ sunt, si illos fluctus devitaverint.
Nunc, nunc periculum'st! ejecit alteram,
At in vado'st. jam facile enabit. eugepæ!
Vidén', alteram illam ut fluctus ejecit foras!
Surrexit: horsum se capessit: salva res!
Desiluit hæc autem altera in terram e scapha.
Ut præ timore in genua in undas concidit!
Salva'st! evasit ex aqua; jam in litore est.
Sed dextrovorsum avorsa it in malam crucem.
Hem! errabit illæc hodie.

DÆMONES.

Quid id refert tua?

SCEPARNIO.

Si ad saxum quò capessit, ea deorsum cadit,
Errationis fecerit compendium.

DÆMONES.

Si tu de illarum cœnaturus vesperi es,
Illis curandum censeo, Sceparnio:
Si apud me esurus es, mihi dari operam volo.

Digitized by Google

SCEPARNIO.

Bonum æquomque oras.

DÆMONES.

Sequere me hac ergo.

SCEPARNIO.

Sequor.

SCENA III.

PALÆSTRA.

NImio hominum fortunæ minus miseræ memorantur,
Quam reapse experiundo iis datur acerbum!
Hoc Deo complacitum est? me hoc ornatu ornatam,
In incertas regiones, timidam, ejectam?
Hanccine ego ad rem natam miseram me memorabo?
Hanccine ego partem capio ob pietatem præcipuam?
Nam hoc mihi haud labori est laborem hunc potiri,
Si erga parentem aut deos me impiavi;
Sed id si parate curavi ut caverem;
Tum hoc mihi indecore, inique, immodeste
Datis, dî. nam quid habebunt sibi igitur impii
Posthac, si ad hunc modum est innoxiis honor
Apud vos? nam me, si sciam fecisse
Aut parentes sceleste, minus me miserer:
Sed herile scelus me sollicitat. ejus me impietas male

Digitized by Google

Habet. is navem atque omnia perdidit in mari.
Hæc bonorum ejus sunt reliquiæ. etiam, quæ simul
Vecta mecum in scapha'st, excidit. ego nunc sola sum.
Quæ si mihi foret salva saltem, labor
Lenior esset hic mihi ejus opera.
Nunc quam spem, aut opem, aut consilii quid capessam?
Ita hic solis locis compotita sum.
Hic saxa sunt, hic mare sonat, nec quisquam
Homo mihi obviam venit.
Hoc quod induta sum, summæ opes oppido,
Nec cibo, nec loco, tecta quo sim, scio.
Quæ mihi est spes, qua me vivere velim?
Nec loci gnara sum, nec diu hic fui.
Saltem aliquem velim, qui mihi ex his locis
Aut viam aut semitam monstret: ita nunc hac
An illac eam, incerta sum consilii:
Nec prope usquam hic quidem cultum agrum conspicor.
Algor, error, pavor membra omnia tenent.
Hæc parentes haud mei scitis miseri,
Me nunc miseram ita esse, uti sum. libera ego
Prognata fui maxume; nequidquam fui.
Nunc qui minus servio, quam si forem serva nata?
Neque quidquam umquam iis profui, qui me sibi eduxerunt.

SCENA IV.

AMPELISCA, PALÆSTRA.

AMPELISCA.

QUID mihi melius est, quid magis in rem est, quam corpore vitam secludam?
Ita male vivo: atque ita mihi multæ in pectore sunt curæ exanimales.
Nunc dein vitæ haud parco: perdidi spem, qua me oblectabam.
Omnia jam circumcursavi, atque omnibus in latebris perreptavi
Quærere conservam voce, oculis, auribus; ut pervestigarem.
Neque eam usquam invenio, neque quo eam, neque quà quæram consultum'st,
Neque quem rogitem responsorem, quemquam interea invenio.
Neque magis solæ terræ sunt, quam hæc loca atque hæ regiones.
Neque si vivit, eam vivam umquam quin inveniam, desistam.

PALÆSTRA.

Quænam vox mihi prope hic sonat?

AMPELISCA.

Pertimui.

Quis hic loquitur prope?

PALÆSTRA.

Spes bona, obsecro subventa

Mihi.

AMPELISCA.

Mulier est. muliebris vox mihi ad aures
Venit. *an* eximes ex hoc miseram metu?

PALÆSTRA.

Certo vox muliebris auris tetigit meas.
Num Ampelisca obsecro'st?

AMPELISCA.

Ten', Palæstra, audio?

PALÆSTRA.

Quin voco, ut me audiat, nomine illam suo.
Ampelisca!

AMPELISCA.

Hem quis est?

PALÆSTRA.

Ego Palæstra sum.

AMPELISCA.

Dic, ubi es?

PALÆSTRA.

Pol ego nunc in malis plurimis.

AMPELISCA.

Socia sum; nec minor pars mea'st quam tua.

Sed

Digitized by Google

Sed videre expeto te.

PALÆSTRA.

Mihi es æmula.

AMPELISCA.

Consequamur gradu vocem. ubi es?

PALÆSTRA.

Ecce me.

Accede ad me, atque adi contra.

AMPELISCA.

Fit sedulo.

PALÆSTRA.

Cedo manum.

AMPELISCA.

Accipe.

PALÆSTRA.

Dic, vivisne obsecro?

AMPELISCA.

Tu facis me quidem ut vivere nunc velim,
Quando mihi te licet tangere: ut vix mihi
Credo ego hoc, te tenere! obsecro, amplectere,
Spes mea! ut me omnium jam laborum levas!

PALÆSTRA.

Occupas præloqui, quæ mea est oratio.
Nunc abire hinc decet nos.

AMPELISCA.

Quo, amabo, ibimus?

PALÆSTRA.

Litus hoc persequamur.

AMPELISCA.

Sequor, quo lubet.

PALÆSTRA.

Siccine hic cum uvida veste grassabimur?

AMPELISCA.

Hoc quod est, id necessarium est perpeti.
Sed quid hoc, obsecro, est?

PALÆSTRA.

Quid?

AMPELISCA.

Vidén' amabo,
Fanum, videsne hoc?

PALÆSTRA.

Ubi est?

AMPELISCA.

Ad dexteram.

PALÆSTRA.

Video decorum dîs locum viderier.

AMPELISCA.

Haud longe abesse oportet homines hinc: ita hic
Lepidu'st locus. *nunc*, *quisquis* est deus, veneror,
Ut nos ex hac ærumna miseras eximat,
Inopes, ærumnosas ut aliquo auxilio adjuvet.

Digitized by Google

SCENA V.

SACERDOS, PALÆSTRA, AMPELISCA.

SACERDOS.

QUI sunt, qui a patrona preces mea expetessunt?
Nam vox precantum me huc foras excitavit.
Bonam atque obsequentem deam, atque haud gravatam
Patronam exsequuntur, benignamque multum.

PALÆSTRA.

Jubemus te salvere, mater.

SACERDOS.

Salvete,
Puellæ. sed unde vos ire cum uvida
Veste dicam, obsecro, tam mæstiter vestitas?

PALÆSTRA.

Illico hinc imus, haud longule ex hoc loco.
Verum longe hinc abest, unde huc vectæ sumus.

SACERDOS.

Nempe equo ligneo per vias cæruleas
Estis vectæ.

PALÆSTRA.

Admodum.

SACERDOS.

Ergo æquius vos erat
Candidatas venire hostiatasque. ad hoc

Fanum ad istunc modum non veniri solet.

PALÆSTRA.

Quæne ejectæ e mari sumus ambæ, obsecro!
Unde nos hostias agere voluisti huc?
Nunc tibi amplectimur genua egentes opum,
Quæ in locis nesciis nescia spe sumus,
Ut tuo recipias tecto, servesque nos,
Miserarumque te ambarum uti misereat,
Quibus nec locus ullus, nec spes parata est,
Neque hoc amplius, quam quod vides, nobis quidquam' st.

SACERDOS.

Manus mihi date; exsurgite a genibus ambæ:
Misericordior nulla me est feminarum.
Sed hic pauperes res sunt inopesque, puellæ:
Egomet vix vitam colo: Veneri cibo meo
Servio . . .

AMPELISCA.

Veneris fanum, obsecro, hoc est?

SACERDOS.

Fateor. ego
Hujus fani sacerdos clueo. verum, quidquid est,
Comiter fiet a me, quo nostra copia
Valebit. ite hac mecum.

PALÆSTRA.

. . . Amice benigneque
Honorem, mater, nostrûm habes.

SACERDOS.

Oportet.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

PISCATORES.

OMnibus modis, qui pauperes sunt homines, miseri vivunt,
Præsertim quibus nec quæstus est, nec didicere artem ullam,
Necessitate, quidquid est domi, id sat est habendum.
Nos jam de ornatu propemodum ut locupletes simus, scitis.
Hisce hami, atque hæ harundines sunt nobis quæstu & cultu.
Ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum:
Pro exercitu gymnastico & palæstrico, hoc habemus,
Echinos, lepadas, ostreas, balanos captamus, conchas,
Marinam urticam, musculos, plagusias, striatas.
Post id piscatum hamatilem & saxatilem aggredimur.
Cibum captamus e mari: sin eventus non venit,
Neque quidquam captum est piscium, salsi lautique pure
Domum redimus clanculum; dormimus incœnati.
Atque ut nunc valide fluctuat mare, nulla nobis spes est.

Nisi quid concharum capsimus, incœnati sumus profecto.
Nunc Venerem hanc veneremur bonam, ut nos lepide adjuverit hodie.

SCENA II.

TRACHALIO, PISCATORES.

TRACHALIO.

ANimo advorsavi sedulo, ne herum usquam præterirem.
Nam cum modo exibat foras, ad portum se ajebat ire,
Me huc obviam jussit sibi venire ad Veneris fanum.
Sed quos perconter, commode eccos video astare! adibo.
Salvete, fures maritimi, conchitæ, atque hamiotæ,
Famelica hominum natio! quid agitis? ut peritis?

PISCATORES.

Ut piscatorem æquom est; fame, siti, speque.

TRACHALIO.

Ecquem adolescentem huc,
Dum hic astatis, strenua facie, rubicundum, fortem, qui tres
Duceret chlamydatos cum machæriis, vidistis venire?

PISCATORES.

Nullum istac facie, ut prædicas, venisse huc scimus.

Digitized by Google

TRACHALIO.

Ecquem
Recalvom ac silonem senem, statutum, ventriosum,
Tortis superciliis, contracta fronte, fraudulentum,
Deorum odium atque hominum; malum, mali vitii probrique plenum,
Qui duceret mulierculas duas secum satis venustas?

PISCATORES.

Cum istiusmodi virtutibus operisque natus qui sit,
Eum quidem ad carnuficem est æquius, quam ad Venerem commeare.

TRACHALIO.

At si vidistis, dicite.

PISCATORES.

Huc profecto nullus venit.
Vale!

TRACHALIO.

Valete! credidi: factum est, quod suspicabar.
Data verba hero sunt; leno abiit scelestus exsulatum,
In navem ascendit, mulieres avexit; ariolus sum.
Is huc herum etiam ad prandium vocavit sceleris semen.
Numquid mihi meliu'st, quam illico hic opperiar herum, dum veniat?
Eâdem hanc sacerdotem Veneriam, si quid amplius scit,
Si videro, exquisivero: faciet me certiorem.

SCENA III.

AMPELISCA, TRACHALIO.

AMPELISCA.

INtellego: hanc quæ proxuma est villam Veneris ſano
Pulsare jussisti, atque aquam rogare.

TRACHALIO.

Cuja ad auris
Vox mihi advolavit?

AMPELISCA.

Obsecro! quis hic loquitur? quem ego video?

TRACHALIO.

Estne Ampelisca hæc, quæ foras e ſano egreditur?

AMPELISCA.

Estne hic Trachalio, quem conspicor, calator Pleusidippi?

TRACHALIO.

Ea est.

AMPELISCA.

Is est. Trachalio, salve!

TRACHALIO.

Salve, Ampelisca!
Quid agis tu?

AMPELISCA.

Ætatem haud mala male.

TRACHALIO.

Melius ominare!

Digitized by Google

AMPELISCA.

Verum omnes sapientes decet conferre & fabulari.
Sed Pleusidippus tuus herus ubi, amabo, est?

TRACHALIO.

Eja vero!
Quasi non sit intus.

AMPELISCA.

Neque pol est, neque ullus quidem huc venit.

TRACHALIO.

Non venit?

AMPELISCA.

Vera prædicas.

TRACHALIO.

Non est meum, Ampelisca.
Sed quam mox coctum est prandium?

AMPELISCA.

Quod prandium, obsecro te?

TRACHALIO.

Nempe rem divinam facitis hic.

AMPELISCA.

Quid somnias, amabo!

TRACHALIO.

Certe huc Labrax Pleusidippum ad prandium vocavit
Herum meum, herus voster.

AMPELISCA.

Pol haud miranda facta dicis.
Si deos decepit & homines, lenonum more fecit.

TRACHALIO.

Non rem divinam facitis hic vos, neque herus?

AMPELISCA.

Ariolare.

TRACHALIO.

Quid tu agis hic igitur?

AMPELISCA.

Ex malis multis, metuque summo,
Capitalique ex periculo, orbas auxiliique opumque huc
Recepit ad se Veneria hæc sacerdos, me, & Palæstram.

TRACHALIO.

An hic Palæstra'st, obsecro! heri mei amica?

AMPELISCA.

Certo.

TRACHALIO.

Inest lepos in nuntio tuo magnus, mea Ampelisca.
Sed istuc periculum perlubet quod fuerit vobis scire.

AMPELISCA.

Confracta est, mi Trachalio, hac nocte navis nobis.

TRACHALIO.

Quid, navis? quæ istæc fabula est!

AMPELISCA.

Non audivisti, amabo,
Quo pacto leno clanculum nos hinc auferre voluit
In Siciliam, & quidquid domi fuit, in navem imposivit?

Digitized by Google

Ea nunc perierunt omnia.

TRACHALIO.

Oh! Neptune lepide, salve:
Nec te aleator ullus est sapientior. profecto
Nimis lepide jecisti bolum: perjurum perdidisti.
Sed nunc ubi est leno Labrax?

AMPELISCA.

Perît potando, opinor.
Neptunus magnis poculis hac nocte eum invitavit.

TRACHALIO.

Credo, hercle, anancæo datum, quod biberet. ut ego amo te,
Mea Ampelisca! ut dulcis es! ut mulsa dicta dicis!
Sed tu & Palæstra quomodo salvæ estis?

AMPELISCA.

Scibis faxo.
E navi timidæ ambæ in scapham insiluimus: quia videmus
Ad saxa navem ferrier, properans exsolvi restim:
Dum illi timent, nos cum scapha tempestas dextrovorsum
Differt ab illis. itáque nos ventisque fluctibusque
Jactatæ exemplis plurimis miseræ perpetuam noctem:
Vix hodie ad litus pertulit nos ventus exanimatas.

TRACHALIO.

Novi, Neptunus ita solet: quamvis fastidiosus
Ædilis est: si quæ improbæ sunt merces, jactat omnes.

Digitized by Google

AMPELISCA.

Væ capiti atque ætati tuæ!

TRACHALIO.

Tuo! mea Ampelisca,
Scivi lenonem facere hoc, quod fecit. sæpe dixi.
Capillum promittam optumum'st, occipiamque ariolari.

AMPELISCA.

Cavistis ergo tu atque herus, ne abiret, cum scibatis?

TRACHALIO.

Quid faceret?

AMPELISCA.

Si amabat, rogas, quid faceret? asservaret
Dies noctesque: in custodia esset semper. verum ecastor
Ut multi fecit: ita probe curavit Pleusidippus.

TRACHALIO.

Cur tu istuc dicis?

AMPELISCA.

Res palam est.

TRACHALIO.

Scin' tu etiam? qui it lavatum
In balineas, ibi cum sedulo sua vestimenta servat,
Tamen surripiuntur: quippe qui, quem illorum observet, falsus est:
Fur facile, quem observet, videt: custos, qui fur sit, nescit.
Sed duce me ad illam. ubi est?

AMPELISCA.

I sane in Veneris fanum huc intro,
Sedentem flentemque opprimes.

TRACHALIO.

Ut jam istuc mihi molestum est!
Sed quid flet?

AMPELISCA.

Ego dicam tibi. hoc sese excruciat animi,
Quia leno ademit cistulam ei, quam habebat; ubi-
que habebat,
Quî suos parentes noscere posset: eam veretur
Ne perierit.

TRACHALIO.

Ubinam ea fuit cistellula?

AMPELISCA.

Ibidem in navi
Conclusit ipse in vidulum, ne copia esset ejus,
Quî suos parentes nosceret.

TRACHALIO.

O facinus impudicum,
Quam liberam esse oporteat, servire postulare!

AMPELISCA.

Nunc eam cum navi scilicet abivisse pessum in altum.
Et aurum & argentum fuit lenonis omne ibidem.
Credo aliquem immersisse, atque eum excepisse. id
misera mæsta'st,
Sibi eorum evenisse inopiam.

TRACHALIO.

Jam istoc magis usus facto'st,
Ut eam intro, consolerque eam, ne se sic excruciet animi:
Nam multa præter spem scio multis bona evenisse.

AMPELISCA.

At ego etiam, qui speraverint, spem decepisse multos.

TRACHALIO.

Ergo animus æquus optumum est ærumnæ condimentum.
Ego eo intro, nisi quid vis.

AMPELISCA.

Eas: ego, quod mihi imperavit
Sacerdos, id faciam; atque aquam hinc de proxumo rogabo.
Nam extemplo, si verbis suis peterem, daturos dixit:
Neque digniorem censeo vidisse anum me quemquam,
Cui deos atque homines censeam benefacere magis decere.
Ut lepide, ut liberaliter, ut honeste, atque haud gravate
Timidas, egentes, uvidas, ejectas, exanimatas
Accepit ad sese! haud secus, quam si ex se simus natæ:
Ut eapse *sic* succincta aquam calefactat, ut lavemus!

Nunc ne moræ illi ſim, petam hinc aquam, unde mihi imperavit.

Heus! ecquis in villa'ſt? ecquis hoc recludit? ecquis prodit?

SCENA IV.

SCEPARNIO, AMPELISCA.

SCEPARNIO.

QUIS est, qui nostris tam proterve foribus facit injuriam?

AMPELISCA.

Ego sum.

SCEPARNIO.

Hem! quid hoc boni est? heu! ædepol specie lepida mulier!

AMPELISCA.

Salve, adolescens.

SCEPARNIO.

Et tu multum salveto, adolescentula.

AMPELISCA.

Ad vos venio.

SCEPARNIO.

Accipiam hospitio, si mox venis,

Item ut affectam: nam nunc nihil est qui te inanem **

Sed quid ais, mea lepida, hilara?

AMPELISCA.

Aha! nimium familiariter
Me attrectas.

SCEPARNIO.

Pro dî immortales! Veneris effigia hæc quidem est.
Ut in ocellis hilaritudo est! eja, corpus quojusmodi!
Subvolturium! illud quidem, subaquilum volui dicere.
Vel papillæ quojusmodi! tum quæ indoles in savio est!

AMPELISCA.

Non ego sum pollucta pago: potín'ut me abstineas manum?

SCEPARNIO.

Non licet te sicce placide bellam belle tangere?

AMPELISCA.

Otium ubi erit, tum tibi operam ludo & deliciæ dabo:
Nunc, quamobrem huc sum missa, amabo, vel tu mihi ajas, vel neges.

SCEPARNIO.

Quid nunc vis?

AMPELISCA.

Sapienti ornatus, quid velim, indicium facit.

SCEPARNIO.

Meus quoque hic sapienti ornatus, quid velim, indicium facit.

AMPELISCA.

Hæc sacerdos Veneris hinc me petere jussit a vobis aquam.

SCE-

SCEPARNIO.

At ego basilicus sum: quem nisi oras, guttam non feres.

Nostro illum puteum periculo & ferramentis fodimus:

Nisi multis blanditiis, a me gutta non ferri potest.

AMPELISCA.

Cur tu aquam gravare, amabo, quam hostis hosti commodat?

SCEPARNIO.

Cur tu operam gravare mihi, quam civis civi commodat?

AMPELISCA.

Immo etiam tibi, mea voluptas, quæ voles, faciam omnia.

SCEPARNIO.

Eugepæ! salvus sum! hæc jam me suam voluptatem vocat.

Dabitur tibi aqua, ne nequidquam me ames: cedo mihi urnam.

AMPELISCA.

Cape,

Propera, amabo, efferre.

SCEPARNIO.

Manta: jam hic ero, voluptas mea.

AMPELISCA.

Quid sacerdoti me dicam hic demoratam tam diu?

Ut etiam nunc misera timeo, ubi oculis intueor mare!

Plautus T. IV. C

Digitized by Google

Sed quid ego misera video procul in litore,
Meum herum lenonem Siciliensemque hospitem,
Quos periisse ambos misera censebam in mari?
Jam illud mali plus nobis vivit, quam ratæ.
Sed quid ego cesso fugere in fanum, ac dicere hæc
Palæstræ; in aram uti confugiamus prius,
Quam huc scelestus leno veniat, nosque hic opprimat?
Confugiam hinc, res ita suppetit subito *mihi*.

SCENA V.

SCEPARNIO.

PRO dî immortales! in aqua numquam credidi
Voluptatem inesse tantam. ut hanc traxi lubens!
Nimio minus altus puteus visus est, quam prius.
Ut sine labore hanc extraxi! præfiscine,
Satis nequam sum: utpote qui hodie inceperim
Amare. hem tibi aquam, mea tu bella. hem! sic volo
Te ferre honeste, ut ego fero: ut placeas mihi.
Sed ubi tu es, delicata? cape aquam hanc sis. ubi es?
Amat hercle me, ut ego opinor: delituit mala.
Ubi tu es? etiamne hanc urnam acceptura? ubi es?
Commodule melius: tandem vero serio.
Etiam acceptura es urnam hanc? ubi tu es gentium?
Nusquam hercle equidem illam video. ludos me facit.

Apponam hercle urnam jam ego hanc in media via.
Sed autem, quid si hanc hinc abstulerit quispiam
Sacram urnam Veneris? mihi exhibeat negotium.
Metuo hercle, ne illa mulier mihi insidias locet,
Ut comprehendar cum sacra urna Veneria.
Nempe optimo *me* jure in vinculis enicet
Magistratus: si quis me hanc habere viderit.
Nam hæc litterata'st: ab se cantat cuja sit.
Jam hercle evocabo hinc hanc sacerdotem foras,
Ut hanc accipiat urnam. accedam huc ad fores.
Heus sis, Ptolemocratia! cape hanc urnam tibi:
Muliercula hanc nescio quæ huc ad me detulit.
Intro ferunda est. repperi negotium:
Siquidem his mihi ultro aggerunda etiam est aqua.

S C E N A VI.

LABRAX, CHARMIDES.

LABRAX.

QUI homo sese miserum & mendicum volet,
Neptuno credat sese atque ætatem suam:
Nam si quis quid cum eo rei commiscuit,
Ad hoc exemplum amittit ornatum, domum.
Ædepol, Libertas, lepida es, quæ numquam pedem
Voluisti in navem cum Hercule una imponere.
Sed ubi ille meus est hospes, qui me perdidit?

Digitized by Google

Atque eccum incedit!

CHARMIDES.

Quo, malum, properas, Labrax?
Nam equidem te nequeo consequi tam strenue.

LABRAX.

Utinam te prius quam oculis vidissem meis,
Malo cruciatu in Siciliam perbiteres;
Quem propter hoc mihi obtigit misero mali!

CHARMIDES.

Utinam, cum in ædes me ad te adduxisti tuas,
In carcere illo potius cubuissem die!
Deosque immortales quæso, dum vivas, uti
Omnes tui similes hospites habeas tibi.

LABRAX.

Malam Fortunam in ædis te adduxi meas.
Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio?
Quidve hinc abitio? quidve in navem inscensio?
Ubi perdidi etiam plus boni quam mihi fuit.

CHARMIDES.

Pol minume miror, navis si fracta'st tibi;
Scelus te, & sceleste parta quæ vexit bona.

LABRAX.

Pessum dedisti me blandimentis tuis.

CHARMIDES.

Scelestiorem cœnam cœnavi tuam,
Quam quæ Thyestæ quondam anteposita est, & Tereo.

Digitized by Google

LABRAX.

Perii, animo male fit, contine, quæso, caput.

CHARMIDES.

Pulmoneum ædepol nimis velim vomitum vomas.

LABRAX.

Eheu Palæstra atque Ampelisca! ubi estis nunc?

CHARMIDES.

Piscibus in alto, credo, præbent pabulum.

LABRAX.

Mendicitatem mihi obtulisti opera tua,
Dum tuis auscultò magnidicis mendaciis.

CHARMIDES.

Bonam est quod habeas gratiam merito mihi,
Qui te ex insulso salsum feci opera mea.

LABRAX.

Quin tu hinc is a me in maxumam malam crucem.

CHARMIDES.

Eas! easque res agebam commodum.

LABRAX.

Eheu! quis vivit me mortalis miserior!

CHARMIDES.

Ego multò tanto miserior, quam tu, Labrax.

LABRAX.

Quî?

CHARMIDES.

Quia ego indignus sum, tu dignus, qui sies.

Digitized by Google

LABRAX.

O scirpe, scirpe! laudo fortunas tuas,
Qui semper servas gloriam aritudinis.

CHARMIDES.

Equidem me ad velitationem exerceo:
Nam omnia corusca præ tremore fabulor.

LABRAX.

Ædepol, Neptune, es balneator frigidus:
Cum vestimentis posteaquam abs te abii, algeo.
Ne thermopolium quidem ullum instruit:
Ita salsam præbet potionem & frigidam.

CHARMIDES.

Ut fortunati sunt fabri ferrarii,
Qui apud carbones assident! semper calent.

LABRAX.

Utinam fortuna nunc anatina uterer,
Uti, cum exivissem ex aqua, arerem tamen!

CHARMIDES.

Quid, si aliquò ad ludos me pro manduco locem?

LABRAX.

Quapropter?

CHARMIDES.

Quia pol clare crepito dentibus.
Jure optumo me lavisse arbitror.

LABRAX.

Quî?

CHARMIDES.

Quia auderem tecum in navem ascendere,
Qui a fundamento mihi usque movisti mare.

LABRAX.

Tibi auscultavi, tu promittebas mihi
Illic esse quæstum maxumum meretricibus;
Ibi me corruere posse ajebas divitias.

CHARMIDES.

Jam postulabas te, impurata belua,
Totam Siciliam devoraturum insulam.

LABRAX.

Quænam balæna meum voravit vidulum,
Aurum atque argentum ubi omne compactum fuit?

CHARMIDES.

Eadem illa, credo, quæ meum marsupium,
Quod plenum argenti fuit in sacciperio.

LABRAX.

Eheu! redactus sum usque ad hanc unam tuniculam,
Et ad hoc misellum pallium. perii oppido!

CHARMIDES.

Vel consociare mihi quidem tecum licet:
Æquas habemus partes.

LABRAX.

Saltem si mihi
Mulierculæ essent salvæ! spes aliquæ forent.
Nunc si me adolescens Pleusidippus viderit,

A quo arrhabonem pro Palæstra acceperam,
Jam se exhibebit hic mihi negotium.

CHARMIDES.

Quid, stulte, ploras? tibi quidem ædepol copia'st,
Dum lingua vivet, quî rem solvas omnibus.

SCENA VII.

SCEPARNIO, CHARMIDES, LABRAX.

SCEPARNIO.

QUID illuc, obsecro, est negotii, quod duæ mulierculæ
Hic in fano Veneris signum flentes amplexæ tenent,
Nescio quem metuentes miseræ? nocte hac vero proxuma
Se jactatas atque ejectas hodie esse ajunt e mari.

LABRAX.

Obsecro hercle, adolescens, ubi istæc sunt, quas memoras, mulieres?

SCEPARNIO.

Hic in fano Veneris.

LABRAX.

Quot sunt?

SCEPARNIO.

Totidem quot ego & tu sumus.

Digitized by Google

LABRAX.

Nempe meæ.

SCEPARNIO.

Nempe nescio istuc.

LABRAX.

Qua sunt facie?

SCEPARNIO.

Scitula.

Vel ego amare utramvis possim, si probe appotus siem.

LABRAX.

Nempe puellæ?

SCEPARNIO.

Nempe molestus es: vise, si lubet.

LABRAX.

Meas oportet intus esse hic mulieres, mi Charmides.

CHARMIDES.

Juppiter te perdat, & si sunt, & si non sunt tamen.

LABRAX.

Intro rumpam jam huc in Veneris fanum.

CHARMIDES.

In barathrum mavelim.

Obsecro, hospes, da mihi aliquid, ubi condormiscam, loci.

SCEPARNIO.

Istic ubi vis condormisce: nemo prohibet, publicum est.

CHARMIDES.

At vides me, ornatus ut sim vestimentis uvidis:
Recipe me in tectum, da mihi vestimenti aliquid aridi,
Dum mea arescunt: in aliquo tibi referam gratiam.

SCEPARNIO.

Tegillum eccillud mihi unum arescit: id si vis, dabo:
Eodem amictus, eodem tectus esse soleo, si pluvit.
Tu istæc mihi dato: exarescunt faxo.

CHARMIDES.

Eho! an te pœnitet,
In mari quod elavi, ni hìc in terra iterum eluam?

SCEPARNIO.

Eluas tu an exungare, ciccum non interduim.
Tibi ego numquam quidquam credam, nisi accepto pignore.
Tu vel suda, vel peri algu. vel tu ægrota, vel vale:
Barbarum hospitem mihi in ædeis, nihil moror: sat litium est.

CHARMIDES.

Jamne abis? venales illic ductitavit, quisquis est:
Non est misericors. sed quid ego hìc asto infelix, uvidus?
Quin abeo hinc in Veneris fanum, ut edormiscam hanc crapulam,
Quam potavi præter animi, quàm libuit, sententiam.
Quasi vinis Græcis Neptunus nobis suffudit mare:

Itaque alvom prodi ſperavit nobis ſalſis poculis.
Quid opu'ſt verbis? ſi invitare nos paullisper pergeret,
Ibidem obdormiſſemus: nunc vix vivos amiſit domum.
Nunc lenonem, quid agit intus, viſam, convivam meum.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

DÆMONES.

Miris modis dî ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
Ne dormientes quidem sinunt quiescere.
Velut ego hac nocte, quæ præcessit, proxuma
Mirum atque inscitum somniavi somnium.
Ad hirundininum nidum visa est simia
Ascensionem ut faceret admolirier:
Neque eas eripere quibat inde. postibi
Videbatur ad me simia aggredirier,
Rogare, scalas ut darem utendas sibi.
Ego ad hoc exemplum simiæ respondeo,
Natas ex Philomela atque ex Progne esse hirundines.
Ago cum illa, ne quid noceat meis popularibus.
Atque illa animo jam fieri ferocior,
Videtur ultro mihi malum minitarier.
In jus vocat me. ibi ego nescio quomodo
Iratus videor mediam arripere simiam:
Concludo in vincla bestiam nequissumam.
Nunc quam ad rem dicam hoc attinere somnium,

Numquam hodie quivi ad conjecturam evadere.
Sed quid hic in Veneris fano
Clamoris oritur! animus mirat.

SCENA II.

TRACHALIO, DÆMONES.

TRACHALIO.

PRO, Cyrenenses populares! vostram ego imploro fidem,
Agricolæ, accolæ, propinqui qui estis his regionibus,
Ferte opem inopiæ, atque exemplum pessumum pessumdate,
Vindicate: ne impiorum potior sit pollentia,
Quam innocentium, qui se scelere fieri nolunt nobiles.
Statuite exemplum impudenti, date pudori præmium.
Facite hic lege potius liceat, quam vi, victo vivere.
Currite huc in Veneris fanum: vostram iterum imploro fidem,
Qui prope hic adestis, quique auditis clamorem meum,
Ferte suppetias, qui Veneri, Veneriæque antistitæ
More antiquo in custodiam suum commiserunt caput.
Prætorquete injuriæ prius collum, quam ad vos perveniat.

DÆMONES.

Quid istuc est negotii?

TRACHALIO.

Per ego te hæc genua obtestor, senex,
Quisquis es.

DÆMONES.

Quin tu ergo omitte genua, & quid sit, mihi expedi,
Quid tumultues?

TRACHALIO.

Teque oro & quæso, si speras tibi
Hoc anno multum futurum sirpe & laserpitium,
Eamque eventuram exagogam Capuam salvam & sospitem,
Atque ab lippitudine usque siccitas ut sit tibi.

DÆMONES.

Sanſin' es?

TRACHALIO.

Seu tibi confidis fore multam magudarim,
Ut te ne pigeat dare operam mihi, quod te orabo, senex.

DÆMONES.

At ego te per crura & talos, tergumque obtestor tuum,
Si tibi ulmeam uberem esse speras virgidemiam,
Et tibi esse eventuram hoc anno uberem messem mali,
Ut mihi istuc dicas negotii quid sit, quod tumultues.

Digitized by Google

TRACHALIO.

Quî lubet maledicere? equidem tibi bona exoptavi omnia.

DÆMONES.

Bene equidem tibi dico, qui, te digna ut eveniant, precor.

TRACHALIO.

Obsecro, hoc prævortere ergo.

DÆMONES.

Quid negotii est?

TRACHALIO.

Mulieres
Duæ innocentes intus hic sunt, tui indigentes auxilii,
Quibus advorsum jus, legesque insignite injuria hic
Facta est, ſitque in Veneris ſano. tum sacerdos Veneria
Indigne afflictatur.

DÆMONES.

Quis homo est tanta confidentia,
Qui sacerdotem audeat violare? sed eæ mulieres
Quæ sunt? aut quid iis iniqui ſit?

TRACHALIO.

Si das operam, eloquar.
Veneris signum sunt amplexæ. nunc * * *
Eas deripere volt. eas ambas esse oportet * * *

DÆMONES.

Quis istic est, qui deos tam parvipendit?

Digitized by Google

TRACHALIO.

Fraudis, sceleris, parricidii, perjurii plenus,
Legirupa, impudens, impurus, inverecundissumus:
Uno verbo absolvam, Leno'st: quid illum porro prædicem?

DÆMONES.

Ædepol infortunio hominem prædicas donabilem.

TRACHALIO.

Qui sacerdoti scelestus fauces interpresserit.

DÆMONES.

At malo cum magno suo fecit hercle. ite istinc foras,
Turbalio, Sparax! ubi estis?

TRACHALIO.

I, obsecro, intro, subveni
Illis.

DÆMONES.

Iterum haud imperabo. sequimini hac.

TRACHALIO.

Age nunc jam,
Jube oculos elidere, itidem ut sepiis faciunt coqui.

DÆMONES.

Proripite hominem pedibus huc, itidem quasi occisam suem.

TRACHALIO.

Audio tumultum: opinor, leno pugnis pectitur.
Nimis velim improbissumo homini malas edentaverint.
Sed ecce ipsæ huc egrediuntur timidæ e fano mulieres.

SCE-

Digitized by Google

SCENA III.

PALÆSTRA, AMPELISCA, TRACHALIO.

PALÆSTRA.

NUNC id est, cum omnium copiarum atque opum,
Auxilii, præsidii viduitas nos tenet,
*Nec ulla spe*cula est, quæ salutem afferat:
Nec scimus, quam in partem ingredi persequamur.
Maxumo miseræ in metu nunc sumus ambæ,
Tanta importunitas, tantaque injuria
Facta in nos est modo hic intus ab nostro hero;
Qui scelestus sacerdotem anum præcipem
Reppulit, propulit, perquam indignis modis,
Nosque ab signo intimo vi deripuit sua.
Sed nunc sese ut ferunt res fortunæque nostræ,
Par est moriri. neque est? melius morte, in malis
Rebus, miseris.

TRACHALIO.

Quid est? quæ illæc oratio'st?
Cesso ego has consolari? heus, Palæstra!

PALÆSTRA.

Qui vocat?

TRACHALIO.

Heus, Ampelisca!

Digitized by Google

AMPELISCA.

Obsecro, quis est, qui vocat?

PALÆSTRA.

Quis is est, qui nominat?

TRACHALIO.

Si respexis, scies.

PALÆSTRA.

O salutis meæ spes!

TRACHALIO.

Tace, ac bono animo es.
Me vide.

PALÆSTRA.

Si modo id liceat, vis ne opprimat:
Quæ vis, vim mihi afferam ipsa, adigit.

TRACHALIO.

Ah desine! nimis inepta es.

AMPELISCA.

Desiste dictis nunc jam miseram me consolari.

PALÆSTRA.

Nisi quid re præsidium apparas, Trachalio, acta hæc res est:
Certum'st moriri, quam hunc pati *grassari* lenonem in me.
Sed muliebri animo sum tamen: miseræ *ubi venit* in mentem
Mihi mortis, metus membra occupat ædepol.

TRACHALIO.

Etsi hoc acerbum,

Digitized by Google

Bonum animum habete.

PALÆSTRA.

Nam, obsecro, unde *animus* mihi invenitur?

TRACHALIO.

Ne, inquam, timete: assidite hic in ara.

AMPELISCA.

Istæc quid ara
Prodesse nobis *plus* potest, quam signum in fano hìc intus
Veneris, quod amplexæ modo, unde abreptæ per vim miseræ?

TRACHALIO.

Sedete hic modo: ego hinc vos tamen tutabor. aram habete hanc
Vobis pro castris: mœnia hinc ego defensabo.
Præsidio Veneris malitiæ lenonis contra incedam.

AMPELISCA.

Tibi auscultamus. &, Venus alma, ambæ te obsecramus,
Aram amplexantes hanc tuam lacrimantes, genibus nixæ,
Nos in custodiam tuam ut recipias, & tutere:
Illos scelestos, qui tuum fecerunt fanum parvi,
Ut ulciscare, nosque ut hanc tua pace aram obsidere
Patiare, *quæ elautæ* ambæ sumus opera Neptuni noctu:
Ne invisas habeas, neve iccirco nobis vitio vortas,
Si quippiam'st, minus quod bene esse lautum arbitrare.

TRACHALIO.

Æquom has petere intellego: decet abs te id impetrarier:

Ignoscere his te convenit: metus has, id ut faciant, subigit.

Te ex concha natam esse autumant: cave tu harum conchas spernas.

Sed optume eccum exit senex, patronus mihique & vobis.

SCENA IV.

DÆMONES, TRACHALIO, LORARII, LABRAX.

DÆMONES.

EXI e fano, natum quantum est hominum sacrilegissume.

Vos in aram abite sessum. sed ubi sunt?

TRACHALIO.

Huc respice.

DÆMONES.

Optume.

LORARII.

Istuc volueramus. jube modo accedat prope.

DÆMONES.

Tune legirupionem hic nobis cum dîs facere postulas?

Pugnum in os impinge.

LABRAX.

Iniqua hæc patior cum pretio tuo.

DÆMONES.

At etiam minitatur audax.

LABRAX.

Jus meum ereptum est mihi,
Meas mihi ancillas invito me eripis.

TRACHALIO.

Ergo dato
De senatu Cyrenensi quemvis opulentum *arbitrum*,
Si tuas esse oportet, nive eas esse oportet liberas,
Nive te in carcerem compingi est æquom, ætatemque ibi
Te usque habitare, donec totum carcerem contriveris.

LABRAX.

Non hodie isti rei auspicavi, ut cum furcifero fabuler.
Te ego appello.

DÆMONES.

Cum istoc primum, qui te novit, disputa.

LABRAX.

Tecum ago.

TRACHALIO.

Atqui mecum agendum'st. suntne illæ ancillæ tuæ?

LABRAX.

Sunt.

TRACHALIO.

Agedum ergo, tange utramvis digitulo minumo modo.

LABRAX.

Quid, si attigero?

TRACHALIO.

Extemplo hercle ego te ſollem pugilatorium
Faciam, & pendentem incursabo pugnis, perjurissume.

LABRAX.

Mihi non liceat meas ancillas Veneris de ara abducere?

DÆMONES.

Non licet: *ita* est lex apud nos.

LABRAX.

Mihi cum vostris legibus
Nihil est commercii. equidem istas jam ambas educam foras.
Tu, senex, si istas amas, huc arido argento'st opus.

DÆMONES.

Hæ autem Veneri complacuerunt.

LABRAX.

Habeat, si argentum dabit.

DÆMONES.

Do tibi argentum. nunc adeo ut scias meam sententiam,
Occipito modo illis afferre vim joculo pausillulum,
Ita hinc ego te ornatum amittam, tu ipsus te ut non noveris.

Vos adeo, ubi ego innuero vobis, si ne ei caput exoculassitis;
Quasi murteta juncis, item ego vos virgis circumvinciam.

LABRAX.

Vi agis mecum.

TRACHALIO.

Etiam vim opprobras, flagitii flagrantia?

LABRAX.

Tun', trifurcifer, mihi audes inclementer dicere?

TRACHALIO.

Fateor, ego trifurcifer sum; tu es homo apprime probus.
Num quî minus hasce esse oportet liberas?

LABRAX.

Quid, liberas?

TRACHALIO.

Atque heras tuas quidem hercle, atque ex germana Græcia:
Nam altera hæc est nata Athenis ingenuis parentibus.

DÆMONES.

Quid ego ex te audio?

TRACHALIO.

Hanc Athenis esse natam liberam.

DÆMONES.

Mea popularis, obsecro, hæc est?

TRACHALIO.

Non tu Cyrenensis es?

DÆMONES.

Immo Athenis natus altusque educatusque Atticis.

TRACHALIO.

Obsecro, defende cives tuas, senex.

DÆMONES.

O filia
Mea! cum ego hanc video, mearum me absens miseriarum commones.
Trima quæ periit mihi, jam tanta esset, si vivit, scio.

LABRAX.

Argentum ego pro istisce ambabus, cujæ erant, domino dedi:
Quid mea refert, hæ Athenis natæ, an Thebis sient,
Dum mihi recte servitutem serviant?

TRACHALIO.

Itáne impudens,
Tune hìc feles virginalis liberos parentibus
Sublectos habebis, atque indigno quæstu conteres?
Nam huic alteræ patria quæ sit, profecto nescio:
Nisi scio probiorem hanc esse, quam te, impuratissume.

LABRAX.

Tuæ istæ sunt?

TRACHALIO.

Contende ergo, uter sit tergo verior.

Digitized by Google

Ni offerumentas habebis plures in tergo tuo,
Quam ulla navis longa clavos, tum ego ero mendacissumus:
Postea aspicito meum, quando ego tuum inspectavero,
Nisi erit tam sincerum, ut quivis dicat ampullarius,
Optimum esse opere faciundo corium, & sincerissumum;
Quid caussæ est, quin virgis te usque ad saturitatem sauciem?
Quid illas spectas? quas si attigeris, oculos eripiam tibi.

LABRAX.

Atqui, quia vetas, utramque jam mecum abducam simul.

DÆMONES.

Quid facies?

LABRAX.

Volcanum adducam, is Veneris est advorsarius.

DÆMONES.

Quo illic it?

LABRAX.

Heus ecquis hic est? heus.

DÆMONES.

Si attigeris ostium,
Jam, hercle, tibi messis in ore fiet mergis pugneis.

LORARII.

Nullum habemus ignem, ficis victitamus aridis.

Digitized by Google

DÆMONES.

Ego dabo ignem, siquidem in capite tuo conflandi copia'st.

LABRAX.

Ibo, hercle, aliquo quæritatum ignem.

DÆMONES.

Quid, cum inveneris?

LABRAX.

Ignem magnum hic faciam.

DÆMONES.

Quin ut humanum exuras tibi.

LABRAX.

Immo hasce ambas hic in ara ut vivas comburam.

DÆMONES.

Id volo:
Nam, hercle, ego te barba continuo arripiam, & in ignem conjiciam,
Teque ambustulatum objiciam magnis avibus pabulum.
Cum conjecturam egomet mecum facio, hæc illa est simia,
Quæ has hirundines ex nido volt eripere ingratiis,
Quod ego in somnis somniavi.

TRACHALIO.

Scin' quid? tecum oro, senex,
Ut illas serves, vim defendas, dum ego herum adduco meum.

Digitized by Google

DÆMONES.

Quære herum, atque adduce.

TRACHALIO.

At hic ne.

DÆMONES.

Maxumo malo ſuo,
Si attigerit, ſive occeptaſſit.

TRACHALIO.

Cura.

DÆMONES.

Curatum eſt, abi.

TRACHALIO.

Hunc quoque aſſerva ipſum, ne quo abitat. nam promiſimus
Carnifici aut talentum magnum, aut hunc hodie ſiſtere.

SCENA V.

DÆMONES, LABRAX, PALÆSTRA, AMPELISCA, LORARII.

DÆMONES.

UTrum tu, leno, cum malo libentius
Quieſcis, an ſic ſine malo, ſi copia eſt?

LABRAX.

Ego, quæ tu loquere, flocci non facio, ſenex.
Meas quidem te invito, & Venere, & ſummo Jove,

De ara capillo jam deripiam.

DÆMONES.

Tange dum.

LABRAX.

Tangam hercle vero.

DÆMONES.

Agedum ergo! accede huc modo.

LABRAX.

Jube dum recedere istos ambo illuc modo.

DÆMONES.

Immo ad te accedent.

LABRAX.

Non hercle egomet censeo.

DÆMONES.

Quid ages, si accedent propius?

LABRAX.

Ego recessero.
Verum, senex, si te umquam in urbe offendero,
Numquam hercle quisquam me lenonem dixerit,
Si non te ludos pessumos dimisero.

DÆMONES.

Facito istuc, quod minitaris. sed nunc interim
Si illas attigeris, dabitur tibi magnum malum.

LABRAX.

Quam magnum vero?

DÆMONES.

Quantum lenoni sat est.

Digitized by Google

LABRAX.

Minacias ego istas flocci non facio tuas.
Equidem te invito jam ambas rapiam.

DÆMONES.

Tange dum.

LABRAX.

Tangam hercle vero.

DÆMONES.

Tange! sed scín, quomodo?
I dum, Turbalio, curriculo affer
Duas clavas.

LABRAX.

Clavas?

DÆMONES.

Sed probas: propera cito.
Ego te hodie faxo recte acceptum, ut dignus es.

LABRAX.

Eheu! scelestus galeam in navi perdidi:
Nunc mihi opportuna hic esset, salva si foret.
Licet saltem istas mihi appellare?

DÆMONES.

Nón licet.
Ehem! optume ædepol, eccum, clavator advenit.

LABRAX.

Illud quidem, ædepol, tinnimentum est auribus.

DÆMONES.

Age accipe illanc alteram clavàm, Sparax:

Age alter istinc, alter hinc assistite.
Assistite ambo. sic! audite nunc jam:
Si hercle illic illas hodie digito tetigerit
Invitas, ni istunc istis invitassitis
Usque adeo, donec, qua domum abeat, nesciat,
Perîstis ambo. si appellabit quempiam,
Vos respondetote istinc istarum vicem:
Sin ipse abire hinc volet, quantum potest,
Extemplo amplectitote crura fustibus.

LABRAX.

Etiam me abire hinc non sinent?

DÆMONES.

Dixi satis.
Et ille ubi servos cum hero huc advenerit,
Qui herum arcessivit, itote extemplo domum.
Curate hæc sultis magna diligentia.

LABRAX.

Heu hercle! næ istic fana mutantur cito.
Jam hoc Herculis est, Veneris fanum quod fuit.
Ita duo destituit signa hìc cum clavis senex.
Non hercle quo hinc nunc gentium aufugiam scio,
Ita nunc mihi utrumque sævit & terra & mare.
Palæstra!

LORARII.

Quid vis?

LABRAX.

Apage! controversia est.

Hæc equidem Palæstra, quæ respondit, non mea est.
Heus Ampelisca!

LORARII.

Cavesis infortunio.

LABRAX.

Ut potest, ignavi homines satis recte monent.
Sed vobis dico, heus vos! num molestia est,
Me adire ad illas propius?

LORARII.

Nihil nobis quidem.

LABRAX.

Numquid molestum mihi erit?

LORARII.

Nihil, si caveris.

LABRAX.

Quid est, quod caveam?

LORARII.

Hem a crasso infortunio.

LABRAX.

Quæso, hercle, abire ut liceat.

LORARII.

Abeas, si velis.

LABRAX.

Bene hercle factum! habeo vobis gratiam.
Non. accedam potius.

LORARII.

Illic astato illico.

Digitized by Google

LABRAX.

Ædepol proveni nequiter multis modis.
Certum'st hasce hodie usque obsidione vincere.

SCENA VI.

PLEUSIDIPPUS, TRACHALIO, MULIERES, LABRAX, LORARII, CHARMIDES.

PLEUSIDIPPUS.

MEamne ille amicam leno vi, violentia
De ara deripere Veneris voluit?

TRACHALIO.

Admodum.

PLEUSIDIPPUS.

Quin occidisti extemplo?

TRACHALIO.

Gladius non erat.

PLEUSIDIPPUS.

Caperes aut fustem, aut lapidem.

TRACHALIO.

Quid ego, quasi canem,
Hominem insectarer lapidibus nequissumum?

LABRAX.

Nunc pol ego perii! Pleusidippus eccum adest:
Converret jam hic me totum cum pulvisculo.

PLEUSIDIPPUS.

Etiamne in ara tunc sedebant mulieres,
Cum ad me profectus ire?

TRACHALIO.

Ibidem nunc sedent.

PLEUSIDIPPUS.

Quis illas nunc illic servat?

TRACHALIO.

Nescio quis senex,
Vicinus Veneris. is dedit operam optumam.
Is nunc cum servis servat: ego mandaveram.

PLEUSIDIPPUS.

Duc me ad lenonem recta. ubi illic est homo?

LABRAX.

Salve.

PLEUSIDIPPUS.

Nihil salutem moror. opta ocyus;
Rapi te obtorto collo mavis, an trahi?
Utrumvis opta, dum licet.

LABRAX.

Neutrum volo.

PLEUSIDIPPUS.

Abi sane ad litus curriculo, Trachalio:
Jube illos in urbem ire obviam ad portum mihi,
Quos mecum duxi, hunc qui ad carnificem traderent:
Post huc redito, atque agitato hic custodiam:
Ego hunc scelestum in jus rapiam exsulem.

Age, ambula in jus.

LABRAX.

Quid ego deliqui?

PLEUSIDIPPUS.

Rogas?
Quin arrhabonem a me accepisti ob mulierem, &
Eam hinc abduxisti.

LABRAX.

Non avexi.

PLEUSIDIPPUS.

Cur negas?

LABRAX.

Quia pol provexi; avehere non quivi miser.
Equidem tibi me dixeram præsto fore
Apud Veneris fanum: quid muto? sumne ibi?

PLEUSIDIPPUS.

In jure caussam dicito: hìc verbum sat est:
Sequere.

LABRAX.

Obsecro te, subveni, mi Charmides.
Rapior obtorto collo.

CHARMIDES.

Quis me nominat?

LABRAX.

Vidén'me, ut rapior?

CHARMIDES.

Video, atque inspecto lubens.

Digitized by Google

LABRAX.

Non subvenire mihi audes?

CHARMIDES.

Quis homo te rapit?

LABRAX.

Adolescens Pleusidippus.

CHARMIDES.

Ut nactu's, habe
Bono animo: melius est te in nervom correpere.
Tibi obtigit, quod plurimi exoptant sibi.

LABRAX.

Quid id est?

CHARMIDES.

Ut id quod quærant, inveniant sibi.

LABRAX.

Sequere, obsecro, me.

CHARMIDES.

Pariter suades, qualis es.
Tu in nervom rapere: eo me obsecras, ut te sequar.
Etiam retentas?

LABRAX.

Perii.

PLEUSIDIPPUS.

Verum sit velim!
Tu, mea Palæstra & Ampelisca, ibidem illico
Manete, dum huc ego redeo.

Digitized by Google

LORARII.

Equidem suadeo

Ut ad nos abeant potius, dum recipis.

PLEUSIDIPPUS.

Placet:

Bene facitis.

LABRAX.

Fures mihi estis.

LORARII.

Quid, ſures?

PLEUSIDIPPUS.

Rape.

LABRAX.

Oro, obsecro, Palæstra.

PLEUSIDIPPUS.

Sequere, carnuſex.

LABRAX.

Hospes!

CHARMIDES.

Non sum hospes: repudio hospitium tuum.

LABRAX.

Siccine me spernis?

CHARMIDES.

Sic ago: semel bibo.

LABRAX.

Dî te inſelicent.

Google

CHARMIDES.

Isti capiti dicito.

Credo allum in aliam belluam hominem vortier.
Illic in columbum, credo, leno vortitur:
Nam in columbari collum haud multo post erit:
In nervom ille hodie nidamenta congeret.
Verumtamen ibo, ei advocatus ut siem,
Si qui mea opera citius addici potest.

Digitized by Google

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

DÆMONES.

BENE factum, & volupe est, hodie me his mulierculis
Tetulisse auxilium. jam clientas repperi;
Atque ambas forma scitula atque ætatula.
Sed uxor scelesta me omnibus servat modis,
Ne quî significem quippiam mulierculis.
Sed Gripus servos noster, quid rerum gerat
Miror, de nocte qui abiit piscatum ad mare.
Pol magis sapisset, si dormivisset domi.
Nam nunc & operam ludos facit, & retia:
Ut tempestas est nunc, atque ut noctu fuit.
In digitis hodie percoquam, quod ceperit;
Ita fluctuare video vehementer mare.
Sed ad prandium uxor me vocat; redeo domum,
Jam meas opplebit aures sua vaniloquentia.

Digitized by Google

SCENA II.

Gripus.

Neptuno has ago meo patrono gratias,
Qui salsis locis incolit pisculentis,
Cum me ex suis pulchre ornatum expedivit
Templis reducem, plurima præda onustum,
Salute horiæ, quæ in mari fluctuoso
Piscatu novo me uberi compotivit.
Miroque modo atque incredibili hic piscatus mihi
Lepide evenit: neque piscium ullam unciam hodie
Pondo cepi, nisi hoc quod fero hic in rete.
Nam ut de nocte multa impigreque exsurrexi,
Lucrum præposivi sopori & quieti:
Tempestate sæva experiri expetivi
Paupertatem heri, quî & meam sententiam
Tolerarem, opera haud fui parcus mea. Nimis homo
Nihili est, qui piger est: nimisque id genus odi ego male.
Vigilare decet hominem, qui volt sua tempori conficere officia.
Non enim illum exspectare oportet, dum herus se ad suum suscitet officium.
Nam qui dormiunt libenter, sine lucro & cum malo quiescunt.

Nam ego nunc mihi, qui impiger fui, repperi, ut piger, si velim, siem.
Hoc ego in mari, quidquid inest, repperi: quidquid inest, grave quidem est: aurum
Hic ego inesse reor. nec mihi conscius est ullus homo. nunc hæc tibi
Occasio, Gripe, obtigit, ut liberet ex populo Prætor te.
Nunc sic faciam, sic consilium est, ad herum ut veniam docte atque astute.
Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, ut sim liber.
Jam ubi liber ero; igitur demum instruam agrum, ædes, mancipia:
Navibus magnis mercaturam faciam: apud reges rex perhibebor.
Post animi caussa mihi navem faciam, atque imitabor Stratonicum:
Oppida circumvectabor. ubi nobilitas mea erit clara,
Oppidum magnum communibo: eii ego urbi Gripo indam nomen,
Monimentum meæ famæ & factis: ibique regnum magnum instituam.
Magnas res hic agito in mentem instruere. nunc hunc vidulum condam.
Sed hic rex cum aceto pransurus est & sale, sine bono pulmento.

Digitized by Google

SCENA III.

TRACHALIO, GRIPUS.

TRACHALIO.

HEUS mane.

GRIPUS.

Quid maneam?

TRACHALIO.

Dum hanc tibi, quam trahis, rudentem complico.

GRIPUS.

Mitte modo.

TRACHALIO.

At pol ego te adjuvabo. nam bonis quod
Bene fit, haud perit.

GRIPUS.

Turbida tempeſtas heri fuit,
Nihil habeo, adoleſcens, piſcium: ne tu mihi eſſe poſtules.
Non vides referre me uvidum rete, ſine ſquamoſo pecu?

TRACHALIO.

Non ædepol piſces expeto, quam tui ſermonis ſum indigens.

GRIPUS.

Enicas jam me odio, quiſquis es.

TRACHALIO.

Non sinam ego abire hinc te. mane.

GRIPUS.

Cave sis malo. quid tu, malum, nam me retrahis?

TRACHALIO.

Audi.

GRIPUS.

Non audio.

TRACHALIO.

At pol quin audies.

GRIPUS.

Quin post loquere, quid vis.

TRACHALIO.

Eho, modo est operæ pretium, quod tibi ego narrare volo.

GRIPUS.

Eloquere, quid id est?

TRACHALIO.

Vide num quispiam consequitur prope nos.

GRIPUS.

Ecquid est, quod mea referat?

TRACHALIO.

Scilicet! sed boni consilii
Ecquid in te mihi est?

GRIPUS.

Quid negotii est? modo dic.

Digitized by Google

TRACHALIO.

Dicam.

Tace, si fidem modo das mihi te non fore infidum.

GRIPUS.

Do fidem tibi, fidus ero, quisquis es.

TRACHALIO.

Audi. furtum ego vidi
Qui faciebat: noveram dominum, id cui fiebat: post ad
Furem egomet devenio, feroque ei conditionem hoc pacto:
Ego istuc furtum scio cui factum est. nunc mihi si vis
Dare dimidium, indicium domino non faciam. is mihi nihil
Etiam respondit. quid inde æquum est dari mihi? dimidium
Volo ut dicas.

GRIPUS.

Immo hercle etiam amplius: nam nisi dat, domino dicundum
Censeo.

TRACHALIO.

Tuo consilio faciam. nunc advorte animum;
Namque hoc attinet omne ad te.

GRIPUS.

Quid est factum?

TRACHALIO.

Vidulum

Istum, cujus ille est, novi ego hominem jampridem.

GRIPUS.

Quid est?

TRACHALIO.

Et quo pacto periit.

GRIPUS.

At ego quo pacto inventu'st scio.
Et qui invenit, hominem novi: & dominus qui nunc est, scio.
Nihilo pol pluris tua hoc, quam quanti illud refert mea.
Ego illum novi, cujus nunc est; tu illum, cujus antehac fuit.
Hunc homo feret a me nemo: ne tute speres potius.

TRACHALIO.

Non ferat,
Si dominus veniat?

GRIPUS.

Dominus huic nemo, ne frustra sis;
Nisi ego, nemo natu'st; hunc qui cepi in venatu meo.

TRACHALIO.

Itâne vero?

GRIPUS.

Ecquem esse dices in mari piscem meum?
Quos cum capio, siquidem cepi, mei sunt; habeo pro meis:
Nec manu asseruntur; neque illinc partem quisquam postulat.

Digitized by Google

In foro palam omnes vendo pro meis venalibus.
Mare quidem commune certo'st omnibus.

TRACHALIO.

Assentio.
Quî minus hunc communem quæso mihi esse oportet vidulum?
In mari inventu'st, commune est.

GRIPUS.

Næ impudenter impudens!
Nam si istuc jus sit, quod memoras, piscatores perierint:
Quippe cum extemplo in macellum pisces prolati sient,
Nemo emat: suam quisque partem piscium poscat sibi:
Dicat, in mari communi captos.

TRACHALIO.

Quid ais, impudens?
Ausus etiam comparare vidulum cum piscibus?
Eadem tandem res videtur?

GRIPUS.

In manu non est mea;
Ubi demisi retem atque hamum, quidquid hæsit, extraho.
Meum, quod rete atque hami nacti sunt, meum potissumum'st.

TRACHALIO.

Immo hercle haud est; siquidem quod vas excepisti.

Digitized by Google

GRIPUS.

Philosophe!

TRACHALIO.

Sed tu en umquam piscatorem vidisti, venefice,
Vidulum piscem cepisse? aut protulisse ullum in forum?
Non enim tu hic quidem occupabis omnis quæstus, quos voles.
Et vietorem & piscatorem te esse, impure, postulas.
Vel te mihi monstrare oportet, piscis qui sit vidulus,
Vel, quod in mari non natum est, neque habet squamas, ne feras.

GRIPUS.

Quid tu, numquam audivisti esse antehac vidulum piscem?

TRACHALIO.

Scelus.
Nullus est.

GRIPUS.

Immo est profecto. ego, qui sum piscator, scio!
Vero rare capitur: nullus minus sæpe ad terram venit.

TRACHALIO.

Nil agis: dare verba speras mihi te posse, furcifer.
Quo colore est?

GRIPUS.

Hoc colore capiuntur pauxilluli.
Sunt alii puniceo corio, magni item atque atri.

TRACHALIO.

Scio.

Digitized by Google

Tu hercle, opinor, in vidulum te piscem convortes, nisi caves:
Fiet tibi puniceum corium, postea atrum denuo.

GRIPUS.

Quod scelus hodie hoc inveni!

TRACHALIO.

Verba facimus: it dies.
Vide sis, quojus arbitratu nos facere vis?

GRIPUS.

Viduli
Arbitratu.

TRACHALIO.

Ita enim vero? stultus es.

GRIPUS.

Salve, Thales!

TRACHALIO.

Tu istunc hodie non feres, nisi das sequestrum aut arbitrum,
Quojus hæc res arbitratu fiat.

GRIPUS.

Quæso sanus es?

TRACHALIO.

Elleborosus sum.

GRIPUS.

Ego cerritus, hunc non amittam tamen.

TRACHALIO.

Verbum adde etiam unum, jam in cerebro colaphos abstrudam tuo.

Digitized by Google

Ego jam hic te, itidem quasi penicillus novus exurgeri solet,
Ni hunc amittis, exurgebo quidquid humoris tibi'st.

GRIPUS.

Tange! affligam ad terram te itidem, ut piscem soleo polypum.
Vis pugnare?

TRACHALIO.

Quid opu'st? quin tu potius prædam divide.

GRIPUS.

Hinc tu, nisi malum, frunisci nihil potes, ne postules.
Abeo ego hinc.

TRACHALIO.

At ego hinc offlectam navem, ne quo abeas: mane.

GRIPUS.

Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero.
Mitte rudentem, sceleste.

TRACHALIO.

Mittam: omitte vidulum.

GRIPUS.

Numquam, hercle, hinc hodie ramentâ fies fortunatior.

TRACHALIO.

Non probare pernegando mihi potes, nisi pars datur,
Aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur.

GRIPUS.

Quemne ego excepi in mari?

TRA-

Digitized by Google

TRACHALIO.

At ego inspectavi e litore.

GRIPUS.

Mea opera, labore, & rete, & horia.

TRACHALIO.

Num quî minus,
Si veniat nunc dominus, quojus est, ego qui inspectavi procul,
Te hunc habere, fur sum, quam tu?

GRIPUS.

Nihilo.

TRACHALIO.

Mane, mastigia!
Quo argumento socius non sum, & fur sum? fac dum ex te sciam.

GRIPUS.

Nescio: neque ego istas vostras leges urbanas scio,
Nisi quia, Hunc meum esse, dico.

TRACHALIO.

Et ego item esse ajo meum.

GRIPUS.

Mane jam: reperi rem, quo pacto nec fur, nec socius sies.

TRACHALIO.

Quo pacto?

GRIPUS.

Sine me hinc abire: tu abi tacitus tuam viam

Nec tu me quoiquam indicassis, neque ego tibi quidquam dabo.
Tu taceto; ego mussitabo: hoc optumum atque æquissumum est.

TRACHALIO.

Ecquid conditionis audes ferre?

GRIPUS.

Jamdudum fero:
Ut abeas, rudentem amittas, mihi molestus ne sies.

TRACHALIO.

Mane, dum refero conditionem.

GRIPUS.

Te obsecro, hercle, aufer te modo.

TRACHALIO.

Ecquem in his locis novisti?

GRIPUS.

Oportet vicinos meos.

TRACHALIO.

Ubi tu hìc habitas?

GRIPUS.

Porro illic longe usque in campis ultimis.

TRACHALIO.

Vín' qui in hac villa habitat, ejus arbitratu fieri?

GRIPUS.

Paullisper remitte restem, dum concedo, & consulo.

TRACHALIO.

Fiat.

Digitized by Google

GRIPUS.

Euge! ſalva res eſt: præda hæc perpetua eſt mea.
Ad meum herum arbitrum vocat me hic intra præſepis meas.
Numquam, hercle, hodie abjudicabit ab ſuo triobolum.
Næ iſte haud ſcit, quam conditionem tetulerit. ibo ad arbitrum.

TRACHALIO.

Quid igitur?

GRIPUS.

Quamquam iſtuc eſſe jus meum certo ſcio,
Fiat iſtuc potius, quam nunc pugnem tecum.

TRACHALIO.

Nunc places.

GRIPUS.

Quamquam ad ignotum arbitrum me appellis; ſi adhibebit fidem,
Et ſi eſt ignotus, notus: ſi non; notus, ignotiſſumus eſt.

SCENA IV.

DÆMONES, PALÆSTRA, AMPELISCA, GRIPUS, TRACHALIO.

DÆMONES.

SErio, ædepol, quamquam *volo* vobis quæ voltis, mulieres,
Metuo, propter vos, ne uxor mea me extrudat ædibus:
Quæ me pellices adduxisse dicet ante oculos suos.
Vos confugite in aram potius, quam ego.

MULIERES.

Miseræ periimus.

DÆMONES.

Ego vos salvas sistam, ne timete. sed quid vos foras
Prosequimini? quoniam ego assum, faciet nemo injuriam.
Ite, inquam, domum ambo nunc jam ex præsidio præsides.

GRIPUS.

O here, salve.

DÆMONES.

Salve, Gripe. quid fit?

TRACHALIO.

Tuusne hic servos est?

GRIPUS.

Haud pudet.

TRACHALIO.

Nihil ago tecum.

GRIPUS.

Ergo abi hinc sis.

TRACHALIO.

Quæso responde, senex.
Tuus hic servos est?

DÆMONES.

Meus est.

TRACHALIO.

Hem! istuc optume, quando tuus est.
Iterum te saluto.

DÆMONES.

Et ego te. tune es, qui haud multo prius
Abiisti hinc herum arcessitum?

TRACHALIO.

Ego is sum.

DÆMONES.

Quid nunc vis tibi?

TRACHALIO.

Nempe hic tuus est?

DÆMONES.

Meus est.

TRACHALIO.

Istuc optume, quando tuu'st

Digitized by Google

DÆMONES.

Quid negoti'st?

TRACHALIO.

Vir scelestus illic est.

DÆMONES.

Quid fecit tibì
Vir scelestus?

TRACHALIO.

Homini ego isti talos suffringi volo.

DÆMONES.

Quid est? qua de re litigatis nunc inter vos?

TRACHALIO.

Eloquar.

GRIPUS.

Immo ego eloquar.

TRACHALIO.

Ego, opinor, rem facesso.

GRIPUS.

Siquidem
Sis pudicus, hinc facessas.

DÆMONES.

Gripe, animum advorte, ac tace.

GRIPUS.

Utín' istic prius dicat?

DÆMONES.

Audi, loquere tu.

GRIPUS.

Alienòn' prius,
Quam tuo dabis orationem?

TRACHALIO.

Ut nequitur comprimi!
Ita ut occœpi dicere; illum quem dudum
Lenonem extrusisti, hic ejus vidulum, eccillum.

GRIPUS.

Non habeo.

TRACHALIO.

Negas, quod oculis video?

GRIPUS.

At ne videas, velim.
Habeo, non habeo. quid tu me curas, quid rerum geram?

TRACHALIO.

Quomodo habeas, illud refert: jurene an injuria.

GRIPUS.

Ni istum cepi, nulla caussa est, quin me condones cruci:
Si in mari reti apprehendi, quî tuum potius est, quam meum?

TRACHALIO.

Verba dat. hoc modo res gesta est, ut ego dico.

GRIPUS.

Quid tu ais?

TRACHALIO.

Quoad primarius vir dicat, comprime hunc sis, si tuus est.

Digitized by Google

GRIPUS.

Quid? tu idem mihi vis fieri, quod herus consuevit tibi?
Si ille te comprimere solitus, hic noster nos non solet.

DÆMONES.

Verbo illo modo ille vicit. quid nunc tu vis? dic mihi.

TRACHALIO.

Equidem neque ego partem posco mihi istinc de istoc vidulo,
Neque meum esse hodie umquam dixi. sed istic inest cistellula
Hujus mulieris, quam dudum dixi fuisse liberam.

DÆMONES.

Nempe tu hanc dicis, quam esse ajebas dudum popularem meam?

TRACHALIO.

Admodum: & ea, quæ olim parva gestavit, crepundia
Istic in ista cistula insunt, quæ istic inest in vidulo.
Hoc neque isti usus est, & illi miseræ suppetias feret,
Si id dederit, quî suos parentes quærat.

DÆMONES.

Faciam ut det: tace.

GRIPUS.

Nihil, hercle, ego sum isti daturus.

TRACHALIO.

Nihil peto, nisi cistulam,

Et crepundia.

GRIPUS.

Quid si ea sunt aurea?

TRACHALIO.

Quid istic tua?

Aurum auro expendetur; argentum argento exæquabitur.

GRIPUS.

Fac sis aurum ut videam; post ego faciam ut videas cistulam.

DÆMONES.

Cave malo, ac tace tu! tu perge, ut occœpisti, dicere.

TRACHALIO.

Unum te obsecró, ut te hujus commiserescat mulieris,
Siquidem hic lenonis ejus est vidulus, quem suspicor.
Hic nisi de opinione certum nihil dico tibi.

GRIPUS.

Vidén' scelestus ut aucupatur!

TRACHALIO.

Sine me, ut occœpi, loqui.
Si scelesti illius est hic, quojus dico, vidulus,
Hæ poterunt novisse: ostendere his jube.

GRIPUS.

Aín' ostendere?

DÆMONES.

Haud iniquom dicit, Gripe, ut ostendatur vidulus.

Digitized by Google

GRIPUS.

Immo hercle insignite inique.

DÆMONES.

Quî dum?

GRIPUS.

Quia si ostendero,
Continuo hunc novisse dicent scilicet.

TRACHALIO.

Scelerum caput!
Ut tute es, item omnis censes esse? perjurii caput!

GRIPUS.

Omnia istæc ego facile patior, dum hic hinc a me sentiat.

TRACHALIO.

Atqui nunc abs te stat. verum hinc ibit testimonium.

DÆMONES.

Gripe, advorte animum. tu paucis expedi, quid postulas.

TRACHALIO.

Dixi equidem: sed si parum intellexti, dicam denuo:
Hasce ambas, ut dudum dixi, ita esse oportet liberas.
Hæc Athenis parva fuit virgo surrepta.

GRIPUS.

Dic mihi,
Quid ista ad vidulum pertinent, servæ sint istæ an liberæ?

Digitized by Google

TRACHALIO.

Omnia iterum vis memorari, scelus, ut defiat dies.

DÆMONES.

Abstine maledictis, & mihi, quod rogavi, dilue.

TRACHALIO.

Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo,
Ubi sunt signa, quî parentes noscere hæc possit suos,
Quibuscum parva Athenis periit, sicuti dixi prius.

GRIPUS.

Juppiter te dîque perdant! quid ais, vir venefice?
Quid? istæ mutæ sunt, quæ pro se fabulari non queant?

TRACHALIO.

Eo tacent, quia tacita bona'st mulier semper, quam loquens.

GRIPUS.

Tum pol tu pro oratione nec vir nec mulier mihi es.

TRACHALIO.

Quî dum?

GRIPUS.

Quia enim neque loquens es, neque tacens umquam bonus.
Quæso, en umquam hodie licebit mihi loqui?

DÆMONES.

Si præter hac
Unum verbum faxis hodie, ego tibi comminuam caput.

Digitized by Google

TRACHALIO.

Ut id occœpi dicere, senex, eam te quæso cistulam
Ut jubeas hunc reddere illis. ob eam, si quid postulat
Sibi mercedis, dabitur: aliud quidquid ibi est, habeat sibi.

GRIPUS.

Nunc demum istuc dicis, quoniam jus meum esse intellegis:
Dudum dimidiam petebas partem.

TRACHALIO.

Immo etiam nunc peto.

GRIPUS.

Vidi petere milvum, etiam cum nihil auferret tamen.

DÆMONES.

Non ego te comprimere possum sine malo?

GRIPUS.

Si istic tacet,
Ego tacebo: si iste loquitur, sine me pro re mea parte loqui.

DÆMONES.

Cedo modo mihi istum vidulum, Gripe.

GRIPUS.

Concredam tibi.
At si istorum nihil sit, ut mihi reddas.

DÆMONES.

Reddetur.

GRIPUS.

Tene.

DÆMONES.

Audi nunc jam, Palæstra atque Ampelisca, hoc quod loquor.
Estne hic vidulus, ubi cistellam tuam inesse ajebas?

PALÆSTRA.

Is est.

GRIPUS.

Perii, hercle, ego miser! ut, priusquam plane aspexit, illico
Eum esse dixit!

PALÆSTRA.

Faciam ego hanc rem * *pla*nam tibi:
Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo.
Ibi, ego dicam, quidquid inerit, nominatim; tu mihi
Nullus ostenderis. si falsa dicam, frustra dixero.
Vos tamen istæc, quidquid illic inerit, vobis habebitis.
Sed si erunt vera, tum obsecro te, ut mea mihi reddantur.

DÆMONES.

Placet.
Jus merum oras, meo quidem animo.

TRACHALIO.

Ac meo, hercle.

GRIPUS.

Quid si ista aut superstitiosa, aut ariola est, atque omnia,

Digitized by Google

Quidquid insit, vera dicet? anne habebit ariola?

DÆMONES.

Non feret, nisi vera dicet: nequidquam ariolabitur.
Solve vidulum ergo, ut, quidquid sit verum, quam primum sciam.

GRIPUS.

Hoc habet! solutum est: ah perii! video cistellam.

DÆMONES.

Hæccine est?

PALÆSTRA.

Istæc est. o mei parentes! hic vos conclusos gero.
Huc opesque spesque vostrûm cognoscendûm condidi.

GRIPUS.

Tum tibi, hercle, deos iratos esse oportet, quisquis es,
Quæ parenteis in tam angustum tuos locum compegeris.

DÆMONES.

Gripe, accede huc. tua res agitur. tu puella, istinc procul
Dicito, quid insit, & qua facie, memorato omnia.
Si hercle tantillum peccassis, quod posterius postules
Te ad verum convorti; nugas, mulier, magnas egeris.

GRIPUS.

Jus bonum oras.

TRACHALIO.

Ædepol haud orat te: nam tu injurius.

Digitized by Google

DÆMONES.

Loquere nunc jam, puella. Gripe, animum advorte, ac tace.

PALÆSTRA.

Sunt crepundia.

DÆMONES.

Ecca video.

GRIPUS.

Perii in primo prœlio!
Mane, ne ostenderis.

DÆMONES.

Qua facie sunt? responde ex ordine.

PALÆSTRA.

Ensiculu'st aureolus primum litteratus.

DÆMONES.

Dice dum:
In eo ensiculo litterarum quid est?

PALÆSTRA.

Mei nomen patris.
Post altrinsecus est securicula ancipes, item aurea
Litterata; ibi matris nomen in securicula'st.

DÆMONES.

Mane!
Dic, in ensiculo quid nomen est paternum?

PALÆSTRA.

Dæmones.

DÆMONES.

Dî immortales! ubi loci sunt spes meæ?

Digitized by Google

GRIPUS.

Immo ædepol, meæ?

DÆMONES.

Perge, te obsecro, continuo.

GRIPUS.

Placide! aut ite in malam crucem.

DÆMONES.

Loquere matris nomen hìc in securicula quid siet.

PALÆSTRA.

Dædalis.

DÆMONES.

Dî me servatum cupiunt.

GRIPUS.

At me perditum.

DÆMONES.

Filiam meam esse hanc oportet, Gripe.

GRIPUS.

Sit per me quidem.
Quî te dî omnes perdant, qui me hodie oculis vidisti tuis,
Meque adeo scelestum, qui non circumspexi centies
Prius, me ne quis inspectaret, quam rete extraxi ex aqua.

PALÆSTRA.

Post est sicilicula argenteola, & duæ connexæ maniculæ, &
Sucula.

GRI-

GRIPUS.

Quin tu i dierecta cum sucula, & cum porculis!

PALÆSTRA.

Et bulla aurea est, pater quam dedit mihi natali die.

DÆMONES.

Ea est profecto! contineri, quin complectar, non queo.
Filia mea, salve! ego is sum, qui te produxi, pater:
Ego sum Dæmones, & mater tua, ecca, hìc intus Dædalis.

PALÆSTRA.

Salve, mi pater insperate!

DÆMONES.

Salve. ut te amplector libens!

TRACHALIO.

Volupe'st, cum istuc ex pietate vostra vobis contigit.

DÆMONES.

Capedum: hunc, si potes, fer intro vidulum, age Trachalio.

TRACHALIO.

Ecce Gripi scelera! cum istæc res male evenit tibi,
Gripe, gratulor.

DÆMONES.

Age eamus, mea gnata, ad matrem tuam,
Quæ ex te poterit argumentis hanc rem magis exquirere,
Quæ te magis tractavit, magisque signa pernovit tua.

TRACHALIO.

Eamus intro omnes, *omnes* quando operam promiscuam damus.

PALÆSTRA.

Sequere me, Ampelisca.

AMPELISCA.

Cum te dii amant, voluptati est mihi.

GRIPUS.

Sumne ego scelestus, qui illunc hodie excepi vidulum!
Aut cum excepi, qui non alicubi in solo abstrusi loco!
Credebam ædepol turbulentam prædam eventuram mihi,
Quia illa mihi tam turbulentâ tempestate evenerat.
Credo ædepol ego illic inesse auri & argenti largiter.
Quid melius est, quam ut hinc intro abeam, & me suspendam clanculum?
Saltem tantisper, dum abscedat hæc a me ægrimonia.

SCENA V.

DÆMONES.

PRò dii immortales, quis me est fortunatior,
Qui ex improviso filiam inveni meam?
Satín'si quoi homini dei esse benefactum volunt,
Aliquo illud pacto obtingit optatum piis!

Digitized by Google

Ego hodie, *qui* neque speravi, neque credidi,
Is improviso filiam inveni tamen:
Et eam de genere summo adolescenti dabo
Ingenuo, Atheniensi, & cognato meo.
Ego eum adeo arcessi huc ad me quamprimum volo,
Jussique exire huc ejus servom, ut ad forum
Iret. nondum egressum esse eum, id miror tamen.
Accedam opinor ad fores. quid conspicor?
Uxor complexa collo retinet filiam.
Nimis pæne inepta atque odiosa ejus amatio est.

SCENA VI.

DÆMONES, TRACHALIO.

DÆMONES.

ALiquando osculando melius est, uxor, pausam fieri.
Atque adorna, ut rem divinam faciam, cum intro advenero,
Laribus familiaribus: cum auxerunt nostram familiam.
Sunt domi agni & porci sacres. sed quid istum remoramini,
Mulieres, Trachalionem? atque optime, eccum, exit foras.

TRACHALIO.

Ubi ubi erit, tamen jam investigabo, & mecum ad te adducam simul

Digitized by Google

Pleusidippum.

DÆMONES.

Eloquere, ut hæc res obtigit de filia:
Eum rogato, ut relinquat alias res, & huc veniat.

TRACHALIO.

Licet.

DÆMONES.

Dicito daturum meam illi filiam uxorem.

TRACHALIO.

Licet.

DÆMONES.

Et patrem ejus me novisse, & mihi esse cognatum.

TRACHALIO.

Licet.

DÆMONES.

Sed propera.

TRACHALIO.

Licet.

DÆMONES.

Jam hìc fac sit, cœna ut curetur.

TRACHALIO.

Licet.

DÆMONES.

Omnian' licet?

TRACHALIO.

Licet. sed scín', quid est quod te volo?
Quod promisisti, ut memineris, hodie ut liber sim.

DÆMONES.

Licet.

TRACHALIO.

Fac, ut exores Pleusidippum, ut me emittat *manu*.

DÆMONES.

Licet.

TRACHALIO.

Et tua filia facito oret: facile exorabit.

DÆMONES.

Licet.

TRACHALIO.

Atque ut mihi Ampelisca nubat, ubi ego sim liber.

DÆMONES.

Licet.

TRACHALIO.

Atque ut gratum mihi beneficium factis experiar.

DÆMONES.

Licet.

TRACHALIO.

Omnian'licet?

DÆMONES.

Licet. tibi rursum refero gratiam.
Sed propera ire in urbem actutum, & recipe te huc rursum.

TRACHALIO.

Licet.
Jam hìc ero. tu interibi adorna ceterum, quod opus est.

DÆMONES.

Licet.

TRACHALIO.

Hercules istum infelicet cum sua licentia!
Ita meas replevit aures. quidquid memorabam, licet.

SCENA VII.

GRIPUS, DÆMONES.

GRIPUS.

QUAM mox licet te compellare, Dæmones?

DÆMONES.

Quid est negotii, Gripe?

GRIPUS.

De illo vidulo
Si sapias, sapias: habeas quod dî danunt boni.

DÆMONES.

Æquom videtur tibi, ut ego, alienum quod est,
Meum esse dicam?

GRIPUS.

Quodne ego inveni in mari?

DÆMONES.

Tanto melius illi obtigit, qui perdidit:
Tuum esse nihilo magis oportet vidulum.

GRIPUS.

Isto tu pauper es, cum nimis sancte pius.

Digitized by Google

DÆMONES.

O Gripe Gripe, in ætate hominum plurimæ
Fiunt transennæ, ubi decipiuntur dolis.
Atque ædepol in eas plerumque esca imponitur:
Quam si quis avidus poscit escam avariter,
Decipitur in transenna avaritiâ suâ.
Ille qui consulte, docte, atque astute cavet,
Diutine uti bene licet partum bene:
Mihi istæc videtur præda prædatum irier,
Ut cum majore dote abeat quam advenerit.
Egone ut quod ad me allatum esse alienum sciam,
Celem? minume istuc faciet noster Dæmones.
Semper cavere hoc sapientes æquissumum est,
Ne conscii sint ipsi maleficiis suis.
Ego mihi cum lusi, nihil moror ullum lucrum.

GRIPUS.

Spectavi ego pridem Comicos ad istum modum
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
Cum illos sapientis mores monstrabant poplo:
Sed cum inde suam quisque ibant diversi domum,
Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.

DÆMONES.

Abi intro, ne molestus. linguæ tempera.
Ego daturus tibi nihil sum; ne tu frustra sis.

GRIPUS.

At ego deos quæso, ut quidquid in illo vidulo'st,
Si aurum, si argentum est, omne id ut fiat cinis.

Digitized by Google

DÆMONES.

Illuc est, quod nos nequam servis utimur.
Nam illic cum servo si quo congressus foret,
Et ipsum sese & illum furti adstringeret.
Dum prædam habere se censeret, interim
Præda ipsus esset: præda prædam duceret.
Nunc hinc intro ibo, & sacrificabo. postibi
Jubebo nobis cœnam continuo coqui.

SCENA VIII.

PLEUSIDIPPUS, TRACHALIO.

PLEUSIDIPPUS.

ITerum mihi istæc omnia itera, mi anime, mi Trachalio,
Mi liberte, mi patrone, immo potius, mi pater.
Repperit patrem Palæstra suum atque matrem?

TRACHALIO.

Repperit.

PLEUSIDIPPUS.

Et popularis est?

TRACHALIO.

Opinor.

PLEUSIDIPPUS.

Et nuptura est mihi?

TRACHALIO.

Suſpicor.

PLEUSIDIPPUS.

Censén' hodie deſpondebit eam mihi, quæſo?

TRACHALIO.

Cenſeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid? patri etiam gratulabor, cum illam invenit?

TRACHALIO.

Cenſeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid? matri ejus?

TRACHALIO.

Cenſeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid ergo cenſes?

TRACHALIO.

Quod rogas,

Cenſeo.

PLEUSIDIPPUS.

Dic ergo quanti cenſes?

TRACHALIO.

Egone? cenſeo.

PLEUSIDIPPUS.

At ſume quidem, ne cenſionem ſemper facias.

TRACHALIO.

Cenſeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid si curram?

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

An sic potius placide?

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Etiamne eam adveniens salutem?

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Etiamne ejus patrem?

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Post ejus matrem?

TRACHALIO.

Censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid postea?
Etiamne adveniens complectar ejus patrem?

TRACHALIO.

Non censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid, matrem?

Google

TRACHALIO.

Non censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Quid eampse illam?

TRACHALIO.

Non censeo.

PLEUSIDIPPUS.

Perii! delectum dimisit. nunc non censet, cum volo.

TRACHALIO.

Sanus non es, sequere.

PLEUSIDIPPUS.

Duc me, mi patrone, quo libet.

Digitized by Google

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

LABRAX.

QUIS me est mortalium miserior, qui vivat alter hodie?
Quem ad recuperatores modo damnavit Pleusidippus.
Abjudicata a me modo est Palæstra. perditus sum!
Nam lenones ex gaudio credo esse procreatos,
Ita omnes mortales, si quid est mali lenoni, gaudent.
Nunc alteram illam, quæ mea est, visam huc in Veneris fanum.
Saltem ut eam abducam, de bonis quod restat reliquiarum.

SCENA II.

GRIPUS, LABRAX.

GRIPUS.

NUmquam ædepol hodie ad vesperam Gripum inspicietis vivum,
Nisi vidulus mihi redditur.

LABRAX.

Perii, cum mentionem
Fieri audio usquam viduli, quasi palo pectus tundat.

GRIPUS.

Istic scelestus liber est: ego qui in mari prehendi
Rete, atque excepi vidulum, dare ei negatis quidquam.

LABRAX.

Prò dî immortales! suo mihi hic sermone arrexit aures.

GRIPUS.

Cubitum hercle longis litteris signabo jam usque quaque,
Si quis perdiderit vidulum cum auro atque argento multo,
Ad Gripum ut veniat. non feretis istum, ut postulatis.

LABRAX.

Meum, hercle, illic homo vidulum scit, qui habet, ut ego opinor.

Adeundus mihi illic est homo. dî, quæso, subvenite.

GRIPUS.

Quid me intro revocas? hoc volo hic ante ostium extergere.
Nam hoc quidem pol e robigine, non e ferro factum est,
Ita quanto magis extergeo, rutilum atque tenuius fit:
Nam quidem hoc Vere natum est verum: ita in manibus consenescit.

LABRAX.

Adolescens, salve!

GRIPUS.

Dî te ament cum irraso capite.

LABRAX.

Quid fit?

GRIPUS.

Verum extergetur.

LABRAX.

Ut vales?

GRIPUS.

Quid tu? num medicus, quæso, es?

LABRAX.

Immo ædepol una littera plus sum, quam medicus.

GRIPUS.

Tum tu
Mendicus es?

LABRAX.

Tetigisti acu.

GRIPUS.

Videtur digna forma.

Sed quid tibi est?

LABRAX.

Hac proxima nocte in mari elavi. Confracta est navis. perdidi, quidquid erat, miser ibi omne.

GRIPUS.

Quid perdidisti?

LABRAX.

Vidulum cum auro atque argento multo.

GRIPUS.

Ecquid meministi in vidulo, qui perît, quid inſuerit ibi?

LABRAX.

Quid refert, qui periit?

GRIPUS.

Tamen si non hoc, aliud fabulemur. Quid si ego sciam qui invenerit? volo ex te scire signa.

LABRAX.

Nummi octingenti aurei in marsupio inſuerunt.
Præterea centum denaria Philippea in pasceolo seorsus.

GRIPUS.

Magna hercle præda'st! largiter mercedis indipiscar.

Dii homines respiciunt. bene ego hinc prædatus ibo.
Profecto hujus est vidulus. perge alia tu expedire.

LABRAX.

Talentum argenti commodum magnum inerat in crumina,
Præterea sinus, epichysis, cantharus, gaulus, cyathusque.

GRIPUS.

Papæ! divitias tu quidem habuisti luculentas.

LABRAX.

Miserum istuc verbum & pessumum est, Habuisse, & nihil habere.

GRIPUS.

Quid dare velis, qui istæc tibi investiget indicetque?
Eloquere propere celeriter.

LABRAX.

Nummos trecentos.

GRIPUS.

Tricas.

LABRAX.

Quadringentos.

GRIPUS.

Tramas putridas.

LABRAX.

Quingentos.

GRIPUS.

Cassam glandem.

LA-

LABRAX.

Sexcentos.

GRIPUS.

Curculiunculos minutos fabulare.

LABRAX.

Dabo septingentos.

GRIPUS.

Os calet tibi! num git frigidefactas?

LABRAX.

Mille dabo nummos.

GRIPUS.

Somnias.

LABRAX.

Nihil addo: abi!

GRIPUS.

Igitur audi:
Si, hercle, abiero hinc, hic non ero.

LABRAX.

Vín'centum & mille?

GRIPUS.

Dormis.

LABRAX.

Eloquere quantum postules.

GRIPUS.

Quo nihil invitus addas;
Talentum magnum: non potest triobolum hinc abesse.
Proín tu vel ajas, vel neges.

LABRAX.

Quid istic necessum est, video:
Dabitur talentum.

GRIPUS.

Accede dum huc: Venus hæc volo arroget te.

LABRAX.

Quod tibi libet, id mihi impera.

GRIPUS.

Tange aram hanc Veneris.

LABRAX.

Tango.

GRIPUS.

Per Venerem hanc jurandum est tibi.

LABRAX.

Quid jurem?

GRIPUS.

Quod jubebo.

LABRAX.

Præi verbis quid vis. id quod domi est, numquam ulli supplicabo.

GRIPUS.

Tene aram hanc.

LABRAX.

Teneo.

GRIPUS.

Dejura, te mihi argentum daturum,
Eodem die, viduli ubi sis potitus.

Digitized by Google

LABRAX.

Fiat.

GRIPUS, LABRAX.

Venus Cyrenensis, testem te testor mihi,
Si vidulum illum, quem ego in navi perdidi,
Cum auro atque argento salvom investigavero,
Isque in potestatem meam pervenerit.

GRIPUS.

Tum ego huic Gripo dico, inquito, & me tangito.

LABRAX.

Tum ego huic Gripo dico, Venus, ut tu audias.

GRIPUS, LABRAX.

Talentum argenti magnum continuo dabo.

GRIPUS.

Si fraudassis; dicito, uti te in quæstu tuo
Venus eradicet caput atque ætatem tuam.
Tecum hoc habeto tamen, ubi juraveris.

LABRAX.

Et illum ego advorsum si quid peccasso, Venus,
Veneror te, ut omnes miseri lenones sient.

GRIPUS.

Tamen fiet, etsi tu fidem servaveris.
Tu hic opperire, jam ego faxo exibit senex:
Eum tu continuo vidulum reposcito.

LABRAX.

Si maxume mihi illum reddiderit vidulum,
Non illi ego hodie debeo triobolum.

Digitized by Google

Meus arbitratus est, lingua quod juret mea.
Sed conticescam. eccum exit, & ducit senem.

SCENA III.

GRIPUS, DÆMONES, LABRAX.

GRIPUS.

Sequere hac. ubi istic leno est? heus tu, hem tibi, hic habet vidulum.

DÆMONES.

Habeo, & fateor esse apud me: &, si tuus est, habeas tibi.
Omnia, ut quidquid infuere, ita salva sistentur tibi.
Tene, si tuus est.

LABRAX.

O dî immortales! meus est. salve, vidule.

DÆMONES.

Tuusne est?

LABRAX.

Rogitas? siquidem hercle Jovis fuit, meus est tamen.

DÆMONES.

Omnia insunt salva: una istinc cistella excepta est modo
Cum crepundiis, quibuscum hodie filiam inveni meam.

LABRAX.

Quam?

Digitized by Google

DÆMONES.

Tua quæ fuit Palæstra; ea filia inventa est mea.

LABRAX.

Bene mehercle factum est; cum istæc res tibi ex sententia
Pulchre evenit, gaudeo.

DÆMONES.

Istuc facile non credo tibi.

LABRAX.

Immo, hercle, ut scias gaudere me, mihi triobolum
Ob eam ne duis: condono te.

DÆMONES.

Benigne ædepol facis.

LABRAX.

Immo tu quidem hercle vero.

GRIPUS.

Heus tu! jamne habes vidulum?

LABRAX.

Habeo.

GRIPUS.

Propera.

LABRAX.

Quid properabo?

GRIPUS.

Reddere argentum mihi.

LABRAX.

Neque ædepol tibi do, neque quidquam debeo.

GRIPUS.

Quæ hæc factio est?

Non debes?

LABRAX.

Non hercle vero.

GRIPUS.

Non tu juratus mihi es?

LABRAX.

Juratus sum: & nunc jurabo, si quid voluptati est mihi:
Jusjurandum rei servandæ, non perdendæ, conditum est.

GRIPUS.

Cedo sis mihi talentum magnum argenti, perjurissume.

DÆMONES.

Gripe! quod tu istum talentum poscis?

GRIPUS.

Juratu'st mihi

Dare.

LABRAX.

Libet jurare. tun'meo Pontifex perjurio es?

DÆMONES.

Qua pro re argentum promisit hic tibi?

GRIPUS.

Si vidulum
Istum redegissem in potestatem ejus, juratus dare
Mihi talentum magnum argenti.

LABRAX.

Cedo quiſcum habeam judicem,
Ni dolo malo instipulatus sis, ſive etiam dum siem
Quinque & viginti natus annos.

GRIPUS.

Habe cum hoc.

LABRAX.

Alio'st opus.

DÆMONES.

Jam ab isto auferre haud sinam, nisi istum condemnavero.
Promisisti huic argentum?

LABRAX.

Fateor.

DÆMONES.

Quod servo *meo*
Promisisti, meum esse oportet: ne tu leno postules
Te hic fide lenonia uti: non potes.

GRIPUS.

Jam te ratus
Nactum hominem, quem defraudares. dandum huc argentum est probum:
Id ego continuo huic dabo, adeo me ut hic emittat manu.

DÆMONES.

Quando ergo erga te benignus fui, atque opera mea
Hæc tibi sunt servata.

GRIPUS.

Immo hercle mea, ne tu dicas tua.

DÆMONES.

Si sapies, tacebis. tum te mihi benigne itidem addecet
Benemerenti bene referre gratiam.

LABRAX.

Nempe pro meo
Jure oras.

DÆMONES.

Mirum, quin tuum jus meo periculo abs te expetam.

GRIPUS.

Salvos sum: leno labascit: libertas portenditur.

DÆMONES.

Vidulum istic ille invenit: illud mancipium meum est.
Ego tibi hunc porro servavi cum magna pecunia.

LABRAX.

Gratiam habeo, & de talento nulla caussa est, quin feras,
Quod isti sum juratus.

GRIPUS.

Heus tu! mihi dato ergo, si sapis.

DÆMONES.

Tacen'an non?

GRIPUS.

Tu meam rem simulas agere; tibi mu * *.
Non hercle istoc me intervortes, si aliam prædam perdidi.

DÆMONES.

Vapulabis, verbum si addes istuc unum.

GRIPUS.

Vel hercle enica,

Non tacebo umquam alio pacto, nisi talento comprimor.

LABRAX.

Tibi operam hic quidem dat; taceto.

DÆMONES.

Concede hoc tu leno.

LABRAX.

Licet.

GRIPUS.

Palam age, nolo murmur ullum neque susurrum fieri.

DÆMONES.

Dic mihi, quanti illam emisti tuam alteram mulierculam
Ampeliscam?

LABRAX.

Mille nummos denumeravi.

DÆMONES.

Vin tibi

Conditionem luculentam ferre me?

LABRAX.

Sane volo.

DÆMONES.

Dividuum talentum faciam.

Digitized by Google

LABRAX.

Bene facias.

DÆMONES.

Pro illa altera,
Libera ut sit, dimidium tibi sume, dimidium huic cedo.

LABRAX.

Maxume.

DÆMONES.

Pro illo dimidio ego Gripum emittam manu,
Quem propter tu vidulum, & ego natam inveni.

LABRAX.

Bene facis:
Gratiam habeo magnam.

GRIPUS.

Quam mox mihi argentum ergo redditur?

DÆMONES.

Res soluta est, Gripe. ego habeo.

GRIPUS.

Hercle, at ego me mavolo.

DÆMONES.

Nihil hercle hìc tibi est, ne tu speres. jurisjurandi volo
Gratiam facias.

GRIPUS.

Perii hercle: nisi me suspendo, occidi.
Numquam hercle iterum defraudabis me quidem post hunc diem.

DÆMONES.

Hìc hodie cœnato, leno.

LABRAX.

Fiat. conditio placet.

DÆMONES.

Sequimini intro. spectatores, vos quoque ad cœnam vocem,
Ni daturus nihil sim, neque sit quidquam pollucti domi,
Neve adeo vocatos credam vos esse ad cœnam foras.
Verum si voletis plausum Fabulæ huic clarum dare,
Comissatum omnes venitote ad me ad annos sedecim.
Vos hìc hodie cœnatote ambo.

LABRAX.

Fiat.

DÆMONES.

Plausum date.

FINIS RUDENTIS.

M. ACCII PLAUTI

STICHUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

PANEGYRIS,) *mulieres.*	EPIGNOMUS.
PINACIUM,)	STICHUS, *servos.*
ANTIPHO, *senex.*	PAMPHILIPPUS, *adolescens.*
GELASIMUS, *parasitus.*	SAGARINUS, *servos.*
CROCOTIUM, *ancilla.*	STEPHANIUM, *ancilla.*
DINACIUM, *puer.*	

ARGUMENTUM.

SEnex castigat filias, quod hæ viros
Tam perseverent peregrinantis pauperes
Ita sustinere fratres, neque relinquere.
Contraque verbis delenitur commodis,
Habere ut sineret, quos semel nactæ forent.
Viri reveniunt opibus aucti trans mare:
Suam quisque retinet: ac Sticho ludus datur.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

PANEGYRIS, PINACIUM.

PANEGYRIS.

CRedo ego miseram fuisse Penelopam,
Soror, suo ex animo; quæ tam diu vidua
Viro suo caruit. nam nos ejus animum
De nostris factis noscimus, quarum viri hinc absunt,
Quorumque nos negotiis absentum, ut est æquum,
Sollicitæ noctes & dies, soror, sumus semper.

PINACIUM.

Nostrum officium nos facere æquom est: neque
Id magis facimus, quam nos monet pietas.
Sed hic, mea soror, assis-dum: multa volo tecum
Loqui de re viri.

PANEGYRIS.

Salvéne, amabo?

PINACIUM.

Spero quidem, & volo: sed hoc, soror, crucior,
Patrem tuum meumque adeo, unice qui unus
Civibus ex omnibus probus perhibetur,

Eum nunc improbi viri officio uti;
Viris qui tantas absentibus nostris
Facit injurias immerito,
Nosque ab his abducere volt.
Hæ res vitæ me, soror, saturant:
Hæ mihi dividiæ & senio sunt.

PANEGYRIS.

Neu lacruma, soror; neu tuo id animo
Fac, quod tibi tuus pater facere minatur.
Spes est eum melius facturum.
Novi ego illum: istæc joculo dicit:
Neque ille sibi mereat Persarum
Montes, qui esse aurei perhibentur,
Uti istuc faciat, quod tu metuis.
Tamen si faciat, minume irasci
Decet: neque id immerito eveniet.
Nam viri nostri domo ut abierunt,
Hic tertius annus.

PINACIUM.

Ita ut memoras.

PANEGYRIS.

Cum ipsi interea vivant, valeant;
Ubi sint, quid agant, ecquid agant,
Neque participant nos, neque redeunt.

PINACIUM.

An id doles, soror, quia illi suum officium
Non colunt, cum tuum facis?

Digitized by Google

PANEGYRIS.

Ita pol.

PINACIUM.

Tace sis! cave sis audiam ego istuc;
Cave, posthac ex te.

PANEGYRIS.

Nam quî jam?

PINACIUM.

Quia pol meo animo omnes sapientes
Suum officium æquom est colere, & facere.
Quamobrem ego te hoc, soror, tametsi es major,
Moneo, ut tuum memineris officium.
Et, si illi improbi sint, atque aliter
Nos faciant, quam æquum est: tamen pol
Ne quid magis simus omnibus obnoxiæ opibus,
Nostrum officium meminisse decet.

PANEGYRIS.

Placet: taceo.

PINACIUM.

At memineris facito.

PANEGYRIS.

Nolo ego, soror, me credi esse immemorem viri:
Neque ille eos honores, mihi quos habuit, perdidit:
Nam mihi pol grata acceptaque hujus est benignitas:
Et me quidem hæc conditio nunc non pœnitet:
Neque est, cur nunc studeam has nuptias mutarier.
Verum postremo in patris potestate est situm;

Digitized by Google

Faciendum id nobis quod parentes imperant.

PINACIUM.

Scio, atque in cogitando mærore augeor.
Nam propemodum jam ostendit suam sententiam.

PANEGYRIS.

Igitur quæramus, nobis quid facto usus sit.

SCENA II.

ANTIPHO, PANEGYRIS, PINACIUM.

ANTIPHO.

QUI manet ut moneatur semper servos homo officium suum,
Nec voluntate id facere meminit, servos is habitu haud probus est.
Vos meministis quot calendis petere demensum cibum,
Quî minus meministis, quod opus sit facto, facere in ædibus?
Jam quidem in suo quidque loco nisi erit mihi situm supellectilis,
Cum ego revortar, vos monumentis commonefaciam bubulis.
Non homines habitare mecum mihi hic videntur, sed sues.
Facite, sultis, nitidæ ut ædes meæ sint, cum redeam domum.

Jam

Jam ego domi adero: ad meam majorem filiam inviso domum.
Si quis me quæret, inde vocatote aliqui: aut jam egomet hìc ero.

PINACIUM.

Quid agimus, soror; si offirmabit pater advorsum nos?

PANEGYRIS.

Pati
Nos oportet, quod ille faciat, cujus potestas plus potest.

ANTIPHO.

Si manere hìc sese malint potius, quam alio nubere;
Non faciant? quid mihi opu'st decurso ætatis spatio cum eis
Gerere bellum; cum nihil, quamobrem faciam, meruisse arbitrer?
Minume! nolo turbas. sed hoc mihi optumum factu arbitror,
Principium ego quo pacto cum illis occipiam, id ratiocinor:
Utrum ego perplexim lacessam oratione ad hunc modum,
Quasi numquam quidquam in eas simulem; quasi nihil inaudiverim,
Eas in se meruisse culpam: an potius tentem leniter;
An minaciter? scio lites fore: ego meas novi optume.

PINACIUM.

Exorando, haud advorsando sumendam operam censeo.

Gratiam a patre si petimus, spero ab eo impetrassere:
Advorsari sine dedecore & scelere summo haud possumus.
Neque ego sum factura; neque tu ut facias, consilium dabo:
Verum ut exoremus. novi ego nostros: exorabili'st.

ANTIPHO.

Sic faciam. assimulabo, quasi aliquam culpam in sese admiserint.
Perplexabiliter earum hodie perpavefaciam pectora:
Post id agam igitur; deinde, ut animus meus erit, faciam palam.
Multa, scio, facienda verba. ibo intro. sed aperta est foris.

PINACIUM.

Certo enim mihi paternæ vocis sonitus aures accidit.

PANEGYRIS.

Is est ecastor. ferre advorsum hominem occupemus osculum.

PINACIUM.

Salve, mi pater.

ANTIPHO.

Et vos. ambæ illico, agite, abscedite.

PINACIUM.

Osculum.

ANTIPHO.

Sat est osculi mihi vostri.

PINACIUM.

Quî, amabo, pater?

ANTIPHO.

Quia ita meæ animæ salsura evenit.

PINACIUM.

Asside hic, pater.

ANTIPHO.

Non sedeo istic. vos sedete: ego sedero in subsellio.

PINACIUM.

Mane pulvinum.

ANTIPHO.

Bene procuras mihi: satis sic fultum est mihi.

PINACIUM.

Sine, pater.

ANTIPHO.

Quid opus est?

PINACIUM.

Opus est.

ANTIPHO.

Morem tibi geram. Atque hoc satis est.

PINACIUM.

Numquam enim nimis curare possunt suum parentem filiæ.
Quem æquius est nos potiorem habere, quam te? postidea, pater,
Viros nostros, quibus tu voluisti esse nos matresfamilias?

Digitized by Google

ANTIPHO.

Bonas ut æquom est facere, facitis; cum tamen absentes viros
Perinde habetis, quasi præsentes sint.

PINACIUM.

Pudicitia est, pater,
Eos magnificare, qui nos socias sumserunt sibi.

ANTIPHO.

Numquis hìc est alienus nostris dictis auceps auribus?

PANEGYRIS.

Nullus, præter nosque teque.

ANTIPHO.

Vostrum animum adhiberi volo.
Nam ego ad vos nunc imperitus rerum, & morum mulierum,
Discipulus venio ad magistras. quibus matronas moribus,
Quæ optumæ sunt, esse oportet? sed utraque ut dicat mihi.

PANEGYRIS.

Quid istuc est, quod huc exquæsitum mulierum mores venis?

ANTIPHO.

Pol ego uxorem quæro, postquam vostra mater mortua est.

PANEGYRIS.

Facile invenies & pejorem & pejus moratam, pater,

Quam illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque Sol videt.

ANTIPHO.

At ego ex te exquiro, atque ex istac tua sorore.

PINACIUM.

Ædepol, pater,
Scio, ut oportet esse, si sint ita, ut ego æquum censeo.

ANTIPHO.

Volo scire ergo, ut æquum censes.

PINACIUM.

Ut per urbem cum ambulent,
Omnibus os obturent, ne quis merito maledicat sibi.

ANTIPHO.

Dic vicissim nunc jam tu.

PANEGYRIS.

Quid vis tibi dicam, pater?

ANTIPHO.

Ubi facillime spectatur mulier, quæ ingenio est bono?

PANEGYRIS.

Cui malefaciundi est potestas, quæ, ne faciat, id temperat.

ANTIPHO.

Haud male istuc. age tu altera; utra sit conditio pensior,
Virginemne an viduam habere?

PINACIUM.

Quanta mea sapientia est,

E malis multis malum quod minumum est, id minumum est malum.
Qui potest mulieres vitare, vitet: ut quotidie
Pridie caveat, ne faciat quod pigeat postridie.

ANTIPHO.

Quæ tibi mulier videtur multo sapientissuma?

PANEGYRIS.

Quæ tamen, cum res secundæ sunt, se poterit noscere:
Et illa quæ æquo animo patietur sibi esse pejus, quam fuit.

ANTIPHO.

Ædepol vos lepide tentavi, vostrumque ingenium ingenii.
Sed hoc est, quod ad vos venio, quodque esse ambas conventas volo.
Mihi auctores ita sunt amici, ut vos hinc abducam domum.

PANEGYRIS.

At enim nos, quarum res agitur, aliter auctores sumus.
Nam aut olim, nisi tibi placebant, non datas oportuit:
Aut nunc non æquom est abduci, pater, illisce absentibus.

ANTIPHO.

Vosne ego patiar cum mendicis nuptas, me vivo, viris?

PINACIUM.

Placet ille meus mihi mendicus. suus rex reginæ placet.

Digitized by Google

Idem animus est in paupertate, qui olim in divitiis fuit.

ANTIPHO.

Vosne latrones & mendicos homines magnipenditis?

PANEGYRIS.

Non me tu argento dedisti, opinor, nuptum, sed viro.

ANTIPHO.

Quid? illos exspectatis, qui abhinc jam abierunt triennium?
Quin vos capitis conditionem ex pessuma primariam?

PANEGYRIS.

Stultitia est, pater, venatum ducere invitas canes.
Hostis est uxor, invita quæ ad virum nuptum datur.

ANTIPHO.

Certumne est neutram vostrarum persequi imperium patris?

PINACIUM.

Persequimur. nam quo dedisti nuptum, abire nolumus.

ANTIPHO.

Bene valete: ibo, atque amicis vostra consilia eloquar.

PANEGYRIS.

Probiores credo arbitrabunt; si probis narraveris.

ANTIPHO.

Curate igitur familiarem rem, ut potestis, optume.

PANEGYRIS.

Nunc placet, cum recte monstras: nunc tibi auscultabimus.
Nunc, soror, abeamus intro.

PINACIUM.

Immo intervisam prius domum.
Si a viro tibi forte veniet nunctus, facito ut sciam.

PANEGYRIS.

Neque ego te celabo, neque tu me celassis, quod scies.
Eho, Crocotium, i, parasitum Gelasimum huc arcessito:
Tecum adduce. nam illum ecastor mittere ad portum volo,
Si quæ forte ex Asia navis heri aut hodie venerit.
Nam dies totos apud portum servos unus assidet.
Sed tamen volo intervisi. propera. *ac* actutum redi.

SCENA III.

GELASIMUS, CROCOTIUM.

GELASIMUS.

FAmem fuisse suspicor matrem mihi:
Nam postquam natus sum, satur numquam fui.
Quam ego matri meæ retuli invitissumus,
Eam mihi numquam retulit mater gratiam.
Nam illa me in alvo menses gestavit decem,
At ego illam in alvo gesto plus annos decem.
Atque illa puerum me gestavit parvolum,
Quo minus laboris illam cepisse existimo:
At ego non pauxillulam in utero gesto famem,

Digitized by Google

Verum hercle multo maxumam & gravissumam.
Uteri dolores mihi oboriuntur cotidie;
Sed matrem parere nequeo; nescio quomodo.
Audivi sæpe hoc volgo dicier,
Solere elephantum gravidam perpetuos decem
Esse annos. ejus ex semine hæc certo est fames.
Nam jam complures annos utero hæret meo.
Nunc si ridiculum hominem quæret quispiam,
Venalis ego sum cum ornamentis omnibus.
Inanimentis explementum quærito.
Gelasimo nomen mihi indidit parvo pater:
Quia inde jam a pauxillo puero ridiculus fui.
Propter paupertatem adeo hoc nomen repperi;
Eo, quia paupertas fecit, ridiculus forem:
Nam illa omnes artes perdocet, ubi quem attigit.
Per annonam caram dixit me natum pater:
Propterea, credo, nunc esurio acrius.
Sed generi nostro hæc reddita est benignitas,
Nulli negare soleo, si quis esum me vocat.
Oratio una interiit hominum pessume,
Atque optuma hercle, meo animo, & scitissuma,
Qua ante utebantur, Veni illò ad cœnam: Sic face!
Promitte vero! Ne gravare! Est commodum?
Volo, inquam, fieri! Non amittam, quin eas!
Nunc reppererunt ei verbo vicarium,
Nihili quidem hercle verbum ac vilissumum,
Vocem te ad cœnam, nisi egomet cœnem foris.

Ei hercle ego verbo lumbos defractos velim,
Ni vere perierit, si cœnassit domi.
Hæc verba subigunt me, mores ut barbaros
Discam, atque ut faciam præconis compendium;
Itâque auctionem prædicem, ipse ut veneam.

CROCOTIUM.

Hic ille est Parasitus, quem arcessitum missa sum.
Quæ loquitur, auscultabo, priusquam colloquar.

GELASIMUS.

Sed curiosi sunt hìc quam plures mali,
Alienas res qui curant studio maxumo,
Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua:
Ei quando quem auctionem facturum sciunt,
Adeunt, perquirunt, quid siet caussæ illico:
Alienum æs cogat, an parârit prandium:
Uxorin'sit reddenda dos divortio?
Eos omnes (tametsi hercle haud indignos judico,
Qui, ut multum miseri sint, laborent) nihil moror:
Dicam auctionis caussam, ut animo gaudeant,
(Nam curiosus nemo est, quin sit malevolus,)
Ipse egomet quamobrem auctionem prædicem:
Damna evenerunt maxuma misero mihi,
Ita me mancupia miserum affecerunt male;
Potationes plurimæ demortuæ:
Quot adeo cœnæ, quas deflevi, mortuæ!
Quot potiones mulsi! quot autem prandia!
Quæ inter continuum perdidi triennium.

Præ mærore adeo miser atque ægritudine
Consenui: pæne sum fame emortuus.

CROCOTIUM.

Ridiculus æque nullus est, quando esurit.

GELASIMUS.

Nunc auctionem facere decretum est mihi.
Foras necessum est, quidquid habeo, vendere.
Adeste sultis, præda erit præsentium.
Logos ridiculos vendo: agite! licemini.
Qui cœnâ poscit? ecqui poscit prandio?
Hercules te amabit prandio? cœna tibi?
Ehem annuistín'? nemo meliores dabit.
Nullis meliores esse parasitos sinam.
Vel unctiones Græcas, sudatorias,
Vel alias magis malacas crapularias,
Cavillationes, assentatiunculas,
Ac perjuratiunculas parasiticas.
Rubiginosam strigilem, ampullam rubidam,
Parasitum inanem, quo recondas reliquias.
Hæc venisse jam opus est, quantum potest.
Uti decumam partem Herculi polluceam.

CROCOTIUM.

Ecastor auctionem haud magni pretii!
Adhæsit homini ad infimum ventrem fames.
Adibo hominem.

GELASIMUS.

Quis hæc est, quæ advorsum it mihi?

Epignomi ancilla hæc quidem eſt Crocotium.

CROCOTIUM.

Gelasime, salve.

GELASIMUS.

Non eſt id nomen mihi.

CROCOTIUM.

Certo mecastor id fuit nomen tibi.

GELASIMUS.

Fuit disertim: verum id usu perdidi:
Nunc Miccotrogus nomine ex vero vocor.

CROCOTIUM.

Heu ecastor, risi te hodie multum.

GELASIMUS.

Quando, aut quo in loco?

CROCOTIUM.

Hic cum auctionem prædicabas.

GELASIMUS.

Pessuma,
Ehón'audivisti?

CROCOTIUM.

Te quidem dignissimam.

GELASIMUS.

Quo nunc is?

CROCOTIUM.

Ad te.

GELASIMUS.

Quid venis?

CROCOTIUM.

Panegyris
Rogare jussit te opere maxumo,
Mecum simitu ut ires ad sese domum.

GELASIMUS.

Ego illò mehercle vero eo, quantum potest.
Jamne exta cocta sunt? quot agnis fecerat?

CROCOTIUM.

Illa quidem nullum sacrificavit.

GELASIMUS.

Quomodo?
Quid igitur me volt?

CROCOTIUM.

Tritici modios decem
Rogare, opinor, te volt.

GELASIMUS.

Méne ut ab se petam?

CROCOTIUM.

Immo hercle tu abs te mutuum nobis dares.

GELASIMUS.

Negato esse quod dem, nec mu, nec mutuum,
Neque aliud quidquam, nisi hoc, quod habeo, pallium;
Linguam quoque etiam venditariam.

CROCOTIUM.

Hau, nulla tibi lingua est, quæ quidem dicat, Dabo?

GELASIMUS.

Veterem reliqui: eccam illam, quæ dicat, Cedo.

CROCOTIUM.

Malum tibi dî dent!

GELASIMUS.

Hæc eadem dicit tibi.

CROCOTIUM.

Quid nunc? iturus, an non?

GELASIMUS.

Abi sane domum.
Jam illò venturum dicito, propera, atque abi.
Demiror, quid illæc me ad se arcessi jusserit,
Quæ numquam jussit me ad se arcessi ante hunc diem,
Postquam vir abiit ejus. miror, quid siet,
Nisi ut periculum fiat; visam, quid velit.
Sed eccum Dinacium ejus puerum. hoc vide!
Satin', ut facete, atque ex pictura astitit?
Næ iste ædepol vinum poculo pauxillulo
Sæpe exanclavit submerum scitissume.

Digitized by Google

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

DINACIUM, GELASIMUS.

DINACIUM.

MErcurius, Jovis qui nuntius perhibetur, numquam æque patri
Suo nuntium lepidum attulit, quam ego nunc meæ heræ nuntiabo.
Itaque onustum pectus porto lætitia lubentiaque:
Neque lubet, nisi gloriose, quidquam proloqui. profecto
Amœnitates omnium venerum atque venustatum affero.
Ripisque superat mihi atque abundat pectus lætitia meum.
Propterea, Dinacium, pedes hortare. honesta dicta factis:
Nunc tibi potestas adipiscendi est gloriam, laudem, decus:
Heræque egenti subveni: benefacta majorum tuorum exauge.
Quæ misera exspectatione est Epignomi adventûs viri.

Proinde ut decet, amat virum suum cupide. nunc expedi, Dinacium.
Age, ut placet; curre, ut lubet; cave quemquam floccifeceris,
Cubitis depulsa de via; tranquillam concinna viam.
Si rex obstabit obviam, regem ipsum prius pervortito.

GELASIMUS.

Quidnam dicam, Dinacium
Lascivibundum tam lubenter currere?
Harundinem fert, sportulamque, & hamulum piscarium.

DINACIUM.

Sed tandem, opinor, æquius est heram mihi esse supplicem,
Atque oratores mittere ad me, donaque ex auro, & quadrigas,
Quî vehar. nam pedibus ire non queo. ergo jam revortar.
Ad me iri & supplicari egomet mihi censeo æquom.
An vero nugas censeas; nihil esse quod ego nunc scio?
Tantum a portu apporto bonum, tam gaudium affero grande,
Vix ipsa domina hoc, nisi sciat, exoptare a dîs audeat.
Nunc ultro hoc deportem? haud placet: neque id vero officium arbitror.
Hìc hoc videtur mihi magis meo convenire huic nuntio.

Ad-

Advorsum ut veniat, obsecret, se ut nuntio hoc impertiam.
Secundas fortunas decent superbiæ.
Sed tandem cum recogito, quî potuit scire hæc scire me?
Non enim possum, quin revortar, quin loquar, quin edissertem,
Heramque ex mærore eximam, benefacta majorum meûm
Exaugeam, atque illam augeam ex insperato opportuno modo.
Contundam facta Talthybii, contemnamque omnis nuntios:
Simulque ad cursuram meditabor me ad ludos Olympiæ.
Sed spatium hoc occidit: breve'st curriculo: quam me pœnitet!
Quid hoc? occlusam januam video. ibo, & pultabo fores.
Aperite, atque approperate, fores facite ut pateant: removete moram.
Nimis hæc res sine cura geritur. vide, quamdudum hìc asto & pulto!
Somnón' operam datis? experiar; fores, an cubiti, an pedes plus valeant.
Nimis vellem hæ fores herum fugissent, ea caussa ut haberent malum.
Defessus sum pultando.
Hoc postremum est vobis.

Digitized by Google

GELASIMUS.

Ibo, atque hunc compellabo.
Salvus sis!

DINACIUM.

Et tu salve.

GELASIMUS.

Jam tu piscator factus?

DINACIUM.

Quampridem non edisti?

GELASIMUS.

Unde is? quid fers? quid festinas?

DINACIUM.

Tua quod nihil refert, ne
Cures.

GELASIMUS.

Quid istic inest?

DINACIUM.

Quas tu vides colubras?

GELASIMUS.

Quid tam iracundus?

DINACIUM.

Si in te
Pudor assit, non me appelles.

GELASIMUS.

Possum scire ex te verum?

DINACIUM.

Potes. hodie non cœnabis.

Digitized by Google

SCENA II.

PANEGYRIS, GELASIMUS, DINACIUM.

PANEGYRIS.

Quisnam, obsecro, has frangit fores? ubi est?
Tun' hæc facis? tun' mihi huc hostis venis?

GELASIMUS.

Salve, tuo arcessitu venio huc.

PANEGYRIS.

Eân' gratia fores effringis?

GELASIMUS.

Tuos inclama, tui delinquunt: ego, quid me velles, visebam:
Nam equidem harum miserebat.

DINACIUM.

Ergo auxilium propere latum est.

PANEGYRIS.

Quisnam hic loquitur tam prope nos?

DINACIUM.

Dinacium.

PANEGYRIS.

Ubi is est?

DINACIUM.

Respice me, & relinque egentem parasitum, Panegyris.

Digitized by Google

PANEGYRIS.

Dinacium!

DINACIUM.

Istuc indidere nomen majores mihi.

PANEGYRIS.

Quid agis?

DINACIUM.

Quid agam, rogitas?

PANEGYRIS.

Quid ni rogitem?

DINACIUM.

Quid mecum est tibi?

PANEGYRIS.

Men' fastidis, propudiose? eloquere propere, Dinacium.

DINACIUM.

Jube me omittere igitur hos, qui retinent.

PANEGYRIS.

Qui retinent?

DINACIUM.

Rogas?

Omnia membra lassitudo mihi tenet.

PANEGYRIS.

Linguam quidem

Sat scio tibi non tenere.

DINACIUM.

Ita celeri curriculo fui

Digitized by Google

Propere a portu, tui honoris caussa.

PANEGYRIS.

Ecquid apportas boni?

DINACIUM.

Nimio impartior multo tanta plus, quam speras.

PANEGYRIS.

Salva sum.

DINACIUM.

At ego perii, quoi medullam lassitudo perbibit.

GELASIMUS.

Quid ego? quoi misero medullam ventris percepit fames.

PANEGYRIS.

Ecquem convenisti?

DINACIUM.

Multos.

PANEGYRIS.

At virum ecquem?

DINACIUM.

Plurimos.

Verum ex multis nequiorem nullum, quam hic est.

GELASIMUS.

Quomodo?

Jamdudum ego istum patior dicere injuste mihi.

Præter hac si me irritassis.

DINACIUM.

Ædepol esuries male.

GELASIMUS.

Animum inducam, ut istuc verum te elocutum esse arbitrer.

DINACIUM.

Munditias volo fieri. efferte huc scopas, simulque harundinem,
Ut operam omnem aranearum perdam & texturam improbam,
Dejiciamque earum omnis telas.

GELASIMUS.

Miseræ algebunt postea.

DINACIUM.

Quid? illas itidem esse censes, quasi te cum veste unica?
Cape illas scopas.

GELASIMUS.

Capiam.

DINACIUM.

Hoc egomet, tu hoc converre.

GELASIMUS.

Fecero.

DINACIUM.

Ecquis huc effert nasiternam cum aqua?

GELASIMUS.

Sine suffragio
Populi tamen ædilitatem hic quidem gerit.

DINACIUM.

Age, tu ocyus

Digitized by Google

Pinge humum, consperge ante ædis.

GELASIMUS.

Faciam.

DINACIUM.

Factum oportuit.

Ego hinc araneas de foribus dejiciam, de pariete.

GELASIMUS.

Ædepol rem negotiosam!

PANEGYRIS.

Quid sit, nihil etiam scio.

Nisi forte hospites sunt venturi.

DINACIUM.

Alii lectos sternite.

GELASIMUS.

Principium placet de lectis.

DINACIUM.

Alii ligna cædite,

Alii pisces depurgate, quos piscator attulit;

Pernam & glandium dejicite.

GELASIMUS.

Hic hercle homo nimium sapit.

PANEGYRIS.

Non ecastor, ut ego opinor, satis heræ morem geris.

DINACIUM.

Immo res omnis relictas habeo, præ quod tu velis.

PANEGYRIS.

Tum tu igitur, qua caussa missus es ad portum, mihi expedi.

Digitized by Google

DINACIUM.

Dicam. postquam me misisti ad portum cum luci simul,
Commodum radiosus ecce Sol superabat ex mari.
Dum percontor portitores, ecquæ navis venerit
Ex Asia: negant venisse. conspicatus sum interim
Cercurum, quo ego me majorem non vidisse censeo.
In portum vento secundo, velo passo pervenit.
Alius alium percontamur, Cuja est navis? quid vehit?
Interim Epignomum conspicio tuum virum, & servom Stichum.

PANEGYRIS.

Hem! quid? Epignomum elocutus?

GELASIMUS.

Tuum virum, & vitam meam.

DINACIUM.

Venit, inquam.

PANEGYRIS.

Tun'eum ipsum vidisti?

DINACIUM.

Ita ego; libens!
Argenti aurique advexit multum.

PANEGYRIS.

Nimis factum bene!

GELASIMUS.

Hercle vero capiam scopas, atque hoc converram libens.

DINACIUM.

Lanam purpuramque multam.

GELASIMUS.

Hem! quî ventrem vestiam.

DINACIUM.

Lectos eburatos, auratos.

GELASIMUS.

Accubabo regie.

DINACIUM.

Tum Babylonica peristromata, consutaque tapetia
Advexit nimium bonæ rei.

GELASIMUS.

Hercle, rem gestam bene!

DINACIUM.

Post, ut occœpi narrare, fidicinas, tibicinas,
Sambucinas advexit secum forma eximia.

GELASIMUS.

Eugepæ!
Quando adbibero, alludiabo: tum sum ridiculissumus.

DINACIUM.

Postea unguenta multigenerum multa.

GELASIMUS.

Non vendo logos.
Jam non facio auctionem. mihi obtigit hæreditas.
Malivoli perquisitores auctionum perierint.
Hercules, decumam esse adauctam, tibi quam vovi,
gratulor.

Digitized by Google

DINACIUM.

Post autem advexit secum Parasitos.

GELASIMUS.

Hei, perii miser!

DINACIUM.

Ridiculosissumos.

GELASIMUS.

Reverram hercle hoc, quod converri modo.

PANEGYRIS.

Vidistín' virum sororis Pamphilippum?

DINACIUM.

Non.

PANEGYRIS.

Adest?

DINACIUM.

Immo ajebant eum venisse simul. sed ego huc citus
Præcucurri, ut nuntiarem nuntium exoptabilem.

GELASIMUS.

Venales logi sunt illi, quos negabam vendere;
Illico & meo malo est, quod malevolentes gaudeant.
Hercules sane, qui deus sis, discessisses non male.

PANEGYRIS.

I, i intro, Dinacium: jube famulos rem divinam mihi apparent.
Bene vale.

GELASIMUS.

Vín' administrem?

PANEGYRIS.

Sat servorum habeo domi.

GELASIMUS.

Enimvero, Gelasime, opinor provenisti futile,
Si neque ille adest, neque hic, qui venit, quidquam subvenit.
Ibo intro ad libros, & discam de dictis melioribus.
Nam ni illos homines expello, ego occidi planissume.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

EPIGNOMUS, STICHUS.

EPIGNOMUS.

CUM bene re geſta ſalvos convortor domum,
Neptuno grates habeo & Tempeſtatibus:
Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Juvit, lucrisque quadruplicavit rem meam.
Olim quos abiens affeci ægrimonia,
Eos nunc lætantes faciam adventu meo.
Nam jam Antiphonem conveni affinem meum,
Cumque eo reveni ex inimicitia in gratiam.
Videte, quæſo, quid poteſt pecunia!
Quoniam re bene geſta redîſſe me videt,
Magnasque apportaviſſe divitias domum,
Sine advocatis ibidem in cercuro, in ſtega,
In amicitiam atque in gratiam convortimus.
Et hic hodie apud me cœnat, & frater meus.
Nam heri ambo in uno portu fuimus: ſed mea
Hodie ſoluta eſt navis aliquanto prius.
Age abduc has intro, quas mecum abduxi, Stiche.

STICHUS.

Here, sive ego taceam, seu loquar, scio scire te,
Quam multas tecum miserias multaverim.
Nunc hunc diem unum ex illis multis miseriis
Volo me Eleutheriam capere advenientem domum.

EPIGNOMUS.

Et jus & æquom postulas: sumas, Stiche,
In hunc diem: te nihil moror, abi, quo lubet.
Cadum tibi veteris vini propino.

STICHUS.

Papæ!
Ducam hodie amicam.

EPIGNOMUS.

Vel decem, dum de tuo.
Ubi cœnas hodie, si hanc rationem instituis?

STICHUS.

Amicam ego habeo Stephanium hinc ex proxumo,
Tui fratris ancillam: eo condixi in symbolam
Ad cœnam, ad ejus conservom Sagarinum Syrum.
Eadem est amica ambobus, rivales sumus.

EPIGNOMUS.

Age abduc eas intro. hunc tibi dedo diem.

STICHUS.

Meam culpam habeto, nisi probe excruciavero.
Jam hercle ego per hortum amicam transibo meam
Mihi hanc occupatum noctem: eâdem symbolam
Dabo, & jubebo ad Sagarinum cœnam coqui.

Digitized by Google

At egomet ibo, atque obsonabo obsonium.
Atque id ne vos miremini, homines servolos
Potare, amare, atque ad cœnam condicere,
Licet hoc Athenis nobis. sed cum cogito,
Potius quam in dividiam veniam, est etiam hìc ostium
Aliud posticum nostrarum harunce ædium.
(Posticam partem magis utuntur ædium.)
Eâ ibo obsonatum, eâdem referam obsonium
Per hortum: utroque commeatus continet.
Ite hàc secundum vos me. ego hunc lacero diem.

SCENA II.

GELASIMUS, EPIGNOMUS.

GELASIMUS.

Libros inspexi. tam confido, quam poti'st,
Me meum obtenturum regem ridiculis meis.
Nunc interviso, jamne a portu advenerit:
Ut eum advenientem meis dictis deliniam.

EPIGNOMUS.

Hic quidem Gelasimus est parasitus, qui venit.

GELASIMUS.

Auspicio hodie optumo exivi foras;
Mustela murem abstulit præter pedes.
Cum strena obscævavit, spectatum hoc mihi est.

Digitized by Google

Nam ut illa vitam repperit hodie sibi,
Item me spero facturum. augurium hæc facit.
Epignomus hic quidem est, qui astat. ibo atque alloquar.
Epignome, ut ego te nunc conspicio libens!
Ut præ lætitia lacrumæ præsiliunt mihi!
Valuistín'usque?

EPIGNOMUS.

Sustentatum'st sedulo.

GELASIMUS.

Bene atque amice dicis. dî dent quæ velis.
Propino tibi salutem plenis faucibus.
Cœnabis apud me, quoniam salvos advenis.

EPIGNOMUS.

Vocata est opera nunc quidem: tam gratia est.

GELASIMUS.

Promitte.

EPIGNOMUS.

Certum est.

GELASIMUS.

Sic fac, inquam.

EPIGNOMUS.

Certa res'st.

GELASIMUS.

Lubente me, hercle, facies.

EPIGNOMUS.

Idem ego istuc scio.

Quando usus veniet, fiet.

GELASIMUS.

Nunc ergo usus est.

EPIGNOMUS.

Non ædepol possum.

GELASIMUS.

Quid gravare? censeo
Eas: nescio quid vero habeo in mundo.

EPIGNOMUS.

I modo,
Alium convivam quærito tibi in hunc diem.

GELASIMUS.

Quin tu promittis?

EPIGNOMUS.

Non graver, si possiem.

GELASIMUS.

Unum quidem hercle certum promitto tibi:
Libens accipiam, certo si promiseris.

EPIGNOMUS.

Valeas.

GELASIMUS.

Certum*ne* est?

EPIGNOMUS.

Certum. cœnabo domi.

GELASIMUS.

Quandoquidem *operam* tuam non vis promittere:
Vín'ad te ad cœnam veniam?

EPI-

EPIGNOMUS.

Si possim, velim:
Verum hìc apud me cœnant alieni novem.

GELASIMUS.

Haud postulo equidem me in lecto accumbere:
Scis tu me esse imi subsellii virum.

EPIGNOMUS.

At ii oratores sunt populi, summi viri,
Ambracia veniunt huc legati publice.

GELASIMUS.

Ergo oratores populi, summates viri,
Summi accumbent, ego infimatis infimus.

EPIGNOMUS.

Haud æquom est te inter oratores accipi.

GELASIMUS.

Equidem hercle orator sum, sed procedit parum.

EPIGNOMUS.

Cras de reliquiis nos volo. multum vale.

GELASIMUS.

Perii hercle vero plane, nihil obnoxie.
Uno Gelasimo minus est, quam dudum fuit.
Certum est mustelæ posthac numquam credere;
Nam incertiorem nullam novi bestiam.
Quæ ne & ipsa decies in die mutat locum,
Eam auspicavi ego in re capitali mea?
Certum est amicos convocare, ut consulam
Qua lege nunc me esurire oporteat.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

ANTIPHO, PAMPHILIPPUS, EPIGNOMUS.

ANTIPHO.

ITA me dì bene ament, measque mihi bene servassint filias;
Ut mihi volupe'st, Pamphilippe, quia vos in patriam domum
Redîsse video, bene gesta re, ambos, te & fratrem tuum.

PAMPHILIPPUS.

Satis abs te accipiam, nisi videam mihi te amicum esse, Antipho.
Nunc quia te amicum mihi experior esse, creditur tibi.

ANTIPHO.

Vocem ego te ad me ad cœnam, frater tuus nisi dixisset mihi,
Te apud se cœnaturum esse hodie, cum me ad se ad cœnam vocat.
Et magis par fuerat me dare vobis cœnam advenientibus,

Quam me ad illum promittere, nisi nollem ei advorsarier.
Nunc me gratiam abs te inire verbis nihil desidero:
Cras apud me eritis, & tu & ille, cum vostris uxoribus.

PAMPHILIPPUS.

Et apud me perendie. nam ille heri me jam vocaverat
In hunc diem. sed satìn'ego tecum pacificatus sum, Antipho?

ANTIPHO.

Quando ita rem gessistis, uti vos vellem, amicos atque addecet,
Pax commerciumque est vobis mecum. nam hoc tu facito cogites,
Ut cuique homini res parata est, firmi amici sunt: si res lassa labat,
Itidem amici collabascunt. res amicos invenit.

EPIGNOMUS.

Jam redeo. nimia est voluptas, si diu abſueris a domo,
Domum si redieris, si tibi nulla est ægritudo animo obviam.
Nam ita me absente familiarem rem uxor curavit meam,
Omnium me exilem atque inanem fecit ægritudinum.
Sed eccum fratrem Pamphilippum, incedit cum socero suo.

PAMPHILIPPUS.

Quid agitur, Epignome?

EPIGNOMUS.

Quid tu? quamdudum in portum venis
Huc?

PAMPHILIPPUS.

Longissume.

EPIGNOMUS.

Postillà jam iste est tranquillus tibi?

ANTIPHO.

Magis quam mare, quo ambo estis vecti.

EPIGNOMUS.

Facis, ut alias res soles.
Hodiéne exoneramus navem, frater?

PAMPHILIPPUS.

Clementer volo.
Nosmet potius oneremus vicissatim voluptatibus.
Quam mox cocta est cœna? impransus ego sum.

EPIGNOMUS.

Abi intro ad me, & lava.

PAMPHILIPPUS.

Deos salutatum atque uxorem modo intro devortor domum.

EPIGNOMUS.

Apud nos eccilla festinat cum sorore uxor tua.

PAMPHILIPPUS.

Optumum est. jam istoc moræ minus erit.

EPIGNOMUS.

Jam ego apud te ero.

Digitized by Google

ANTIPHO.

Priusquam abis, præsente te huic apologum agere unum volo.

EPIGNOMUS.

Maxume.

ANTIPHO.

Fuit olim, quasi ego sum, senex: ei filiæ
Duæ erant, quasi nunc meæ sunt: eæ erant duobus nuptæ fratribus,
Quasi nunc meæ sunt vobis.

PAMPHILIPPUS.

Miror, quo evasuru'st apologus.

ANTIPHO.

Erat minori illi adolescenti fidicina & tibicina;
Peregre advexerat, quasi nunc tu: sed ille erat cælebs senex,
Quasi ego nunc sum.

PAMPHILIPPUS.

Perge porro. præsens hic quidem est apologus.

ANTIPHO.

Deinde senex ille illi dixit, quojus erat tibicina,
Quasi ego nunc tibi dico.

PAMPHILIPPUS.

Ausculto, atque animum advorto sedulo.

ANTIPHO.

Ego tibi meam filiam, bene quîcum cubitares, dedi:
Nunc mihi reddi ego æquom esse abs te, quîcum cubitem, censeo.

PAMPHILIPPUS.

Quis istuc dicit? an ille, quasi tu?

ANTIPHO.

Quasi ego nunc dico tibi.
Immo duas dabo, inquit ille adolescens, una si parum est:
Et si duarum pœnitebit, inquit, addentur duæ.

PAMPHILIPPUS.

Quis istuc, quæso? an ille, quasi ego?

ANTIPHO.

Is ipse, quasi tu. *tum* senex
Ille, quasi ego, si vis, inquit, quatuor sane dato;
Dum equidem, hercle, quod edant, addas: meum ne contruncent cibum.

PAMPHILIPPUS.

Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit:
Quoniam ille illi pollicetur, qui eum cibum poposcerit.

ANTIPHO.

Videlicet fuisse illum nequam adolescentem, qui illico,
Ubi ille poscit, denegavit se dare granum tritici.
Hercle, quia æquom postulabat ille senex, quandoquidem
Filiæ illæ dederat dotem, accipere pro tibicina.

PAMPHILIPPUS.

Hercle, ille quidem certo adolescens docte vorsutus fuit,
Qui seni illi concubinam dare dotatam noluit.

Digitized by Google

ANTIPHO.

Senex quidem voluit, si posset indipisci de cibo:
Quia nequit; qua lege licuit, velle dixit fieri.
Fiat! ille inquit adolescens. facis benigne! inquit senex.
Habeón'rem factam? inquit. faciam ita, inquit, ut fieri voles.
Sed ego ibo intro, & gratulabor vostrum adventum filiis.
Postea ibo lavatum in Pilum: ibi fovebo senectutem meam.
Post ubi lavero, otiosus vos opperiar accubans.

PAMPHILIPPUS.

Graphicum mortalem Antiphonem! ut apologum fecit, quam fabre!
Ut jam nunc scelestus esse ducit pro adolescentulo!
Dabitur homini amica, noctu quæ in lecto accendet senem:
Namque, ædepol, aliud quidem illi quid amica opus sit, nescio.
Sed quid agit parasitus noster Gelasimus? etiam valet?

EPIGNOMUS.

Vidi ædepol hominem haud perdudum!

PAMPHILIPPUS.

Quid agit?

EPIGNOMUS.

Quod famelicus.

PAMPHILIPPUS.

Quin vocâsti hominem ad cœnam?

EPIGNOMUS.

Ne quid adveniens perderem.
Atque eccum tibi lupum in sermone; præsens esuriens adest.

PAMPHILIPPUS.

Ludificemur hominem.

EPIGNOMUS.

Capti consilii memorem mones.

SCENA II.

GELASIMUS, PAMPHILIPPUS, EPIGNOMUS.

GELASIMUS.

SED ita quod occœpi narrare vobis; cum hic non affui,
Cum amicis deliberavi jam, & cum cognatis meis:
Ita mihi auctores fuere, ut egomet me hodie jugularem fame.
Sed videône ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atque is est.
Aggrediar hominem. sperate Pamphilippe, o spes mea!
O mea vita! o mea voluptas! salve. salvom gaudeo,
Peregre te in patriam redîsse salvom.

PAMPHILIPPUS.

Salve, Gelasime!

GELASIMUS.

Valuistîn' bene?

PAMPHILIPPUS.

Sustentavi sedulo.

GELASIMUS.

Ædepol gaudeo.

Ædepol næ egomet mihi modiûm nunc mille esse argenti velim.

EPIGNOMUS.

Quid eo tibi opus est?

GELASIMUS.

Hunc ad cœnam hercle ut vocem, te non vocem.

EPIGNOMUS.

Advorsum te fabulare illud quidem.

GELASIMUS.

Ambos ut vocem.

EPIGNOMUS.

Ædepol te vocem libenter, si superfiat locus.

GELASIMUS.

Quin tu, stans obstrusero aliquid strenue.

EPIGNOMUS.

Immo unum hoc potest.

GELASIMUS.

Quid?

EPIGNOMUS.

Ubi convivæ abierint, tum venias.

GELASIMUS.

Væ ætati tuæ!

EPIGNOMUS.

Una lautum, non ad cœnam dico.

GELASIMUS.

Dî te perduint!

Quid ais, Pamphilippe?

PAMPHILIPPUS.

Ad cœnam, hercle, alio promisi foras.

GELASIMUS.

Quid, foras?

PAMPHILIPPUS.

Foras hercle vero.

GELASIMUS.

Quî, malum, tibi lasso libet

Foris cœnare?

PAMPHILIPPUS.

Utrum tu censes?

GELASIMUS.

Jube domi cœnam coqui,

Atque ad illum renuntiari.

PAMPHILIPPUS.

Solus cœnabo domi?

GELASIMUS.

Non enim solus. me vocato.

PAMPHILIPPUS.

At ille ne succenseat,

Mea qui caussa sumtum fecit.

Digitized by Google

GELASIMUS.

Facile excusari potest:
Mihi modo ausculta. jube domi cœnam coqui.

EPIGNOMUS.

Non me quidem
Faciet auctore, hodie ut illum decipiat.

GELASIMUS.

Non tu hinc abis?
Nisi me non perspicere censes quid agas, cave sis tu tibi.
Nam illic homo tuam hæreditatem inhiat, quasi esuriens lupus.
Non tu scis, quam efflictentur homines noctu hic in via?

PAMPHILIPPUS.

Tanto plureis, qui defendant, ire advorsum jussero.

EPIGNOMUS.

Non it, non it: quia tanto opere suades ne ebitat.

GELASIMUS.

Jube
Domi mihi, tibi, tuæque uxori celeriter cœnam coqui.
Si hercle faxis, non opinor dices deceptum fore.

PAMPHILIPPUS.

Per hanc tibi cœnam incœnato, Gelasime, esse hodie licet.

GELASIMUS.

Ibisne ad cœnam foras?

PAMPHILIPPUS.

Apud fratrem cœno, in proxumo.

Digitized by Google

GELASIMUS.

Certumne est?

PAMPHILIPPUS.

Certum.

GELASIMUS.

Ædepol te hodie lapide percussum velim.

PAMPHILIPPUS.

Non metuo: per hortum transibo, non prodibo in publicum.

EPIGNOMUS.

Quid agis, Gelasime?

GELASIMUS.

Oratores tu accipis: habeas tibi.

EPIGNOMUS.

Tua pol refert enim.

GELASIMUS.

Siquidem mea refert, opera utere,
Posce.

EPIGNOMUS.

Ædepol tibi, opinor, etiam uni locum conspicor,
Ubi accubes.

PAMPHILIPPUS.

Sane faciundum censeo.

GELASIMUS.

O lux oppidi!

EPIGNOMUS.

Si artè poteris accubare.

Digitized by Google

GELASIMUS.

Vel inter cuneos ferreos.

Tantillum loci, ubi catellus cubet, id mihi sat est loci.

EPIGNOMUS.

Exorabo aliquo modo. veni.

GELASIMUS.

Huccine?

EPIGNOMUS.

Immo in carcerem.

Nam hìc quidem meliorem Genium tuum non facies. eamus, tu.

PAMPHILIPPUS.

Deos salutabo modo, postea ad te continuo transeo.

GELASIMUS.

Quid igitur?

EPIGNOMUS.

Dixi equidem, in carcerem ires.

GELASIMUS.

Quin jusseris,

Eo quoque ibo.

EPIGNOMUS.

Dî immortales! hic quidem in summam crucem

Cœna aut prandio perduci potest.

GELASIMUS.

Ita ingenium meum est;

Quîcumvis depugno multo facilius, quam cum Fame.

PAMPHILIPPUS.

Non ergo is tu? apud me satis spectata est mihi jam tua felicitas:
Dum parasitus mihi atque fratri fuisti, rem confregimus.
Nunc ego nolo e Gelasimo mihi te Catagelasimum.

GELASIMUS.

Jamne abîsti? Gelasime, vide, quid es capturus consilii.
Egone? tune? mihine? tibine? vides, ut annona est gravis!
Vides, benignitates hominum ut periere & prothymiæ:
Vides, ridiculos nihili fieri, atque ipsos parasitarier.
Numquam ædepol me vivom quisquam in crastinum prospiciet diem.
Nam mihi jam intus potione vincea onerabo gulam.
Neque ego hoc committam, ut homines mortuum me dicant fame.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

STICHUS.

More hoc fit, atque stulte, mea sententia:
Si quem hominem exspectant, eum solent provisere:
Qui hercle illa caussa nihil ocyus venit.
Idem ego nunc facio, qui proviso Sagarinum,
Qui nihil ocyus venit tamen hac gratia.
Jam hercle ego decumbam solus, si ille huc non venit.
Cadum modo hinc a me huc cum vino transferam:
Postea accumbam. quasi senex tabescit dies.

SCENA II.

SAGARINUS, STICHUS.

SAGARINUS.

SAlvete, Athenæ, quæ nutrices Græciæ.
Terra herilis patria! te video libens.
Sed amica mea & conserva quid agat Stephanium,
Cura est, ut valeat. nam Sticho mandaveram,
Salutem ut nuntiaret; atque ei ut diceret,

Me hodie venturum, ut cœnam coqueret temperi.
Sed Stichus est hic quidem.

STICHUS.

Feciſti, here, facetias,
Cum hoc donaviſti dono tuum ſervum Stichum.
Pro dî immortales, quot ego voluptates fero!
Quot riſiones! quot jocos! quot ſavia!
Saltationes, blanditias, prothymias!

SAGARINUS.

Stiche!

STICHUS.

Hem!

SAGARINUS.

Quid fit?

STICHUS.

Euge, Sagarine lepidiſſume!
Fero convivam Dionyſum mihique & tibi.
Namque ædepol cœna dicta eſt, locus liber datus eſt
Mihi & tibi apud vos: nam apud nos eſt convivium.
Ibi voſter cœnat cum uxore adeo & Antipho.
Ibidem herus eſt noſter. hoc mihi dono datum'ſt.

SAGARINUS.

Quis ſomniavit aurum?

STICHUS.

Quid id ad te attinet?
Proin'tu lavare propera.

SA-

SAGARINUS.

Lautus sum.

STICHUS.

Optume.

Sequere ergo hac me intro.

SAGARINUS.

Ego vero sequor.

STICHUS.

Volo eluamus hodie. peregrina omnia
Relinque: Athenas nunc colamus. sequere me.

SAGARINUS.

Sequor, & domum redeundi principium placet.
Bona scæva strenaque obviam occessit mihi.

SCENA III.

STEPHANIUM.

MIrum videri nemini vostrûm volo, spectatores,
Quid ego hinc, quæ illic habito, exeam: faciam vos certiores.
Domo dudum huc arcessita sum. quoniam nuntiatum est,
Istarum venturos viros. ibi festinamus omnes,
Lectis sternendis studuimus, munditiisque apparandis.
Inter illud tamen negotium meis curavi amicis,
Sticho & conservo Sagarino meo, cœna cocta ut esset.

Stichus obsonatus est. ceterum ego curando id allegavi.
Nunc ibo hinc, & amicos meos curabo hic advenientes.

SCENA IV.

SAGARINUS, STICHUS.

SAGARINUS.

AGite, ite foras: ferte pompam. cado te præficio, Stiche.
Omnibus modis temperare certum'st nostrum hodie convivium.
Ita me dî ament, lepide accipiemur, cum hoc recipiamur in loco.
Quisquis prætereat, comissatum volo vocari.

STICHUS.

Convenit;
Dum quidem hercle quisque veniat cum vino suo. nam hinc quidem
Hodie polluctura, præter nos, jactura dabitur nemini.
Nosmet inter nos ministremus, monotrophe. hoc convivium est
Pro opibus nostris satis commodule, nucibus, fabulis, ficulis,
Olea in tryblio, lupilli comminuto crustulo.
Sat est. Servo homini modeste melius facere sumtum, quam ampliter.

Suum quemque decet. quibus divitiæ domi sunt, scaphio & cantharis,
Batiolis bibunt: at nos nostro Samiolo poterio
Tamen vivimus: nos tamen efficimus pro opibus nostra mœnia.

SAGARINUS.

Amicæ uter utrubi accumbamus?

STICHUS.

Abi tu sane superior.
Atque adeo ut tu scire possis, factum ego tecum hoc divido.
Vide, utram tibi libet etiamnum capere, cape provinciam.

SAGARINUS.

Quid istuc est provinciæ?

STICHUS.

Utrum Fontinali an Libero
Imperium te inhibere mavis?

SAGARINUS.

Nimiò liquidò Libero.
Sed amica mea & tua dum comit, dumque se exornat, nos volo
Tamen ludere inter nos. strategum te facio huic convivio.

STICHUS.

Nimium lepide in mentem venit. potius in subsellio
Cynice accipiemur, quam in lectis.

SAGARINUS.

Immo enim hìc magis est dulcius.

Digitized by Google

Sed interim, stratege noster, cur hic cessat cantharus?
Vide, quot cyathos bibimus.

STICHUS.

Tot, quot digiti sunt tibi in manu.
Cantio est Græca: ἢ πέντε πίν', ἢ τρὶς πίν', ἢ μὴ τέτταρα.

SAGARINUS.

Tibi propino decuma fonte: tibi tute inde, si sapis.
Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium.

STICHUS.

Bibe, si bibis.

SAGARINUS.

Non mora erit apud me.

STICHUS.

Ædepol convivî sat est,
Modo nostra huc amica accedat: id abest, aliud nihil abest.

SAGARINUS.

Lepide hoc actum est. tibi propino cantharum: vinum tu habes.
Nimis vellem aliquid pulpamenti.

STICHUS.

Si horum, quæ assunt, pœnitet,
Nihil est. tene aquam.

SAGARINUS.

Melius dicis: nihil moror cupedia.

Bibe, tibicen: age, si quid agis. bibendum hercle hoc est, ne nega.
Quid hìc fastidis, quod faciundum vides esse tibi? quin bibis?
Age, si quid agis: accipe, inquam. non hoc impendet publicum.
Haud tuum istuc est te vereri. eripe ex ore tibias.

STICHUS.

Ubi illic biberit, vel servato meum modum, vel tu dato.
Nolo ego nos pro summo bibere. nulli relerimus postea:
Namque ædepol, quamvis desubito vel cadus vorti potest.

SAGARINUS.

Quid igitur? quamquam gravatus fuisti, non nocuit tamen.
Age tibicen, quando bibisti, refer ad labias tibias,
Suffla celeriter tibi buccas, quasi proserpens bestia.
Agedum, Stiche; uter demutassit, poculo multabitur.

STICHUS.

Bonum jus dicis. impetrare oportet, quia æquom postulas.
Age ergo observa: si peccassis, multam hìc retinebo illico.

SAGARINUS.

Optumum atque æquissumum oras.

STICHUS.

Hem tibi hoc primum omnium.
Hæc facetia'st, amare inter se rivales duos;

Uno cantharo potare, & unum scortum ducere.
Hoc memorabil'est: ego tu sum, tu es ego: uni animi sumus:
Unam amicam amamus ambo: mecum ubi est, tecum est tamen.
Tecum ubi autem est, mecum ibi autem est: neuter utri invidet.

SAGARINUS.

Ohe, jam satis. nolo obscæves: catuli ut ludunt, nunc volo.
Vín'amicam huc evocemus? ea saltabit.

STICHUS.

Censeo.

SAGARINUS.

Mea suavis, amabilis, amœna Stephanium, ad amores tuos
Foras egredere, satis mihi pulchra es.

STICHUS.

At enim *mihi* pulcherruma.

SAGARINUS.

Fac nos hilaros hilariores opera atque adventu tuo.
Peregre advenientes te expetimus, Stephaniscidium, mel meum;
Si amabilitas tibi nostra placet, si tibi ambo accepti sumus.

Digitized by Google

SCENA V.

STEPHANIUM, SAGARINUS, STICHUS.

STEPHANIUM.

MOrem vobis geram, meæ deliciæ. nam ita me Venus amœna amet,
Ut ego hìc jamdudum exîssem simitu vobiscum foras,
Nisi me vobis exornarem. nam ita est ingenium muliebre,
Bene cum lauta est, tersa, ornata, ficta est; infecta est tamen.
Nimioque sibi mulier meretrix repperit odium ocyus
Sua immunditia, quam in perpetuom ut placeat munditia sua.

SAGARINUS.

Nimium lepide fabulata est.

STICHUS.

Veneris mera est oratio, Sagarine.

SAGARINUS.

Quid est?

STICHUS.

Totus doleo.

SAGARINUS.

Totus? tanto miserior.

STEPHANIUM.

Utrubi accumbo?

SAGARINUS.

Utrubi tu vis?

STEPHANIUM.

Cum ambobus volo: nam ambos amo.

STICHUS.

Vapulat peculium: actum est, fugit hoc libertas caput.

STEPHANIUM.

Date mihi locum, ubi accumbam, amabo. siquidem placeo: tum mihi
Cupio cum utroque mihi esse bene.

STICHUS.

Dispereo!

SAGARINUS.

Quid ais?

STICHUS.

Quid, ego?

SAGARINUS.

Ita me dî ament, numquam enim fiet hodie, hæc quin saltet tamen.
Age mulsa mea! suavitudo! salta: saltabo ego simul.

STICHUS.

Numquam ædepol me istoc vinces, quin ego tibi pruriam.

STEPHANIUM.

Siquidem mihi saltandum est, tum vos date, bibat, tibicini.

STICHUS.

Et quidem nobis.

SAGARINUS.

Tene, tibicen, primum; postidea loci
Si hoc eduxeris, proinde ut consuetus antehac, celeriter
Lepidam & suavem cantationem aliquam occipito cinædicam,
Ubi perpruriscamus usque ex unguiculis. inde huc aquam.

SCENA VI.

EIDEM.

SAGARINUS.

Tene tu hoc, educe: dudum haud placuit potio:
Nunc minus gravate jam accipit, tene tu. interim,
Meus oculus, da mihi suavium, dum illic bibit.
Prostibili est autem stantem stanti savium
Dare amicum amicæ. euge euge! sic furi datur!
Quid igitur? quamquam gravatus, non nocuit tamen.
Age, jam infla buccas.

STICHUS.

Nunc jam aliquid suaviter!
Redde cantionem veteri pro vino novam.

Digitized by Google

SCENA VII.

EIDEM.

SAGARINUS.

QUI Ionicus aut cinædicus, qui hoc tale facere possiet?
Si istoc me vorsu viceris, alio me provocato:
Fac tu hoc modo.

STICHUS.

At tu hoc modo.

SAGARINUS.

Babæ!

STICHUS.

Tatæ!

SAGARINUS.

Papæ!

STICHUS.

Pax!

SAGARINUS.

Nunc pariter ambo. omnes voco cinædos contra.
Satis esse nobis non magis potis est, quam fungo imber.
Intro hinc abeamus, nunc jam saltatum satis pro vino'*st*.
Vos spectatores, plaudite, atque ite ad vos comissatum.

FINIS STICHI.

Digitized by Google

M. ACCII PLAUTI
TRINUMMUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

LUXURIA,) *Prologus*.	PHILTO, *ſenex*.
INOPIA,)	LESBONICUS, *adoleſcens*.
MEGARONIDES,) *ſenes*.	STASIMUS, *ſervos*.
CALLICLES,)	CHARMIDES, *ſenex*.
LYSITELES, *adoleſcens*.	SYCOPHANTA.

ARGUMENTUM.

Theſaurum abſtruſum abiens peregre Charmides,
Remque omnem amico Callicli mandat ſuo.
Iſtoc abſente male rem perdit filius.
Nam & ædis vendit: has mercatur Callicles.
Virgo indotata ſoror iſtius poſcitur:
Minus quo cum invidia ei det dotem Callicles,
Mandat, qui dicat aurum ferre ſe a patre.
Ut venit ad ædis, hunc deludit Charmides
Senex, ut rediit; quojus nubunt liberi.

PROLOGUS.

LUXURIA ET INOPIA.

LUXURIA.

SEquere me, mea gnata, ut munus fungaris tuum.

INOPIA.

Sequor. sed finem fore quem dicam, nescio.

LUXURIA.

Adest. hem! illæ sunt ædes: i intro nunc jam.
Nunc, ne quis erret vostrûm, paucis in viam
Deducam, siquidem operam dare promittitis.
Nunc primum igitur, quæ ego sim, & quæ illa hæc siet,
Huc quæ abiit intro, dicam, si animum advortitis.
Primum mihi Plautus nomen Luxuriæ indidit:
Tum hanc mihi gnatam esse voluit Inopiam.
Sed ea huc quid introierit impulsu meo,
Accipite, & date vacivas auris, dum eloquor.
Adolescens quidam est, qui in hisce habitat ædibus:
Is rem paternam me adjutrice perdidit.
Quoniam ei, quî me aleret, nihil video esse reliqui,
Dedi meam gnatam, quîcum ætatem exigat.

Digitized by Google

Sed de argumento ne exspectetis Fabulæ:
Senes qui huc venient, hi rem vobis aperient.
Huic nomen Græce est THESAURO Fabulæ:
Philemo scripsit, Plautus vortit barbare:
Nomen TRINUMMO fecit. nunc hoc vos rogat,
Ut liceat possidere hanc nomen Fabulam.
Tantum est. valete, adeste cum silentio.

Digitized by Google

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

MEGARONIDES.

NÆ amicum castigare ob meritam noxiam,
Immune est facinus; verum in ætate utile
Et conducibile. nam ego amicum hodie meum
Concastigabo pro commerita noxia,
Invitus, ni me id invitet ut faciam fides.
Nam hic nimium morbus mores invasit bonos,
Ita plerique omnis jam sunt intermortui.
Sed dum illi ægrotant, interim mores mali
Quasi herba irrigua succreverunt uberrume.
Neque quidquam hic vile nunc est, nisi mores mali.
Eorum licet jam messem metere maxumam,
Nimioque hic pluris pauciorum gratiam
Faciunt pars hominum, quam id, quod prosit pluribus.
Ita vincunt illud conducibile gratiæ;
Quæ in rebus multis obstant, odiosæque sunt,
Remoramque faciunt rei privatæ & publicæ.

SCENA II.

CALLICLES, MEGARONIDES.

CALLICLES.

LArem corona nostrum decorari volo.
Uxor! venerare; ut nobis hæc habitatio
Bona, fausta, felix, fortunataque eveniat;
Teque ut, quam primum possim, videam emortuam.

MEGARONIDES.

Hic ille est, senecta ætate qui factus est puer,
Qui admisit in se culpam castigabilem.
Aggrediar hominem.

CALLICLES.

Cuja vox prope me sonat?

MEGARONIDES.

Tui benevolentis, si ita es, ut ego volo:
Sin aliter es, inimici atque irati tibi.

CALLICLES.

O amice, salve, atque æqualis! ut vales,
Megaronides?

MEGARONIDES.

Et tu ædepol salve, Callicles.
Valén'? valuistín'?

CALLICLES.

Valeo, & valui rectius.

MEGARONIDES.

Quid agit tua uxor? ut valet?

CALLICLES.

Plusquam ego volo.

MEGARONIDES.

Bene hercle est, illam tibi bene valere & vivere.

CALLICLES.

Credo hercle te gaudere, si quid mihi mali est.

MEGARONIDES.

Omnibus amicis quod mihi est, cupio esse idem.

CALLICLES.

Eho, tua uxor quid agit?

MEGARONIDES.

Immortalis est.
Vivit, victuraque est.

CALLICLES.

Bene hercle nuntias,
Deosque oro, ut vitæ tuæ superstes suppetat.

MEGARONIDES.

Dum quidem hercle tecum nupta sit, sane velim.

CALLICLES.

Vín'commutemus? tuam ego ducam, & tu meam?
Faxo haud tantillum dederis verborum mihi.

MEGARONIDES.

Neque enim tu, credo, mihi imprudenti obrepseris.

CALLICLES.

Næ tu hercle faxo haud scies, quam rem egeris.

ME-

Digitized by Google

MEGARONIDES.

Habeas, ut nactus: nota mala res, optuma'st.
Nam ego nunc si ignotam capiam, quid agam, nesciam.

CALLICLES.

Ædepol, proinde ut bene vivitur, diu vivitur.

MEGARONIDES.

Sed hoc animum advorte; atque aufer ridicularia:
Nam ego dedita opera huc ad te advenio.

CALLICLES.

Quid venis?

MEGARONIDES.

Malis te ut verbis multis multum objurgitem.

CALLICLES.

Men'?

MEGARONIDES.

Num quis est hìc alius præter me atque te?

CALLICLES.

Nemo est.

MEGARONIDES.

Quid igitur rogitas, téne objurgitem?
Nisi tute mihi me censes dicturum male.
Nam si in te ægrotant artes antiquæ tuæ,
Sive immutare vis ingenium moribus;
Aut si demutant mores ingenium tuum,
Neque eos antiquos servas, ast captas novos,
Omnibus amicis morbum tu incuties gravem,

Ut te videre audireque ægroti sient.

CALLICLES.

Quî in mentem venit tibi istæc dicta dicere?

MEGARONIDES.

Quia omnes bonos bonasque accurare addecet,
Suspicionem & culpam ut ab se segregent.

CALLICLES.

Non potest utrumque fieri.

MEGARONIDES.

Quapropter?

CALLICLES.

Rogas?

Ne admittam culpam, ego meo sum promus pectori:
Suspicio est in pectore alieno sita.
Nam nunc ego si te surripuisse suspicer
Jovi coronam de capite, e Capitolio,
Quod in culmine astat summo: si id non feceris,
Atque id tamen mihi lubeat suspicarier,
Quî tu id prohibere me potes, ne suspicer?
Sed istuc negotii scire cupio, quidquid est.

MEGARONIDES.

Habén'tu amicum aut familiarem quempiam,
Cui pectus sapiat?

CALLICLES.

Ædepol haud dicam dolo;
Sunt, quos scio esse amicos: sunt, quos suspicor:
Sunt, quorum ingenia atque animos non possum noscere,

Digitized by Google

Ad amici partem, an ad inimici perveniant.
Sed tu ex amicis certis mihi es certissumus.
Si quid scis me fecisse inscite aut improbe,
Si id me non accusas, tute ipse objurgandus es.

MEGARONIDES.

Scio;
Et, si alia huc caussa ad te adveni, æquom postulas.

CALLICLES.

Exspecto, si quid dicas.

MEGARONIDES.

Primum dum omnium,
Male dictitatur tibi volgo in sermonibus:
Turpilucricupidum te vocant cives tui.
Tum autem sunt alii, qui te volturium vocant:
Hostesne an cives comedis, parvipendere.
Hæc cum audio in te dicier, excrucior miser.

CALLICLES.

Est, atque non est, mihi in manu, Megaronides.
Quin dicant, non est: merito ut ne dicant, id est.

MEGARONIDES.

Fuitne hic tibi amicus Charmides?

CALLICLES.

Est, & fuit.
Id ita esse ut credas, rem tibi auctorem dabo.
Nam postquam hic ejus rem confregit filius,
Videtque ipse ad paupertatem protractum esse se,
Suamque filiam esse adultam virginem,

Simul ejus matrem, suamque uxorem mortuam;
Quoniam hinc iturus est ipse in Seleuciam,
Mihi commendavit virginem gnatam suam,
Et rem suam omnem, & illum corruptum filium.
Hæc, si mihi inimicus esset, credo, haud crederet.

MEGARONIDES.

Quid tu adolescentem, quem esse corruptum vides,
Qui tuæ mandatus est fidei & fiduciæ,
Quin eum restituis? quin ad frugem corrigis?
Ei rei operam dare te fuerat aliquanto æquius,
Si quî probiorem facere possis, non uti
In eamdem tute accederes infamiam,
Malumque ut ejus cum tuo misceres malo.

CALLICLES.

Quid feci?

MEGARONIDES.

Quod homo nequam.

CALLICLES.

Non istuc meum est.

MEGARONIDES.

Emistín' de adolescente has ædes? quid taces?
Ubi nunc tute habitas.

CALLICLES.

Emi, atque argentum dedî
Minas quadraginta adolescenti ipsi in manum.

MEGARONIDES.

Dedisti argentum?

Digitized by Google

CALLICLES.

Factum: neque facti piget.

MEGARONIDES.

Ædepol fidei adolescentem mandatum malæ!
Dedistîne hoc pacto ei gladium, quî se occideret?
Quid secus est, aut quid interest dare te in manus
Argentum amanti homini adolescenti, animi impoti,
Quî exædificaret suam inchoatam ignaviam?

CALLICLES.

Non ego illi argentum redderem?

MEGARONIDES.

Non redderes:
Neque de illo quidquam neque emeres, neque venderes,
Nec, quî deterior esset, faceres copiam.
Inconciliastîn' eum, qui mandatu'st tibi?
Ille qui mandavit, eum exturbâsti ex ædibus?
Ædepol mandatum pulchre, & curatum probe!
Crede huic tute: suam jam melius rem gesserit.

CALLICLES.

Subigis maledictis me tuis, Megaronides,
Novo modo adeo, ut quod meæ concreditum est
Taciturnitati clam, fidei & fiduciæ,
Ne enuntiarem cuiquam, neu facerem palam;
Uti mihi necesse sit jam id tibi concredere.

MEGARONIDES.

Mihi quod credideris, sumes, ubi posîveris.

CALLICLES.

Circumspice dum te, ne quis assit arbiter
Nobis: & quæso idemtidem circumspice.

MEGARONIDES.

Ausculto, si quid dicas.

CALLICLES.

Si taceas, loquar.
Quoniam hinc est profectus peregre Charmides,
Thesaurum mihi demonstravit in hisce ædibus,
Hìc in conclavi quodam. sed circumspice!

MEGARONIDES.

Nemo est.

CALLICLES.

Nummorum Philippeûm ad tria millia.
Id solus solum, per amicitiam & per fidem,
Flens me obsecravit, suo ne gnato crederem,
Neve cuiquam, unde ad eum id posset permanascere.
Nunc si ille huc salvus revenit, reddam suum sibi.
Si quid eo fuerit, certo illius filiæ,
Quæ mihi mandata est, habeo dotem unde dem,
Ut eam in se dignam conditionem collocem.

MEGARONIDES.

Pro dî immortales! verbis paucis quam cito
Alium fecisti me! alius ad te veneram.
Sed ut occepisti, perge porro proloqui.

CALLICLES.

Quid tibi ego dicam? quî illius sapientiam

Et meam fidelitatem, & celata omnia
Pæne ille ignavos funditus pessum dedit.

MEGARONIDES.

Qui? dum?

CALLICLES.

Quia rure dum sum ego unos sex dies,
Me absente atque insciente, inconsultu meo,
Ædes venales hasce inscribit litteris.

MEGARONIDES.

Adesurivit magis, & inhiavit acrius
Lupus. observavit, dum dormitaret canes,
Gregem universum voluit totum avortere.

CALLICLES.

Fecisset ædepol, ni hæc præsensisset canes.
Sed nunc rogare ego vicissim te volo,
Quid fuit officium meum me facere, face sciam.
Utrum indicare me ei thesaurum æquum fuit,
Advorsum quam ejus me obsecravisset pater;
An ego alium dominum paterer fieri hisce ædibus?
Qui emisset, ejus essetne ea pecunia?
Emi egomet potius ædis, argentum dedi
Thesauri caussa, ut salvom amico traderem.
Neque adeo hasce emi mihi, nec usuræ meæ:
Illi redemi rursum: a me argentum dedi.
Hæc sunt, seu recte, seu pervorse facta sunt;
Egomet fecisse confiteor, Megaronides.
Hem mea malefacta! hem meam avaritiam tibi!

Hascine me propter res maledicta differunt?

MEGARONIDES.

Pausa! vicisti castigatorem tuum:
Occlûsti linguam: nihil est, quî respondeam.

CALLICLES.

Nunc ego te quæso, ut me opera & consilio juves,
Communicesque hanc mecum meam provinciam.

MEGARONIDES.

Polliceor operam.

CALLICLES.

Ergo ubi eris paullo post?

MEGARONIDES.

Domi.

CALLICLES.

Numquid vis?

MEGARONIDES.

Cures tuam fidem.

CALLICLES.

Fit sedulo.

MEGARONIDES.

Sed quid ais?

CALLICLES.

Quid vis?

MEGARONIDES.

Ubi nunc adolescens habet?

CALLICLES.

Posticulum hoc recepit, cum ædis vendidit.

Digitized by Google

MEGARONIDES.

Istuc volebam scire. i sane nunc jam.
Sed quid ais?

CALLICLES.

Quid?

MEGARONIDES.

Nunc virgo nempe apud te est.

CALLICLES.

Ita, est:
Juxtaque eam curo cum mea.

MEGARONIDES.

Recte facis.

CALLICLES.

Num, priusquam abeo, me rogaturus?

MEGARONIDES.

Vale.
Nihil est profecto stultius, neque stolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque perjurius,
Quam urbani assidui cives, quos scurras vocant.
Atque egomet me adeo cum illis una ibidem traho,
Qui illorum verbis falsis acceptor fui:
Qui omnia se simulant scire, nec quidquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.
Sciunt id, quod in aurem rex reginæ dixerit:
Sciunt, quod Juno fabulata est cum Jove:
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen illi sciunt.

Falson'an vero laudent, culpent, quem velint,
Non flocci faciunt; dum illud, quod lubeat, sciant.
Omnes mortales hunc ajebant Calliclem
Indignum civitate hac esse & vivere,
Bonis qui hunc adolescentem evortisset suis.
Ego de eorum verbis famigeratorum inscius
Prosilui amicum castigatum innoxium.
Quod si exquiratur usque ab stirpe auctoritas,
Unde quidquid auditum dicant, nisi id appareat,
Famigeratori res sit cum damno & malo:
Hoc ita si fiat, publico fiat bono.
Pauci sint faxim, qui sciant, quod nesciunt,
Occlusioremque habeant stultiloquentiam.

Digitized by Google

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

LYSITELES.

Multas res simitu in meo corde vorso, multum in cogitando
Dolorem indipiscor: egomet me concoquo, & macero, & defatigo.
Magister mihi exercitor animus hinc est. sed hoc non liquet,
Nec satis cogitatum est, utram potius harum mihi artem expetessam,
Utram ætati agundæ arbitrer firmiorem: amorin'me, an rei
Obsequi potius par siet: utra in parte plus voluptatis sit vitæ,
Ad ætatem agundam, de hac re mihi satis haud liquet. nisi hoc
Sic faciam opinor: utramque rem simul exputem: judex sim,
Reusque ad eam rem. ita faciam: ita placet: omnium primum
Amoris artes eloquar, quemadmodum expediant. numquam

Digitized by Google

Amor quemquam nisi cupidum hominem postulat se in plagas
Conjicere: eos cupit, eos consectatur, subdole blanditur: ab re
Consulit blandiloquentulus, harpago, mendax, cuppes, avarus,
Elegans, despoliator, latebricolarum hominum corruptor,
Blandus, inops, celati indagator. nam qui ab eo, quod amat,
Quam extemplo saviis sagittatis percussus est, illico res foras
Labitur, liquitur. Da mihi hoc, mel meum, si me amas, si audes.
Ibi ille cuculus; Ocelle mi, fiat! & istuc, & si amplius vis dari,
Dabitur. ibi illa pendentem ferit: jam amplius orat. non sat
Id est mali, ni amplius etiam, quod ebibit, quod comest,
Quod facit sumti. nox datur? ducitur familia tota;
Vestispicæ, unctor, auri custos, flabelliferæ, sandaligerulæ,
Cantrices, cistellatrices, nuntii, renuntii, raptores panis & peni.
Fit ipse, dum illis comis est, inops amator. hæc ego cum ago

Digitized by Google

Cum meo animo, & recolo, ubi qui eget, quam pretii sit parvi; apage te,
Amor: non places, nihil te utor: quamquam illud est dulce, esse & bibere.
Amor amara dat tibi satis, quod ægre fit. fugit forum, fugat tuos
Cognatos, fugat ipse se a suo contuitu.
Neque enim eum sibi amicum volunt dici. Mille modis amor ignorandu'st:
Procul adhibendus est, atque abstinendus. nam qui in amorem
Præcipitavit, pejus perit, quam si saxo saliat. apage sis, Amor:
Tuas res tibi habe. Amor, mihi amicus ne fuas umquam. sunt tamen,
Quos miseros, maleque habeas, quos tibi obnoxios fecisti.
Certum'st ad frugem applicare animum: quamquam ibi animo
Labos grandis capitur. boni sibi hæc expetunt, rem, fidem, honorem,
Gloriam & gratiam. hoc probis pretium'st: eo mihi magis lubet
Cum probis potius, quam cum improbis vivere vanidicis.

Digitized by Google

SCENA II.

PHILTO, LYSITELES.

PHILTO.

QUO illic homo foras se penetravit ex ædibus?

LYSITELES.

Pater, assum.
Impera quod vis: neque tibi ero in mora, neque latebrose me abs tuo
Conspectu occultabo.

PHILTO.

Feceris par tuis ceteris factis, patrem
Tuum si percoles. Per pietatem! nolo ego cum improbis te viris,
Gnate mi, neque in via, neque in foro ullum sermonem exsequi.
Novi ego hoc seculum, moribus quibus sit. malus bonum, malum
Esse volt, ut sit sui similis: turbant, miscent mores mali; rapax,
Avarus, invidus: sacrum profanum, publicum privatum habent:
Hiulca gens. hæc ego doleo: hæc sunt quæ me excruciant.

Digitized by Google

Hæc dies noctesque tibi canto, ut caveas. quod manu non queunt
Tangere, tantum fas habent, quo manus abstineant:
Cetera, rape, trahe, fuge, late. lacrumas hæc mihi, cum video,
Eliciunt. quia ego ad hoc genus hominum duravi. quin prius
Me ad plures penetravi? nam hi mores majorum laudant:
Eosdem lutulant, quos collaudant. hisce ego te artibus gratiam
Facio neu colas, neu imbuas ingenium. meo modo, & moribus vivito
Antiquis. quæ ego tibi præcipio, ea facito. nihil ego istos
Moror fatuos mores, & turbidos, quibus boni dedecorant se.
Hæc tibi, si mea imperia capesses, multa bona in pectore consident.

LYSITELES.

Semper ego usque ad hanc ætatem ab ineunte adolescentia,
Tuis servivi servitutem imperiis & præceptis, pater.
Pro ingenio, ego me liberum esse ratus sum: pro imperio, tuum.
Meum animum tibi servitutem servire, æquom censui.

PHILTO.

Qui homo cum animo inde ab ineunte ætate depugnat suo,

Digitized by Google

Utrum is itáne esse mavelit, ut eum animus æquom censeat;
An ita potius, ut parentes eum esse & cognati velint:
Si animus hominum perpulit, actum est, animo servibit; non sibi.
Sin ipse animum perpulit; dum vivit, victor victorum cluet.
Tu si animum vicisti, potius quam animus te, est quod gaudeas.
Nimio satius est, ut opu'st, te ita esse, quam ut animo lubet.
Qui animum vincunt, quam quos animus, semper probiores cluent.

LYSITELES.

Istæc ego mihi semper habui ætati tegumentum meæ,
Ne penetrarem me usquam, ubi esset damni conciliabulum:
Ne noctu irem obambulatum, neu suum adimerem alteri.
Neu tibi ægritudinem, pater, parerem, parsi sedulo.
Sarta tecta tua præcepta usque habui mea modestia.

PHILTO.

Quid exprobras? bene quod fecisti, tibi fecisti, non mihi.
Mihi quidem ætas acta est ferme: tua istuc refert maxume.
Is probus est, quem non pœnitet, quam probus sit & frugi bonæ.

Qui

Qui ipsus sibi satis placet, nec probus est, nec frugi bonæ.
Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant.
Qui ipsus se contemnit, in eo est indoles industriæ.

LYSITELES.

Ob eam rem hæc, pater, autumavi: quia res quædam'st, quam volo
Ego me abs te exorare.

PHILTO.

Quid id est? veniam jam dare gestio.

LYSITELES.

Adolescenti huic genere summo, amico atque æquali meo,
Minus qui caute & cogitate suam rem tractavit, pater,
Bene volo ego illi facere, si tu non nevis.

PHILTO.

Nempe de tuo.

LYSITELES.

De meo: nam quod tuum'st, meum'st: omne meum est autem tuum.

PHILTO.

Quid is, egetne?

LYSITELES.

Eget.

PHILTO.

Habuitne rem?

Digitized by Google

LYSITELES.

Habuit.

PHILTO.

Quî eam perdidit?

Publicisne affinis fuit, an maritumis negotiis?
Mercaturamne, an venales habuit, ubi rem perdidit?

LYSITELES.

Nihil istorum.

PHILTO.

Quid igitur?

LYSITELES.

Per comitatem ædepol, pater.
Præterea aliquantum animi caussa in deliciis disperdidit.

PHILTO.

Ædepol hominem prædicatum ferme familiariter.
Qui quidem nusquam per virtutem rem confregit, atque eget,
Nihil moror eum tibi esse amicum cum ejusmodi virtutibus.

LYSITELES.

Quia sine omni malitia est, tolerare egestatem ejus volo.

PHILTO.

De mendico male meretur, qui ei dat quod edit, aut quod bibat.
Nam & illud quod dat, perdit, & illi producit vitam ad miseriam.

Digitized by Google

Non eo hoc dico, quin, quæ tu vis, ego velim, & faciam lubens:
Sed ego hoc verbum cum illi cuidam dico, præmonstro tibi,
Ut ita te aliorum miserescat, ne tui alios misereat.

LYSITELES.

Deserere illum, & dejuvare in rebus advorsis pudet.

PHILTO.

Pol pudere quam pigere præstat, totidem litteris.

LYSITELES.

Ædepol, deûm virtute dicam, pater, & majorum, & tua,
Multa bona bene parta habemus. bene si amico feceris,
Ne pigeat fecisse: ut potius pudeat, si non feceris.

PHILTO.

De magnis divitiis si quid demas, plus fit, an minus?

LYSITELES.

Minus, pater. sed civi immunifico scis quid cantari solet?
Quod habes, ne habeas: & illud quod nunc non habes, habeas malum:
Quandoquidem nec tibi bene esse potes pati, nec alteri.

PHILTO.

Scio equidem istuc ita solere fieri. verum, gnate mi,
Is est immunis, cui nihil est, quî munus fungatur suum.

LYSITELES.

Deûm virtute habemus, & quî nosmet utamur, pater,

Digitized by Google

Et aliis qui comitati simus benevolentibus.

PHILTO.

Non ædepol tibi pernegare possum quidquam, quod velis.
Cujus egestatem tolerare vis? loquere audacter patri.

LYSITELES.

Lesbonico huic adolescenti, Charmidæ filio,
Qui illic habitat.

PHILTO.

Qui comedit quod fuit, quod non fuit.

LYSITELES.

Ne opprobra, pater. multa eveniunt homini, quæ volt, quæ nevolt.

PHILTO.

Agedum, eloquere. quid dare illi nunc vis?

LYSITELES.

Nihil quidquam, pater.
Sapientiæ ætas condimentum'st: sapiens ætati cibus est.

PHILTO.

Mentire, ædepol, gnate! atque id nunc facis haud consuetudine.
Nam sapiens quidem pol ipse fingit fortunam sibi.
Eò ne·multa quæ nevolt eveniunt, nisi fictor malus siet.
Multa est opera opus ficturæ, qui se fictorem probum
Vitæ agendæ esse expetit.

LYSITELES.

Sed hic admodum adolescentulus.

PHILTO.

Non ætate, verum ingenio adipiscitur sapientia.

LYSITELES.

Tu modo ne me prohibeas accipere, si quid det mihi.

PHILTO.

An eo egestatem ejus tolerabis, si quid ab illo acceperis?

LYSITELES.

Eo, pater.

PHILTO.

Pol ego istam volo me rationem edoceas.

LYSITELES.

Licet.

Scín'tu illum quo genere gnatus sit?

PHILTO.

Scio, apprime probo.

LYSITELES.

Soror illi est adulta virgo grandis: eam cupio, pater,
Ducere uxorem.

PHILTO.

Sine dote?

LYSITELES.

Sine dote.

PHILTO.

Uxorem?

LYSITELES.

Ita,

Gravius erit tuum unum verbum ad eam rem, quam centum mea.

PHILTO.

Ecce autem in benignitate hoc repperi negotium.
Dabitur opera.

LYSITELES.

Lepidus vivis. hæ sunt ædes: hic habet.
Lesbonico est nomen: age rem cura: ego te opperiar domi.

SCENA III.

PHILTO.

NON optuma hæc sunt, neque ut ego æquom censeo.
Verum meliora sunt, quam quæ deterruma.
Sed hoc unum consolatur me atque animum meum,
Quia, qui nihil aliud, nisi quod sibi soli placet,
Consulit advorsum filium, nugas agit:
Miser ex animo fit: factius nihilo facit.
Suæ senectuti is acriorem hiemem parat,
Cum illanc importunam tempestatem conciet.
Sed aperiuntur ædes, quo ibam: commode
Ipse exit Lesbonicus cum servo foras.

Digitized by Google

SCENA IV.

LESBONICUS, STASIMUS, PHILTO.

LESBONICUS.

Minus quindecim dies sunt, cum pro hisce ædibus
Minas quadraginta accepisti a Callicle.
Estne hoc quod dico, Stasime?

STASIMUS.

Cum considero,
Meminisse videor fieri.

LESBONICUS.

Quid factum est eo?

STASIMUS.

Comesum, expotum, exutum, elotum in balneis.
Piscator, pistor abstulit, lanii, coqui,
Olitores, myropolæ, aucupes. confit cito,
Quam si tu objicias formicis papaverem.

LESBONICUS.

Minus hercle in hisce rebus sumtum est sex minis.

STASIMUS.

Quid, quod dedisti scortis?

LESBONICUS.

Ibidem unà traho.

STASIMUS.

Quid, quod ego defraudavi?

Digitized by Google

LESBONICUS.

Hem! iſta ratio maxuma eſt.

STASIMUS.

Non tibi illud apparere, ſi ſumas, poteſt:
Niſi tu immortale rere eſſe argentum tibi.
Sero, atque ſtulte, prius quod cautum oportuit,
Poſtquam comedit rem, poſt rationem putat.

LESBONICUS.

Nequaquam argenti ratio comparet tamen.

STASIMUS.

Ratio quidem hercle apparet. argentum οἴχεται.
Minas quadraginta accepiſti a Callicle,
Et ille ædis abs te accepit mancupio.

LESBONICUS.

Admodum.

PHILTO.

Pol, opinor, affinis noſter ædes vendidit.
Pater cum peregre veniet, in porta eſt locus:
Niſi forte in ventrem filio correpſerit.

STASIMUS.

Trapezitæ mille drachumarum Olympicûm,
Quas de ratione debuiſti, redditæ.

LESBONICUS.

Nempe quas ſpopondi.

STASIMUS.

Immo, quas dependi, inquito.
Quas ſponſione pronuper tu exactus es

Pro illo adolescente, quem tu ajebas esse divitem.

LESBONICUS.

Factum.

STASIMUS.

Ut quidem illud perierit.

LESBONICUS.

Factum id quoque est.
Nam nunc eum vidi miserum, & me ejus misertum'st.

STASIMUS.

Miseret te aliorum, tui te nec miseret, nec pudet.

PHILTO.

Tempus adeundi est.

LESBONICUS.

Estne hic Philto, qui advenit?
Is hercle est ipsus.

STASIMUS.

Ædepol næ ego istum velim
Meum fieri servom cum suo peculio.

PHILTO.

Herum atque servom plurimum Philto jubet
Salvere; Lesbonicum & Stasimum.

LESBONICUS.

Dî duint
Tibi, Philto, quæcumque optes. quid agit filius?

PHILTO.

Bene volt tibi.

Digitized by Google

LESBONICUS.

Ædepol mutuom mecum facit.

STASIMUS.

Nequam illud verbum'st, Bene volt, nisi qui bene facit.
Ego quoque volo esse liber; nequidquam volo:
Hic postulet frugi esse; nugas postulet.

PHILTO.

Meus gnatus me ad te misit, inter se atque vos
Affinitatem ut conciliarem & gratiam.
Tuam volt sororem ducere uxorem. & mihi
Sententia eadem'st, & volo.

LESBONICUS.

Hau! nosco tuum:
Bonis tuis rebus meas res irrides malas.

PHILTO.

Homo ego sum, homo tu es: ita me amabit Juppiter!
Neque te derisum veni, neque dignum puto.
Verum hoc, ut dixi, meus me oravit filius,
Ut tuam sororem poscerem uxorem sibi.

LESBONICUS.

Mearum rerum me novisse æquom'st ordinem.
Cum vostris nostra non est æqua factio.
Affinitatem vobis aliam quærite.

STASIMUS.

Satin'tu sanus mentis aut animi tui,
Qui conditionem hanc repudies? nam illum tibi
Ferentarium esse amicum inventum intellego.

LESBONICUS.

Abſin' hinc dierecte?

STASIMUS.

Si hercle ire occipiam, vetes.

LESBONICUS.

Nisi quid me aliud vis, Philto, respondi tibi.

PHILTO.

Benigniorem, Lesbonice, te mihi,
Quam nunc experior esse, confido fore:
Nam & stulte facere, & stulte fabularier,
Utrumque, Lesbonice, in ætate haud bonum'st.

STASIMUS.

Verum hercle hic dicit.

LESBONICUS.

Oculum ego effodiam tibi,
Si verbum addideris.

STASIMUS.

Hercle quin dicam tamen.
Nam si sic non licebit, luscus dixero.

PHILTO.

Ita tu nunc dicis non esse æquiparabiles
Vostras cum nostris factiones atque opes?

LESBONICUS.

Dico.

PHILTO.

Quid? nunc si in ædem ad cœnam veneris,
Atque ibi opulentus tibi par forte ut venerit,

Apposita sit cœna, popularem quam vocant,
Si illi congestæ sint epulæ a clientibus,
Si quid tibi placeat, quod illi congestum siet,
Edisne, an incœnatus cum opulento accubes?

LESBONICUS.

Edim, nisi ille vetet.

STASIMUS.

At pol ego, etiamsi vetet,
Edim, atque ambabus malis expletis vorem:
Et quod illi placeat, præripiam potissumum:
Neque illi concedam quidquam de vita mea.
Verecundari neminem apud mensam decet,
Nam ibi de divinis atque humanis cernitur.

PHILTO.

Rem fabulare.

STASIMUS.

Non tibi dicam dolo:
Decedam ego illi de via, de semita,
De honore populi: verum quod ad ventrem attinet,
Non hercle hoc longe, nisi me pugnis vicerit.
Cœna hæc annona est sine sacris hæreditas.

PHILTO.

Semper tu hoc facito, Lesbonice, cogites,
Id optumum esse, tute uti sis optumus:
Si id nequeas, saltem ut optumis sis proxumus.
Nunc conditionem hanc, quam ego fero, & quam
abs te peto,

Digitized by Google

Dare atque accipere, Lesbonice, te volo.
Dei divites sunt, deos decent opulentiæ
Et factiones. verum nos homunculi;
Salillum animæ qui cum extemplo amisimus,
Æquo mendicus atque ille opulentissumus
Censetur censu ad Acherontem mortuus.

STASIMUS.

Mirum, ni tu illuc tecum divitias feras.
Ubi mortuus sis, ita sis, ut nomen cluet.

PHILTO.

Nunc ut scias hic factiones atque opes
Non esse, neque nos tuam negligere gratiam,
Sine dote posco tuam sororem filio.
Quæ res bene vortat! habeón' pactam? quid taces?

STASIMUS.

Pro dî immortales, conditionem quojusmodi!

PHILTO.

Quin fabulare. Dî bene vortant! spondeo.

STASIMUS.

Eheu! ubi usus nihil erat dicto, Spondeo
Dicebat: nunc hic, quom opus est, non quit dicere.

LESBONICUS.

Cum affinitate vostra me arbitramini
Dignum, habeo vobis, Philto, magnam gratiam.
Sed etsi hercle graviter cecidit stultitia mea,
Philto; est ager sub urbe hic nobis, eum dabo
Dotem sorori. nam is de stultitia mea

Digitized by Google

Solus superſit præter vitam reliquus.

PHILTO.

Profecto dotem nihil moror.

LESBONICUS.

Certum'ſt dare.

STASIMUS.

Noſtramne vis nutricem, here, quæ nos educat,
Abalienare a nobis? cave ſis ſeceris.
Quid edemus noſmet poſtea?

LESBONICUS.

Etiam tu taces?
Tibi ego rationem reddam?

STASIMUS.

Plane periimus,
Niſi quid ego comminiſcor. Philto, te volo.

PHILTO.

Si quid vis, Staſime?

STASIMUS.

Huc concede aliquantum.

PHILTO.

Licet.

STASIMUS.

Arcanò tibi ego hoc dico, ne ille ex te ſciat,
Neve alius quiſquam.

PHILTO.

Crede audacter, quid lubet.

STASIMUS.

Per deos atque homines dico, ne tu illunc agrum
Tuum siris umquam fieri, neque gnati tui.
Ei rei argumentum dicam.

PHILTO.

Audire ædepol lubet.

STASIMUS.

Primum omnium, olim terra cum proscinditur,
In quinto quoque sulco moriuntur boves.

PHILTO.

Apage!

STASIMUS.

Acherontis ostium in nostro'st agro.
Tum vinum, priusquam coactum'st, pendet putidum.

LESBONICUS.

Consuadet homini, credo: etsi scelestus est,
At mihi infidelis non est.

STASIMUS.

Audi cetera.
Post id, frumenti quom alibi messis maxuma'st,
Tribus tantis illì minus redit, quam obseveris.

PHILTO.

Hem! istic oportet obseri mores malos,
Si in obserendo possint interfieri.

STASIMUS.

Neque umquam quisquam est, quojus ille ager fuit,

Quin

Digitized by Google

Quin pessume ei res vorterit, quojum fuit.
Alii exsulatum abierunt, alii emortui,
Alii se suspendére. hem! nunc hic, cujus est,
Ut ad incitas redactus!

PHILTO.

Apage a me istum agrum!

STASIMUS.

Magis Apage dicas, si omnia a me audiveris.
Nam fulguritæ sunt hic alternæ arbores.
Sues moriuntur angina acerrume.
Oves scabræ sunt, tam glabræ, hem! quam hæc est manus.
Tum autem Syrorum, genus quod patientissumum est
Hominum, nemo exstat, qui ibi sex menses vixerit:
Ita cuncti solstitiali morbo decidunt.

PHILTO.

Credo ego istuc, Stasime, ita esse: sed Campas genus
Multo Syrorum jam antidit patientia.
Sed iste est ager profecto, ut te audivi loqui,
Malos in quem omnes publice mitti decet.
Sicut fortunatorum memorant insulas,
Quo cuncti, qui ætatem egerunt caste suam,
Conveniant. contra istoc detrudi maleficos
Æquom videtur, qui quidem istius sit modi.

STASIMUS.

Hospitium est calamitatis: quid verbis opu'st?
Quamvis malam rem quærens, illic reperias.

PHILTO.

At tu hercle & illì & alibi.

STASIMUS.

Cave sis dixeris,
Me tibi dixisse hoc.

PHILTO.

Dixisti arcano satis.

STASIMUS.

Quin hic quidem cupit illum ab sese abalienarier;
Si quidem reperire posset, cujus os sublinat.

PHILTO.

Meus quidem hercle numquam fiet.

STASIMUS.

Si sapies quidem.
Lepide hercle de agro ego hunc senem deterrui:
Nam quî vivamus, nihil est, si illum amiserit.

PHILTO.

Redeo ad te, Lesbonice.

LESBONICUS.

Dic sodes mihi,
Quid hic locutus tecum?

PHILTO.

Quid censes? homo'st:

Digitized by Google

Volt fieri liber: verum, quod det, non habet.

LESBONICUS.

Et ego esse locuples, verum nequidquam volo.

STASIMUS.

Licitum, si velles: nunc, quoniam nihil est, non licet.

LESBONICUS.

Quid tecum, Stasime?

STASIMUS.

De istoc quod dixisti modo,
Si antea voluisses, esses: nunc sero cupis.

PHILTO.

De dote mecum convenire nihil potes:
Quid tibi lubet, tute agito cum nato meo.
Nunc tuam sororem filio posco meo.
Quæ res bene vortat. quid nunc? etiam consulis.

LESBONICUS.

Quid istic? quando ita vis, dî bene vortant! spondeo.

PHILTO.

Numquam ædepol cuiquam tam exspectatus filius
Natus, quam est illud Spondeo natum mihi.

STASIMUS.

Dî fortunabunt vostra consilia!

PHILTO.

Ita volo.

LESBONICUS.

Sed, Stasime, abi huc ad meam sororem : ad Calliclem
Dic hoc negotii quomodo actum est.

STASIMUS.

Ibitur.

LESBONICUS.

Et gratulator meæ sorori.

STASIMUS.

Scilicet!

PHILTO.

I hac, Lesbonice, mecum, ut coram nuptiis
Dies constituatur: eâdem hæc confirmabimus.

LESBONICUS.

Tu istuc cura, quod jussi. ego jam hìc ero.
Dic Callicli, me ut conveniat.

STASIMUS.

Quin tu i modo.

LESBONICUS.

De dote ut videat, quid opus sit facto.

STASIMUS.

I modo.

LESBONICUS.

Nam certum'st me síne dote haud dare.

STASIMUS.

Quin tu i modo.

Digitized by Google

LESBONICUS.

Neque enim illi damno umquam esse patiar.

STASIMUS.

Abi modo!

LESBONICUS.

Meam negligentiam.

STASIMUS.

I modo.

LESBONICUS.

O pater!

Æquum videtur, quin quod peccârim.

STASIMUS.

I modo.

LESBONICUS.

Potissumum mihi id obsit.

STASIMUS.

I modo.

LESBONICUS.

O pater,

En umquam aspiciam te?

STASIMUS.

I modo. i modo. i modo.

Tandem impetravi abiret. dî, vostram fidem.
Ædepol re gesta pessume gestam probe,
Siquidem ager nobis salvos est! etsi admodum
In ambiguo est etiam, nunc quid de hac re fuat.
Sed si alienatur, actum'st de collo meo.

Gestandus peregre clypeus, galea, sarcina:
Effugiet ex urbe, ubi erunt factæ nuptiæ:
Ibit istac aliquo in maxumam malam crucem
Latrocinatum, aut in Asiam, aut in Ciliciam.
Ibo huc, quo mihi imperatum'st, etsi odi hanc domum,
Postquam exturbavit hic nos ex nostris ædibus.

Digitized by Google

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

CALLICLES, STASIMUS.

CALLICLES.

Quomodo tu istuc, Stasime, dixisti? nostrum herilem filium
Lesbonicum suam sororem despopondisse?

STASIMUS.

Hoc modo.

CALLICLES.

Quoi homini despondit?

STASIMUS.

Lysiteli Philtonis filio,
Sine dote.

CALLICLES.

Sine dote ille illam in tantas divitias dabit?
Non credibile dicis.

STASIMUS.

At tu ædepol nullus creduas.
Si hoc non credis, ego credidero.

CALLICLES.

Quid?

STASIMUS.

Me nihili pendere.

CALLICLES.

Quamdudum istuc, aut ubi actum'st?

STASIMUS.

Illico hic ante ostium.
Tam modo, inquit Prænestinus.

CALLICLES.

Tantón'in re perdita,
Quam in re salva, Lesbonicus factus est frugalior?

STASIMUS.

Atque equidem ipsus ultro venit Philto oratum filio.

CALLICLES.

Flagitium quidem hercle fiet, nisi dos dabitur virgini.
Postremo ædepol ego istam rem ad me attinere intellego.
Ibo ad meum castigatorem, atque ab eo consilium petam.

STASIMUS.

Propemodum quid illic festinet, sentio, & subolet mihi,
Ut agro evortat Lesbonicum, quando evortit ædibus.
O here Charmide, quam absente te hic tua res distrahitur tibi!
Utinam te redîsse salvom videam, ut inimicos tuos
Ulciscare, ut mihi, ut erga te fui & sum, referas gratiam!

Nimium difficile'st reperiri amicum, ita ut nomen cluet,
Cui tuam cum rem credideris, sine omni cura dormias.
Sed generum nostrum ire eccillum video cum affini suo.
Nescio quid non satis inter eos convenit. celeri gradu
Eunt uterque. ille reprehendit hunc priorem pallio.
Haud illi euscheme astiterunt. huc aliquantum abscessero.
Est lubido orationem audire duorum affinium.

SCENA II.

LYSITELES, LESBONICUS, STASIMUS.

LYSITELES.

STA illico. noli avorsari, neque te occultassis mihi.

LESBONICUS.

Potſn'ut me ire, quo profectus sum, sinas?

LYSITELES.

Si in rem tuam,
Lesbonice, esse videatur, gloriæ aut famæ, sinam.

LESBONICUS.

Quod est facillumum, facis.

LYSITELES.

Quid id est?

LESBONICUS.

Amico injuriam.

LYSITELES.

Neque meum'st, neque facere didici.

LESBONICUS.

Indoctus quam docte facis!
Quid faceres, si quis docuisset te, ut sic odio esses mihi?
Qui bene cum simulas facere mihi te, male facis, male consulis.

LYSITELES.

Egone?

LESBONICUS.

Tu næ.

LYSITELES.

Quid male facio?

LESBONICUS.

Quod ego nolo, id cum facis.

LYSITELES.

Tuæ rei bene consulere cupio.

LESBONICUS.

Tu mihi es melior, quam egomet mihi?
Sat sapio, satis in rem quæ sint meam ego conspicio mihi.

LYSITELES.

An id est sapere, ut qui beneficium benevolente repudies?

LESBONICUS.

Nullum beneficium esse duco id, quod, cui facias, non placet.

Scio ego, & sentio ipse, quid agam, neque a me officium migrat:
Nec tuis depellor dictis, quin rumori serviam.

LYSITELES.

Quid ais? (nam retineri nequeo, quin dicam ea quæ promeres)
Itáne tandem majores famam tradiderunt tibi tui,
Ut virtute eorum anteparta per flagitium perderes:
Atque honori posterorum tuorum ut vindex fieres?
Tibi paterque avosque facilem fecit & planam viam
Ad quærendum honorem: tu fecisti, ut difficilis foret
Culpa maxume & desidia, tuisque stultis moribus.
Præoptavisti, amorem tuum uti virtuti præponeres.
Nunc te hoc pacto credis posse obtegere errata? ah! non ita est.
Cape sis virtutem animo, & corde expelle desidiam tuo:
In foro operam amicis da: haud in lecto amicæ, ut solitus es.
Atque ego istum agrum tibi relinqui ob eam rem enixe expeto:
Ut tibi sit, qui te corrigere possis: ne omnino inopiam
Cives objectare possint tibi, quos tu inimicos habes.

LESBONICUS.

Omnia ego, istic quæ dixisti, scio, vel exsignavero:

Ut rem patriam & majorum gloriam fœdârim meûm.
Sciebam ut esse me deceret: facere non quibam miser:
Ita vi Veneris vinctus, otio captus in fraudem incidi:
Et tibi nunc, proinde ac merere, summas habeo gratias.

LYSITELES.

At operam perire meam sic, & te hæc dicta corde spernere,
Perpeti nequeo: simul me piget parum pudere te.
Et postremo, nisi me auscultas, atque hoc, ut dico, facis,
Tute pone te latebis facile, ne inveniat te honor:
In occulto jacebis, cum te maxume clarum voles.
Pernovi equidem, Lesbonice, imperitum tuum ingenium admodum.
Scio te sponte non tuapte errâsse, sed amorem tibi
Pectus obscurâsse. atque ipse amoris teneo omnes vias.
Ita est amor; balista ut jacitur: nihil sic celere est, neque volat,
Atque is mores hominum moros & morosos efficit.
Minus placet, magis quod suadetur: quod dissuadetur, placet.
Cum inopia'st, cupias; quando ejus copia'st, tum non velis.
Ille qui aspellit, is compellit: ille qui consuadet, vetat.
Insanum est malum in hospitium devorti ad Cupidinem.

Digitized by Google

Sed te moneo, hoc etiam atque etiam ut reputes, quid facere expetas.
Si istuc, ut facis indicium, conare, tuum incendes genus.
Tum igitur tibi aquæ erit cupido, genus quî restinguas tuum.
Atque erit, si nactus, proinde ut corde amantes sunt cati,
Ne scintillam quidem relinques, genus quî congliscat tuum.

LESBONICUS.

Facile est inventu: Datur ignis, tamenetsi ab inimicis petas.
Sed tu objurgans me a peccatis, rapis deteriorem in viam.
Meam vis sororem tibi dem: suades sine dote. hoc non convenit;
Me, qui abusus sum tantam rem patriam, porro in divitiis
Esse, agrumque habere: egere illam autem; ut me merito oderit.
Numquam erit alienis gravis, qui suis se concinnat levem.
Sicut dixi, faciam: nolo te jactari diutius.

LYSITELES.

Tanto meliu'st te sororis caussa egestatem exsequi,

Digitized by Google

Atque eum agrum me habere, quam te, tua quî toleres mœnia?

LESBONICUS.

Nolo ego mihi te tam prospicere, quî meam egestatem leves,
Sed ut inops infamis ne sim: ne mihi hanc famam differant,
Me germanam meam sororem in concubinatum tibi
Sic sine dote dedisse, magis quam in matrimonium.
Quis me improbior perhibeatur esse? hæc famigeratio
Te honestet, me autem collutulet, si sine dote duxeris.
Tibi sit emolumentum honoris: mihi, quod objectent, siet.

LYSITELES.

Quid? te Dictatorem censes fore, si abs te agrum acceperim?

LESBONICUS.

Neque volo, neque postulo, neque censeo. verum tamen
Is est honos homini pudico, meminisse officium suum.

LYSITELES.

Scio equidem te, animatus ut sis: video, subolet, sentio.
Id agis, ut, ubi affinitatem inter nos nostram adstrinxeris,
Atque eum agrum dederis, nec quidquam hic tibi sit, quî vitam colas,

Digitized by Google

Effugias ex urbe inanis, profugus patriam deseras,
Cognatos, affinitatem, amicos, factis nuptiis:
Mea opera hinc proterritum te, meaque avaritia autument.
Id me commissurum, ut patiar fieri, ne animum induxeris.

STASIMUS.

Non enim possum quin exclamem: Euge! euge! Lysiteles πάλιν
Facile palmam habes. hic victus. vicit tua comœdia.
Hic agit magis ex argumento, & versus meliores facit.
Etiam ob stultitiam tuam te tueris? multam abomina.

LESBONICUS.

Quid tibi interpellatio aut in concilium huc accessio est?

STASIMUS.

Eodem pacto, quo huc accessi, abscessero.

LESBONICUS.

I hac mecum domum,
Lysiteles: ibi de istis rebus plura fabulabimur.

LYSITELES.

Nihil ego in occulto agere soleo. meus ut animus est, eloquar:
Si mihi tua soror, ut ego æquum censeo, ita nuptum datur
Sine dote, neque tu hinc abiturus; quod meum erit, id erit tuum:

Sin aliter animatus es, bene quod agas, eveniat tibi.
Ego amicus numquam tibi ero alio pacto. sic sententia est.

STASIMUS.

Abiit hercle ille quidem. ecquid audis, Lysiteles? ego te volo.
Hic quoque hinc abiit. Stasime, restas solus. quid ego nunc agam?
Nisi uti sarcinam constringam, & clypeum ad dorsum accommodem:
Fulmentas jubeam suppingi soccis: non sisti potest.
Video caculam militarem me futurum haud longius:
Aut aliquem ad regem in saginam herus se conjecit meus.
Credo ad summos bellatores acrem fugitorem fore:
Et capturum spolia ibi illum, qui meo hero advorsus venerit.
Egomet autem quom extemplo arcum mihi, & pharetram & sagittas sumsero,
Cassidem in caput, dormibo placide in tabernaculo.
Ad forum ibo: nudius sextus quoi talentum mutuum
Dedi, reposcam, ut habeam, mecum quod feram, viaticum.

SCENA III.

MEGARONIDES, CALLICLES.

MEGARONIDES.

Ut mihi rem narras, Callicles, nullo modo
Potest fieri prorsus, quin dos detur virgini.

CALLICLES.

Namque hercle honeste fieri ferme non potest,
Ut eam perpetiar ire in matrimonium
Sine dote, cum ejus rem penes me habeam domi.

MEGARONIDES.

Parata dos domi'st, nisi exspectare vis
Ut eam sine dote frater nuptum collocet:
Post adeas tute Philtonem, & dotem dare
Te ei dicas: facere id ejus ob amicitiam patris.
Verum hoc ego vereor, ne istæc pollicitatio
Te in crimen populo ponat atque infamiam.
Non temere dicant te benignum virgini,
Datam tibi dotem, ei quam dares, ejus a patre:
Ex ea largitari te illi; neque ita, ut sit data, *in*-
*c*olumem te sistere illi, & detraxe autument.
Nunc si opperiri vis adventum Charmidis,
Perlongum'st: huic ducenti interea abscesserit.

CALLICLES.

Nam hercle omnia istæc veniunt in mentem mihi.

Digitized by Google

MEGARONIDES.

Vide, si hoc utibile magis atque in rem deputas,
Ut adeam Lesbonicum, edoceam, ut res se habet.

CALLICLES.

Ut ego nunc adolescenti thesaurum indicem
Indomito, pleno amoris ac lasciviæ?
Minume minume hercle vero! nam certo scio
Locum quoque illum omnem, ubi situ'st, comederit.
Quem fodere metuo, sonitum ne ille exaudiat,
Neu ipsam rem indaget, dotem dare si dixerim.

MEGARONIDES.

Quo pacto ergo igitur?

CALLICLES.

Clam dos depromi potest,
Dum occasio ei rei reperiatur: interim
Ab amico alicunde argentum roges.

MEGARONIDES.

Potin'est ab amico alicunde exorari?

CALLICLES.

Potest.

MEGARONIDES.

Gerræ! næ tu illud verbum aſtutum inveneris,
Mihi quidem hercle non est, quod dem mutuom.

CALLICLES.

Malim hercle ut verum dicas, quam ut des mutuum.

MEGARONIDES.

Sed vide consilium, si placet.

Digitized by Google

CALLICLES.

Quid consili'st?

MEGARONIDES.

Scitum, ut ego opinor, consilium inveni.

CALLICLES.

Quid est?

MEGARONIDES.

Homo conducatur aliquis jam, quantum potest,
Quasi sit peregrinus.

CALLICLES.

Quid is scit facere postea?

MEGARONIDES.

Is homo exornetur graphice in peregrinum modum,
Ignota facies, quæ non visitata sit,
Falsidicum, confidentem.

CALLICLES.

Quid tum postea?

MEGARONIDES.

Quasi ad adolescentem a patre ex Seleucia
Veniat, salutem ei nuntiet verbis patris,
Illum bene gerere rem, & valere & vivere,
Et eum rediturum actutum. ferat epistolas
Duas: eas nos consignemus, quasi sint a patre:
Det alteram illi, dicat alteram tibi
Dare sese velle.

CALLICLES.

Perge porro dicere.

MEGARONIDES.

Seque aurum ferre virgini dotem a patre
Dicat, patremque id jussisse aurum tibi dare.
Tenes jam?

CALLICLES.

Propemodum! atque ausculto perlubens.

MEGARONIDES.

Tum tu igitur demum id adolescenti aurum dabis,
Ubi erit locata virgo in matrimonium.

CALLICLES.

Scite hercle sane.

MEGARONIDES.

Hoc, ubi thesaurum effoderis,
Suspicionem ab adolescente amoveris.
Censebit aurum esse a patre allatum tibi,
Tu de thesauro sumes.

CALLICLES.

Satis scite & probe.
Quamquam hoc me ætatis sycophantari pudet.
Sed epistolas quando obsignatas afferet,
Siquidem obsignatas attulerit epistolas,
Nonne arbitraris eum adolescentem annuli
Paterni signum novisse?

MEGARONIDES.

Etiam tu taces?
Sexcentæ ad eam rem caussæ possunt colligi:
Illum, quem habuit, perdidit, alium post fecit novom.

Jam si obsignatas non feret, dici hoc potest,
Apud portitorem eas resignatas sibi
Inspectasque esse. in hujusmodi negotio
Diem sermone terere, segnities mera'st.
Quamvis sermones possunt longi texier.
Abi ad thesaurum jam confestim clanculum;
Servos, ancillas amove. atque audin'?

CALLICLES.

Quid est?

MEGARONIDES.

Uxorem quoque ipsam hanc rem ut celes, face.
Nam pol tacere numquam quidquam'st quod queat.
Quid nunc stas? quin te hinc amoves, & te moves?
Aperi, deprome inde auri ad hanc rem quod sat est.
Continuo operito denuo: sed clanculum,
Sicut præcepi: cunctos exturba ædibus.

CALLICLES.

Ita faciam.

MEGARONIDES.

At enim nimis longo sermone utimur.
Diem conficimus, quod jam properato'st opus.
Nihil est, de signo quod vereare, me vide.
Lepida est illa caussa, ut commemoravi, dicere,
Apud portitores esse inspectas. denique
Diei tempus non vides? quid illum putas
Natura illa atque ingenio? jamdudum ebriu'st.
Quidvis probari poterit, tum, quod maxumum est,

Afferre, non petere hic se dicet.

CALLICLES.

Jam sat est.

MEGARONIDES.

Ego sycophantam jam conduco de foro,
Epistolasque jam consignabo duas,
Eumque huc ad adolescentem meditatum probe
Mittam.

CALLICLES.

Eo ego igitur intrò ad officium meum.
Tu istuc age.

MEGARONIDES.

Actum reddam. *

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

CHARMIDES.

SAlsipotenti & multipotenti Jovis fratri, & Nerei Neptuni,
Lætus, lubens, laudes ago, & grates gratiasque habeo, & fluctibus salsis,
Quos penes mei potestas, bonis meis quid foret, & meæ vitæ:
Quom suis me ex locis in patriam urbisque mœnia reducem faciunt.
Atque ego, Neptune, tibi ante alios deos gratias ago atque habeo summas,
Nam te omnes sævomque severumque atque avidis moribus commemorant,
Spurcificum, immanem, intolerandum, vesanum. contra opera expertus:
Nam pol placido te & clementi meo usque modo, ut volui, usus sum in alto.
Atque hanc tuam gloriam jam ante auribus acceperam, & nobiles apud homines,

Digitized by Google

Pauperibus te parcere solitum, divites damnare atque domare.
Abi, laudo. scis ordine, ut æquom'st,
Tractare homines. hoc dîs dignum'st, semper mendicis modesti sint.
Fidus fuisti. infidum esse iterant. nam absque foret te, sat scio in alto
Distraxissent, dìsque tulissent satellites tui me miserum fœde,
Bonaque omnia item una mecum passim cæruleos per campos.
Ita jam quasi canes, haud secus, circumstabant navem turbines venti:
Imbres fluctusque atque procellæ infensæ frangere malum,
Ruere antennas, scindere vela, ni tua pax propitia foret præsto.
Apage me sis. deinde hinc certum'st otio me dare. satis partum habeo.
Quibus ærumnis deluctavi, filio dum divitias quæro!
Sed quis hic est, qui in plateam ingreditur cum novo ornatu specieque
Simul? pol! quamquam domum cupio, opperiar hîc, quam gerat rem.

SCENA II.

SYCOPHANTA, CHARMIDES.

SYCOPHANTA.

Huic ego diei nomen TRINUMMO faciam: nam ego operam meam
Tribus nummis hodie locavi ad artes nugatorias.
Advenio ex Seleucia, Macedonia, Asia, atque Arabia,
Quas ego neque oculis, neque pedibus umquam usurpavi meis.
Vidén'egestas quid negotii dat homini misero mali!
Qui ego nunc subigor trium nummorum caussa, ut has epistolas
Dicam ab eo homine me accepisse, quem ego, qui sit homo, nescio,
Neque novi: neque natus, necne is fuerit, id solide scio.

CHARMIDES.

Pol hic quidem fungino genere est, capite se totum tegit:
Illurica facies videtur hominis; eo ornatu advenit.

SYCOPHANTA.

Ille qui me conduxit, ubi conduxit, abduxit domum.
Quæ voluit, mihi dixit: docuit, & præmonstravit prius,

Digitized by Google

Quomodo quidque agerem. nunc adeo, si quid ego addidero amplius,
Eo conductor melius de me nugas conciliaverit.
Ut ille me exornavit, ita sum ornatus. argentum hoc facit.
Ipse ornamenta a Chorago hæc sumsit suo periculo.
Nunc ego si potero ornamentis hominem circumducere,
Dabo operam: ut me esse ipsum plane sycophantam sentiat.

CHARMIDES.

Quam magis specto, minus placet mihi hominis facies. mira sunt,
Ni illic homo'st aut dormitator, aut sector zonarius.
Loca contemplat, circumspectat sese, atque ædis noscitat.
Credo ædepol, quo mox furatum veniat, speculatur loca.
Magis lubido'st observare, quid agat: ei rei operam dabo.

SYCOPHANTA.

Has regiones demonstravit mihi ille conductor meus:
Apud illas ædis sistendæ mihi sunt sycophantiæ.
Fores pultabo.

CHARMIDES.

Ad nostras ædes hic quidem habet rectam viam.
Hercle opinor mihi advenienti hac noctu agitandum est vigilias.

Digitized by Google

SYCOPHANTA.

Aperite hoc, aperite. heus! ecquis his foribus tutelam gerit?

CHARMIDES.

Quid, adolescens, quæris? quid vis? quid istas pultas?

SYCOPHANTA.

Heu senex!
Census cum juratori recte rationem dedi,
Lesbonicum hic adolescentem quæro, in his regionibus
Ubi habitet, & item alterum ad istanc capitis albitudinem:
Calliclem ajebat vocari, qui has mihi dedit epistolas.

CHARMIDES.

Meum gnatum hic quidem Lesbonicum quærit & amicum meum,
Cui ego liberosque bonaque commendavi, Calliclem.

SYCOPHANTA.

Fac me, si scis, certiorem, hice homines ubi habitent, pater.

CHARMIDES.

Quid eos quæris? aut quis es? aut unde es? aut unde advenis?

SYCOPHANTA.

Multa simul rogitas! nescio quid expediam potissumum.
Sin unum quidquid singillatim & placide percunctabere,
Et meum nomen, & mea facta, & itinera ego faxo scias.

Digitized by Google

CHARMIDES.

Faciam ita ut vis. agedum nomen tuum primum memora mihi.

SYCOPHANTA.

Magnum facinus incipissis petere.

CHARMIDES.

Quid ita?

SYCOPHANTA.

Quia, pater,

Si ante lucem ire occipias a meo primo nomine,

Concubium sit noctis, priusquam ad postremum perveneris.

CHARMIDES.

Opus face est & viatico ad tuum nomen, ut tu prædicas.

SYCOPHANTA.

Est minusculum alterum, quasi vasculum vinarium.

CHARMIDES.

Hic homo solide sycophanta est. quid ais tu, adolescens?

SYCOPHANTA.

Quid est?

CHARMIDES.

Eloquere, isti tibi quid homines debent, quos tu quæritas?

SYCOPHANTA.

Pater istius adolescentis dedit has duas mihi epistolas

Lesbonici. mihi est amicus.

CHARMIDES.

Teneo hunc manifestarium.
Me sibi epistolas dedisse dicit. ludam hominem probe.

SYCOPHANTA.

Ita ut occepi, si animum advortas, dicam.

CHARMIDES.

Dabo operam tibi.

SYCOPHANTA.

Hanc me jussit Lesbonico suo gnato dare epistolam,
Et item hanc alteram suo amico Callicli jussit dare.

CHARMIDES.

Mihi quoque ædepol, quom hic nugatur, contra nugari lubet.
Ubi ipse erat?

SYCOPHANTA.

Bene rem gerebat.

CHARMIDES.

Ergo ubi?

SYCOPHANTA.

In Seleucia.

CHARMIDES.

Ab ipsón'istas accepisti?

SYCOPHANTA.

E manibus dedit mihi ipse in manus.

CHARMIDES.

Qua facie est homo?

Digitized by Google

SYCOPHANTA.

Sesquipede quidem est quam tu longior.

CHARMIDES.

Hæret hæc res: siquidem ego absens sum, quam præsens, longior.
Noviſtin' hominem?

SYCOPHANTA.

Ridicule rogitas, quocum una cibum
Capere soleo.

CHARMIDES.

Quid est ei nomen?

SYCOPHANTA.

Quod ædepol homini probo.

CHARMIDES.

Lubet audire.

SYCOPHANTA.

Ille ædepol! illi illi! væ misero mihi!

CHARMIDES.

Quid est negotii?

SYCOPHANTA.

Devoravi nomen imprudens modo.

CHARMIDES.

Non placet, qui amicos intra dentes conclusos habet.

SYCOPHANTA.

Atque etiam modo vorsabatur mihi in labris primoribus.

CHARMIDES.

Temperi huic hodie anteveni.

Digitized by Google

SYCOPHANTA.

Teneor manifesto miser!

CHARMIDES.

Jamne commentatus es nomen?

SYCOPHANTA.

Deûm hercle me atque hominum pudet.

CHARMIDES.

Vide, homo, ut hominem noveris.

SYCOPHANTA.

Tamquam me. fieri istuc solet,
Quod in manu teneas atque oculis videas, id desideres.
Litteris recomminiscar. C est principium nomini.

CHARMIDES.

Callicias?

SYCOPHANTA.

Non est.

CHARMIDES.

Callipus?

SYCOPHANTA.

Non est.

CHARMIDES.

Callidemides?

SYCOPHANTA.

Non est.

CHARMIDES.

Callinicus?

Digitized by Google

SYCOPHANTA.

Non est.

CHARMIDES.

Callimarchus?

SYCOPHANTA.

Nil agis.
Neque adeo ædepol floccifacio, quando egomet memini mei.

CHARMIDES.

At enim multi Lesbonici sunt hic: nisi nomen patris
Dices, non monstrare possum istos homines, quos tu quæritas.
Quod ad exemplum est? conjectura si reperire possumus.

SYCOPHANTA.

Ad hoc exemplum est, Char.

CHARMIDES.

An Chares? an Charidemus? num Charmides?

SYCOPHANTA.

Hem! istic erit. qui istum dî perdant!

CHARMIDES.

Dixi ego jamdudum tibi;
Te potius bene dicere æquom'st homini amico, quam male.

SYCOPHANTA.

Satin'intra labra atque dentes latuit vir minumi pretii?

CHAR-

CHARMIDES.

Ne male loquare absenti amico.

SYCOPHANTA.

Quid ergo ille ignavissumus
Mihi latitabat?

CHARMIDES.

Si appellâsses, respondisset, nomine.
Sed ipse ubi est?

SYCOPHANTA.

Pol illum reliqui ad Rhadamantem in Cecropia insula.

CHARMIDES.

Qui homo est me insipientior, qui ipse egomet, ubi sim, quæritem?
Sed nihil disconducit huic rei. quid ais?

SYCOPHANTA.

Quid?

CHARMIDES.

Hoc te rogo.
Quos locos adîsti?

SYCOPHANTA.

Nimium miris modis mirabiles.

CHARMIDES.

Lubet audire, nisi molestum'st.

SYCOPHANTA.

Quin discupio dicere.
Omnium primum in Pontum advecti ad Arabiam terram sumus.

CHARMIDES.

Eho! an etiam Arabia'st in Ponto?

SYCOPHANTA.

Est: non illæc, ubi tus gignitur,
Sed ubi absinthium fit, atque cunila gallinacea.

CHARMIDES.

Nimium graphicum hunc nugatorem! sed ego sum insipientior,
Qui egomet, unde redeam, hunc rogitem; quæ ego sciam, atque hic nesciat:
Nisi quia lubet experiri, quo evasuru'st denique.
Quid est tibi nomen, adolescens?

SYCOPHANTA.

Pax, id est nomen mihi:
Hoc cotidianum'st.

CHARMIDES.

Ædepol nomen nugatorium:
Quasi dicas, si quid crediderim tibi, pax! periisse illico.
Sed quid ais, quo inde iisti porro?

SYCOPHANTA.

Si animum advortas, eloquar.
Ad caput amnis, quod de cælo exoritur sub solio Jovis.

CHARMIDES.

Sub solio Jovis?

SYCOPHANTA.

Ita dico.

CHARMIDES.

E cælo?

SYCOPHANTA.

Atque e medio quidem.

CHARMIDES.

Eho! an etiam in cælum escendisti?

SYCOPHANTA.

Immo horiola advecti sumus,
Usque aqua advorsa per amnem.

CHARMIDES.

Eho, an etiam vidisti Jovem?

SYCOPHANTA.

Alii dii îsse ad villam ajebant servis depromtum cibum.
Deinde porro.

CHARMIDES.

Deinde porro nolo quidquam prædices.

SYCOPHANTA.

Ego hercle, si es molestus.

CHARMIDES.

Nam pudicum neminem
Esse oportet, qui abs terra ad cælum pervenerit.

SYCOPHANTA.

Dimittam, ut te velle video. sed monstra hosce homines mihi.
Hos ego quæro, quibus me oportet has deferre epistolas.

Digitized by Google

CHARMIDES.

Quid ais tu nunc? si forte eum ipsum Charmidem conspexeris;
Illum, quem tibi istas dedisse commemoras epistolas,
Noverisne hominem?

SYCOPHANTA.

Næ tu me ædepol arbitrare belluam,
Qui quidem non novisse possim, quîcum ætatem exegerim.
An ille tam esset stultus, qui mihi mille nummûm crederet
Philippeûm, quod me aurum deferre jussit ad gnatum suum,
Atque ad amicum Calliclem, quoi rem ajebat mandâsse hic suam?
Mihi concrederet, nisi me ille & ego illum nôssem approbe?

CHARMIDES.

Enim vero ego nunc Sycophantæ huic sycophantari volo:
Si hunc possum illo mille nummûm Philippo circumducere,
Quod sibi me dedisse dixit: quem ego, qui sit homo, nescio:
Neque oculis ante hunc diem umquam vidi: eine aurum crederem?
Cui, si capitis res siet, nummum numquam credam plumbeum.

Aggrediundu'st hic homo mihi astu. heus, Pax, te tribus verbis volo.

SYCOPHANTA.

Vel trecentis.

CHARMIDES.

Habén' tu id aurum, quod accepisti a Charmide?

SYCOPHANTA.

Atque etiam Philippeum, numeratum illius in mensa manu Mille nummûm.

CHARMIDES.

Nempe ab ipso id accepisti Charmide?

SYCOPHANTA.

Mirum quin ab avo ejus, aut proavo acciperem, qui sunt mortui.

CHARMIDES.

Adolescens, cedo-dum istuc aurum mihi.

SYCOPHANTA.

Quod ego aurum dem tibi?

CHARMIDES.

Quod a me te accepisse fassus.

SYCOPHANTA.

Abs te accepisse?

CHARMIDES.

Ita loquor.

SYCOPHANTA.

Quis tu homo es?

CHARMIDES.

Qui mille nummûm tibi dedi, ego sum Charmides.

SYCOPHANTA.

Neque ædepol tu is es, neque hodie is umquam eris, auro huic quidem.
Abi sis, nugator! nugari nugatori postulas.

CHARMIDES.

Charmides ego sum.

SYCOPHANTA.

Nequidquam hercle es: nam nihil auri fero.
Nimis argute obrepsisti in eapse occasiuncula.
Postquam ego me aurum ferre dixi, post tu factus Charmides.
Prius tu non eras, quam auri feci mentionem. nihil agis.
Proſn'tu te itidem, ut charmidatus es, rursum recharmida.

CHARMIDES.

Quis ego sum igitur, siquidem is non sum, qui sum?

SYCOPHANTA.

Quid id ad me attinet?
Dum ille ne sis, quem ego esse nolo, sis mea caussa, qui lubet.
Prius non is eras, qui eras: nunc is factus, qui tum non eras.

CHARMIDES.

Age si quid agis.

SYCOPHANTA.

Quid ego agam?

CHARMIDES.

Aurum redde.

SYCOPHANTA.

Dormitas, senex.

CHARMIDES.

Fassus Charmidem dedisse aurum tibi?

SYCOPHANTA.

Scriptum quidem.

CHARMIDES.

Properas, an non properas abire actutum ab his regionibus,
Dormitator, priusquam ego hìc te jubeo mulcari male?

SYCOPHANTA.

Quamòbrem?

CHARMIDES.

Quia illum quem ementitus es, ego sum ipsus Charmides:
Quem tibi epistolas dedisse ajebas.

SYCOPHANTA.

Eho! quæso, an tu is es?

CHARMIDES.

Is enimvero sum.

SYCOPHANTA.

Aín'tu tandem, is ipsusne es?

CHARMIDES.

Ajo.

Digitized by Google

SYCOPHANTA.

Ipsus es?

CHARMIDES.

Ipsus, inquam, Charmides sum.

SYCOPHANTA.

Ergo ipsusne es?

CHARMIDES.

Ipsissumus.
Abi hinc ab oculis.

SYCOPHANTA.

Enimvero sero quoniam advenis,
Vapulabis meo arbitratu & novorum ædilium.

CHARMIDES.

At etiam maledicis?

SYCOPHANTA.

Immo, salvos quandoquidem advenis,
Dî te perdant; etsi floccifacio, an periisses prius.
Ego ob hanc operam argentum accepi: te macto infortunio.
Ceterum qui sis, qui non sis, floccum non interduim.
Ibo ad illum, renuntiabo, qui mihi tris nummos dedit,
Ut sciat, se perdidisse. ego abeo. male vive & vale.
Quod dî te omnes advenientem peregre perdant, Charmides.

CHARMIDES.

Postquam ille hinc abiit, post loquendi libere
Videtur tempus venisse, atque occasio.

Jamdudum meum ille pectus pungit aculeus,
Quid illi negotii fuerit ante ædis meas.
Nam epistola illa mihi concenturiat metum
In corde, & illud mille nummûm quam rem agat.
Numquam ædepol temere tinniit tintinnabulum:
Nisi qui illud tractat aut movet, mutum est, tacet.
Sed quis hic est, qui huc in plateam cursuram incipit?
Lubet observare, quid agat: huc concessero.

SCENA III.

STASIMUS, CHARMIDES.

STASIMUS.

STasime, fac te propere celerem, recipe te ad dominum domum;
Ne subito metus exoriatur scapulis stultitia tua.
Adde gradum: appropera. jamdudum factum'st, cum abîsti domo.
Cave sis tibi, ne bubuli in te cottabi crebri crepent,
Si abieris ab heri quæstione. ne destiteris currere.
Ecce hominem te, Stasime, nihili! satîn'in thermopolio
Condalium es oblitus, postquam thermopotâsti gutturem?
Recipe te, & recurre petere re recenti.

Digitized by Google

CHARMIDES.

Huic, quisquis est,
Curculio'st exercitor: is hunc hominem cursuram docet.

STASIMUS.

Quid, homo nihili, non pudet te? tribusne te poteriis
Memoria esse oblitum? an vero, quia cum frugi hominibus
Ibi bibisti, qui ab alieno facile cohiberent manus?
Theruchus fuit, Cerconicus, Crinnus, Cercobulus, Collabus,
Oculicrepidæ, Cruricrepidæ, Ferriteri, Mastigiæ.
Inter eosne homines condalium te redipisci postulas;
Quorum eorum unus surripuit currenti cursori solum?

CHARMIDES.

Ità me dî ament, graphicum furem!

STASIMUS.

Quid ego, quod periit, petam?
Nisi etiam laborem ad damnum apponam epithecam insuper?
Quin tu quod periit, periisse ducis? cape vorsoriam.
Recipe te ad herum.

CHARMIDES.

Non fugitivos est hic homo, commeminit domi.

STASIMUS.

Utinam veteres mores, veteres parsimoniæ
Potius majori honori hic essent, quam mores mali.

CHARMIDES.

Dî immortales! basilica hic quidem facinora inceptat loqui.
Vetera quærit, vetera amare hunc, morem majorum, scias.

STASIMUS.

Nam nunc mores nihil faciunt, quod licet, nisi quod lubet.
Ambitio jam more sancta'st, libera'st a legibus:
Scuta jacere, fugereque hostes, more habent licentiam:
Petere honorem pro flagitio, more fit.

CHARMIDES.

Morem improbum!

STASIMUS.

Strenuos præterire, more fit.

CHARMIDES.

Nequam quidem.

STASIMUS.

Mores leges perduxerunt jam in potestatem suam,
Magis quî sunt obnoxiosi, quam parentes liberis.
Eæ miseræ etiam ad parietem sunt fixæ clavis ferreis,
Ubi malos mores affigi nimio fuerat æquius.

CHARMIDES.

Lubet adire atque appellare hunc: verum ausculto perlubens.
Et metuo, si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui.

Digitized by Google

STASIMUS.

Neque istis quidquam lege sanctum'st . leges mori serviunt.
Mores autem rapere properant, qua sacrum, qua publicum.

CHARMIDES.

Hercle istis malam rem magnam moribus dignum'st dari!

STASIMUS.

Nonne hoc publice animum advorti ? nam id genus hominum omnibus
Universis est advorsum , atque omni populo male facit:
Male fidem servando , illis quoque abrogant etiam fidem,
Qui nihil meriti, quippe ex eorum ingenio ingenium horum probant.
Hoc quî in mentem venerit mihi, reipsa modo commonitus sum.
Si quis mutuom quid dederit, fit pro proprio perditum.
Cum repetas, inimicum amicum beneficio invenis tuo.
Si mage exigere cupias, duarum rerum exoritur optio:
Vel illud, quod credideris, perdas; vel illum amicum amiseris.

CHARMIDES.

Meus est hic quidem Stasimus servos.

Digitized by Google

STASIMUS.

Nam ego talentum mutuom
Quod dederam, talento inimicum mihi emi, amicum vendidi.
Sed ego sum insipientior, qui rebus curem publicis
Potius, quam id quod proxumum'st, meo tergo tutelam geram.
Eo domum.

CHARMIDES.

Heus tu! adsta illico. audi, heus tu!

STASIMUS.

Non sto.

CHARMIDES.

At ego te stare volo.

STASIMUS.

Quid si egomet te velle nolo?

CHARMIDES.

Ha nimium, Stasime, sæviter!

STASIMUS.

Emere meliu'st, cui imperes.

CHARMIDES.

Pol ego emi, atque argentum dedi.
Sed si non dicto audiens est, quid ago?

STASIMUS.

Damnum malum.

CHARMIDES.

Bene mones. ita facere certum est.

Digitized by Google

STASIMUS.

Nisi quidem es obnoxius.

CHARMIDES.

Si bonus est, obnoxius sum: sin secus est, faciam uti jubes.

STASIMUS.

Quid id ad me attinet, bonisne servis tu utare an malis?

CHARMIDES.

Quia boni malique in ea re pars tibi est.

STASIMUS.

Partem alteram
Tibi permitto, illam alteram ad me, quod boni est, apponito.

CHARMIDES.

Si eris meritus, fiet. sed respice ad me huc! ego sum Charmides.

STASIMUS.

Hem quis est, qui mentionem facit homo hominis optumi?

CHARMIDES.

Ipse homo optumus.

STASIMUS.

Mare, terra, cælum, dî, vostram fidem!
Satín'ego oculis plane video? estne ipsus, an non est? is est.
Certe is est! is est profecto! o mi here exoptatissume,

Digitized by Google

Salve!

CHARMIDES.

Salve, Stasime.

STASIMUS.

Salvom te.

CHARMIDES.

Scio & credo tibi.
Sed omitto alia: hoc mihi responde. Liberi quid agunt mei,
Quos reliqui hìc filium atque filiam?

STASIMUS.

Vivunt, valent.

CHARMIDES.

Nempe uterque?

STASIMUS.

Uterque.

CHARMIDES.

Dî me salvom & servatum volunt.
Cetera intus otiose pertuntabor, quæ volo.
Eamus intro. sequere.

STASIMUS.

Quo tu te agis?

CHARMIDES.

Quonam, nisi domum?

STASIMUS.

Hiccine nos habitare censes?

CHARMIDES.

Ubinam ego alibì censeam?

Digitized by Google

STASIMUS.

Jam.

CHARMIDES.

Quid jam?

STASIMUS.

Non sunt noſtræ ædes iſtæ.

CHARMIDES.

Quid ego ex te audio?

STASIMUS.

Vendidit tuus natus ædis.

CHARMIDES.

Perii.

STASIMUS.

Præſentariis
Argenti minis numeratis.

CHARMIDES.

Quot?

STASIMUS.

Quadraginta.

CHARMIDES.

Occidi.
Quis eas emit?

STASIMUS.

Callicles, cui tuam rem commendaveras,
Is habitatum huc commigravit, noſque exturbavit foras.

CHARMIDES.

Ubi nunc filius meus habitat?

STA-

Digitized by Google

STASIMUS.

Hic, in hoc posticulo.

CHARMIDES.

Male disperii.

STASIMUS.

Credidi ægre tibi id, ubi audîsses, fore.

CHARMIDES.

Ego miser meis periculis sum per maria maxuma
Vectus capitali periculo, per prædones plurimos
Me servavi, salvos redii: nunc hîc disperii miser,
Propter eosdem, quorum caussa fui hac ætate exercitus.
Adimit animam mihi ægritudo. Stasime! tene me.

STASIMUS.

Visne aquam
Tibi petam?

CHARMIDES.

Res quom animam agebat, tum esse offusam oportuit.

SCENA IV.

CALLICLES, CHARMIDES, STASIMUS.

CALLICLES.

Quid hoc hîc clamoris audio ante ædis meas?

CHARMIDES.

O Callicles! ô Callicles! ô Callicles!

Digitized by Google

Qualine amico mea commendavi bona!

CALLICLES.

Probo & fideli, & fido, & cum magna fide;
Et salve, & salvom te advenisse gaudeo.

CHARMIDES.

Credo omnia istæc, si ita'st, ut prædicas:
Sed quis iste est tuus ornatus?

CALLICLES.

Ego dicam tibi.
Thesaurum effodiebam intus, dotem, filiæ
Tuæ quæ daretur. sed intus narrabo tibi
Et hoc & alia. sequere.

CHARMIDES.

Stasime!

STASIMUS.

Hem!

CHARMIDES.

Strenue
Curre in Piræum, atque unum curriculum face.
Videbis jam illic navem, qua advecti sumus.
Jubeto Sangarionem, quæ imperaverim,
Curare, ut efferantur. & tu ito simul.
Solutum'st portitori jam portorium.

STASIMUS.

Nihil est moræ.

CHARMIDES.

I, i, ambula. actutum redi.

Digitized by Google

STASIMUS.

Illìc sum atque hìc sum.

CALLICLES.

Sequere tu hac me intro.

CHARMIDES.

Sequor.

STASIMUS.

Hic meo hero amicus solus firmus restitit,
Neque demutavit animum de firma fide.
Quamquam labores multos * * *
Sed hic unus, ut ego suspicor, servat fidem.
Ob rem laborem eum ego cepisse censeo.

Digitized by Google

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

LYSITELES.

HIC homo est omnium hominum præcipuus, voluptatibus gaudiisque antepotens:
Ita commoda, quæ cupio, eveniunt: quod ago, assequitur, subest,
Subsequitur: ita gaudiis gaudium suppeditat.
Modo me Stasimus Lesbonici servos convenit: is
Mihi dixit, suum herum peregre huc advenisse Charmidem.
Nunc mihi is propere conveniendus est; ut, quæ cum ejus filio
Egi, ei rei fundus pater sit potior. eo. sed fores
Hæ sonitu suo mihi moram objiciunt incommode.

Digitized by Google

SCENA II.

CHARMIDES, CALLICLES, LYSITELES, LESBONICUS.

CHARMIDES.

NEque fuit, neque erit, neque esse quemquam hominum in terra dum arbitror,
Cui fides fidelitasque amicum erga æquiparet suum:
Nam exædificavisset me ex his ædibus, absque te foret.

CALLICLES.

Si quid amicum erga bene feci, aut consului fideliter,
Non videor meruisse laudem: culpa caruisse arbitror.
Nam beneficium, homini proprium quod datur, proprium sumserit:
Quod datum utendum est, id repetundi copia'st, quando velis.

CHARMIDES.

Est ita, ut tu dicis. sed ego hoc nequeo mirari satis,
Eum sororem despondisse suam in tam fortem familiam,
Lysiteli quidem Philtonis filio.

LYSITELES.

Enim me nominat.

Digitized by Google

CHARMIDES.

Familiam optumam occupavit.

LYSITELES.

Quid ego cesso hos colloqui?
Sed maneam etiam opinor: namque hoc commodum orditur loqui.

CHARMIDES.

Vah!

CALLICLES.

Quid est?

CHARMIDES.

Oblitus intus dudum tibi sum dicere:
Modo mihi advenienti nugator quidam accessit obviam,
Nimis pergraphicus sycophanta: is mille nummûm se aureûm
Meo datu tibi ferre, & gnato Lesbonico ajebat meo:
Quem ego nec qui esset noram, neque eum ante usquam conspexi prius.
Sed quid rides?

CALLICLES.

Meo allegatu venit, quasi qui aurum mihi
Ferret abs te, quod darem tuæ gnatæ dotem: ut filius
Tuus, quando illi a me darem, esse allatum id abs te crederet,
Neu quî rem ipsam posset intelligere, & thesaurum tuum
Me esse penes, atque eum a me lege populi patrium posceret.

Digitized by Google

CHARMIDES.

Scite ædepol!

CALLICLES.

Megaronides communis hoc meus & tuus
Benevolens commentu'st.

CHARMIDES.

Quin collaudo consilium, & probo.

LYSITELES.

Quid ego ineptus, dum sermonem vereor interrumpere,
Solus sto; nec quod conatus sum agere, ago? homines colloquar.

CHARMIDES.

Quis hic est, qui huc ad nos incedit?

LYSITELES.

Charmidem socerum suum
Lysiteles salutat.

CHARMIDES

Dî dent tibi, Lysiteles, quæ velis.

CALLICLES.

Non ego sum salutis dignus?

LYSITELES.

Immo salve, Callicles.
Hunc priorem æquom'st me habere. tunica propior pallio est.

CHARMIDES.

Deos volo consilia vostra recte vortere.

Filiam meam tibi desponsatam esse audio.

LYSITELES.

Nisi tu nevis.

CHARMIDES.

Immo haud nolo.

LYSITELES.

Spondén'ergo tuam gnatam uxorem mihi?

CHARMIDES.

Spondeo, & mille auri Philippûm dotis.

LYSITELES.

Dotem nihil moror.

CHARMIDES.

Si illa tibi placet, placenda dos quoque est, quam dat tibi.

Postremo, quod vis, non duces, nisi illud quod non vis, feres.

CALLICLES.

Jus hic orat.

LYSITELES.

Impetrabit te advocato atque arbitro.

Istac lege filiam tuam spondén'mihi uxorem dari?

CHARMIDES.

Spondeo.

CALLICLES.

Et ego spondeo idem hoc.

LYSITELES.

Oh, salvete affines mei!

Digitized by Google

CHARMIDES.

Atque ædepol sunt res, quas propter tibi tamen succensui.

CALLICLES.

Quid ego feci?

CHARMIDES.

Meum corrumpi quia perpessus filium.

CALLICLES.

Si id mea voluntate factum est, est quod mihi succenseas.
Sed sine me hoc abs te impetrare, quod volo.

CHARMIDES.

Quid id est?

CALLICLES.

Scies.
Si quid stulte fecit, ut ea missa facias omnia.
Quïd quassas caput?

CHARMIDES.

Cruciatur cor mihi, & metuo.

CALLICLES.

Quidnam id est?

CHARMIDES.

Quom ille ita'st, ut esse nolo, id crucior; metuo, si tibi
Denegem, quod me oras, ne te leviorem erga me putes.
Non gravabor. faciam ita, ut vis.

CALLICLES.

Probus es. eo, ut illum evocem.

Digitized by Google

CHARMIDES.

Miserum'st, male promerita, ut merita, si mihi ulcisci non licet.

CALLICLES.

Aperite hoc, aperite propere, & Lesbonicum, si domi'st, foras
Evocate: ita subitu'st, propere quod eum conventum volo.

LESBONICUS.

Quis homo tam tumultuoso sonitu me excivit subito foras?

CALLICLES.

Benevolens tuus atque amicu'st.

LESBONICUS.

Satin'salvè? dic mihi.

CALLICLES.

Recte tuum patrem rediisse salvom peregre, gaudeo.

LESBONICUS.

Quis id ait?

CALLICLES.

Ego.

LESBONICUS.

Tun' vidisti?

CALLICLES.

Et tute idem videas liceat.

LESBONICUS.

O pater, pater mi, salve!

Digitized by Google

CHARMIDES.

Salve multum, gnate mi.

LESBONICUS.

Si quid tibi, pater, laboris.

CHARMIDES.

Nihil evenit, ne time:
Bene re gesta salvos redeo: si tu modo frugi esse vis,
Hæc tibi pacta'st Callicli filia.

LESBONICUS.

Ego ducam, pater:
Etiam & si quam aliam jubebis.

CHARMIDES.

Quamquam tibi succensui.

CALLICLES.

Miseria *una* uni quidem homini'st affatim.

CHARMIDES.

Immo huic parum'st.
Nam si pro peccatis centum ducat uxores, parum'st.

LESBONICUS.

At jam posthac temperabo.

CALLICLES.

Dicis; si facias modo.

LESBONICUS.

Numquid caussæ est, quin uxorem cras domum ducam?

CHARMIDES.

Optumum'st, licet.
Tu in perendinum paratus sis ut ducas. Plaudite.

FINIS TRINUMMI.

Digitized by Google

M. ACCII
PLAUTI
TRUCULENTUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

DINARCHUS, *adoleſcens.*	STRATILAX, *servos.*
PHRONESIUM, *meretrix.*	STRATOPHANES, *miles.*
GETA, *servos.*	STRABAX, *adoleſcens, rusticus.*
CALLICLES, *senex.*	
ASTAPHIUM, *ancilla.*	ANCILLA *altera.*

ARGUMENTUM.

TRes unam pereunt adolescentes mulierem,
Rure unus, alter urbe, peregre tertius.
Utique ista ingenti militem tangat bolo,
Clam supposuit sibi clandestino editum.
Vi magna servos est ac trucibus moribus,
Lupæ ne rapiant domini parsimoniam.

Digitized by Google

Et is tamen mollitur. Miles advenit,
Natique caussa dat propensa munera.
Tandem compressæ pater cognoscit omnia.
Utque illam ducat, qui vitiârat, convenit;
Suumque is repetit a meretrice subditum.

Digitized by Google

PROLOGUS.

PErparvam partem postulat Plautus loci
De vostris magnis atque amœnis mœnibus,
Athenas quo sine architectis conferat.
Quid nunc? daturín'estis, an non? annuunt.
Meditor equidem vobis me ablaturum sine
Mora. quid si de vostro quippiam orem? abnuunt.
En mehercle in vobis resident mores pristini,
Ad denegandum ut celeri lingua utamini.
Sed hoc agamus, qua huc ventum est gratia.
Athenæ istæ sunto, ita ut hoc est proscenium,
Tantisper dum transigimus hanc Comœdiam.
Hic habitat mulier, nomine quæ est Phronesium.
Hæc hujus sæcli mores in se possidet;
Numquam ab amatore suo postulat id quod datum est:
Sed reliquum dat operam ne sit reliquum,
Poscendo atque auferendo, ut mos est mulierum.
Nam omnes id faciunt, cum se amari intellegunt.
Ea se peperisse puerum simulat Militi,
Quo citius rem ab eo auferat cum pulvisculo.
Quid multa? *ætas* huic si superet mulieri,
Is cum anima ad eam habentiam everrerit.

Digitized by Google

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

DINARCHUS.

NON omnis ætas ad perdiscendum sat est
Amanti, dum id perdiscat, quot pereat modis.
Neque eam rationem eapse umquam edocet Venus,
Quam penes amantum summa summarum redit,
Quot amans exemplis ludificetur, quot modis
Pereat, quotque exoretur exorabulis.
Quot illic blanditiæ, quot illic iracundiæ
Sunt! quot sui pericla amanda! dî, vostram fidem! hui!
Quid perjerandum est etiam, præter munera!
Primum dum miros annua: is primus bolu'st.
Ob eam tris noctes utor. interea loci
Aut æra, aut vinum, aut oleum, aut triticum
Tentat, benignúsne an bonæ frugi sies.
Quasi in piscinam rete qui jaculum parat;
Quando abiit rete pessum, tum adducit *sinum*:
Sin jecit rete; pisces ne effugiant, cavet:
Dum huc dum illuc reti eos impedit
Pisces, usque adeo donicum eduxit foras.
Itidem est amator. si id, quod oratur, dedit,

Digitized by Google

Atque est benignus potius quam frugi bonæ,
Adduntur noctes: interim ille hamum vorat.
Si semel amoris poculum accepit mere,
Eaque intra pectus se penetravit potio,
Extemplo & ipsus periit, & res, & fides.
Si iratum est scortum forte amatori suo,
Bis periit amator, ab re atque animo simul.
Sin alter alteri potior est, idem perit:
Si raras noctes ducit, ab animo perit:
Si increbravit; ipsus gaudet, res perit.
Ita *disciplina* in ædibus est lenoniis,
Priusquam unum dederis, centum quæ poscat, parat.
Aut aurum periit, *aut* conscissa pallula est,
Aut emta ancilla, aut aliquod vasum argenteum,
Aut vasum ahenum aliquod, aut lectus dapsilis,
Aut armariola Græca, aut aliquid semper *est*
Quod pereat, debeatque amans scorto suo.
Atque hæc celamus nos damna, una industria
Cum rem fidemque nosque nosmet perdimus,
Ne quid parentes, neu cognati sentiant.
Quos cum celamus, si faximus conscios,
Qui nostræ ætati tempestivo temperint,
Unde anteparta demus postpartoribus,
Faxim lenonum & scortorum *ut* plus est, *minus*
Et minus damnosorum hominum, quam nunc sunt, siet.
Nam nunc lenonum & scortorum plus est fere,
Quam olim muscarum est, cum caletur maxume.

Nam

Digitized by Google

Nam nusquam alibi si sunt, circum argentarias
Scorti lenones quasi sedent quotidie.
Ea nimia est ratio; quippe qui certo scio,
Æri plus scortorum esse jam quam ponderum,
Quos quidem quam ad rem dicam in argentariis
Referre habere, nisi pro tabulis, nescio,
Ubi æra perscribantur usuraria:
Accipiat illico expensa, neque censeat.
Postremo in magno populo, in multis hominibus,
Re placida atque otiosa, victis hostibus,
Amare oportet omnes, qui quod dent, habent.
Nam mihi hæc meretrix, quæ hic habet, Phronesium,
Suum nomen omne ex pectore exmovit meo,
Phronesium. nam Phronesis est sapientia.
Nam me fuisse huic fateor summum· atque intimum,
Quod amantis multo pessumum est pecuniæ.
Eadem, postquam alium repperit, qui plus daret,
Damnosiorem, me exinde amovit loco,
Quem infestum ac odiosum sibi esse memorabat mala,
Babyloniensem militem: is nunc dicitur
Venturus peregre. eo nunc commenta est dolum,
Peperisse simulat sese, ut me extrudat foras:
Atque ut cum solo pergræcetur milite:
Eum esse simulat militem puero patrem.
Quid isti suppositum puerum opus pessumæ?
Mihi verba retur dare sese? an me censuit

Celare se potesse, gravida si foret?
Nam ego Lemno advenio Athenas nudiustertius,
Legatus hinc quo cum publico imperio fui.
Sed hæc quis mulier est? Astaphium est ancillula.
Cum ea quoque etiam mihi fuit commercium.

SCENA II.

ASTAPHIUM, DINARCHUS.

ASTAPHIUM.

AD fores auscultate, atque asservate ædis,
Ne quis adventor gravior abeat quam adveniat:
Neu qui manus attulerit steriles intro ad nos,
Gravidas foras exportet. novi ego hominum mores;
Ita nunc adolescentes morati sunt. quin ei
Ut simitu adveniunt ad scorta congerones,
Consulta sunt consilia, quando intro advenerunt;
Unus eorum aliquis osculum amicæ usque oggerit.
Dum illi agunt *quod agunt*, sunt ceteri cleptæ *
Sin videant quempiam se asservare, obludunt, qui custodem
Oblectent per joculum & ludum: de nostro sæpe edunt, quod
Fartores faciunt. fit pol hoc, & pars spectatorum scitis
Pol, hæc vos me haud mentiri.

Ibi est ibus pugnæ & virtuti, de prædonibus prædam capere.
At nos rursum lepide referimus gratiam furibus nostris:
Nam ipsi vident, cum eorum aggerimus bona: quin etiam ultro ipsi aggerunt ad nos.

DINARCHUS.

Me illis quidem hæc verberat verbis. nam ego húic dona accongessi.

ASTAPHIUM.

Commemini. jam pol ego eum ipsum, si domi erit, mecum adducam.

DINARCHUS.

Heus manedum, Astaphium, priusquam abis.

ASTAPHIUM.

Qui revocat?

DINARCHUS.

Scies:

Respice huc.

ASTAPHIUM.

Quis est?

DINARCHUS.

Vobis qui multa bona esse volt.

ASTAPHIUM.

Dato, si esse vis.

DINARCHUS.

Faxo, erunt. respice huc modo.

ASTAPHIUM.

Io! enicas me miseram, quisquis es.

DINARCHUS.

Pessuma, mane.

ASTAPHIUM.

I, optume, odiosus es.
Dinarchusne illic est? atque is est. it ad nos.

DINARCHUS.

Et tu fer contra manum, & pariter
Gradere.

ASTAPHIUM.

Tibi servio, atque audiens sum imperii.

DINARCHUS.

Tute quid agis?

ASTAPHIUM.

Valeo, & validum teneo. peregre cum advenis, cœna detur.

DINARCHUS.

Benigne dicis.

ASTAPHIUM.

At enim, amabo, sine me ire, quo jussit.

DINARCHUS.

Eas.
Sed quid ais?

ASTAPHIUM.

Quid vis?

Digitized by Google

DINARCHUS.

Istic, quo iter inceptas, qui est? quem arcessis?

ASTAPHIUM.

Archivam
Obstetricem.

DINARCHUS.

Mala femina es.

ASTAPHIUM.

Solens sum: ea est disciplina.

DINARCHUS.

Manifestam mendacii, mala, te teneo.

ASTAPHIUM.

Quid jam, amabo?

DINARCHUS.

Quia te adducturam huc dixeras eum ipsum, non eampse.
Nunc mulier facta est ex viro: mala es!

ASTAPHIUM.

Præstigiator!

DINARCHUS.

Sed tandem loquere. Quis is homo est, Astaphium?
novus amator?

ASTAPHIUM.

Nimis otiosum arbitror hominem esse *te*.

DINARCHUS.

Quianam arbitrare?

ASTAPHIUM.

Quia tuo vestimento & cibo alienis rebus curas.

Digitized by Google

DINARCHUS.

Vos me reddidistis otiosum.

ASTAPHIUM.

Quid jam, amabo?

DINARCHUS.

Ego expedibo:
Rem perdidi apud vos. cum re meum negotium abstulistis.
Si rem servâssem, fuit, ubi negotiosus essem.

ASTAPHIUM.

An tute bene rem publicam aut amoris alia lege
Habere posse se postulas, quin tu otiosus fias?

DINARCHUS.

Illa, haud ego, habuit publicum: pervorse interpretaris.
Nam advorsum legem a me, ob meam scripturam, pecudem accepit
Æraque.

ASTAPHIUM.

Idem, quod tu facis, faciunt rei male gerentes:
Ubi non est, scripturam unde dent, incusant publicanos.

DINARCHUS.

Male vortit res pecuaria mihi apud vos: nunc vicissim
Volo habere aratiunculam pro copia hîc apud vos.

ASTAPHIUM.

Non arvus hic, sed pascuus est ager. si arationes
Habituris, qui arari solent, ad pueros ire melius *est*.
Hunc nos habemus publicum: illi alii sunt publicani.

Digitized by Google

DINARCHUS.

Utrosque percognovi utrobidem.

ASTAPHIUM.

Istoc pol tu otiosus,
Cum & illic & hic pervorsus es. sed utris cum rem esse mavis?

DINARCHUS.

Procaciores estis vos, sed illi perjuriosi.
Illis perit, quidquid datur, neque ipsis apparet quidquam.
Vos saltem, si quid quæritis, & bibitis & comestis.
Postremo illi sunt improbi, vos nequam & gloriosæ
Malæque.

ASTAPHIUM.

Quæ in nos illosque, ea omnia tibi dicis, Dinarche,
Et nostram & illorum vicem.

DINARCHUS.

Qui istuc?

ASTAPHIUM.

Rationem dicam:
Quia qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet.
Tu a nobis, sapiens, nihil habes: nos nequam abs te habemus.

DINARCHUS.

O Astaphium, haud istoc modo solita es me ante appellare,

Digitized by Google

Sed blande: cum illuc, quod apud vos nunc est, apud me haberem.

ASTAPHIUM.

Dum vivit, hominem noveris: ubi mortuus est, quiescas.
Te, dum vivebas, noveram.

DINARCHUS.

An me mortuum arbitrare?

ASTAPHIUM.

Quî potis est, amabo, planius? qui antehac amator summus
Habitu'st, istunc ad amicam meras querimonias referre.

DINARCHUS.

Vostra hercle factum injuria, quæ properavistis olim
Rapere. otiose oportuit: diu ut essem incolumis vobis.

ASTAPHIUM.

Amator simili'st oppidi hostilis.

DINARCHUS.

Quo argumento est?

ASTAPHIUM.

Quamprimum expugnari poti'st amator, optumum est amicæ.

DINARCHUS.

Ego fateor. sed longe aliter est amicus atque amator.
Certe hercle quam veterrumus homini optumus est amicus.

Non hercle occiderunt mihi etiam fundi & ædis.

ASTAPHIUM.

Cur, obsecro, ergo ante ostium pro ignoto, alienoque astas?
I intro. haud alienus tu quidem es. nam ecastor neminem hodie
Mage amat corde atque animo suo, siquidem habes fundum atque ædis.

DINARCHUS.

In melle sunt linguæ sitæ vostræ atque orationes
Lacteque: corda felle sunt lita, atque acerbo aceto.
E linguis dicta dulcia datis, corda amarè facitis,
Amantes si qui non danunt.

ASTAPHIUM.

Non didici fabulare.

DINARCHUS.

Non istæc mea benignitas docuit te fabulari,
Sed isti, qui cum Geniis suis belligerant, parcipromi.
Mala es, atque eadem, quæ soles, inlecebra.

ASTAPHIUM.

Ut exspectatus
Peregre advenisti!

DINARCHUS.

Nam obsecro?

ASTAPHIUM.

Cupiebat te hera videre.

DINARCHUS.

Quid tandem?

ASTAPHIUM.

Te unum ex omnibus amat.

DINARCHUS.

Euge, funde & ædes,
Per tempus subvenistis mihi! sed quid ais, Astaphium?

ASTAPHIUM.

Quid vis?

DINARCHUS.

Estne intus nunc Phronesium?

ASTAPHIUM.

Tibi quidem intus.

DINARCHUS.

Valetne?

ASTAPHIUM.

Immo ædepol melius credo fore, ubi te videbit.

DINARCHUS.

Hoc nobis vitium maxumum est: cum amamus, tum perimus.
Si illud, quod volumus, dicitur, palam cum mentiuntur,
Verum esse insciti credimus. næ, ut in æstu, mutuamur ira.

ASTAPHIUM.

Eja! haud ita res est.

DINARCHUS.

Aìn'tu, me amare?

Digitized by Google

ASTAPHIUM.

Immo unice unum.

DINARCHUS.

Peperiſſe eam audivi.

ASTAPHIUM.

Ah! obſecro, tace, Dinarche.

DINARCHUS.

Quid jam?

ASTAPHIUM.

Horreſco miſera, mentio quoties fit partionis:
Ita pæne tibi fuit Phroneſium. i intro jam, amabo.
Viſe illam: atque opperire ibi. jam exibit: nam lavavit.

DINARCHUS.

Quid ais tu? quæ numquam fuit prægnas, quî parere potuit?
Nam equidem uterum illi, quod ſciam, numquam extumere ſenſi.

ASTAPHIUM.

Celabat, metuebatque te illa, ne ſibi perſuaderes,
Ut abortioni operam daret, puerumque ut enecaret.

DINARCHUS.

Tum pol iſti puero quis eſt pater?

ASTAPHIUM.

Babylonienſis miles,
Cujus nunc iſta adventum expetit. immo adeo, ut nuntiatum'ſt,
Jam hic affuturum ajunt eum. nondum advenisse miror.

Digitized by Google

DINARCHUS.

Ibo igitur intro?

ASTAPHIUM.

Quippini? tam audacter, quam domum ad te.
Nam tu ædepol noster es etiam jam nunc, Dinarche.

DINARCHUS.

Quam mox
Te recipis tu?

ASTAPHIUM.

Jam hic ero: prope est, profecta quo sum.

DINARCHUS.

Redi vero actutum. ego interim te apud vos opperibor.

Digitized by Google

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

ASTAPHIUM.

HA, ha, ha! hercle quievi, quia introivit odium. tandem sola sum.
Nunc quidem meo arbitratu loquar libere quæ volam & quæ lubebit.
Huic homini amanti mea hera apud nos dixit neniam de bonis.
Nam fundi & ædis obligatæ sunt ob amoris prandium. verum
Apud hunc mea hera consilia summa loquitur libere: magisque
Adeo ei consiliarius hic amicus est, quam auxiliarius.
Dum fuit, dedit. nunc nihil habet. Quod habebat, nos habemus:
Iste nunc id habet, quod nos habuimus. humanum facinus factum est.
Actutum fortunæ solent mutarier. varia vita est.
Nos divitem eum meminimus, atque iste pauperes nos.
Vorterunt sese memoriæ. stultus sit, qui id admiretur.

Si eget, necesse est nos patiatur ali. ita æquom factu est.
Piaculum est, misereri nos hominum rei male gerentum.
Bonis esse oportet dentibus lenam probam: arridere,
Quisquis veniat, blandeque alloqui: male corde consultare,
Bene loqui lingua. meretricem esse similem sentis condecet,
Queınquem hominem attigerit, profecto aut malum aut damnum dari.
Numquam amatoris meretricem oportet caussam noscere,
Quin, ubi nihil det, pro infrequente eum mittas militia domum.
Nec umquam quisquam probus erit amator, nisi qui rei inimicu'st suæ.
Nugæ sunt, nisi quod modo cum dederit, dare jam lubeat denuo.
Is amator hic apud nos, qui, quod dedit, id oblitu'st datum.
Dum habeat, tum amet: ubi nihil habeat, alium quæstum cœpiat.
Æquo animo, ipse si nihil habeat, aliis qui habent, det locum.
Probus est amator, qui relictis rebus rem perdit suam.

At nos male agere prædicant viri solere secum,
Nosque esse avaras. quæso, num quî male nos agimus tandem?
Nam ecastor numquam satis dedit suæ quisquam amicæ amator:
Neque pol satis accepimus, neque ulla satis poposcit.
Nam quando sterilis est amator a datis, *improbus est*.
Si negat se habere, quod det, soli *pernoctandum est*.
Nec satis accipimus, satis cum quod det, non habet.
Semper datores res novos oportet quærere,
Qui de thesauris integris demunt, danunt.
Velut hic agrestis est adolescens, qui hîc habet,
Nimis pol mortalis lepidus, nimisque probus dator.
Sed is, clam patre, etiam hanc noctem illac
Per hortum transilivit ad nos. eum volo convenire.
Sed est huic unus servos violentissumus,
Qui, ubi quamque nostrarum videt prope ædis, hac si aggredias,
Item ut de frumento anseres, clamore absterret, abigit.
Is item est agrestis. sed fores, quidquid est futurum, feriam.
Ecquis huic tutelam januæ gerit? ecquis intus exit?

Digitized by Google

SCENA II.

STRATILAX, ASTAPHIUM.

STRATILAX.

Quis illic est, qui tam proterve nostras ædis arietat?

ASTAPHIUM.

Ego sum, respice ad me.

STRATILAX.

Quid, ego? nonne ego video? væ tibi!
Quid tibi ad hasce accessio est ædis prope, aut pultatio est?

ASTAPHIUM.

Salve.

STRATILAX.

Satis mihi est tuæ salutis: nihil moror: non salveo.
Ægrotare mâlim, quam esse tua salute sanior.
Id volo scire, quid debetur hic tibi nostræ domi.

ASTAPHIUM.

Comprime.

STRATILAX.

Spero meam quidem hercle: tu, quæ solita es, comprimas.
Imprudens per ridiculum ut rustico suadet stuprum!

ASTA-

ASTAPHIUM.

Iram dixi.

STRATILAX.

Ut esse cœpisti, si dem, si est una altera.

ASTAPHIUM.

Nimis hic quidem TRUCULENTUS.

STRATILAX.

Pergín' male loqui, mulier, mihi?

ASTAPHIUM.

Quid tibi ego autem dico?

STRATILAX.

Quia enim me TRUCULENTUM nominas.
Nunc adeo, nisi abis actutum, ac dicis, quid quæras, cito,
Jam hercle ego hic te, mulier, quasi sus catulos, pedibus proteram.

ASTAPHIUM.

Rus merum hoc quidem est.

STRATILAX.

Pudendúmne? tu vero clurinum pecus,
Advenisti huc sistentatum cum exornatis ossibus.
Quia tibi insuaso infecisti, propudiosa, pallulam.
An eo bella es tu, quia accepisti? ad me advenias.

ASTAPHIUM.

Nunc places.

STRATILAX.

Quam me illi velim!

ASTAPHIUM.

Mentiris.

STRATILAX.

Dicis, quod te rogo?
Mancupium quî accipias, gesta tecum penos annuos.

ASTAPHIUM.

Dignis dant.

STRATILAX.

Laviniæ hic sunt, quas habes victorias?

ASTAPHIUM.

Ne attigas me.

STRATILAX.

Tangam? ita me amabit *sarculum*,
Ut ego me ruri hamaxari mavelim patalem bovem,
Cumque *eo* ita noctem in stramentis pernoctare perpetem,
Quam tuas centum cœnatas noctes mihi dono dari.
Rus tu mihi opprobras? ut nacta es hominem, quem pudeat probri!
Sed quid apud nostras negotii, mulier, est ædis tibi?
Quid tu huc occursas, in urbem quotiescumque advenimus?

ASTAPHIUM.

Mulieres volo convenire vostras.

STRATILAX.

Quas tu mulieres
Mihi narras? ubi musca nulla femina est in ædibus.

Digitized by Google

ASTAPHIUM.

Nullane istic mulier habitat?

STRATILAX.

Rus, inquam, abierunt. abi.

ASTAPHIUM.

Quid clamas, insane?

STRATILAX.

Abire hinc ni properas grandi gradu,
Jam ego istos fictos, compositos, crispos cincinnos tuos
Unguentatos usque ex cerebro expellam.

ASTAPHIUM.

Quanam gratia?

STRATILAX.

Quia adeo fores nostras unguentis uncta es ausa accedere,
Quiáque istas buccas tam belle purpurissatas habes.

ASTAPHIUM.

Erubui mecastor misera propter clamorem tuum.

STRATILAX.

Itáne? erubuisti? quasi vero corpori reliqueris
Tuo potestatem coloris ulli capiendi, mala.
Buccas rubricæ; cera omne corpus intinxit tibi.
Pessumæ estis.

ASTAPHIUM.

Quid est, quod vobis pessumæ hæc * * *

STRATILAX.

Scio ego plus, quam me arbitrare scire.

Digitized by Google

ASTAPHIUM.

Quid id est, obsecro,
Quod scias?

STRATILAX.

Herilis noster filius apud vos Strabax
Ut pereat, ut eum inliciatis in malam fraudem & præmium.

ASTAPHIUM.

Sanus si videare, dicam. dicis contumeliam.
Nemo hominum hìc perire solet apud nos. res perdunt suas.
Ubi perdidere res, abire hinc si volunt, nudis licet.
Ego non hunc novi adolescentem vostrum.

STRATILAX.

Verón'!

ASTAPHIUM.

Serio.

STRATILAX.

Quid maceria illa ait, in horto quæ est, quæ in noctes singulas
Latere fit minor, qua iste ad vos damni permeneu'st viam?

ASTAPHIUM.

Non mirum; vetus est maceria; lateres si veteres ruunt.

STRATILAX.

Aín'tu, mala, lateres veteres ruere? numquam ædepol mihi.

Quisquam homo mortalis posthac duarum rerum creduit,
Ni ista ego vostra hero majori facta denarravero.

ASTAPHIUM.

Estne ille violentus?

STRATILAX.

Suam non enim ille meretriculis
Muniendis rem coegit, verum parsimoniæ
Duritiæque: quæ nunc ad vos jam exportatur, pessumæ.
Hem tu, sexungula! male vivitis. egone hæc mussitem?
Jam enim eccere ibo in forum, atque hæc facta narrabo seni.
Neque istuc in se gestit, ergo coget exanimem mali.

ASTAPHIUM.

Si ecastor hic homo sinapi victitet, non censeam
Tam esse tristem posse. at pol hero benevolens ut is est suo!
Verum ego illum, quamquam violentus est, spero mutari potest
Blandimentis, ornamentis ceteris meretriciis.
Vidi equidem ex jumentis domita fieri, atque alias belluas.
Nunc ad heram revidebo. sed, eccum, odium progreditur meum.
Tristis exit. haud convenire etiam hic velim Phronesium.

SCENA III.

DINARCHUS, ASTAPHIUM.

DINARCHUS.

PIsces ego credo, quì usque dum vivunt, lavant,
Minus diu lavere, quam hæc lavat Phronesium.
Si proinde amentur mulieres, diu quam lavant,
Omnes amantes balneatores sient.

ASTAPHIUM.

Non quis parumper durare, opperirier?

DINARCHUS.

Quin hercle lassus jam sum durando miser.

ASTAPHIUM.

Mihi quoque præ lassitudine opus est *ut* lavem.

DINARCHUS.

Sed obsecro hercle, Astáphium, i intro, ac nuntia
Me adesse. tu i propere, & suade jam ut satis laverit.

ASTAPHIUM.

Licet.

DINARCHUS.

Audín'etiam?

ASTAPHIUM.

Quid vis?

DINARCHUS.

Dî me perduint,

Qui te revocavi: non tibi dicebam. i modo.

ASTAPHIUM.

Quid jam me revocabas, improbe nihilique homo?
Quæ tibi mille passuum peperit moræ *mora*.

DINARCHUS.

Sed quid hæc hìc autem tamdiu ante ædis stetit?
Nescio quem præstolata est: credo, militem.
Illud est. vide ut jam, quasi volturii triduo
Prius prædivinant, quo die esuri sient,
Illum inhiant omnes: illì est animus omnibus.
Me nemo magis respiciet, ubi iste huc venerit,
Quam si hinc ducentos annos fuerim mortuus.
Ut rei servire suave est! væ misero mihi!
Post factum plector, quia ante-partum perdidi.
Verum nunc si qua mihi obtigerit hæreditas
Magna atque luculenta, nunc, postquam scio,
Dulce atque amarum quid sit ex pecunia,
Ita ego illam ædepol servem, itáque parce victitem,
Ut nulla faxim cis dies paucos siet.
Ego istos, qui nunc me culpant, confutaverim.
Sed est vocis sat. sentio aperiri fores,
Quæ obsorbent quidquid venit intra pessulos.

Digitized by Google

SCENA IV.

PHRONESIUM, DINARCHUS.

PHRONESIUM.

NUM tibi nam, amabo, janua est mordax mea,
Quo introire metuas, mea voluptas?

DINARCHUS.

Ver vide.
Ut tota floret! ut olet! ut nitide nitet!

PHRONESIUM.

Quî tam inficetus Lemno adveniens, qui tuæ
Non des amicæ, Dinarche, suavium?

DINARCHUS.

Vah! vapulo hercle ego nunc, atque adeo male.

PHRONESIUM.

Quo te avortisti?

DINARCHUS.

Salva sis, Phronesium!

PHRONESIUM.

Salve. hicne hodie cœnas, salvos cum advenis?

DINARCHUS.

Promisi.

PHRONESIUM.

Ubi cœnabis tu?

Digitized by Google

DINARCHUS.

Ubi tu jusseris.

Hìc.

PHRONESIUM.

Me lubente facies.

DINARCHUS.

Ædepol me magis.

Nempe tu eris hodie mecum, mea Phronesium.

PHRONESIUM.

Velim, si fieri possit.

DINARCHUS.

Cedo soleas mihi:

Properate: auferte mensam.

PHRONESIUM.

Amabo, sanún'es?

DINARCHUS.

Non ædepol bibere possum jam, ita animo male est.

PHRONESIUM.

Mane. aliquid fiet, ne abi.

DINARCHUS.

Ah! aspersisti aquam.

Jam rediit animus. deme soleas: cedo: bibam.

PHRONESIUM.

Idem es ecastor qui soles. sed dic mihi,

Benéne ambulavisti?

DINARCHUS.

Huc quidem hercle ad te bene,

Quoniam tui videndi est copia.

PHRONESIUM.

Complectere.

DINARCHUS.

Libens! ah! hoc est mel melle dulci dulcius!
Hoc tuis fortunis, Juppiter, præstant meæ.

PHRONESIUM.

Dán' suavium?

DINARCHUS.

Immo vel decem.

PHRONESIUM.

Haud istoc pauper es.
Plus pollicere tu, quam ego a te postulo.

DINARCHUS.

Utinam a principio rei item parsissem meæ,
Ut nunc reparcis suaviis!

PHRONESIUM.

Si quid tibi
Compendii facere possim, factum ædepol velim.

DINARCHUS.

Jam lavisti?

PHRONESIUM.

Jam pol mihi quidem atque oculis meis.
Num tibi sordere videor?

DINARCHUS.

Non pol mihi quidem.
Verum tempestas memini *cum* quondam fuit,

Cum inter nos sorderemus unus alteri.
Sed quid ego facinus audivi adveniens tuum?
Quod tu hic me absente novi negotii gesseris?
Cumque bene provenisti salva, gaudeo.

PHRONESIUM.

Tibi mea consilia summa semper credidi.
Equidem nec peperi puerum, nec prægnas fui,
Verum assimulavi me esse prægnatem, haud eram.

DINARCHUS.

Quapropter, o mea vita?

PHRONESIUM.

Propter militem
Babyloniensem, qui quasi uxorem sibi
Me habebat anno, dum hìc fuit.

DINARCHUS.

Ego senseram.
Sed quid istuc? quoi rei id te assimulare retulit?

PHRONESIUM.

Ut esset aliquis laqueus & redimiculum,
Revorsionem ut ad me faceret denuo.
Nunc huc remisit nuper ad me epistolam,
Sese experturum, quanti sese penderem.
Si, quod peperissem, id educarem ac tollerem,
Bona sua me habiturum omnia.

DINARCHUS.

Ausculto lubens.
Quid denique agitis?

Digitized by Google

PHRONESIUM.

Mater ancillas jubet
Quoniam jam decimus mensis adventat prope,
Aliam aliorsum ire, præmandare & quærere
Puerum aut puellam, qui supponantur mihi.
Quid multa verba faciam? tonstricem Suram
Novisti nostram, quæ *modo* erga ædes habet.

DINARCHUS.

Novi.

PHRONESIUM.

Hæc unâ operâ circumit per familias,
Puerum vestigat clanculum, ad me detulit.
Datum sibi esse dixit.

DINARCHUS.

O merces malæ!
Eum nunc non illa peperit, quæ peperit, prior,
Sed tu posterior.

PHRONESIUM.

Ordine omnem rem tenes.
Nunc, ut præmisit nuntium miles mihi,
Non multo post hſc aderit.

DINARCHUS.

Nunc tu te interim
Quasi pro puerpera hſc procuras?

PHRONESIUM.

Quippini?
Ubi sine labore res geri pulchre potest,

Digitized by Google

Ad suum quemque æquom est quæstum esse callidum.

DINARCHUS.

Quid me futurum est, quando miles venerit?
Relictusne abs te vivam?

PHRONESIUM.

Ubi illud quod volo,
Habebo ab illo, facile inveniam, quomodo
Divortium & discordiam inter nos parem.
Postidea ego tota tecum, mea voluptas, usque ero
Assiduo.

DINARCHUS.

Immo hercle vero accubuò mavelim.

PHRONESIUM.

Quin dîs sacruficare hodie pro puero volo
Quinto die, quod fieri oportet.

DINARCHUS.

Censeo.

PHRONESIUM.

Non audes aliquod dare mihi munusculum?

DINARCHUS.

Lucrum hercle videor facere mihi, voluptas mea,
Ubi quippiam me poscis.

PHRONESIUM.

At ego, ubi abstuli.

DINARCHUS.

Jam faxo hic aderit. servolum huc mittam meum.

Digitized by Google

PHRONESIUM.

Sic facito.

DINARCHUS.

Quidquid autem erit, boni consulas.

PHRONESIUM.

Ecastor munus te curaturum scio,
Ut cujus me non pœniteat, mittas mihi.

DINARCHUS.

Num quippiam me vis aliud?

PHRONESIUM.

Ut, quando otium
Tibi sit, ad me revisas.

DINARCHUS.

Valeas.

PHRONESIUM.

Vale.

DINARCHUS.

Pro dî immortales! non amantis mulieris,
Sed sociæ unanimantis, fidentis fuit,
Officium facere, quod modo hæc fecit mihi:
Suppositionem pueri quæ mihi credidit,
Germanæ quod sorori non credit soror.
Ostendit sese jam mihi medullitus,
Se mihi infidelem numquam, se viva, fore.
Egone illam ut non amem? egone illi ut non bene velim?
Me potius non amabo, quam huic desit amor.

Digitized by Google

Ego isti non munus mittam? jam modo ex hoc loco
Jubebo ad istam quinque perferri minas:
Præterea obsonari dumtaxat ad minam.
Multo illi potius bene erit, bene quæ volt mihi,
Quam mihimet, omnia qui mihi facio mala.

SCENA V.

PHRONESIUM.

PUero isti date mammam. ut miseræ matres sollicitæque
Ex animo sunt, cruciantur que! ædepol commentum male!
Cumque eam rem in corde agito, nimio minus perhibemur
Malæ, quam sumus ingenio. ego prima domi modo docta dicito.
Quanta est cura in animo, quantum corde capio dolorem,
Dolus ne occidat morte pueri! mater dicta quod sum, eo magis
Studeo vitæ, quæ ausa sum tantum clam dolum aggrediri.
Lucri caussa avara probrum sum exsecuta: alienos dolores
Mihi supposivi. nullam rem oportet dolose aggrediri, nisi

Digitized by Google

Astute accurateque exsequare. vosmet jam videtis,
Ut ornata incedo: puerperio ego nunc me esse ægram assimulo.
Male quod mulier facere incepit, nisi id efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi senio est, ea illi miseræ miseria est:
Si bene facere incepit, ejus eam cito odium percipit.
Nimis quam paucæ sunt defessæ, male quæ facere occeperunt:
Nimis quam paucæ efficiunt, si quid occeperint benefacere.
Mulieri nimio malefacere melius est onus, quam bene.
Ego, quod mala sum, matris opera mala sum, & meapte malitia,
Quæ me gravidam esse assimulavi militi Babylonio:
Eam nunc malitiam accuratam miles inveniat volo.
Iste híc haud multo post credo aderit: nunc prius præcaveo sciens:
Eumque *gero* ornatum, ut gravida, quasi puerperio cubem.
Date mihi huc stactam atque ignem in aram, ut venerem Lucinam meam.
Hic apponite, atque abite ab oculis. eho Pithecium,
Face ut accumbam: accede. adjutare sic decet puerperam.
Soleas mihi duce; pallium injice in me huc, Archilis. ubi es,

Asta-

Digitized by Google

Astaphium? fer huc verbenam mihi, tus & bellaria.
Date aquam manibus. nunc ecastor ut veniret miles velim.

SCENA VI.

STRATOPHANES, PHRONESIUM, ASTAPHIUM.

STRATOPHANES.

Ne exspectetis, spectatores, meas pugnas dum prædicem:
Manibus duelli prædicare soleo; haud in sermonibus.
Scio ego multos memoravisse milites mendacium.
Et Homeronidæ Poetillæ mille memorari potest,
Qui & convicti & condemnati falsis de pugnis sient.
Non laudandus est, quoi plus credit qui audit, quam qui videt.
Non placet, cum illi plus laudant qui audiunt, quam qui vident.
Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem:
Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, plane sciunt.
Non placet, quem scurræ laudant, manipulares mussitant:
Neque illi, quorum lingua gladiorum aciem præstringit domi.
Strenui nimio plus prosunt populo, quam arguti & cati.

Digitized by Google

Facile sibi facunditatem virtus argutam invenit:
Sine virtute argutum civem mihi habeam pro præfica,
Quæ alios collaudat, eapse se vero non potest.
Nunc ad amicam, decumo mense post, Athenas Atticas
Viso, quam gravidam reliqui meo compressu, quid ea agat.

PHRONESIUM.

Vide quis loquitur.

ASTAPHIUM.

Jam propinque miles, mea Phronesium,
Tibi adest Stratophanes. nunc tibi opu'st, ægram ut te assimules.

PHRONESIUM.

Tace.
Quid adhuc egeo tui, malum, ammonitricis? an me maleficio vincere est?

STRATOPHANES.

Peperit mulier, ut ego opinor.

ASTAPHIUM.

Vin' adeam hominem?

PHRONESIUM.

Volo.

STRATOPHANES.

Euge Astaphium eccam, it mihi advorsum.

ASTAPHIUM.

Salve ecastor, Stratophanes.
Venire salvom.

Digitized by Google

STRATOPHANES.

Scio. sed peperiſtne, obsecro, Phronesium?

ASTAPHIUM.

Peperit puerum nimium lepidum.

STRATOPHANES.

Ecquid mihi simili'st?

ASTAPHIUM.

Rogas?

Quin ubi natu'st, machæram & clypeum poscebat sibi.

STRATOPHANES.

Meus est, scio jam de argumentis. nimium quidem simili'st. papæ!

Jam magnu'st? jamne eleſtat legionem, quam spoliare velit?

ASTAPHIUM.

Herè nudiusquintus natus quidem ille est.

STRATOPHANES.

Quid tum postea?

Inter tot dies quidem hercle jam actum aliquid oportuit.

Quid illi ex utero exitio est, priusquam poterat ire in prœlium?

ASTAPHIUM.

Consequere, atque illam saluta, & gratulare illi.

STRATOPHANES.

Sequor.

PHRONESIUM.

Ubi illa obsecro est, quæ me hic reliquit atque abstitit?

ASTAPHIUM.

Assum: adduco tibi exoptatum Stratophanem.

PHRONESIUM.

Ubi is est obsecro?

STRATOPHANES.

Mars peregre adveniens salutat Nerienem uxorem suam.
Cum tu recte provenisti, cumque es aucta liberis,
Gratulor, cum mihi tibique magnum dedisti decus.

PHRONESIUM.

Salve, qui me interfecisti pæne & vita & lumine,
Quique vim magni doloris per voluptatem tuam
Condidisti in corpus, quo nunc etiam morbo misera sum.

STRATOPHANES.

Eja, haud ab re, mea voluptas, tibi obvenit istic labos:
Filium peperisti, qui ædis spoliis opplebit tuas.

PHRONESIUM.

Multo ecastor magis oppletis opu'st tritici granariis;
Ne, ille priusquam spolia capiat, hic nos extinxit fames.

STRATOPHANES.

Habe bonum animum.

PHRONESIUM.

Savium sis pete hinc a me. nequeo caput
Tollere, ita dolui, itáque ego nunc doleo: neque etiam queo
Pedibus mea sponte ambulare.

Digitized by Google

STRATOPHANES.

Si plane ex medio mari
Savium petere tuum jubeas, petere haud pigeat me, mel meum.
Id ita esse experta es, nuncque experiere, mea Phronesium,
Me te amare. adduxi ancillas tibi eccas ex Suria duas:
Iis te dono. adduce huc tu istas. sed istæ reginæ domi
Suæ fuere ambæ: verum patriam ego excîdi manu.
Iis te dono.

PHRONESIUM.

Pœnitetne te? quot ancillæ sunt jam?
Quine etiam superadducas, quæ mihi comedint cibum?

STRATOPHANES.

Hoc quidem
Hercle si ingratum est donum, cedo tu mihi istam, puere, perulam.
Hem! mea voluptas, attuli eccam pallulam ex parva Græcia tibi.
Tene tibi.

PHRONESIUM.

Hoccine mihi ob labores tantos tantillum dari!

STRATOPHANES.

Perii hercle miser! jam *mihi* auro contra constat filius.
Etiamnum me vilipendit. ad id purpuram ex Sara tibi

Digitized by Google

Attuli, & induvias Ponto amœnas. tene tibi, voluptas mea.
Accipe hoc. abduce hasce hinc e conspectu Suras.
Ecquid amas me?

PHRONESIUM.

Nihil ecastor: neque meres.

STRATOPHANES.

Nihilne huic sat est?
Ne mihi verbum quidem unum dixit! viginti minis
Vænire illæc posse credo dona, quæ ei dono dedi.
Vehementer nunc mihi est irata: sentio atque intellego.
Verum adibo. quid ais nunc tu? numne vis me, voluptas mea,
Quo vocatus sum, ire ad cœnam? mox ad te huc cubitum ivero.
Quid taces? planissume ædepol perii! sed quid illuc boni est?
Quis homo est, qui inducit pompam tantam? certum'st, quo ferant,
Observare. Huic credo fertur. verum jam scibo magis.

Digitized by Google

SCENA VII.

GETA, PHRONESIUM, STRATOPHANES.

GETA.

ITe, ite hac simul, muli æris, damnigeruli, foras gerones,
Bonorum hamaxagogæ. satíne qui amat, nequit quin nihili
Sit, atque improbis sese artibus exspoliat. nam hoc quî sciam, ne quis
Id quærat ex me. domi est, qui facit improba facta, amator;
Qui bona sua pro stercore habet, foras jubet ferri: metuit
Publicos. mundissumum sit. puras sibi esse volt ædes.
Domi quidquid habet, verritur ἔξω. quandoquidem ipsus perditum se it,
Secreto hercle equidem illum adjutabo:neque mea quidem
Opera umquam nihilominus propere, quam potest, peribit.
Nam jam de hoc obsonio, de mina una deminui
Modo quinque nummos: mihi detraxi partem Herculaneam.
Nam hoc assimile est, quasi de fluvio qui aquam derivat sibi:

Nisi derivetur, tamen omnis ea aqua abeat in mare.
Nam hoc in mare abit, misereque perit sine omni bona gratia. hæc
Cum video fieri; suffuror, suppilo, de præda prædam
Capio. Meretricem ego item esse reor, mare ut est: quod des devorat, nec umquam
Abundat. *at* hoc saltem servat mare; quod illi subest, apparet: *huic* des
Quantumvis; nusquam apparet, neque datori, neque acceptrici.
Velut meretrix meum herum miserum sua blanditia intulit in
Pauperiem, privavit bonis, luce, honore, atque amicis.
Atat eccam, adest propinque. credo audiisse hæc me loqui.
Pallida est, ut peperit puerum. alloquar, quasi nesciam.
Jubeo vos salvere.

PHRONESIUM.

Noster Geta, quid agis? ut vales?

GETA.

Valeo, & venio ad minus valentem; &, melius qui valeat, fero.
Herus meus, ocellus tuus, ad te ferre me hæc jussit tibi
Dona, quæ illos ferre vides, & has quinque argenti minas.

PHRONESIUM.

Pol haud perit, quod illum tantum amo.

Digitized by Google

GETA.

Jussit opera orare, ut hæc grata haberes tibi.

PHRONESIUM.

Grata æquaque ecastor habeo. jube auferri intro. i, Cyame.

Ecquid auditis hæc, quæ imperata sunt?

GETA.

Vasa nolo auferant:

Desiccari lubet.

PHRONESIUM.

Impudens, mecastor, quanti est negotii!

GETA.

Tun' bona fide,

Tune ais impudentem me eſse, ipsa quæ sis stabulum flagitii?

PHRONESIUM.

Dic, amabo te, ubi est Dinarchus?

GETA.

Domi.

PHRONESIUM.

Dic ob hæc dona, quæ

Ad me miserit, me illum amare plurimum omnium hominum.

Ergo meumque honorem illum habere omnium maxumum:

Atque, ut huc veniat, obsecrare.

GETA.

Ilicet. sed quis nam illic homo est,

Qui ipsus se comest, tristis, oculis malis? animo hercle homo suo est miser,
Quisquis est.

PHRONESIUM.

Dignus est mecastor.

GETA.

Ecquid est?

PHRONESIUM.

Non novisti, obsecro?
Qui illic apud me erat, hujus pater pueri illic est. usque ad jentaculum
Jussit ali. mansi, auscultavi, observavi.

GETA.

Quem pernam,
Novi hominem nihili. illic quæso est?

PHRONESIUM.

Illic est.

GETA.

Me intuetur gemens.
Traxit ex intimo ventre suspirium. hoc vide, dentibus
Frendit: icit femur. num obsecronam ariolus, qui ipsus se verberat?

STRATOPHANES.

Nunc ego meos animos violentos, meamque iram ex pectore
Jam promam. loquere: unde es? quojus es? cur ausus inclementer

Digitized by Google

Mihi dicere?

GETA.

Lubido est.

STRATOPHANES.

Istuccine mihi respondes?

GETA.

Hoc. non ego te floccifacio.

STRATOPHANES.

Quid tu? cur auſa es alium te
Dicere amare hominem?

PHRONESIUM.

Lubitum est.

STRATOPHANES.

Aſn'tandem? istuc primum experiar.
Tun' tantilli doni caussa, olerum, atque escarum, & poscarum,
Mœchum malacum, cincinnatum, umbraticolam, tympanotribam
Amas, hominem non nauci?

GETA.

Quæ hæc res! meone hero tu, improbe,
Maledicere audes, fons vitii & perjurii?

STRATOPHANES.

Verbum unum
Adde istoc; jam hercle ego te hìc hac oſſatim conficiam.

GETA.

Tange

Digitized by Google

Modo! jam ego te hìc agnum faciam, & medium distruncabo. si tu
Ad legionem bellator clues, at ego in culina Ares.

PHRONESIUM.

Si æquòm facias, adventores meos non incuses: quorum mihi
Dona accepta & grata habeo; tuaque ingrata, quæ abs te accepi.

STRATOPHANES.

Tunc pol ego & donis privatus sum, & perii.

GETA.

Plane istuc est.
Quid nunc ergo hìc odiose es, confessus omnibus reus?

STRATOPHANES.

Perii hercle hodie, nisi hunc a te abigo.

GETA.

Accede huc modo!
Adi huc modo!

STRATOPHANES.

Etiam, scelus viri, minitare? quem ego
Offatim jam, jam, jam concipilabo. quid tibi huc ventio est?
Quid tibi hanc aditio est? quid tibi hanc notio est, inquam,
Amicam meam? emoriere ocyus, si manu niceris.

GETA.

Quid, manu nicerim!

Digitized by Google

STRATOPHANES.

Fac, quod juſſi. mane. jam ego te hîc
Oſſatim conficiam.

GETA.

Occidi! optumum eſt: captio eſt! iſtam
Machæram longiorem habes, quam hæc eſt. ſed verum
Sine dum petere, ſiquidem belligerandum eſt tecum.
Ibo domum, ego tecum, bellator, arbitrum æquom
ceperim.
Sed ego ceſſo me hinc amoliri, ventre dum ſalvo
licet?

SCENA VIII.

PHRONESIUM, STRATOPHANES.

PHRONESIUM.

DAtſn ſoleas? atque me intro actutum ducite:
Nam mihi de vento miſeræ condoluit caput.

STRATOPHANES.

Quid mihi futurum eſt, cui duæ ancillæ dolent,
Quibus te donavi? jamne abiiſti? hem, ſic datur!
Quo pacto excludis? quæſo potſn' planius,
Quam excluſus nunc ſum? pulchre ludificor. ſine!
Quantillo mihi opere nunc perſuaderi poteſt,
Ut ego hiſce ſuffringam talos totis ædibus.
Num quippiam avarûm ut ad mores mulierum?

Postquam filiolum peperit, animos sustulit:
Nunc, quasi mihi dicat, Nec te jubeo, nec veto
Introire in ædis. at ego nolo, non eo.
Ego faxo dicat me in diebus pauculis
Crudum virum esse. sequere me hac. verbûm sat est.

Digitized by Google

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

STRABAX, ASTAPHIUM.

STRABAX.

RUs mane dudum hinc ire me jussit pater,
Ut bubus glandem prandio depromerem.
Post, illoc veni, quam advenit (si dîs placet)
Ad villam argentum meo qui debebat patri,
Qui ovis Tarentinas erat mercatus de patre.
Quærit patrem. dico esse in urbe. interrogo,
Quid eum velit. homo crumenam sibi de collo detrahit.
Minas viginti mihi dat. accipio lubens.
Condo in crumenam. ille abiit: ego perperas minas
Oves in crumena hac in urbem detuli.
Fuit ædepol Mars meo periratus patri:
Nam oves illius haud longe absunt a lupis.
Nunc ego istos mundulos urbanos amasios
Hoc ictu exponam, atque omnes ejiciam foras.
Eradicare est certum cumprimis patrem,
Post id locorum matrem. nunc hodie efferam
Ad hanc argentum, quam mage amo quam matrem meam.

Digitized by Google

Tat! ecquis est? nulla est? ecquis aperit hoc ostium?

ASTAPHIUM.

Quid istuc alienum est, amabo, mi Strabax!
Qui non extemplo intres? anne oportuit
Ita, te quidem qui es familiaris?

STRABAX.

Ibitur;
Ne me morari censeas.

ASTAPHIUM.

Lepide facis.

SCENA II.

STRATILAX, ASTAPHIUM.

STRATILAX.

MIrum videtur, ruri herilem filium
Strabacem non rediisse, nisi si clanculum
Collapsus est hìc in corruptelam suam.

ASTAPHIUM.

Jam pol illic me inclamabit, si aspexerit.

STRATILAX.

Nimio minus sævus jam sum, Astaphium, quam fui:
Jam non sum TRUCULENTUS: noli metuere.
Quid vis?

ASTAPHIUM.

Quid? tuam exspecto TRUCULENTIAM.

STRA-

STRATILAX.

Dic, impera mihi, quid vis, & quo vis modo.
Novos omnes mores habeo, veteres perdidi.
Vel amare possum, vel jam scortum ducere.

ASTAPHIUM.

Lepide mecastor nuntias. sed dic mihi,
Habent?

STRATILAX.

Parasitum te fortasse dicere.

ASTAPHIUM.

Intellexisti lepide, quid ego dicerem.

STRATILAX.

Heus tu! jam postquam in urbem crebro commoveo,
Dicax sum factus. jam sum cavillator probus.

ASTAPHIUM.

Quid id est, amabo? istæcce ridicularia
Cavillationes vis fortasse dicere?

STRATILAX.

Ita, ut pauxillum differat a cavillulis.

ASTAPHIUM.

Sequere intro me, amabo, mea voluptas.

STRATILAX.

Tene hoc tibi:
Rhabonem habeto, mecum ut hanc noctem sies.

ASTAPHIUM.

Perii! rhabonem? quam esse dicam hanc belluam?
Quin tu arrhabonem dicis?

Digitized by Google

STRATILAX.

AR facio lucri:
Ut Prænestinis conia est ciconia.

ASTAPHIUM.

Sequere, obsecro.

STRATILAX.

Strabacem hic opperiar modo,
Si ruri veniat.

ASTAPHIUM.

Is quidem apud nos est hic Strabax:
Modo rure venit.

STRATILAX.

Priusne, quam ad matrem suam?
Heu ædepol hominem nihili!

ASTAPHIUM.

Anne autem, ut soles?

STRATILAX.

Immo nihil dico.

ASTAPHIUM.

I intro, amabo: cedo manum.

STRATILAX.

Tene. in tabernam ducor devorsoriam,
Ubi male accipiar mea mihi pecunia.

Digitized by Google

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

DINARCHUS.

NEque gnatu'st, neque prognetur, neque potest reperirier,
Cui ego nunc dictum aut factum melius quam Veneri velim.
Dii magni! ut ego lætus sum, & lætitia differor! ita
Ad me magna nuntiavit Cyamus hodie gaudia:
Mea dona deamata acceptaque habita esse apud Phronesium.
Cum hoc jam volupe'st, tum hoc nimio magnæ melliniæ mihi:
Militis odiosa ingrataque habita. totus gaudeo.
Mea pila est: si repudiatur miles, mulier mecum perit.
Salvos sum, quia pereo: si non peream, plane intercam.
Nunc speculabor quid ibi agatur: quis eat intro, qui foras
Veniat: procul hinc observabo, meis quid fortunis fuat:
Quia nihil habeo, unum animos movit mihi; omnia agam precario.

Digitized by Google

SCENA II.

ASTAPHIUM, DINARCHUS.

ASTAPHIUM.

LEpide efficiam meum, hera, officium: vide intus modo ut tu tuum
Item efficias. ama, id quod decet, rem tuam: istum exinani.
Nunc dum isti lubet, dum habet, tempus ei rei secundes:
Prome venustatem amanti tuam, ut gaudia compares.
Ego interim hic restitrix his præsidebo, iste dum sic faciat
Domum ad te exagogam: nec quemquam interim istoc ad vos,
Qui sit odio, intromittam: tu perge, ut lubet. ludín' istos?

DINARCHUS.

Qui est iste? eja! Astaphium. indica: qui perit?

ASTAPHIUM.

Amabo, hiccine tu
Eras?

DINARCHUS.

Molestusne sum?

Digitized by Google

ASTAPHIUM.

Nunc magis quam fuisti. nam nisi quid
Nobis usu est, nobis molestus. sed, obsecro, da mi operam, ut
Narrem quæ volo.

DINARCHUS.

Nam quid est? num mea refert?

ASTAPHIUM.

Non mu. sed
Intus, bolos quos dat!

DINARCHUS.

Quid? amator novus quispiam?

ASTAPHIUM.

Integrum & plenum adorta est thesaurum.

DINARCHUS.

Quis est?

ASTAPHIUM.

Eloquar.
Sed tu taceto. novisti tun'hunc Strabacem?

DINARCHUS.

Quid ni?

ASTAPHIUM.

Solus summam habet hic apud nos. nunc is est fundus nobis.
Animo bono male rem gerit.

DINARCHUS.

Perii hercle ego idem.

ASTAPHIUM.

Stultus es, qui facta infecta facere verbis postules.
Thetis quoque etiam lamentando lessum fecit filio.

DINARCHUS.

Non ego nunc intro ad vos mittar?

ASTAPHIUM.

Quî dum quam miles magis?

DINARCHUS.

Quia enim plus dedi.

ASTAPHIUM.

Plus enim es intromissus, cum dabas.
Sine vicissim, qui dant operam, ob id, quod dant, operis utier.
Litteras didicisti: quando scis, sine alios discere.

DINARCHUS.

Discant, dum mihi argumentari liceat, ni oblitus siem,
Quod dedi.

ASTAPHIUM.

Interea magister dum tu commentabere,
Volt interim illa itidem commentari.

DINARCHUS.

Quid?

ASTAPHIUM.

Rem accipere idemtidem.

DINARCHUS.

Dedi equidem hodie ei quinque argenti deferri minas,
Præterea unam in obsonatum.

ASTAPHIUM.

Idem istoc delatum scio.
De eo nunc bene sumus tua virtute.

DINARCHUS.

Illíne ut inimici mei
Bona istic edant? mortuum hercle me, quam ut id patiar, mavelim.

ASTAPHIUM.

Mavelim mihi inimicos invidere, quam me inimicis meis.
Nam invidere alii bene esse, tibi male esse, miseria est.
Qui invident, egent: illi quibus invidetur, rem habent.
Stultus es.

DINARCHUS.

Quid est?

ASTAPHIUM.

Opperire.

DINARCHUS.

Quid jam?

ASTAPHIUM.

Quia pol mavelim.

DINARCHUS.

Non licet de obsonii *mna* me participem fieri?

ASTAPHIUM.

Si volebas participari, auferres dimidium domum.
Nam itidem hìc ut Acherunti ratio accepti scribitur.

Digitized by Google

Intro accipimus: quando acceptum est, non potest ferri foras.
Bene vale.

DINARCHUS.

Resiste.

ASTAPHIUM.

Amitte, sine.

DINARCHUS.

Amitto intro.

ASTAPHIUM.

Ad te quidem.

DINARCHUS.

Immo istoc ad vos.

ASTAPHIUM.

Immo iri non potest.

DINARCHUS.

Nimium potest.
Experiri sine.

ASTAPHIUM.

Immo opperire. vis est experirier.
Dicam adesse, nisi occupata est.

DINARCHUS.

Resite, hem!

ASTAPHIUM.

Fit frustra.

DINARCHUS.

Redín',

An non?

ASTAPHIUM.

Redeam. sed vocat me, quæ in me plus poteſt.

DINARCHUS.

Quam poteſt,
Uno verbo eloquar: Mittin'me intro?

ASTAPHIUM.

Mendax es, abi.
Unum ajebas, ſed tria dixti verba, atque mandacia.

DINARCHUS.

Abiit: intro hinc ivit. ego ut hæc mihi patiar fieri?
Jam hercle ego tibi, illecebra, ludos faciam clamore in via:
Quæ advorſum legem accepiſti a plurimis pecuniam.
Jam hercle apud omnes magiſtratus faxo erit nomen tuum.
Poſt id, ego te manum injiciam quadrupli, venefica,
Suppoſtrix puerum. ego ædepol jam tua probra aperibo omnia.
Nihili me! perdidi omne quod fuit. fio impudens.
Nec mihi adeſt tantillum penſi jam, quos capiam calceos.
Sed quid ego hìc clamo? quid ſi me jubeat intromittier?
Conceptis, me non facturum, verbis jurem, ſi velit.
Nugæ ſunt! ſi ſtimulos pugnis cædis, manibus plus dolet.
De nihilo illi eſt iraſci, quæ te non flocci facit.

Sed quid hoc est? pro dî immortales! Calliclem video senem,
Meus qui affinis fuit, ancillas duas constrictas ducere,
Alteram tonstricem hujus, alteram ancillam suam.
Pertimui, postquam una cura cor meum movit modo.
Timeo, ne malefacta antiqua mea nunc inveniam omnia.

SCENA III.

CALLICLES, ANCILLÆ, DINARCHUS.

CALLICLES.

EGone tibi male dicam, aut tibi adeo male velim? ut animus meu'st,
Propemodum expertæ estis, quam ego sim mitis tranquillusque homo.
Rogitavi ego vos verberantes & pendentes simul:
Commemini, quo quicque pacto sitis confessæ: scio.
Hic nunc volo scire eodem pacto, sine malo fateamini.
Quamquam vos colubrino ingenio ambæ estis; edico prius,
Ne duplices habeatis linguas; ne ego bilingues vos necem:
Nisi si ad tintinnaculos vos voltis educi viros.

ANCILLA.

Vis subegit verum fateri; ita lora lædunt brachia.

Digitized by Google

CALLICLES.

At, si verum mihi eritis fassæ, vinclis exsolvemini.

DINARCHUS.

Etiam nunc, quid sit negotii, falsus incertusque sum:
Nisi quia timeo tamen.

ANCILLA.

Ego nec, quid peccavi, scio.

CALLICLES.

Omnium primum diversæ state. hem sic! istuc volo.
Neve inter vos significetis, ego ero paries. loquere tu.

ANCILLA.

Quid loquar?

CALLICLES.

Quid puero factum est, mea quem peperit filia,
Meo nepoti? capita rerum *mihi* expedite.

ANCILLA.

Istæ dedi.

CALLICLES.

Jam tace. accepistin' puerum tu ab hac?

ANCILLA.

Accepi.

CALLICLES.

Tace:
Nihil moror præterea. satis est fassa.

ANCILLA.

Inficias non eo.

Digitized by Google

CALLICLES.

Jam livorem tute scapulis istoc concinnas tuis.
Conveniunt adhuc utriusque verba.

DINARCHUS.

Væ misero mihi!
Mea nunc facinora aperiuntur, clam quæ speravi fore.

CALLICLES.

Loquere tu. qui dare te huic puerum jussit?

ANCILLA.

Hera major mea.

CALLICLES.

Quid tu? cur eum accepisti?

ANCILLA.

Hera mea rogavit me minor,
Puer ut afferretur, eaque ut celarentur omnia.

CALLICLES.

Loquere tu. quid eo fecisti puero?

ANCILLA.

Ad meam heram detuli.

CALLICLES.

Quid eo puero tua hera fecit?

ANCILLA.

Heræ meæ extemplo dedit.

CALLICLES.

Cui, malum, heræ?

ANCILLA.

Duæ sunt istæ.

Digitized by Google

CALLICLES.

Cave tu, nisi quod te rogo, nisi
Ea quæ exquiro.

ANCILLA.

Mater filiæ dono dedit, inquam.

CALLICLES.

Plus quam dudum, inquam, loquere.

ANCILLA.

Plus tu rogitas.

CALLICLES.

Responde ocyus.
Quid illa, cui donatus est?

ANCILLA.

Suppoſivit.

CALLICLES.

Cui?

ANCILLA.

Sibi
Pro filiolo.

CALLICLES.

Pro filiolo? dî, obsecro vostram fidem!
Ut facilius alia, quam illa unde est, puerum alienum parit!
Hæc labore alieno puerum peperit sine doloribus.
Puer quidem beatus! matres duas habet, & avias duas:
Jam metuo, patres quot fuerint. vide sis facinus muliebre!

ANCILLA.

Magis pol hæc malitia pertinet ad viros, quam ad mulieres.

Digitized by Google

Vir illam, non mulier prægnatem fecit.

CALLICLES.

Et idem ego iſtuc ſcio.
Tu bona ei cuſtos fuiſti.

ANCILLA.

Plus poteſt, qui plus valet.
Vir erat, plus valebat, vicit: quod petebat, abſtulit.

CALLICLES.

Et tibi quidem hercle idem attulit magnum malum.

ANCILLA.

De iſtoc ipſa, etſi tu taceas, reapſe experta intellego.

CALLICLES.

Numquam te facere hodie quivi, ut, is quis eſſet, diceres.

ANCILLA.

Tacui. at nunc non taceo; quando adeſt, neceſſe eſt indicem.

DINARCHUS.

Lapideus ſum, commovere me miſer non audeo.
Res palam omnis eſt: meo illic nunc fiunt capiti comitia.
Meum illuc facinus, mea ſtultitia eſt. timeo, quam mox nominer.

CALLICLES.

Loquere, filiam meam quis integram ſtupraverit?

Digitized by Google

ANCILLA.

Video ego te, propter mala facta qui es patronus parieti.

DINARCHUS.

Neque vivus neque mortuus sum: neque, quid nunc faciam, scio.
Neque ut hinc abeam, neque ut hunc adeam, scio: timore torpeo.

CALLICLES.

Dicſn'an non?

ANCILLA.

Dinarchus, cui illam prius despoponderas.

CALLICLES.

Ubi is homo est, quem dicis?

DINARCHUS.

Assum, Callicles. per tua obsecro
Genua, ut tu istuc insipienter factum sapienter feras,
Mihique ignoscas, quod animi impos vini vitio fecerim.

CALLICLES.

Non places. in mutum culpam confers, quod nequit loqui.
Nam vinum, si fabulari posset, se defenderet.
Non vinum *hominibus* moderari, sed vino *homines* solent,
Qui quidem probi sunt: verum, qui improbus est; sive subbibit,
Sive adeo caret temeto, tamen ab ingenio est improbus.

DINARCHUS.

Scio equidem, quæ nolo, multa mihi audienda obnoxia.
Ego tibi me obnoxium esse fateor: culpæ compotem.

ANCILLA.

Callicles, vide, quæso, homini ne facias injuriam.
Reus solutus caussam dicit: testes vinctos attines.

CALLICLES.

Solvite istas. agite, abite, tu domum, & tu autem domum:
Eloquere hæc heræ tuæ: puerum reddat, si quis eum petat.
Eamus, tu, in jus.

DINARCHUS.

Quid vis in jus me ire? tu es Prætor mihi.
Verum te obsecro, ut tuam gnatam des mihi uxorem, Callicles.

CALLICLES.

Eumdem pol te judicâsse quidem istam rem intellego:
Nam haud mansisti, dum ego darem illam: tute sumsisti tibi:
Nunc habeas, ut nactus, verum hoc ego te multabo bolo:
Sex talenta magna a dote demam pro ista inscitia.

DINARCHUS.

Bene agis mecum.

Digitized by Google

CALLICLES.

Filium istinc tuum te meliu'st repetere.
Ceterum, uxorem, quam primum potest, abduce ex ædibus.
Ego adeo jam illi remittam nuntium affini meo:
Dicam, ut aliam conditionem filio inveniat suo.

DINARCHUS.

At ego ab hac puerum reposcam, ne mox inficias eat.
Nihil est. nam ipsa hæc ultro, ut factum est, fecit omnem rem palam.
Sed nimium pol opportune ecce ab sese egreditur foras.
Næ ista stimulum longum habet, quæ usque illinc cor pungit meum!

SCENA IV.

PHRONESIUM, DINARCHUS, ASTAPHIUM.

PHRONESIUM.

BLitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam.
Si alia membra vino madeant, cor sit saltem sobrium.
Nam mihi dividia est, tonstricem meam sic mulcatam male.
Ea dixit, eum Dinarchi puerum inventum filium.

DINARCHUS.

Ubi id audivit, quam penes est mea omnis res & liberi?

PHRONESIUM.

Video eccum, qui manstutorem me adoptavit bonis.

DINARCHUS.

Mulier, adsum: profectu'st.

PHRONESIUM.

Quid agitur, voluptas mea?

DINARCHUS.

Non voluptas, aufer nugas. nihil ego nunc de istac re ago.

PHRONESIUM.

Scio mecastor quid velis, & quid postules, & quid petas.
Me videre vis, & me te amare postulas: puerum petis.

DINARCHUS.

Dî immortales, ut planiloqua est! paucis ut rem ipsam attigit!

PHRONESIUM.

Scio equidem sponsam tibi esse, & filium ex sponsa tua:
Et tibi uxorem ducendam jam esse: alibi jam animum tuum.
Ut me quasi pro derelicta sis habiturus. sed tamen
Cogitato, Mus pusillus quam sit sapiens bestia,

Ætatem qui uni cubili numquam committit suam.
Quia, si unum ostium obsideatur, aliud perfugium gerit;

DINARCHUS.

Otium ubi erit, de istis rebus tum amplius tecum loquar.
Nunc puerum redde.

PHRONESIUM.

Immo, amabo, ut hos dies aliquos sinas
Eum esse apud me.

DINARCHUS.

Minume.

PHRONESIUM.

Jam, amabo.

DINARCHUS.

Quid opu'st?

PHRONESIUM.

E re mea est.
Triduum hoc saltem, dum aliquo Miles circumducitur.
In eam rem, si quid habebo, tibi quoque etiam proderit.
Si auferes puerum, a Milite omnis tum mihi spes animam efflaverit.

DINARCHUS.

Factum cupio. nam re facere, si velim, non est locus.
Nunc puero utere, & procura: quia, unde procures, habes.

PHRONESIUM.

Multum amabo te ob istam rem mecastor. ubi domi metues malum,
Fugito huc ad me: saltem amicus mihi esto manubiarius.

DINARCHUS.

Bene vale, Phronesium!

PHRONESIUM.

Jam me tuum oculum non vocas?

DINARCHUS.

Id quoque interim futatim nomen commemorabitur.

PHRONESIUM.

Numquid vis?

DINARCHUS.

Fac valeas. operæ ubi mihi erit, ad te venero.

PHRONESIUM.

Ille quidem hinc abiit, abscessit: dicere hic quidvis licet.
Verum est verbum, quod memoratur: Ubi amici, ibidem opus.
Propter hunc spes etiam se hodie tantum .... ri militem:
Quem ego, ecastor, mage amo quam me, dum id, quod cupio, inde aufero.
Quæ cum multum abstulimus, haud multum apparet, quod datum est;
Ita sunt gloriæ meretricum.

ASTAPHIUM.

Aha, tace!

Digitized by Google

PHRONESIUM.

Quid est, obsecro?

ASTAPHIUM.

Adest pueri.

PHRONESIUM.

Sine eum ipsum adire huc! sine, si is est modo.
Sine eum ipsum adire, ut cupit, ad me hac recta. si venerit,
Næ istum, ecastor, hodie astutis confexim fallaciis.

ACTUS QUINTUS.

STRATOPHANES, PHRONESIUM, ASTAPHIUM, STRABAX.

STRATOPHANES.

Eo mihi amare! fero supplicium damnis ad amicam meam.
Utut illud acceptum sit, prius quod *perdidi*, *hoc* addam insuper.
Sed quid? video heram atque ancillam ante ædis . adeunda est hæc mihi.
Quid hic vos agitis?

PHRONESIUM.

Ne me appella.

STRATOPHANES.

Nimium sævis!

PHRONESIUM.

Sic *sine*.

Potín es, ut mihi molestus ne sies?

STRATOPHANES.

Quid, Astaphilitium, est?

ASTAPHIUM.

Merito ecastor tibi succenset.

Digitized by Google

PHRONESIUM.

Egon'? atque isti etiam parum
Male volo.

STRATOPHANES.

Ego, mea voluptas, si quid peccavi prius,
Supplicium ad te hanc minam fero auri. si mihi rides, espice.

PHRONESIUM.

Manus vetat, priusquam penes sese habeat, quidquam credere.
Puero opu'st cibum: opus est matri autem, quæ puerum lavit,
Opus nutrici autem, utrem ut habeat veteris vini largiter,
Ut dies noctesque potet: opu'st igne, opus est carbonibus:
Fasciis opus est, pulvinis, cunis, incunabulis:
Oleum opus est, farina puero opus est: opu'st totum diem.
Numquam hoc uno die efficiatur opus, quin opus semper siet.
Non enim possunt militares pueri setanio educier.

STRATOPHANES.

Respice ergo! accipe hoc, quî istuc efficias opus.

PHRONESIUM.

Cedo!
Quamquam parum est.

Digitized by Google

STRATOPHANES.

Addam minam adhuc istic postea.

PHRONESIUM.

Parum est.

STRATOPHANES.

Tuo arbitratu, quod jubebis, id dabitur. da nunc savium.

PHRONESIUM.

Mitte me, inquam, odiosus.

STRATOPHANES.

Nihil fit: non amor. teritur dies.
Plus decem pondo amoris pauxillisper *perdidi*.

PHRONESIUM.

Accipe hoc, atque auferto intro.

STRABAX.

Ubi mea amica est gentium?
Neque ruri, neque hìc operis quidquam facto: corrumpor situ;
Ita miser cubando in lecto hìc exspectando obdurui.
Sed eccam video. heus amica, quid agis?

STRATOPHANES.

Quis illic homo?

PHRONESIUM.

Quem ego mecastor magis amo, quam te.

STRATOPHANES.

Quam me? quomodo?

PHRONESIUM.

Hoc modo, ut molestus ne sies.

STRATOPHANES.

Jam abis, postquam aurum habes?

PHRONESIUM.

Condidi intro, quod dedisti.

STRABAX.

Ades, amica! te alloquor.

PHRONESIUM.

At ego ad te ibam.

STRABAX.

Ad me, delicia?

PHRONESIUM.

Hercle vero serio.

STRABAX.

Quamquam ego tibi videor stultus, gaudere aliquî me volo.
Nam quamquam es bella, malo tuo es, nisi tuo ego aliquî gaudeo.

PHRONESIUM.

Víne te amplectar, & savium dem?

STRABAX.

Quid vis face, gaudeam.

STRATOPHANES.

Meosne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?
Mortuum hercle me duco satius. abstine hoc, mulier, manum!

Nisi si te mea manubia machæra & hunc vis emori.

PHRONESIUM.

Nihil φλυαρεῖν satius est, miles. si te amari postulas,
Auro, haud ferro deterrere potes, ne amet, Stratophanes.

STRATOPHANES.

Quî, malum, bella aut faceta es, quæ ames hominem istimodi?

PHRONESIUM.

Venitne in mentem tibi, quod verbum in cavea dixit histrio?
Omnes homines ad suum quæstum callent, & fastidiunt.

STRATOPHANES.

Hunccine hominem tė amplexari, tam horridum atque squalidum?

PHRONESIUM.

Quamquam hic horridu'st, quamquam hic squalidu'st; scitus bellum init.

STRATOPHANES.

Dedìn' ego aurum?

PHRONESIUM.

Mihi? dedisti filio cibaria.

STRABAX.

Nunc, si hanc tecum esse speras, alia opu'st auri mina.

STRATOPHANES.

Malam rem his & magnam!

STRABAX.

Magno opere serva tibi viaticum.
Quid ista debet, nisi tria?

STRATOPHANES.

Quæ tria nam?

STRABAX.

Unguenta, noctem, savium.

PHRONESIUM.

Par pari respondet. verum nunc saltem si amas, mihi
Da tu de tuis deliciis summis quid pauxillulum.

STRATOPHANES.

Quid? id ai, amabo! est quod dem. dic dum! si superet, feres.

PHRONESIUM.

Campas dicis: abi, abi! consultavi istuc.

STRATOPHANES.

Mihi, homo,
Cave faxis vulnus, tibi jam cui sunt dentes ferrei.
Vulgo ad se omnes intromittit: abstine istac tu manum.

STRABAX.

Jam, hercle, jam magno tu vapula vir strenuus.

STRATOPHANES.

Dedi ego huic aurum.

STRABAX.

At ego argentum.

STRATOPHANES.

At ego pallam & purpuram.

STRABAX.

At ego oves & lanam: & alia multa, quæ poscet, dabo.
Melius te minis certare mecum quam minaciis.

PHRONESIUM.

Lepidus ecastor mortalis! Strabax mi, perge obsecro.
Stultus atque insanus damnis certant: nos salvæ sumus.

STRATOPHANES.

Age prior, tiro, da aliquid.

STRABAX.

Immo tu prior perde, & peri.

STRATOPHANES.

Hem tibi talentum argenti! Philippicum est, tene tibi.

PHRONESIUM.

Tanto melior! noster esto; sed de vostro vivito.

STRATOPHANES.

Ubi est, quod tu das? solve zonas.

PHRONESIUM.

Provocatur.

STRATOPHANES.

Quid times?

Digitized by Google

STRABAX.

Tu peregrinus *es*: hìc habito: timeo meos. non ego ambulo.
Pecua ad hanc collo in crumina ego obligata deſero.

STRATOPHANES.

Quid dedi? ut distrinxi hominem!

STRABAX.

Immo ego vero, qui dedi.

PHRONESIUM.

I nunc intro, amabo, & tu ergo hac mecum.

STRATOPHANES.

Tu eris mecum quidem.

STRABAX.

Quid tu, quid ais? cum hoccine?

STRATOPHANES.

Ego posterior dedi.

PHRONESIUM.

Tu dedisti, *hic* jam daturus est: istuc habeo, hoc expeto.
Verum utrique mos geratur amborum ex sententia.

STRATOPHANES.

Fiat! ut rem gnatam video, hoc accipiundum est, quod datur.

STRABAX.

Meum quidem te lectum certe occupare non sinam.

PHRONESIUM.

Lepide mecastor aucupavi, atque ex mea sententia:

Digitized by Google

Meamque ut rem bene gestam, vostram rursus bene geram.
Verum, amabo, si quid animatu's facere, fac jam ut sciam.
Veneris caussa applaudite! ejus hæc in tutela est Fabula,
Spectatores: bene valete, plaudite, atque exsurgite.

FINIS TRUCULENTI.

M. ACCII PLAUTI

FRAGMENTA,

SIVE

Loci ex amissis PLAUTI COMŒDIIS *maximam partem a Grammaticis citati.*

HÆC FRAGMENTA, & Comici (ut sic dicam) Colossi σπαράγματα, Jac. Helias Græcarum litterarum Doctor Regius a Georgio Fabricio Germano olim collecta, & postea (ut ait) a Petro Daniele Gallo alicubi correcta & aucta, Commentariis Lambinianis, quos ille ab auctoris morte Parisiis edidit, adjecit. At enim vero, cuicuimodi ea sint; necdum satis probe aut congesta, aut digesta, aut castigata animadvertet, qui de singulis paullo accuratius cogitaverit. Minati sunt quidem viri docti, & publice etiam ab annis aliquammultis professi, omnia se exactiora daturos. Sed, ut res docuit, Lucinam clamârunt, quod ille ait, fœtu nondum concepto. Eos autem dum ego exspecto, nec mihi interim aliam copiam paro; fit, ut hæc etiam Editio ab operis expedita, iterum aut sine his Fragmentis, aut facie ista priore ac deformi prodiret. Quod ta-

men utrumque & a Comico nostro & a me Editore procul habendum censui. Aliis itaque cunctantibus, aut prorsus forte nolentibus, ego hanc operam sumere coactus fui: quod in priori Editione a me fieri debuisse, per epistolam Scaliger expostulaverat. Cumque ad finem spectaret Typographus, (nam Trinummus jam procedebat) relictis omnibus rebus, dieculas aliquot huic curæ impendi, & opera tumultuaria, quod exhibeo, concinnavi. Nec ita me amo, aut ita in his mihi placeo, ut meliora non fieri potuisse, aut posse, existimem: sed majus & otium & temporis spatium requiri ajo. Hoc Catone igitur, quod Augustus dicebat, pro tempore contenti *simus*.

Fridericus Taubmannus.

M. AC-

M. ACCII PLAUTI

COMŒDIARUM

FRAGMENTA.

Ex Editione Londinensi, in Corpore Poetarum Latinorum, auctiora, & emendatiora.

ACARI STUDIUM.

Quam ego tanta pauperavì per dolum pecunia.

ABROICUS.

Quasi lupus ab armis valeo: clunes infractos gero.

ADDICTUS.

Opus facere nimio quam dormire mavolo: veternum metuo.

ARTAMON.

Nunc mihi licet quidvis loquì: nemo adest superstes.
*Unguentum quod naribus mu*lionum nauteam fecisset.

ASTRABA, *Latine* CLITELLARIA.

SEquere, sequere, Polybadiſce: meam ſpem te cupio conſequi.
Polyb. Sequor hercule quidem. nam lubenter, mea ſperata conſequor.

Axitioſæ annonam caram e vili concinnant viris.

Quaſi tollenonem aut pilum reciproces plana via.

Terebra tu quidem pertundis.

Dare pedibus protinam ſeſe ab his regionibus.

Terebratus multum ſit: & ſubſcudes addite.

Hæc hactenus titulo ASTRABÆ *laudata ſunt ab Auctoribus. nunc deinceps quæ ſequuntur,* CLITELLARIÆ *nomine citantur.*

Non quaſi, ut hæc ſunt heic limaces lividæ,
Diobolares, ſcenicolæ, miraculæ,
Cum extritis talis, cum crotilis cruſculis,
Capillo ſciſſo, atque exciſſatis auribus.

-- -- -- quaſi tolleno, vel
Pilum Græcum reciproces plana via.
Quæ niſi ſic biteris, nimium is vegrandi gradu.
Pol ad cubituram, mater, mage ſum exercita:
Reliquum, ad curſuram ſum tardiuſcula.

Quid tuam amicam times, ne te manulea cajet?

Digitized by Google

Prohibet divitiis maxumis, dote altili atque opima.

Expurgabo hercle omnia ad raucam ravim.

Quæ quasi carnuficis angiporta purgitans.

Intro ad bonam meretricem: adstat ea in via
Sola: prostibula sane est ---

Malum aufer: bonum mihi opus est.

Meminere officium suum.

Potín'es tu, homo, facinus facere strenuum?
N. Aliorum est affatim qui faciant. sane ego
Me volo fortem perhiberier virum ---

Tun', tune igitur, mea matercula?

Germana mea sororcula.

Si quidem imperes pro copia, pro recula.

Datores bellissumi negotioli senecis soletis esse.

Adhinnire equulam possim ego hanc, si detur sola soli.

BACCHARIA.

Quis est mortalis tantà fortuna affectus umquam,
Quam ego nunc sum? cujus hæc ventri portatur pompæ.
Vel nunc, qui mihi in mari acipenser latuit antehac,
Cujus ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus.

Digitized by Google

BIS COMPRESSA:

BŒOTIA.

Ut illum dii perdant, primus qui horas repperit,
Quique adeo primus hìc statuit solarium,
Qui mihi comminuit misero articulatim diem.
Nam me puero uterus hic erat solarium
Multo omnium istorum optumum & verissumum.
Ubi iste monebat esse: nisi cum nihil erat.
Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.
Itaque adeo jam oppletum est oppidum solariis.
Major pars populi àridi reptant fame.

CÆCUS, *sive* PRÆDONES.

Nihil quidquam factum nisi fabre, nec
Quidquam positum sine luco, auro, ebore, ar-
gento, purpura, picturis spoliis, tum statuis
Neque eam a me invito umquam abduces.
Spectari ludos magnifice atque opulenter.
Peregre est.
Plure altero tanto, quanto ejus fundus est, velim.
Ita sunt prædones, prorsum parcunt nemini.
Velim te arbitrari factum. R. sedulum est.

Digitized by Google

Submoventur hostes, removentur lapides.

Si non strenue fatetur, ubi sit aurum, membra ejus exsecemus serra.

Nihil feci secus, quam me decet.

Quis tu es, qui ducis me? mu! perii hercle, Afer est.

CALCEOLUS.

Molluscam nucem super ejus dixit impendere tegulas.

CARBONARIA.

Secundum ipsam aram aurum abscondidi.

Esto pernam, sumen sueris, spectile, callum, glandia.

Patibulus ferar per urbem, deinde affigar cruci.

COLAX.

Batiolam auream octo pondo habebat, accipere noluit.

COMMORIENTES.

-- -- -- Saliam in puteum præcipes.

CONDALIUM.

Tam crepusculo fere, ut amens, lampadas accendit.

CORNICULARIA.

Facite olant ædes Arabice.

Digitized by Google

Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio.

Latrocinatus decem annos mercedem.

Pulchrum & luculentum hodie evenit prœlium.

Te obsecro, Lyde, pileum meum, mi sodalis, mea salubritas.

Quid cessamus ludos facere? Circus noster ecce adest.

Qui amant ancillam meam Hedylium oculitus

Mihi Laverna in furtis celebrassis manus.

DYSCOLUS.

Virgo sum: nondum didici verba nupta dicere.

FŒNERATRIX.

Heus tu! in Barbaria quod dixisse dicitur
Liberta suæ patronæ, id ego dico tibi:
Liberta, salve: VAPULA, Papyria.

FRETUM.

Hoc illud est
Quod arietini responsum magnis ludis dicitur:
PERIBO, SI NON FECERO: SI FAXO, VAPULAVERO.

FRIVOLARIA.

Commodo dictitemus.

Is mihi erat bilis, aqua intercus, tussis, febris querquera

Digitized by Google

-- -- -- sequimini hac
Sultis legiones omnes Lavernæ. ubi, rorarii,
Estis? en sunt. ubi sunt accensi? ecce *
Agito, subsidite omnes, quasi solent triarii.

Navè agere oportet, quod agas, non ductarie.

Superaboque omnes argutando præficas.

-- -- tunc papillæ primitus
Fraterculabant; illud volui dicere,
Sororiabant. quid opus est verbis?

O amice, ex multis mihi une, Cephalio.

Strebula agnina tene.

GASTRION, *vel* GASTRON.

Caro strebula, vitellina est: cœnabis.

HORTULUS.

Præco ibi adsit cum corona: quîque liceat, veneat.

KAKISTUS.

-- -- -- malo hunc alligari ad oriam;
Ut semper piscetur, etsi sit tempestas maxuma.

LENONES GEMINI.

Dolet hic puellus, sese venum ducier.

Digitized by Google

MEDICUS.

In conspicillo adservabam: pallium observabam.
Parasito cum virgis caseum radi potest.
Domi reliqui exoletam virginem.

NERVOLARIA.

Scobinam ego lima actutum adrasi.
Scranciæ, scrupedæ, strictivellæ, tantulæ.
Prohibent, quom mœnia aliunde ego fungor mea.
Ocyssume nos liberi possumus fieri.
Pollucte prodigum esse amatorem addecet.
Vinum sublestissumum.
Insanum valde uterque deamat.

PATINA, *sive* PATINARIA.

Nam quid ille nunc tam diu intus remorantur rem eligines?

PARASITUS-PIGER, *sive* LIPARGUS.

Inde bene appotus primulo crepusculo
Domum ire cœpi tramite recta via.
Ambo magna laude lauti: postremo ambo sumus non nauci.

Digitized by Google

Addite lepades, echinos, ostreas.

Nihil moror mihi ſucum in alveo, apibus qui peredit cibum.

PHAGON.

Honos syncerasto perit.

PLOCIONA.

Nam coloratam frontem habet, petilis labris.

SATURIO.

Catulinam carnem esitavisse, *hoc est, comedisse Romanos, Plautus in Saturione refert.*

Retrahi nequitur, quoquo progressa est semel.

Malo tibi evenisse video. qui glaber erat tamquam rien.

Succenturia; centum require, qui te delectent domi.

SCYTHA LITURGUS.

Mulier es, uxor. quoja, vir? ego novi, scio: axiosa es.

-- Sin ea mihi insignitos pueros pariat postea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut brocchum filium.

TRIGEMINI.

Ni fugissem, medium credo præmorsisset.

VIDULARIA.

Ubi quamque pedem videbat, suffurabatur omnis.

Nescio qui servos e myrteta prosiluit.

Paupera hæc res est.

Opposita est claxendix. at ego dicam signi quid sit.

Animum advortite ambo, si vultis, vidulum hic apponite.

Ego servabo, quasi sequestro detis: neutri reddibo, donicum

Res judicata erit hæc.

Haud fugio sequestrum.

Inopiam, luctum, mærorem, paupertatem, algum, famem.

Ejusdem Bacchæ fecerunt nostram navim Pentheum.

Nunc, ut apud sequestrum vidulum posivimus.

Nunc servos argentum a patre expalpabitur.

Immo id quod hæc nostra est patria, & quod hic meus
Est pater, illic autem Soterinis est pater.

Malim moriri meos, quam mendicarier. boni ministrantur: illum nunc irrident mali.

Signum recte comparebat: hujus contendi annulum.

Quid multa verba? plurimum luctavimus.

Digitized by Google

-- -- Jube hunc insui culleo,
Atque in altum deportari, si vis annonam bonam.
Ibi ut piscabar, fuscina ici vidulum.
Nam audivi feminam ego leonem semel parire.

LOCI EX AMISSIS CITATI
amisso etiam Comœdiæ nomine.

Epeum fumificum, qui legioni nostræ habet coctum cibum.

Oggannuit odiosus omni totæ familiæ.

Licet vos abire curriculo.

Jam tibi tuis meritis crassus corius redditus est.

Dii bene vortant! tene cruminam: in ea erunt triginta minæ.

Nullam ego rem citiorem apud homines esse, quam famam reor.

Stultus est advorsum ætatem & capitis canitudinem.

Numnam mihi oculi cæcultant? estne hic noster Hermio?

Ejuravit militiam.

Sic me subes cotidie, quasi fiber salicem.

Herbam do.

Iniit te umquam febris?

Neque muneralem Legem, neque lenoniam,

Digitized by Google

Rogata fuerit nec ne, floccid'æstimo.

Perfidiose captus, ædepol nervo cervices probas.

Muriatica autem video in vasis stagneis:
Bonam naritam, & camarum, & tagenia:
Echinos fartos, conchas piscinarias.

Non ego te novi, navalis scriba, columbar impudens?

Nihil deconciliares illi, nisi quid Persibus sapis.

Sacrum an profanum habeas, parvipenditur.

Ulcerosam, compeditam, subverbustam, sordidam.

Glirium examina.

-- -- sed leno egreditur foras.
Hinc ex occulto sermonem ejus sublegam.

Nec, machæra, audes dentes frendere.

Floccipendo quid rerum geras.

Argentum hinc facite.

Clandestina ut celetur consuetudo.

Properant prandium.

Quam folles taurini habent, cum liquescunt petræ, ferrum ubi fit.

Non hic ut possit, edit; sed posse cupit, ut edat.

Fortasse se amare suspicavere.

Instare factum.

Egone illi venear?

Inimicus est, donicum ego revenero.

Pedibus.

Corpus tuum virgis ulmeis inscribam.

Numquam ad civitatem venio, nisi cum infertur peplum.

Scelerare manus.

Ipsa sibi avis mortem creat.

Pro larvato te circumferam.

Paupera hæc est mulier.

-- -- Si quæ forte concio est,
Ubi eum hietare nondum in mentem venit.

Cilix, Lycisce, Sosia, Stiche, Parmeno,
Exite, & ferte fusteis privos in manu.

Anus hæc in pellis periculum protenditur.

Cedite mihi.

Mecum habet patagus, morbus, æs.

Quid est hoc? rugat pallium. amictus non sum commode.

-- -- exi tu Dave,
Age, sparge. mundum esse hoc vestibulum volo.
Venus ventura est nostra. non hoc pulveret.

Regiescit.

Digitized by Google

Pullaria.

Vesperna.

LOCI EX COMŒDIIS

Quæ exstant, citati: qui tamen in nostris hodie Codicibus nusquam comparent.

AMPHITRUO.

Optumo jure infringatur aula cineris in caput.

Ne tu postules matellam unam tibi aquæ infundi in caput.

Herus Amphitruo occupatus.

Quæse adveniente morbo nunc medicum tibi.
Enim tu certe aut larvatus aut cerritus es.

Ædepol hominem te miserum! medicum quærita.

Quoique, me absente, corpus volgavit suum.

Exjuravisti te mihi dixe per jocum.

Qui nequeas nostrorum uter sit Amphitruo decernere.

Nisi hoc ita factum est, proinde ut factum esse autumo,
Non caussam dico, verum qui insimules probi?

Manifestum hunc obtorto collo teneo furem.

Ibi scrobes effodito duplos sexagenos in dies.

At ego certe cruce & cruciatu mactabo: exi o foras, mastigia.

Digitized by Google

ASINARIA.

Qui etiam me miserum famosum flagitiis facit suis.

Heic aderit, credo, congerro meus.

AULULARIA.

Nec noctu nec diu quietus umquam eam, nunc dormiam.

-- -- sed leno egreditur foras.

Hinc ex occulto sermone satus sublegam.

Homo ebriolatus somno sanari solet.

Qui mihi olera cruda ponunt, halec danunt.

Ego ecfodiebam in die denos scrobes.

Hic quidem pervicus custodem addidit.

Pro illis crocotis, strophiis, sumtu uxoris.

Ut admemordi hominem.

myrtam. myrtum.

CAPTEIVEI.

Fac fidele: cave fluxam fidem feras.

Pileum, quem habuit, deripuit, eumque ad cælum tollit.

Auctionem facio parasiticam.

Digitized by Google

CASINA.

Perii! illic habebit flocco jam homo lumbos meos.

Intro ad uxorem, sufferamque meum tergum ob injuriam.

BACCHIDES.

Illa mei cognominis fuit.
-- -- nam & ex mari timida ecce ego
Pavitare -- --

Quibus ingenium animi utibile, est modicum & sine
Vernilitate -- --

Ecquis evocat cum nasiterna & cum aqua illum impurissimum?

Quæ sodalem atque me exercitos habet.

Nam tu quidem quoivis excantare cor facile potes.

Vincla, virgæ, mole sævitudo mala fit pejor.

Cor meum, spes mea, mel meum, suavitudo, cibus, gaudium.

Limaces viri.

Ne a quoquam alio acciperes mercedem annuam
Nisi ab sese: nec cum quiſquam limares caput.

Cupido te conficit, anne amor?

Prænestinum opino esse: ita erat gloriosus.

Sin

Sin lenocinium forte collubitum est tibi,
Videas mercedis quid tibi est æquum dari,
Ne ista ætate me sectere gratiis.

Ulyssem audivi fuisse ærumnosissumum,
Qui annis viginti errans a patria abfuit:
Verum hic adolescens multo Ulyssem anteït,
Qui illico errat intra muros civicos.

MOSTELLARIA.

Sine juxta aram sedeam, & dabo meliora consilia.

MILES.

Ita nos nostramque familiam habes exercitam.

Modice sapis.

PSEUDOLUS.

Ni carcerem aliquando effregeritis vostram domum.

PŒNULUS.

Importuna avis venit vesperi.

RUDENS.

Quid murmurillas tecum, & te discrucias?

Aulas abstulas.

Digitized by Google

STICHUS.

Nonne hoc publicitus.

TRUCULENTUS.

Bona perdidi, mala repperi: factus sum extimus a vobis.

FINIS.

Digitized by Google

IN PLAUTI COMŒDIAS NOTÆ.

IN RUDENTEM.

PROLOGUS.

v. 8. *Ad terram accidunt*. Alludit ad opinionem communem, qua obtinet cæteros Deos interdiu cælum fere tenere, noctu vero versari in terris; atque ita nos, nostraque ab illis semper inspici.

v. 25 *Suplicii*. *Supplicia* pro precibus & supplicationibus, pro hostiis & sacrificiis sæpe capiuntur. Sallustius: *In suppliciis Deorum magnifici erant*.

v. 43 *E ludo fidicino*. Ubi fidibus canere discitur. In Græcia siquidem erant loca publica, in quibus pueri & puellæ fidibus canere discebant.

v. 69 *Increpui hibernum*. H. e. insonui more hiberno: tempestatem commovi. *Increpo* enim non solum significat reprehendo, sed etiam inclamo, provoco, &c. Sic Virgilius:
At tuba terribilem sonitum procul ære canoro.
Increpuit.

ACTUS I.

SC. I. v. 4 *Alcumena Euripidi*. Tragœdia Euripidis, cui titulus *Alcumena*. Cum illa pareret, imperio Jovis tempestas valida commota est; & hinc in proverbium cessit, ut tempestas valida innuatur: *Erat Alcumena Euripidis*.

v. 6 *Illustrioris fecit*. Magna lis inter Interpretes, ut statuant, quid respexerit Plautus, cum *illustrioris* dixit. Sed facile videtur illam componere, si dicamus, referri hanc

Digitized by Google

vocem ad *ædes*, sive ad *tegulas*, ut hic sit pars pro toto; & quælibet ædis pars illustrior sit facta, quia facilis ad eam accessus luminis propter rimas, quas agebat ædes fatiscens.

SC. II. v. 15 *Pater, salveto*. Dæmones non est pater Pleusidippi, sed ob ætatem talis vocatur.

v. 24 *Peculiosum*. Hic est sensus: Peculiosi servi ut plurimum sunt audaces ad loquendum etiam præsente domino; sunt tamen probi servi, nimirum quia non egentes, sed pecuniam habentes.

v. 34 *Exsiccasque*. Idem ac *exsetasque*. Veteres enim litteras *e* & *i* promiscue usurpabant.

v. 62 *Propter viam*. Festus: *Propter viam fit sacrificium, quod est proficiscendi gratia*. In hujusmodi sacrificiis igni dabatur, quidquid ex epulis superfuisset. Hinc qui omnia sua quovis modo amiserant, dicebantur fecisse, ut illi qui propter viam faciunt; omnes quippe reliquias flammis consumunt.

v. 77 *Neque gubernator umquam*. Non poterat melius ullus gubernator scapham regere, si quis fuisset, ut illa feliciter ad littus fluctibus acta sua sponte appulit.

SC. III. v. 10 *Immodeste*. H. e. sine modo, immodice.

SC. IV. v. 37 *Quisquis est Deus*. Ne errore laberentur Veteres de Dei alicujus nomine, quem ignorabant, alterum pro altero usurpantes, dicere solebant: *Quisquis es*. Virgil. 4, Æneid. v. 577:

Sequimur te, Sancte Deorum,
Quisquis es.

SC. V. v. 30 *Habes*. Tueris.

ACTUS II.

SC. I. v. 7. *Pro exercitu*. *Exercitus* ponitur hic pro *exercitatione*.

v. 12 *Salsi, lautique*. Jocus ex ambiguo. *Salsi*, non salibus, sed aqua marina: *lauti*, non opiparis epulis, sed madidi. *Pure*, quia aqua marina omnes sordes abluit.

SC. III. v. 42 *Fastidiosus Ædilis*. Solebant Ædiles improbas merces in profluentem interdum jactare; ut edulia, quæ putebant. Cognoscebant etiam de mensuris; & iniquas frangebant.

v. 46 *Capillum promittam*. Erat hic mos fanaticorum, eorumque qui *divini* dicebantur, ut prolixam comam gererent, capillosque funderent, quoties responsa dabant.

Digitized by Google

v. 50 *Multifecit. Multifecit* idem, quod *magnifecit*.

SC. IV. v. 5 *Item ut affectam*, &c. Torquent se Interpretes in hujusce loci explicatione. Difficultatem pariunt non tam verba illa, *item ut affectam*, quam quæ sequuntur, *qui te inanem*. Ut nodum solvant nonnulli, volunt locum corruptum esse. Verum diligentius attendenti omnia plana fient. Aquam petebat Ampelisca, & secum urnam vacuam ferebat, quam impleret. Ait igitur Sceparnio se accepturum illam hospitio, uti se habet, eo sc. in statu, in quo est; nihil enim habebat in promtu, quo illam inanem afficeret, cumularet. Hæc adjuvante gestu facilius intelliguntur.

v. 18 *Basilicus*. Magnificus, & proprie Minister Regis. Hujusmodi autem homines superbi quandoque sunt, & difficiles, quos propterea in persona Sceparnionis carpit Plautus.

SC. V. v. 5 *Satis nequam sum*. Culpat se Sceparnio, seque hominem nihili facit, idcirco quod tunc solum amare cœperit. Amori enim adscribit, quod minimo labore aquam e puteo extraxerit.

v. 21 *Litterata'st*. Litteris inscripta, & Veneris nomen gerens.

SC. VI. v. 6 *Cum Hercule*. Hic quoque hærent Interpretes, nescientes, quæ sit illa Libertas, quæ numquam voluit pedem cum Hercule una in navem imponere. At si animadvertissent Herculem non sponte iter suscepisse, sed impulsu Eurysthei, agnovissent etiam, jure dixisse Veteres, Libertatem numquam cum Hercule navigasse.

v. 20 *Perdidi... plus boni*. Sc. Palæstram, & Ampeliscam, in quibus omnis lucri reposita spes.

v. 35 *Eas! easque res*. Primum verbum est, quo regeritur imprecatio in caput Labracis; alterum nomen est; & hoc dicit Charmides: Agebam ut a te abirem; vel etiam, agebam idcirco, ut ires in malam crucem.

SC. VII. v. 21 *Elavi*. *Elavare*, & *eluere* voces æquivocæ sunt; significant enim tam se aqua lavare, quam bona dissipare. Hinc patet jocus Charmidis.

v. 26 *Venales*. Servos venales hic homo dictitavit: mango est.

v. 30 *Vinis Græcis*. Solebant Veteres aquam marinam affundere vinis Græcis, quæ transvehebantur, præterquam Chiis; idcirco Horatius appellat *Chium maris expers*.

Digitized by Google

ACTUS III.

SC. I. v. 13 *Meis popularibus*. Dæmones Atheniensis erat; jure igitur duas sorores suas populares appellat, quæ patrem habuerant Pandionem Athenis regem.

SC. III. v. 3 *Specula*. Parva spes. Potest etiam metaphorice hoc accipi, ut specula sit veluti locus aliquis eminens, e quo circumspiciendo auxilia deprehendere possint.

SC. IV. v. 5 *Cum pretio*. Pretium tam pro *pœna*, quam pro *præmio* accipitur: hic notat *pœnam*, *malum*.

v. 8 *Quemvis opulentum*. Dari vult arbitrum divitem sive liberum; contendebat enim filias hasce liberas esse; & ex lege liber esse debebat, qui hac de re judicium ferret.

v. 48 *Offerumentas*. Eleganti joco ita appellat plagas & vibices, quæ tergo offerrentur, atque ita imprimerentur, ut sacris parietibus Deorum donaria affigi solent.

v. 61 *Ut humanum exuras tibi*. H. e. ut te exuras. Nam ex Festo *humanum* est sacrificium, quod mortui caussa fit.

v. 70 *At hic ne*. Sc. ab ara abstrahat.

SC. V. v. 31 *Invitassitis*. *Invitare* hic non est occidere, sed blande accipere, præcipue generosis poculis. Et apta est metaphora; non minus enim vino, quam plagis quis mente alienatur.

v. 42 *Herculis est*. Idcirco hoc dicit, quod senex duos servos cum clavis adstare jusserat, ac si essent duæ statuæ, clavas, in modum Herculis, gerentes.

v. 46 *Controversia est*. Labrax vocarat Palæstram; servus ejus loco respondit. Subdit Labrax illum ludi ambiguitate vocis *Palastræ*; & quærit, ut loco cedat, quocum Palæstra disceptaret, quacum controversia erat.

SC. VI. v. 7 *Converret ... cum pulvisculo*. Excutiet mihi pulverem.

v. 19 *Carnificem*. Carceris custodem. Hinc trahere *in carcerem*, & *ad carnificem* uno eodemque sensu a Veteribus usurpatum deprehendimus.

v. 46 *Semel bibo*. De malo & infortunio, ut de potione aliqua, sæpe loquitur Plautus. Non vult igitur Charmides, qui prius male habitus fuerat, denuo Lenonis fortunam experiri, ne malæ rei potio iterum sibi bibenda sit.

ACTUS IV.

SC. I. v. 11 *In digitis percoquam*. Proverbialis loquendi ratio, cujus usus, cum quis nihil effectum dedit. In digitis nihil percoqui potest. Nihil ergo cepit, quod in digitis percoquatur.

SC. II. v. 5 *Salute horiæ*. I. e. salva atque incolumi horia, quæ est navicula piscatoria.

v. 22 *Ex populo*. Non modo sis liber, sed eximaris numero hominum inferioris loci, atque ordinis.

v. 27 *Stratonicum*. Fuit hic quæstor regis Philippi, dein Alexandri Magni, homo prædives: quamobrem Græcis in Proverbium venit, ut Latinis *Crassus*.

SC. III. v. 9 *Quin post loquere*. Sine agam, quod ago; postea loqueris quod vis, cum redeam.

v. 61 *Fiet... puniceum corium*. Cædére virgis; ita corium tuum fiet rubrum, dein atrum.

v. 69 *Penicillus novus*. Ideo *novum* dixit, quia novus plus humoris imbibit, & crebrius, ac fortius exsugendus.

SC. IV. v. 29 *Primarius vir*. Ille dicitur, qui prior loqui cœpit.

v. 56 *Hinc a me sentiat*. Sc. ex vidulo testimonium sumat, & sententiam pro me ferat.

v. 134 *Ecce Gripi scelera*. Hoc dicit Trachalio, quia cruciabatur Gripus, quod Dæmones filiam inveniret ope viduli, de quo nulla illi amplius spes.

SC. V. v. 14 *Odiosa*. Nimirum, quod moram pareret, et aliis rebus peragendis impedimento esset.

SC. VII. v. 3 *Si sapias, sapias*. Si recte vides, utilitatem capias.

v. 22 *Mihi cum lusi*. Voluptate percepta, quod filiam invenerim, nihil amplius quæro. Sumta est metaphora ab illis, qui relaxandi animi caussa ludunt, non ut lucrentur.

v. 32 *Illuc est*. En, quomodo servi nostri improbi fiunt, & corrumpuntur.

v. 36 *Præda ipsus esset*. Addicendus enim illi, qui jacturam passus, aut noxæ dedendus noxali judicio.

SC. VIII. v. 9 *Sume quidem*. Sume rem, quanti eam censes & æstimas, ne semper facias censionem. Jocus in ambigua significatione verbi *censeo*. Vel sic etiam explicari potest: Summam fac, satis censuisti, vel dispunxisti rationem. *Sumere* enim est subducere, summam facere; & *censere* est

dispungere, conspicere, numquid digna sint, quæ accipiantur, & subscribantur.

v. 15 *Delectum dimisit*. Jocus pariter in voce *censeo*. Censebant Censores. Veluti alter Censor se gesserat Trachalio; cum hoc maxime vellet Pleusidippus, negat Trachalio se amplius censere. Hinc perire se dicit Pleusidippus, quia Trachalio Censuram dimiserat.

A C T U S V.

SC. II. v. 15 *Vere natum est verum*. Ludit in floribus & fructibus vernis, qui fugaces sunt, & in diem; cum contra plerique æstivi & autumnales fructus in totum durent annum. *Veru* ergo, quod antiquo sermone *verum* appellat, rubiginosum dicit e vernis esse fructibus, & in manibus consenescere.

v. 45 *Venus*... *arroget*. Interroget, & testis sit, & conditiones ponat, & ad ejus aram pactum conventum ineatur.

v. 48 *Id quod domi*. Quod habeo, & proprie meum est, numquam aliunde supplex petam. Lenones enim perjuri.

SC. III. v. 21 *Tun' meo Pontifex perjurio es*? Ex Gronovio hæc est horum verborum sententia: Tibi ne ob id, tanquam Pontifici, debetur sacramentum? Erat autem *sacramentum* pecunia apud Pontificem deposita ab illis, qui de re aliqua contendebant; victus perdebat suam, victor recipiebat. Volunt alii hæc esse referenda ad expiationem, quæ a Pontifice quæri solebat, cum quis perjurus deprehensus esset.

v. 24 *Cedo quicum habeam judicem*. Hoc sibi vult Labrax: Detur nobis judex, qui de re tota cognoscat. Tum ego pervincam, te dolo malo stipulatum esse, adeoque stipulationem non valere; meque vigintiquinque annis minorem esse, & ob id *Lætoriæ* legis beneficio uti posse.

v. 37 *Mirum, quin*. Mirum, inquit, me tuum jus non cum damno meo persequi! Quasi dicat: Stultum fuerit jus tuum in meum damnum expetere.

v. 58 *Jurisjurandi*.... *gratiam facias*. H. e. jurisjurandi religione liberes, jusjurandum remittas.

v. 63 *Quidquam polluĉti*. *Pollučtum* est sacrificium sive convivium, quod Diis fiebat, in quo præter id quod aris impositum erat, & *porrectum* dicebatur, reliqua populo dabantur. Quia vero illud plane opiparum ac sumtuosum erat,

pro cœna lauta & ſumtuoſa ut adhiberetur uſus obtinuit, ut in hoc loco Plautus.

IN STICHUM.

ACTUS I.

SC. I. v. 44 *Obnoxiæ*. I. e. affines, ſive compotes noxæ.

SC. II. v. 3 *Demenſum*. Servi quaternos modios accipiebant frumenti in menſem; & id *demenſum* dicebatur. Utrum a *menſe*, an a *metiendo*, incertum eſt. Donatus.

v. 6 *Monumentis*. Lora e corio bubulo *monumenta bubula* vocat. Nam a *monendo* dicuntur *monumenta*.

v. 14 *Non faciant?* H. e. non diſcedant a viris ſuis; ad alias nuptias non convolent.

v. 57 *Omnibus os*. Talis ſit omnium de iis exiſtimatio, ut nemo eis maledicere merito poſſit, vel audeat.

SC. III. v. 38 *Ni vere perierit*. Cum domi cœnarent, qui foris ſe cœnaturos mentiti erant, non tantum lumbis defractis erat, ſed omnino perierat illud verbum, quo ſe foris cœnaturos erant teſtati. Hoc enim indicio erat, eos nolle ſecum ad cœnam hujuſmodi paraſitos, adeoque falſa, & nulla eorum invitatio.

v. 67 *Præda erit præſentium*. H. e. qui præſens ipſe non adſit, nihil acquirere poterit, & vere quidem. Vult enim vendere logos ridiculos; adſit ergo oportet, quicumque particeps fieri vult.

v. 70 *Hercules*. Herculem nominat paraſitus, quia Herculis ſub tutela ſe eſſe gloriabantur paraſiti, polluctiſque Herculis numquam illi deerant.

v. 96 *Exta cocta*. Reliquiæ eorum, quæ oblata fuerant, deferebantur domum, & ex iis epulum fiebat. Horatius:

Ante larem proprium veſcor, vernaſque procaces
Libatis dapibus.

v. 114 *Ex pictura*. Graphice, euſcheme, vulgo *fatto a pennello*.

A C T U S II.

SC. I. v. 53 *Talthybii*. Talthybius, & Eurybates nuntii, & præcones celeberrimi in exercitu Græcorum tempore belli Trojani.

v. 40 *Nimis vellem*. Optat fores ab hero fugere, ut postea receptæ pœnas darent, quas fugitivi solent.

v. 50 *Quas vides colubras*. Hoc pacto insanum illum dicit, ac furiis agitatum; quæ non modo tædis ardentibus, sed colubris etiam ac serpentibus insectari eos, quos agitabant, putabantur.

SC. II. v. 30 *Pinge humum*. Floribus.

v. 70 *Discessisses non male*. Hercules, qui utpote Deus omnia scis, provides omnia, consuluisses optime honori tuo, si recessisses hinc.

v. 73 *Provenisti futile*. Frustra venisti; nihil effecisti.

A C T U S III.

SC. I. v. 28 *Eo condixi*. Condicere apud Jurisconsultos est denuntiare. Hinc *condicere cœnam*, cum quis alteri denuntiat, se cum eo cœnaturum; quod non obtinet, nisi inter amicos.

v. 32 *Excruciavero*. Quoniam dies illi datus erat, profitetur, se velle eo uti, ac si servus suus esset, eumque totum insumendo, indulgendoque Genio diem ipsum quodammodo vexare. Eodem ferme sensu dixit Horatius, *diem merofrangere*; & alibi Plautus, *lacerare*.

SC. II. v. 2 *Regem*. Epignomum, qui me alit.

v. 8 *Obscævavit*. Legunt alii *obcænavit*, quibus non placet *obscævare*, quod est malum omen afferre, cum hic de bono agatur. At non video, cur & *obscævavit* stare non possit; quod sic accipiendum: Mustela in murem scæva fuit; bonum autem omen non ex illius sævitie, sed ex vita, quam tali cibo sibi reperit, sumendum.

v. 18 *Vocata est*. H. e. alibi vocatus sum ad cœnam; tamen tibi me obstrictum profiteor.

v. 35 *Ambracia*. Urbs est Epiri, seu potius Thesprotiæ.

v. 41 *Nihil obnoxie*. Nihil dubie; vel potius, sine clementia, ita ut non sit appellationi locus.

Digitized by Google

ACTUS IV.

SC. I. v. 4 *Satis.... accipiam*. *Satis accipere* est accipere cautionem.

v. 26 *Clementer* Non nimis propere.

v. 62 *Pilum*. Interpretantur nonnulli ut sit labrum vel balneum; alii volunt esse balnei Insigne.

v. 66 *Accendet senem*. H. e. quæ corpus senile & egelidum foveat ac concalefaciat, non quæ sit irritamentum libidinis.

SC. II. v. 13 *Quin tu*. Intellige: me invitas. *Obstrudere*, quod alibi dicitur *tuburcinari*, *corvitare*, i. e. avide vorare.

v. 39 *Inter cuneos*. I. e. in loco arctissimo, qualis est inter cuneos, cum alter ad alterum adigitur.

v. 50 *Catagelasimum*. Jocus in parasiti nomine. *Gelasimus* est, qui aliis risum movet, & urbanus est; *Catagelasimus*, qui ipse deridiculus, & ab aliis irridetur.

v. 56 *Potione vincea*. Laqueus lepide a vinciendo *potio vincea* Plauto dictus.

ACTUS V.

SC. II. v. 18. *Quis somniavit aurum*? Non arrident, quæ afferunt Interpretes ad hujusce loci explicationem: ego sic acciperem. Dixerat Stichus, vinum sibi dono datum esse, non cibum ad cœnam necessarium; & tamen cœna dicta erat; reponit igitur Sagarinus, *quis somniavit aurum*? h. e. quis cœnæ impensam faciet? num auro in somnis obtento?

v. 26 *Volo eluamus*. Quidquid peculii est, profundamus.

SC. III. v. 2. *Hinc*. Ex ædibus Epignomi.

v. 8 *Curando id allegavi*. Aliquem privatum misi, qui id curaret, & coqueret.

SC. IV. v. 6 *Pollucitura*. Hac cœna vel epulo præter nos, pars dabitur nemini; jactura non fiet.

v. 17 *Fontinali*. *Fontinalis*, Deus fontium. Sententia est: utrum aquæ an vino præesse mavis?

v. 25 *Cantio est Græca*. I. e. *Aut quinque bibe*, *aut tres*, *aut non quattuor*.

v. 26 *Decuma fonte*. Explicant hoc alii de vino, cui affusa decima aquæ pars. At melius alii intelligunt decem pocula, duplum sc. illius, quod Græca cantione præscriptum erat.

v. 35 *Impendet publicum*. Nullum vectigal pensitabit; vel non erogabit *publicum*, non gravabitur respublica hac impensa.

v. 38 *Pro summo bibere*. Ac si pro summa vice bibamus; parcendum immanibus poculis, & modus servandus.

v. 43 *Uter demutassit*. Uter nostrum ab hac lege discesserit, pro multa poculum ei auferetur.

v. 52 *Nolo obscaves*. Nihil tragicum, & cruentum, quodque cædes imitetur, sit inter nos; noster sit lusus catellorum, qui inter se lascive lusitant.

SC. V. v. 10 *Vapulat peculium*. Minuitur, & dissipatur his nequitiis. Stichus magis curat peculium, quam Stephanium: hoc est amare Servorum more.

v. 19 *Cantationem... cinædicam*. H. e. proterviorem, libidinosioremque, pruritumque excitantem.

v. 20 *Inde huc*. Intelligas: infunde. Scena hæc in plures idcirco discerpta videtur, licet una sit, ut sc. actio inter istas potantium, saltantium, lascivientium molitiones luculentior, & amplior esset, & Fabula alias non longa, sic longior fieret.

SC. VIII. v. 1 *Ionicus*. Jonicæ saltationi id erat propositum, ut molles ac effeminatos redderet, & amorem inderet, illiusque stimulum acriorem efficeret.

v. 5 *Fungo imber*. Ut imber numquam superesse potest fungo, qui ex imbre nascitur, imbre crescit; sic saltator nullus Sagarino par esse potest.

IN TRINUMMUM.

PROLOGUS.

v. 19 *Barbare*. I. e. Latine. Græcis enim Barbari omnes, qui non Græci; & Comœdia hæc agitur in Græcia.

ACTUS I.

SC. I. v. 2 *Immune*. H. e. agere cum illo, ac si inimicus esset. *Munes* enim veteribus Grammaticis dicti amici; a quo *immunes*, inimici. *In ætate*, interdum, in vita.

v. 12 *Nimioque hic pluris*. Pars hominum multo mavult gra-

tiam inire a paucioribus, potentibus scilicet & divitibus, quam *pluribus*, i. e. Reipub. prodesse.

SC. II. v. 36 *Mores*. Contagio morum sæculi hujus. Seneca: *Desinit esse remedio locus, ubi quæ fuerant vitia MORES sunt*.

v. 65 *Hostes*. Hostes e Varrone sunt *peregrini*, & opponuntur civibus.

v. 70 *Rem tibi auctorem*. H. e. re ipsa ostendero. Manil. lib. 2. *Ipsi res operi faciet pondusque, fidemque*.

v. 99 *Inconciliastin' eum*. Nonne dissipasti? avertisti eum a munere suo, qui &c.

v. 120 *Si quid eo fuerit*. Si mortuus fuerit; vel ut loquitur Cic. *Si quid humanitus ei acciderit*. Abstinebant enim Veteres mentione Mortis, ne viderentur male ominari, si eam usurpassent.

v. 126 *Illius*. Patris. *Ille*, Lesbonicus filius.

v. 165 *Urbani assidui*. Hic sunt, qui perpetuo urbis solum terunt, non majorem partem rusticantur, ut honestissimi quique Romanorum. Alias *assiduus* dicitur de homine locuplete, ut in XII tabulis.

ACTUS II.

SC. I. v. 14 *Elegans*. *Elegans homo non dicebatur cum laude: sed id fere verbum ad ætatem M. Catonis vitii, non laudis fuit*. Agellius lib. 11, cap. 2.

v. 31 *Saxo saliat*. Sc. Tarpejo; e quo quandoque sontes dabantur in præceps.

SC. II. v. 15 *Gratiam facio*. H. e. facile patior hasce artes, dummodo ad illas animum non applices, eumque illis non inficias.

v. 44 *Veniam jam dare gestio*. Gestio permittere, ut dicas. Nec enim *veniam dare* significat tantum parcere, ignoscere; sed interdum permittere, sinere, concedere.

v. 50 *Affinis fuit*. Sese implicuit.

v. 54 *Prædicatum ferme familiariter*. Comiter excusatum, ut familiaris videatur.

v. 64 *Totidem litteris*. Licet hæc verba totidem litteris constent; scripta sint.

v. 71 *Is est immunis*. Is nihil præstat, nihil exsolvit.

SC. III. v. 6 *Factius nihilo facit*. Nempe: facit magis nihilum, quam nihil; h. e. non idcirco melius facit. *Factius* est a *facere*; & significat *facilius*.

SC. IV. v. 5 *Exutum*, *elotum*. Decoctum est in vestibus, in lavationibus. Alii volunt esse *exunctum* pro *exutum*, sc. absumtum in unctionibus.

v. 21 *In porta est locus*. Foris, & sub dio stabit.

v. 69 *Popularem quam vocant*. *Cœna popularis* est epulum, quod populo datur.

v. 78 *De divinis atque humanis cernitur*. Agitur ibi, ibi dimicatur de esca, quæ parasito est quidquid est; hæc illius res divinæ & humanæ.

v. 83 *Cœna hæc annona*. Cœna hæc popularis, quæ nobis datur quotannis, est cœna annona, vel annonaria, quasi hæreditas sine sumtuosis, & onerosis sacris; qua sc. hæres non adsciscitur in sacra, & gentem.

v. 95 *Ut nomen cluet*. Apud Orcum demum revera hominibus sis *Philto*, benignus sc. & humanus.

v. 111 *Nutricem*. Agrum, cujus proventu tamquam nutrice alebantur.

v. 123 *Quinto quoque sulco*. *Quinto sulco*, *sexto*, *nono* dicunt Auctores, pro *serere quinquies*, *sexies*, *novies aratum agrum*.

v. 125 *Pendet putidum*. *Vinum pendens* ipsas uvas significat, & vindemiam nondum collectam.

v. 143 *Solstitiali morbo*. *Morbus solstitialis* vocatur morbus quicumque pravus, & letalis, quo de medio tolluntur homines, de quibus hic sermo, sex elapsis mensibus, ut solstitii tempore intereant. Solstitium vero periculosum & morbosum esse docuit Hippocrates lib. de aere, aquis, & locis.

v. 144 *Sed Campas genus*. I. e. Campanum genus, quos molles, & effeminatos fuisse constat. Hoc autem dicit, ut evertat, quæ dixerat Stasimus de patientia Syrorum.

v. 182 *I modo*. Sermo impatientis, & fastidientis tot jussa.

v. 191 *Gestam probe*. Modo hoc etiam obtineri possit, ut ager salvus nobis maneat, probe gestum, quod filia herilis in tam lautam familiam collocetur, cetera licet hactenus male gesta sint.

A C T U S III.

SC. I. v. 8 *Tam modo*. I. e. *modo*. Notat Prænestinorum barbariem, & irridet illorum vocabula Latio peregrina.

SC. II. v. 18 *Vindex fieres*. H. e. Posterorum honorem contaminares, ac tolleres. Ducta est hæc loquendi ratio ab iis,

qui aliquid vindicant, & ſuum aſſerunt, proindeque alteri auferunt.

v. 29 *Vel exſignavero*. H. e. vel exquiſite in charta conſignatum ordine recenſuero, ut &c.

v. 61 *Tua qui toleres mœnia*. Unde tibi neceſſaria parare poſſis, & quotidianos ſumtus tolerare.

v. 82 *Multam abomina*. Stultus es, qui adhuc contradicis; vide ne multa tibi ſit ſubeunda; ſic age, ut multam evites.

SC. III. v. 17 *Huic ducenti interea abſceſſerit*. I. e. ducendi voluntas; refrigeſcet enim fortaſſe Lyſitelis ardor, nec de ducenda virgine amplius cogitabit.

v. 36 *Quantum poteſt*. I. e. quam primum fieri poteſt; ilicet.

ACTUS IV.

SC. II. v. 9 *Fungino genere eſt*. Reſpicit ad petaſum, quem capite geſtabat, ejus magnitudinis, ut eo ſe ferme totum tegeret.

v. 20 *Sector zonarius*. Manticularius, crumeniſeca. Antiquitus marſupium e zona pendebat, vel etiam ipſa zona pecuniam gerebat.

v. 30 *Cenſus cum juratori*. Cum cenſum edidi, vel profeſſus ſum apud cenſorem. *Jurator* enim erat, apud quem peregrini in portubus & nomina, et patriam, & negotia profiteri cogebantur. Ita dicti, quod & ipſi juramento fidem ſuam Reipub. obſtringerent, qui alios ſub juramento cenſerent.

v. 83 *In Cecropia inſula*. Et nomen inſulæ, & inſula, conficta ſunt, ut paſſim alia ejuſmodi apud Plautum.

v. 96 *Pax!* Vox eſt, qua illi, quocum loquimur, ſilentum imponimus.

v. 135 *Recharmida*. Tu qui Charmidem te feciſti, rurſus nega te eſſe Charmidem; te recharmida.

v. 147 *Sero quoniam advenis*. Hoc erat in more poſitum apud Veteres, ut qui vagarentur noctu, Triumvirorum auctoritate punirentur. Hoc in Amphitruone, & alibi licet animadvertere.

SC. III. v. 16. *Curſori ſolum*. Ita in furto exercitati ſunt, ut eorum unus ſurripuerit curſori, dum curreret, ſoleam calceamenti.

v. 31 *Obnoxioſi*. H. e. Non leges dominantur moribus, ſed

mores legibus, ut liberi parentibus; quod maximam arguit civilis societatis depravationem.

v. 39 *Nonne hoc*. Nonne hoc publica animadversione coerceri debet?

v. 85 *Res quom animam agebat*. Cum res familiaris peribat.

ACTUS V.

SC. I. v. 1 *Hic homo*. De se loquitur.

v. 7 *Ei rei fundus*. I. e. Auctor.

SC. II. v. 3 *Exadificavisset*. Ejecisset ædibus me filius, si absque te foret.

v. 6 *Proprium*. Constans, & perpetuum; quo sensu Lucret. Lib. 4 dixit *amorem proprium*, i. e. stabilem & perpetuum.

v. 30 *Tunica propior pallio*. Proverbium, quo significatur, ex amicis nos aliis atque aliis magis esse devinctos, neque parem omnium habendam rationem. Pallium extrema vestis apud Græcos, ut toga apud Romanos, & tunicam tegebat; ideoque corpori propior tunica, quam pallium.

v. 53 *Satin' salvé*. *Salve* adverbium hic est a *salvus*, & valet *integre*, *recte*, *commode*. Peregre redeuntibus, vel aliunde advenientibus familiaris hæc erat interrogatio: *recte ne omnia*? ut discedentibus hæc alia: *numquid vis*?

v. 61 *Miseria una*. Vel unum infortunium homini satis; Lesbonicus satis dabit supplicii ducendo uxorem. Ubi animadverte, in pœnam quasi luxuriosis juvenibus datas olim uxores; fierique præcipit prudens Educationis magister Plutarchus.

IN TRUCULENTUM.

PROLOGUS.

v. 19 *Cum pulvisculo*. Nihil quicquam reliqui faciat.

v. 21 *Ad eam habentiam everrerit*. I. e. profundet bona cum vita.

ACTUS

ACTUS I.

SC. I. v. 10 *Miros annua*. Annua pensio.

v. 20. *Benignus*. I. e. prodigus.

SC. II. v. 41 *Habuit publicum*. Subintellige, a se conductum.

v. 43 *Æraque*. *Æra* vocabant multam pecuniariam, quam portitores aut scripturarii imponerent.

v. 44 *Scripturam*. *Scriptura* est illud, quod ideo datur, ut ager publicus alicui adscribatur. Sententia est: Ubi non est pecunia, quam dent amicæ, accusant amicam.

v. 46 *Aratiunculam*. I. e. agellum conductum, quem arem.

v. 81 *Qui cum Geniis suis belligerant*. Qui ventri suo bellum indixerunt; qui Genios suos defraudant.

v. 94 *Fuit*. I. e. parum abfuit, quin moreretur.

ACTUS II.

SC. I. v. 1 *Introivit odium*. Ille, quem odio habemus, quem aversamur, quia non habet modo, quod det, ingressus est domum.

v. 3 *Dixit neniam*. Valedixit; abire jussit; abeundi potestatem fecit.

v. 19 *Pro infrequente*. *Infrequens*, ait Festus, *appellatur miles, qui abest, absuitque a signis*. Qui nihil largitur, tamquam hujusmodi miles, remittatur domum.

SC. II. v. 4 *Non salveo*. Minus Latine loquitur Plautus, apte tamen ex persona rustici, *Salveo* verbum est inusitatum.

v. 9 *Si dem*. Quidvis dare paratus sum, si est una altera tibi similis, ut esse cœpisti. At locus corruptus videtur.

v. 20 *Laviniæ hic sunt*. Victoriæ tuæ Laviniæ sunt. Alludit Plautus ad mores amantum, qui *bona sua elavant*, h. e. profundunt in ædibus meretriciis: hinc istarum prædas *victorias Lavinias* vocat ob relationem verborum *Lavinium* & *lavi*.

v. 29 *Musca nulla femina*. Quasi diceret: In ædibus omnes mares sumus; ne musca quidem femina.

v. 44 *Sanus si videare*. H. e. si putarem te sanum esse, dicerem, te contumeliam dicere: sed quia pro stulto te ha-

beo', non curo. Circumlocutio, qua dura sententia molliter effertur.

v. 52 *Duarum rerum*. Divini sc. & humani.

v. 55 *Muniendis*. *Munire* hoc loco est *muneribus afficere*; *muniendis*, h. e. munerandis.

v. 57 *Sexungula*. Sex habens ungues, seu digitos. Et hoc apte de rapace meretrice.

v. 59 *Neque istuc in se gestit*. Senex hæc ignorat; animus suus non gerit notitiam eorum, quæ hic fiunt; ergo &c.

SC. III. v. 13 *Mora mora*. Quæ mora tantum moræ tibi peperit, quantum est mille passuum.

v. 22 *Ante-partum*. Quod antea acquisiveram; quod habebam; i. e. patrimonium.

SC. IV. v. 33 *Bene provenisti*. Res tibi bene cessit, quæ facta es mater.

v. 89 *Ex hoc loco*. Ex hoc puncto temporis, confestim, protinus.

SC. V. v. 7 *Vitæ*. Sc. pueri, cujus opera *matris* nomen, meo bono maximo, inveni.

SC. VI. v. 4 *Homeronidæ Poetillæ mille potest*. *Potest* pro possunt, ut alias Plautus. *Poetillæ Homeronidæ* mali versificatores, qui ex Homero se esse credunt, qui Homerum æmulari posse confidunt. Est enim *Poetilla* diminutivum a *Poeta*, vulgo *Poetuzzo*.

v. 10 *Scurræ*. Homines urbani, adulatores. *Manipulares mussitant*: i. e. militares homines tacent, non laudant.

v. 30 *Quid illi ex utero exitio est*. Quorsum natus est; ex utero matris egressus est.

SC. VII. v. 6 *Publicos*. Hos Ovidius 5 Fastor. vocat *Ædiles plebis*.

v. 11 *Partem Herculaneam*. Decimam sc. Est igitur hic nummus quinquagesima pars minæ.

v. 30 *Desiccari lubet*. Exhauriri. Alii intelligunt; Soli exponi, quo siccentur; quod minus placet.

v. 38 *Usque ad jentaculum*. *Jentaculum* primus erat cibus apud Romanos, quem sequebatur *Prandium*: deinde *Vesperna*: postremo *Cœna*. Queritur Phronesium, militem aluisse puerum usque ad jentaculum dumtaxat, cum puer quater ederet quovis die, adeoque nimis sibi onerosum esse illum alere.

v. 42 *Ariolus*. Accipitur hic pro furioso; *Divini* enim, dum responsa dabant, furore sacro percitos se esse simulabant. Sic de Sybilla apud Virg. *rabie fera corda tument &c.*

v. 54 *Ares*. Mars; vox Græca.

Digitized by Google

ACTUS III.

SC. I. v. 9 *Perperas minas oves*. Oves infructuosas, ventre glabro; & hoc apte dictum allusione facta ad nummos, quos in crumena gerebat, qui pilosi non sunt. Quod autem sequitur; *Fuit ædepol Mars*, &c. inde dictum, quod lupas Marti sacras putabant. Et *lupas* vocabant etiam meretrices.

v. 14 *Hoc ictu exponam*. Hac pecunia exturbabo rivales meos; loco movebo; de gradu dejiciam.

ACTUS IV.

SC. II. v. 36 *Ut Acherunti*. Ut nulla accepti ratio apud Orcum; ut Orcus non remunerat, neque credit; ut ignorat, quid sit compensatio, quid gratificatio; sic meretrix.

v. 52 *Quos capiam calceos*. Non rusticitatis tantum, sed etiam impudentiæ nota erat, calceis inconcinnius uti: prodebant illi utplurimum mores eorum, qui illos gerebant.

SC. III. v. 3 *Verberantes*. Idem valet ac vapulantes. Activum verbum ponitur pro passivo.

v. 5 *Sine malo*. *Malum* frequenter apud Plautum plagas & dolorem significat.

v. 48 *Qui es patronus parieti*. Parietem adeo premis, ac si illius casum timeres, eumque sustineres.

SC. IV. v. 26 *Metues malum*. Jurgia ab uxore, & quidquid molestum est.

ACTUS V.

v. 1 *Fero supplicium damnis*. *Supplicium* munus significat, quo sensu alias etiam usurpat Plautus; & deducitur a *supplex*. Inquit igitur; Experiri volo, num me amet amica mea, ad quam fero munus, quod me damno afficiet; cujus jacturam patiar.

v. 35 *Manubia machæra*. Manubiis comparandis sueta.

v. 50 *Campas dicis*. I. e. nugaris. Alii interpretantur, *jactantias*.

v. 51 *Dentes ferrei*. Hoc dicit vel propter dentes rustici eminulos, vel propter rastros dentatos, quos manu tractabat.

v. 63 *Non ego ambulo*. Non vagus & erro sum, ut tu es.

v. 64 *Pecua*. I. e. *pecudes*; & illarum pretium intelligit.

v. 65 *Ut distrinxi hominem*. Sc. deduxi rusticum ad id, ut

Digitized by Google

moliri ulterius nil possit. Cui ille: Immo ego, inquit, me potius distrinxi, qui mea profudi tecum certans.

v. 72. *Aucupavi*. I. e. *aucupata sum; prædata sum*. Et hoc apte de meretrice Plautus, quæ nihil intentatum relinquit, & omnes artis præstigias explicat, ut amantes suos irretiat, irretitosque emungat.

IN FRAGMENTA.

v. 4 *Superstes*. Præsentem significat. Superstites interpretantur etiam litigatores, stantes supra fundum controversum.

v. 74 *Latrocinatus*. *Latrones* dicti a *latere*: qui circum latera erant Regi, atque ad latera habebant ferrum; qui postea a *stipatione stipatores* appellati, & qui conducti mercede.

v. 91 *Accensi*? Sic *dicti*, *quod Decurionibus*, *& Centurionibus accensebantur*, *idest attribuebantur*. Varro.

v. 92 *Subsidite*. Subsidium dicebatur, quando milites subsidebant in extrema acie, labentique aciei succurrebant. Quod genus militum constabat ex iis, qui emeruerant stipendia, & tamen retinebant locum in exercitu, quæ erat tertia acies, quæ dicebatur Triariorum. *Festus*.

v. 110 *Mœnia*. *Mœnia sua fungi*, est suo loco & ordine vitam recte, & ut decet, tolerare.

v. 160 *Ejuravit*. Ejuratio significat id, quod desideretur, non posse præstari. *Festus*.

v. 161 *Quasi fiber*. *Fiber* idem animal ac *Castor*. Dictus *fiber*, *quasi fimber*, quod in extremis fluminum oris, & tamquam fimbriis degat; ubi salice delectatur.

v. 164 *Muneralem legem*. Lex Cincia de donis & muneribus, ob caussam orandam patrociniumque præstandum munus accipere prohibuit.

v. 170 *Navalis scriba*. Convicium est. Homo enim nihili, & scelestus dicebatur ad contemtum: *Homo navalis*. Horum in numero ponuntur *Scribæ*. Itaque *Scriba navalis* duplex convicium est.

v. 262 *Sedeam*. Juxta Plautum, *sedere* est consilium capere: nam & ipsa *consilia* a sedendo, quasi *considia* dicta sunt. Sedentium enim animi tranquilliores fiunt. *Servius*.

Digitized by Google

INDEX

AUCTIOR, ET LOCUPLETIOR

Rariorum & obsoletorum verborum, quæ in Plautinis Comœdiis occurrunt.

A

ABitere pro *abire*.
abditivus, sejunctus, separatus.
abduce in imperat. pro *abduc*.
abjectæ ædes, vili venditæ.
abnutare, abnuere, denegare.
abominare pro *abominari*.
abortio, abortus.
abspellere, depellere.
abstulas pro *aufers*, ἀρχαϊκῶς.
absumedo, consumtio.
abusa, consumta.
acceptor, approbator.
acceptrix, quæ accipit.
accongerere, congerere.
accreduas pro *accredas*.
accubuò, adverbium fictum a Plauto ut opponatur τῷ *assiduò*.
accurare, accurate operam dare.
accusitare, accusare.
Acheruns in fœm. gen.
Acheruns ulmorum, in cujus tergo moriuntur, sive franguntur ulmi.
Acherunticus, capularis senex.
adæque, æque.
adaxint, adegerint.
adbitere, adire.
adduce in imperat. pro *adduc*.
adduxe, adduxisse.
adesurire, valde esurire.
adfecta, & *affecta fœmina*, in utramque dicitur partem, vel honorata, vel in extremam adducta infamiam.
ad incitas redigere, id est ad ultimam lineam in ludo calculorum; quæ ultima linea *incita* dicebatur.
adipiscitur, passive.
adire manum, tractare, congredi.
adjutabilis opera, auxiliaris.
admemordi pro *admomordi*.
admisse pro *admisisse*.
admœnire oppidum, obsidere, fossa & vallo cingere.
adoptaticius, ex adoptato filio natus.
adorea, pro laude & gloria bellica.
adscriptivi, milites, qui inermes succedebant armatis, si qui periissent.
adsudare ex metu, valde sudare.
advelitatio, probrorum jactatio.
adventor, qui advenit.

adversitor, servus, qui hero domum redeunti advorsum, seu obviam it. in Mostellariæ personis.
affectare, probro afficere.
afflere, fletum addere.
aggredias pro *aggrediaris*.
aggredire pro *aggrederis*.
agoranomus, fori præfectus.
alazon, ἀλάζων, gloriosus.
albitudo, canities.
algu, gelu.
alicariæ, a corpore alendo. meretrices, vel quæ ante pistrina alicariorum sedebant quæstus gratia.
alicarius, qui *alicam* conficit. est autem *alica* tritici genus; & potio quædam ex zea, seu spelta, *cervogia*.
Alii, Elienses. populi Elidis regionis Peloponnesi, mutato *e* in *a* Dorico more.
aliquî, aliquo pacto.
allaudabilis opera, laudabilis.
allaudare, valde laudare.
allegatus, *us*, allegatio.
alliatum, cibus cui commixtum est allium. moretum.
allubescit, placere incipit.
allúdiare, alludere.
ἅλς ἀγορᾶς, sal fori, & convicium est.
altera pro *alteri*.
altilis dos, lauta.
altrinsecus, ex altera parte.
altrovorsum, aliovorsum.
ἅμα, vas, in quo sal venalis.
a mani, a mane.
amantia pro *amore*.
amare pro *amor*.
amarcus, amator.
amasso, amavero.
amatio, amor.
amatorculus, dimin. ab *amator*.
ambadedo, circumrodo.
ambustulare, circum adurere.
amicibor pro *amiciar*.
amiciter, ὡς φίλῳ πρέπει.
amnis, gen. fem.
amplecto, amplector.
amplexo, amplexor.
ampliter, magnifice.
ampullarius, qui ampullas e corio faciebat.
amussitatus, ad amussim factus.
anancæum, poculum urnale, quod bibere in conviviis necesse sit. clepsydra.
anatina fortuna, i.e. anatis.
ancipes, anceps. utraque parte acutus.
anima, pro halitu oris, flatu, vento.
anima fontis, pro aqua.
anno, subaudi *ab hinc ante*.
annulatus, qui annulos gerit.
annus, sæpe pro annona.
ansatus, qui ambulat manibus ad latera innixis.
antelogium, id quod ante dicitur, τὰ προλεγόμενα.
antideo, anteeo.
antidhac, antehac.
antistita, sacerdos.
a pecu, a pecore.
aperibo, aperiam.
apertare, aperire.
apolactizo, ἀπολακτίζω, calce ferio, submoveo.
apponere pro *deponere*.
apposivi, apposui.
appotus, vino madidus.
aptus sum pro *adeptus sum*.

aquilus color, subfuscus.
aquipenser pro *acipenser*, piscis genus, vulgo *sturione*.
aquula, ὑποκορισμός, vox blanditiarum.
arbitrabunt, arbitrabuntur.
arbitrarem, arbitrarer.
arbitrari fidem, pro habere.
arbitrarium, incertum, dubium.
architectōn, architectus.
argenteolus, vox blanditiarum, pro *argenteus*.
argentiexterebronides, vox ficta per jocum, argentum exterebrans.
argutari, multum & celeriter loqui.
arietare, magno impetu percutere, velut aries ferreus.
aritudo, siccitas.
armariolum, parvum armarium.
arrogare pro *interrogare*.
articulatim, minutatim.
artitus, validis artubus, robustus.
artopta, utensile ad panes coquendos.
artua, artus, ἀρχαϊκῶς.
aspellere, depellere.
assentatio, assensio.
assentatiuncula, parva assentatio.
assiduus pro *locuplete*, a dandis assibus.
assimilare, similem facere.
assulatim, minutatim.
Astaphilitium, diminutivum ab *Astaphium*.
astituere, apponere.
atque, pro festine, statim.
atritas, nigror, nigredo.
attigas pro *attingas*.
attigunt, pro attinent.
attrepidare, festinare senili gradu.
avariter, avide, ἐπιθυμητικῶς.
aucupare pro *aucupari*.
audientiam facere, auditores attentos sibi parare.
aurarium negotium, quod de auro est.
auritus, aures attentas habens.
auspicavi pro *auspicatus sum*.
ausit pro *ausus sit*.
autumare, dicere, narrare.
axicia, forfex qua capilli exciduntur.
axitiosus, factiosus.

B

Babyloniensis, Babylonius.
badizo, eo, vado.
baliolus, lenunculus.
ballistarium, tormentum telorum.
bardus, ingenio tardo, & veternoso.
basilicus jactus, Venus, quo symposiarchæ, & magistri bibendi eligebantur. Horat. Ode 7, l. 2.

Quem Venus arbitrum
Dicet bibendi?

bat, sonus est cornicinis lituum ex ore eximentis.
batiola, vasis genus, quo vinum a cado ad mensam defertur.
batuo, ferulis velitor, aut verbero.
baxea, calceamenti genus.
bdellium, planta pretiosissima.
bellatula, vox blanditiarum.

bellissimus, ἐρωτικῶς, *galantissimo*.
belluata tapetia, in quibus pictæ belluæ.
benedicè, dictis bonis.
beto cum compositis, *imbito*, *præterbito*, *adbito*, *rebito*, eo, ambulo.
biclinium, locus ubi duo lecti discubitorii.
bisulcilingua, epithetum serpentum proprium, *bilinguis*.
bitere, ire, vadere.
blandidicus, blandiloquus.
blandiloquentulus, dimin. a *blandiloquens*.
blatere, effutire.
blennus, βλεννός, muccosus.
bliteus, a *blito*, ignavus, stupidus, fatuus.
blitum, genus oleris insulso admodum sapore.
boiæ, genus vinculorum.
bolus, jactus.
bombax, interjectio hominis convicium negligentis.
Bombomachides, nomen Imperatoris fictum ex Græco, quasi *clamore pugnans*, *a* βόμβος, clamor, & μάχομαι, pugno.
brachialis nervus, brachium.
breviculus, aliquantum brevis.
broncus, qui est dentibus prominentibus.
bubilis, boum stabulum.
bubulcitarier, bubulcum agere.
bucæda, qui bubulis coriis cæduntur.
bucco, garrulus quidem, at insipiens.
bucculentus, qui buccas tumidas habet.
busteus, pene mortuus.
bustirapus, qui prædam e sepulcro petit.

C

Cacula, servus militis.
Cæcultare, cæcutire.
cælipotentes dii, qui in cælo possunt, seu imperant.
cæsitium linteolum, purum & candidum, dictum a *cædendo*, quod ita ad candorem perveniat, vel quod oras circumcisas habeat.
cajare, nates puerorum cædere.
calator, servus lignarius.
calcitro, qui infestat calcibus.
caletur pro *calidum est*.
callere, pro callosum esse.
callus, lumbus aprugnus.
calor, gen. neutro.
caltula tunica, a colore luteo *caltæ*; est autem *calta* seu *caltha*, violæ genus.
calvitur, frustratur.
calx, pro calculo lusorio, seu latrunculo.
camarum, piscis genus.
Campas, Campanum.
canes pro canis, ἀρχαϊκῶς.
canitudo, canities.
cantherino ritu, equorum, sive cantheriorum more.
caperat pro *caperatur*; id est rugis contrahitur.
capere, coarguere, convincere.
capillum pro *capillus*.
capital, facinus quod capitis pœna luitur.
capsit pro *cæperit*.
capso pro *cæpero*.

capularis senex, capulo proximus.

carcerarius quaestus, qui provenit ex coemendis captivis.

Carchedonius, Carthaginiensis.

carere lanam, putare, carminare, tondere.

carinarius, qui cerino, seu cereo colore pannum inficit.

carint pro *careant*.

carnarium, locus ubi caro venit.

carnificinum cribrum, pro homine ut cribrum perforato.

casanti capite, in terram dejecto.

casare, nutare, casum minare.

casteria, locus navis ubi remi & gubernacula conquiescunt.

catagelasimus, qui habetur derisui.

catamitus, Ganymedes.

catapirates, linea cum plumbea massa, qua altitudo maris exploratur.

catapultarium pilum, quod e catapulta mittitur.

cataractria, vox ficta a coquo per jocum.

catellus, vinculi genus, diminutivum a *catena*.

catillare, obligurire, vel per alienas domos girare, ut catuli.

caudea cistella, e junco facta, a similitudine equinae caudae.

caudicalis provincia, a caudicibus sive arborum truncis dissecandis.

cavilla, cavillatio.

cavitus pro *cautus*.

causia, pileus latas oras habens ad prohibendum solis aestum.

caussificor, caussam praetendo.

cauto opus est pro *cavendum est*.

celere pro *celeriter*.

celox, naviculae genus.

Centauromachia, Thessalia.

centuriatus, centuriae militum adscriptus.

ceraria mulier, quae cereos vendit.

cerastibola, coxendix, *cestione*.

cercurus, navis Asiana praegrandis.

cerinum, cerei coloris.

cernere, dimicare.

cerritus, furore Cereris plenus.

cette dextras, cedite, date.

choragium, χοράγιον, locus unde omnia promuntur ad publicos ludos necessaria. διδασκαλεῖον.

choragus, praefectus chori, & apparatus scenici.

chrysus, aurum, χρυσός.

cibatus, *us*, cibus, *la vettovaglia*.

cibum pro *cibus*, ἀρχαϊκῶς.

ciccum, membrana tenuis, quae est in malo Punico cellularum discrimen.

cicilendrum, aromatis genus; a Plauto fortasse fictum.

cicimandrum, vox ficta a coquo.

cinaedicus, saltator, aut qui saltatorem deceat.

cincticulus, brevior zona.

cirnea, vas vinarium, ἀπὸ τοῦ κιρνᾶν, i. e. a miscendo.

cir paucas tempestates, intra breve tempus.
cispellere, arcere.
cistellatrices, quæ cistellas custodiunt.
Classia Unomammia, Regio Scythica, ubi legiones Amazonum, quæ sibi dexteram mammam igne exurebant.
clavator, qui clavam gerit.
claxendix, concha, qua signum tegebant prisci.
clepere, furari.
clepta, fures.
clerumenoe, κληρούμενοι, sortientes.
clienta, cliens.
cludus, claudus.
cluere, dici. fama ferri.
clurinum pecus, simia, quæ *clura* dicta veteribus.
coagmenta, conjunctiones arctæ.
cocio, arrilator, *sensale*.
cocles, unoculus.
coemtionalis, res minimi pretii, quæ per se non invenit emtorem, nisi alii vendibili addatur.
cœnatica spes, i. e. *cœnæ*.
cœpio, incipio.
coepulonus, qui simul epulatur.
collabascere, vacillare.
collativus venter, tumefactus, in quem scilicet alimentum omnis generis confertur.
collipbia, panes cum recenti caseo commixti.
collus, pro *collum*.
collutulare, luto inquinare.
collyræ, panis immersus & incoctus juri.
colostra, lac novum in mammis.
colubrinum ingenium, i. e. serpentinum, *astutum*.
columbar, vinculi genus, quod imitatur foramina ubi columbæ nidificant. item foramen in navi unde remus exit.
columnatum os, mentum brachio suffultum.
colustra, idem ac *colostra*, lac novum ex mammis. vox blanditiarum.
colutbea, fructus cujusdam arboris, quæ & ipsa *colutbea* dicitur.
comarchus, vici magister.
comes pro *comedis*.
comesses pro *comedisses*.
commaritus, qui alicujus uxore utitur, quasi simul maritus.
commentus pro *commonitus*.
comœdice, ut comicum decet.
compastica deliciæ, arrogantes, superbæ.
comperce pro *parce*.
compernis, qui est genibus plus justo conjunctis.
compilare, surripere.
compluries, πλεισάκις.
compotivit, compotem fecit.
compressor, virginis corruptor.
compressus, cum virgine admissio.
concenturiare, quasi centuriatis comitiis convocare.
concesso, cesso.
conchitæ dicti piscatores a servo per jocum, a conchis, vel conchyliis.
conciere, cum perturbatione movere.
conciliabulum, ὁμιλία.
concipilare pro *compilare*,

κατ' ἐπένθεσιν.
conclamitare, vociferari, ut præcones solent.
concreduo, credo.
concubinatus, *us*, consuetudo cum concubina.
concubium noctis, quando faces accenduntur post vesperam.
concurare, curare.
condalium, annuli genus ἀπὸ τῶν κονδύλων; a digitorum articulis.
condicere, dicenda denuntiare.
conduplicatio, amplexus.
confidentiloquius, quod magis confidenter loquitur.
confirmitas, constantia, *fermezza*, *franchezza*.
confit, conficitur.
confuturum, idem quod *futurum*.
congeminare, duplicari.
congeminatio, duplicatio.
congerones, qui aliena ad se congerunt.
congerrones, a gerris. quibuscum familiariter nugamur. collusores, compotores.
congliscere, crescere, augeri.
congracare, comessari.
conia, ciconia Prænestinis.
conjector, *conjectrix*, interpres somniorum.
conquiniscere, inclinare sese.
conruspari, conquirere.
consciscere sibi letum, sibi manus inferre.
conscreari, spuere.
conservitium, commune servitium.
conspicillo, e loco unde quis alium conspicere potest.
contechnari, technas, fraudes machinari.
contemplo pro *contemplor*.
contemtim, per contemtum.
contente, parce, continenter.
Conterebromia ora, ubi teritur uva, & merum exprimitur; vox ficta per jocum.
conterere, prostituere.
conticinium, νυκτὸς ἀρχή, noctis initium.
contollo, simul tollo.
contortiplicatus, involutus.
contruncare cibum, imminuere.
contuoli, oculi in angustum coacti, conniventibus palpebris.
contuor pro *contueor*.
convena, qui unum in locum conveniunt.
convertitur, convertit.
copis, copiosus; ut *copi pectore*; consiliorum feraci.
copulantur, copulant, conjungunt.
coquinare, coquinariam exercere.
coquinum forum, ubi coqui conducticii.
coquitare, frequenter coquere.
corbita, naves onerariæ, ὁλκάδες.
corbitare, corbitam onerare.
corbula, parvi corbes.
cordolium, Italice *cordoglio*.
corius pro *corium*.
corruere pro congerere, coacervare.
cortina, vas rotundum, quod aqua plenum ludis Circensibus circumferebatur.
cottabus, genus ludendi, in conviviis Græcorum usita-

Digitized by Google

tum, qui arte quadam reliquias vini in terram elidebant, ut sonum redderet. id vocabant κοτταβίζειν. Plautus ad plagarum strepitum transtulit, qui, cum servi corio bubulo cæduntur, redditur.

crapularius, ad crapulam spectans.

crastini die, pro *crastino*.

creduo pro *credo*.

cremor, lac expressum ex grano aqua macerato.

Cretanus, Cretensis.

crevi, decrevi, in animum induxi, persuasum habui.

crinis, in fœmin. gen.

crocinum, croci unguentum.

crocire, vocem corvi edere.

crocotarius infector, erat crocota genus vestis crocei coloris.

crocotilum, valde exile.

crotilum, exile, tenue.

cruciabilitates, cruciatus, dolores.

cruciabiliter, cum cruciatu.

crucisalus, qui in crucem salit. vox ficta per jocum.

crudus pro *crudeli*.

crumina, sacculi genus.

crurisrepidæ, epithet. servorum a Plauto fictum.

crurifragius, cui franguntur crura.

crusculum, parvum crus.

cubitissim, in cubitum. adverbium quoddam videtur esse, aut certe locus corruptus est.

cubitura, cubitus, us.

cujatis, cujus nationis.

culcitella, parva culcita. metaph. pro cinædo cui herus incubat.

culest, qualis est.

culpitare, culpare, accusare.

cumatile, indumentum simile fluctibus, textura, vel colore. Græcis enim fluctus κύματα.

cum extemplo, pro simulac, postquam.

cunctas pro *cunctaris*.

cunila, origanum.

cupedia, cibi lautiores.

cupienter, cupide.

cuppes, ganeo, amans cupediarum, fastidiosus.

curassere pro *curaturum esse*.

curculiunculi minuti pro re nullius pretii.

curio agnus, admodum macer.

curium infortunium, quo macer quis reddi potest ob nimiam curam.

curius, curiosus. qui curam affert.

curriculo pro cursim, propere.

cursim pro celeriter.

cursura, cursus.

custodibitur pro *custodietur*.

cyathisso, misceo, cyathum præbeo.

D

Damnare, damno afficere.

damnificus, damnum inferens.

damnigeruli, qui dona ferunt ad meretrices, damno dominorum.

damnosi, sumtuosi.

danere pro *dare*.

danista, argentarius, trapezita.

danunt pro *dant*.
dapinare victum, instruere, parare.
dapsilis, copiosus, amplus.
dapsilus, dapsilis.
dare pro dicere; & pro dedicare.
datare, crebro dare.
datarius, qui datur.
datatim ludere, pila scilicet.
dato pro *do*.
dator turpe est aliquando verbum.
datus, *us*, datio.
deamare, valde amare.
deartuatus, in frusta, sive articulos dissectus.
deasciari, decipi.
deblaterare, stulte obloqui, confingere.
decollare, effluere, quasi de collo cadere.
dedecorum, indecorum.
defæcatus animus, lætus.
defloccare, deterere.
defloccatus, calvus, cui flocci sive capilli fluxerunt.
deformata, delineata, descripta.
defrudare pro *defraudare*.
defuat, desit.
degero pro *defero*.
degetur corium de tergo, idest, detrahetur, deducetur, deagetur.
degluptus, Italice *scorticato*.
degumatum patrimonium, consumtum.
dejerare, valde jurare.
dejuvare, non juvare.
delegatus, commissus, demandatus; vel dispersus, sejunctus.
delenificus, blande decipiens.
delicatus, dicax.
delices, indicas, defers.
deligere pro elicere.
delinitus pro mente captus.
deliquio, defectus.
deliquum est, deest.
demarchus, tribunus plebis, δήμαρχος.
demissitiæ tunicæ, demissæ ad talos.
demoritur te, moritur propter te.
denasare os, naso minuere.
dentifrangibula, pugni, qui dentes frangunt.
dentifrangibulus, qui dentes frangit.
dentilegus, qui dentes sibi excussos colligit.
dentire dicuntur dentes, quando concutiuntur.
deplorabundus, plorans.
deridiculum, valde ridiculum.
deruncinatus, runcina (serræ id genus est) dissectus.
desidiabula, loca ubi otiose vivitur.
despexe pro *despexisse*.
destimulare, ad lapsum & ruinam quasi stimulo impellere.
destinare, parare, emere. ita Non. Marcellus.
destituo, statuo.
desubito, derepente.
desudascitur, sudatur.
desultura, actus desiliendi, *lo smontare*.
determinare, intra certos limites cohibere. metaph. frustra decipere.
devorare dicta, auscultare.

Digitized by Google

devotare, devotum reddere, exsecrari.
dextrovorsum, dextrorsum.
diabathrarius, qui soleas Græcanicas facit.
diecula, dies aliquot.
dierectus, in crucem sublatus.
dierectum cor, disruptum.
differre, in diversas partes ferre.
diffunditare, dissipare.
diligit pro *dividit*.
diobolaris, meretrix, quæ duobus obolis, nempe vilissimo pretio prostat.
discavere, diligenter cavere.
disconducit, nocet.
discordabilis, discors.
discupere, valde cupere.
disertim, plane.
dispalescere, palam fieri.
disparare, huc illuc sejunctos mittere.
disparet, inæqualis, dispar fit.
dispennere, dispandere, extendere, ab avium pennis in volatu.
dispertivisti, distribuisti.
dissicit, dissecat.
distædeat, valde tædeat.
distruncare, mutilare, vel in partes dissecare.
dividia, mæror atque ægritudo animi.
diutine, diu.
dixis pro *dixeris*.
Dolus Trojanus pro *Dolone*.
domu pro *domo*.
donabilis infortunio, donandus, tradendus infortunio.
donicum pro *donec*.
dormitator pro fure qui dormit interdiu, ut noctu vigilare possit.
dorsus pro *dorsum*.
dote cassa virgo, i. e. sine dote.
drapeta, servi fugitivi.
ductarie agere, ῥυμουλκεῖν, adverso amne funibus trahere.
duellator, bellator.
duellicus, bellicus.
duis, dederis.
dulciculus, dulcis.
dulice, δουλικῶς, serviliter.
durare, continere.
dynamis, δύναμις, vis, copia.

E

Eampse, eam ipsam.
eboratum, ebore ornatum.
ebriacus, ebrius.
ebriolatus, vino madidus.
ebriolus, ebrius.
eccere, per Cererem.
eccistam, ecce istam.
eccum, ecce eum.
echeuma, effusio ἔκχευμα.
edentare, dentes excutere.
edictare, enuntiare.
edim pro *edam*.
edissertare, eloqui.
effertissima hæreditas, pinguissima.
effexis pro *effeceris*.
effieri pro *effici*.
effigia, effigies.
efflictim, ardentissime.
effligere, pessumdare.
electare, elicere, rogando extorquere, & pro *eligere*; *præoptare*.
electilis, electus, exquisitus.
Eleutheria, festa quæ cele-

Digitized by Google

brabantur a Græcis in honorem Jovis liberatoris.
elinguare, linguam ab radicibus evellere.
elleborosus, curandus elleboro.
ellum, ecce illum.
eluctavi pro *eluctatus sum*.
eminatio, ab *eminor*, quod est compositum a minari.
emissitii oculi, qui curiose nimis omnia explorant.
emortualis dies, quo quis moritur.
emungere, sine labore tollere.
epichysis, vas vinarium, e quo in cyathos vinum effundebatur.
epicrocum, genus amiculi croco tinctum, tenue & pellucidum; sed jocose transfertur ad rem cibariam.
epitheca, appositio.
epityrum, cibi genus, quod caseo accedit, & cum illo apponitur.
equila, equa.
eris, erinaceus, ut quidam interpretantur.
erro quam insistas viam, pro non intelligo.
escendere pro *ascendere*.
espicere pro *aspicere*.
essi pro *edi*.
estrices, comestrices, voraces feminæ.
estur, editur.
esuriales feriæ, dies illi, quibus parasiti a nemine vocati, domi cœnant.
eugepæ, interjectio approbantis.
euscheme, εὐσχήμως, aptâ & concinnâ figura. pulchro statu corporis.
evenat pro *eveniat*.
exædificare, consumare, perficere.
exaffilato brachio, exerto.
exagoga, ἐξαγωγή, exportatio.
examussim, accurate, ἀκριβῶς.
exanclare, exhaurire, perpeti.
exanimalis, exanimis.
exasciare, rudi minerva expolire. Translatum a fabris, qui ligna primum dolant & exasciant, inde levigant & poliunt.
exauspicare, ducere auspicium alicunde.
exbalisto, balista ferio, vel armis, & balistis spolio.
excantare, incantare.
excetra, hydra Lernæa. item convicium in malam mulierem.
excissatus, excissus.
excussit, excusserit.
excutiæ, parvulæ scopæ, quibus mundantur vestes.
exdorsuare, dorsum confringere.
exercitor, qui exercet.
exjurare, valde jurare.
exlecebra, ab argento eliciendo.
exoculare, oculos effodere.
exorabulum, quod exorat.
exoticum, peregrinum.
expalliare, pallium auferre.
expalpare, adulando impetrare.
expapillato brachio, i. e. exserto, papillis nudatis.
expeculiari, peculio spoliari.
expetere, accidere.
expetesso, expeto.
exporgere, exporrigere.
experta, experta, passive, quasi ex peritia habita.

expugnassere, expugnaturum esse.
exsculpere, extorquere.
exsinceratum, quasi non sincerum, cruentatum, impurum.
exsugebo pro *exsugam*.
extaris olla, ubi exta coquuntur.
extempulo, extemplo, κατ' ἐπένθεσιν.
extentare, experiri.
exterebrare pro vi extorquere.
extexere, spoliare.

F

Fabre, affabre, τεχνικῶς.
fabula pro parva faba.
fabulo pro *fabulor*.
face, fac.
facere funus prandio, si dice per ischerzo in Italia: *Seppellire un morto*, a fare un buon pranzo con gli amici.
facessere hinc, abire, recedere.
factare, facere.
factio, opulentia, intoleranda potentia.
factor, turpe est aliquando verbum.
facunditas, facundia.
falæ, turres ligneæ, unde oppugnantur oppida.
falsijurius, qui falsum jurat.
falsimonia, falsitas.
famigeratio, rumor.
famigerator, qui incertos rumores differt.
fans a *fari*.
farferum, virgulti genus.
fartum vestis, corpus, quod vestem implet.
favitor, fautor.
faxis, feceris.
faxo, fecero.
felles virginaria, qui virgines rapit.
femine pro *femore*.
ferentarius, qui opem fert. *alias* eques levis armaturæ.
ferratile genus, servi catenis vincti in ergastulis.
ferriteri, epith. servorum a Plauto fictum, *a ferro terendo*.
ferriterium, pistrinum, aut ergastulum.
ferritribaces, mancipia.
festuca, virga, seu vindicta prætoris, qua servos manumittebat.
fi, *fite*, *fitote*, a *fio*.
fidelo pro *fideliter*.
fidelia, Samium vas.
filiis pro *filiabus*.
filum mulieris, pro forma, & lineamentis.
firmitudo, firmitas.
flabellifera, quæ flabella gestant.
flagitium pro infamia.
flagritribæ, verberones a flagro terendo.
flammearii, infectores flammei coloris.
flemina, defluxus sanguinis circa talos.
φλυαρῆν, nugari.
focula, nutrimenta ignis.
fodiri pro *fodi*.
fœnerato, cum fœnore.
fœnusculum, parvum fœnus.
follitim, a folle fictum adverbium.
Fontinalis, dea fontium.
foras

Digitized by Google

foras gerones, qui rem familiarem domo égerunt. vox ficta per jocum.
forcillo, vox corrupta in exemplaribus Plauti. Vide *furcillo*.
formicinus gradus, tardissimus.
formula, diminutivum a *forma*. vox blanditiarum.
fortis pro dives.
fortis pro *formosa*.
fortunatim, prospere.
forum pro *forium*.
fraterculare dicuntur mammæ puerorum cum primum intumescunt.
frausus sit, fraudem commiserit.
frequentare, frequentes reddere, convocare.
frigidefactare, frigefacere.
friguttire, gestire animo & corpore.
frunisci, frui.
frustillatim, Italice *a brano a brano*.
frustratui habere, frustrari.
frustulenta aqua, frustis carnium plena. jusculum.
frutex pro rustico.
fuat, sit, *vel* fiat.
fue, est ructum exprimentis.
fugitare pro *fugare*.
fugitor, qui fugit.
fulguritus, fulgure ictus.
fullonica, ars fullonum.
fulmenta, *æ*, solum calceorum.
fumificare, tus adolere.
funditarier, fundis percuti.
funginum genus, a fungo.
furinum forum, vox ficta per jocum a *furibus*.
furtificus, furtum faciens.
futare, arguere, unde *confutare*.
futatim pro *sæpe*.
futile, adverbium, pro *frustra*.

G

Ganeum, taberna meretricia, prostibulum.
gannire, *obgannire*, latrare, inaniter loqui.
gaulus, vasculum in formam cymbii.
geminissimus, plane geminus.
gemiti pro *gemitus*.
geraria, ancilla quæ gerit pueros.
gerræ, nugæ.
gerulifigulus, πρακτὴρ ϗ πλάστης, qui aliquid nuntiat, & fabellas comminiscitur.
gerulus, bajulator.
geryonaceo genere, tricorpor.
git, genus seminis quo prisci utebantur ad condiendos cibos.
glandia, partes callosæ faucium in sue.
glandionida, *æ*, caro suilla ex glandiis.
glaucoma, vitium oculorum, suffusio.
gliscit, crescit.
gnarures, gnari, γνώριμοι.
gnobilis, notus.
Græcia exotica, magna Græcia, quæ Siciliam, Calabriam, Apuliam, omnemque inferiorem Italiam continebat; hæc enim homini Græco exotica est.
grallatorius gradus, grallato-

res ſunt qui incedunt *grallis*, quæ ſunt perticæ ligneæ. *Varro*.
grandiculus, Italice *grandicello*.
grandire, grandiorem efficere.
graphicus, venuſtus, lepidus.
gravaſtellus, ſenior. a gravitate deducto vocabulo, ut ait Feſtus.
graxo, indico, ab ἔκραξα.
gurguſtidonii campi, vox a Plauto per jocum ficta a *gurguſtiis*, quæ ſunt anguſtæ & obſcuræ tabernæ.
gutturem pro *guttur*.

H

Habentia, *æ*, pro opibus.
habere, habitare. educare.
habitior, pinguior.
habus, tenuis, ſplendidus. *Plotino*.
hallex, pollex pedis, antiqua lingua Romana.
halophanta, veterator thalaſſico habitu indutus.
hama, aqualis, urceus.
hamaxagogæ bonorum, qui veluti plauſtris copias familiares exportant, ab ἅμαξα, currus.
hamaxari, plauſtro jungere.
hamiotæ, dicti piſcatores a ſervo per jocum.
hamulus, parvus hamus.
happalopſis, vox ficta per jocum.
harpagare, ἁρπάζειν, rapere, auferre.
harpago, rapax.
hau, interjectio caſtigantis.
hemina, ſextarii pars dimidia.
hepatarius morbus, qui hepar ſeu jecur afficit.
herbei oculi, virides, ſeu cærulei.
Herculana pars, decima, Herculi ſacra.
here pro *heri*.
heuretes, εὑρετής, conſiliorum artifex, inventor.
hibus pro *his*.
hietare, identidem os aperire, oſcitare.
hilarus pro *hilaris*.
him pro *hinc*.
hiræ, inteſtina.
hirnea, vas vinarium.
hiſtricus, ad hiſtrionem pertinens.
hiulca gens, avida.
hoc noctis pro *hac nocte*.
Homeronides pro *Homero*; vel eſt nomen militis glorioſi; aut potius corrupta vox.
horaum, ſalſamenti genus ex pelamide piſce.
hordejus, fortaſſe *hordeaceus*. vox ficta.
horia, piſcatoria navis.
horiola, parva navis piſcatoria.
horno, hoc anno.
horſum, huc verſum.
hoſtiatus, qui hoſtias ad fanum ducit.
hoſtimentum, beneficii penſatio.
hoſtire, æqua reddere.
hoſtis, peregrinus.

I

Ibus pro *iis*.
jejunioſior dies, quo magis jejunare oportet.

igitur qui, ea gratia, ut.
ignaruris pro *ignarus*.
ignorabilis & *ignobilis* pro *ignoto*.
ignotus, ignarus.
iibus pro *iis*
illautus, illotus.
illectus, *us*, illecebræ.
illocabilis, quæ nubere vetita est propter egestatem.
illutibilis, qui elui non potest.
imbito, introeo.
imbricus, nubilus, qui imbrem ciet.
immune, sine officio, sine munere.
immunificus, illiberalis.
immutabilis, immutatus, & qui rursus in diem mutari potest.
impatibilis, qui ferri nequit.
impendio magis & *minus*, multo magis & minus.
impendiosus, prodigus, qui multum impendit.
imperce, parce.
impetrabilis, qui potest impetrare.
impetrassere, impetraturum esse.
impetrire, verbum ex antiqua Etruscorum disciplina: estque in augurio id quod in sacrificiis *litare*.
impiare, contaminare.
implicare, ornare.
impliciscier, implicari.
impluviata vestis, quatuor quadrata lateribus, modo impluviorum.
impuratus, impurus ἀσελγής.
impuritia, sordes criminum.
inania, inanitates, vacuitates, κενότης.
inanilogus, qui vana & inania loquitur.
inanimentum, inanitas.
incendere pro celebriorem reddere.
incertare, dubium reddere.
incestare, virginitatem imminuere.
incipisso, incipio.
inclamare, maledictis insectari.
incœnis, incœnatus.
incœptare, incipere.
incogitabilis, fatuus, cui nihil est consilii, aut mentis.
incogitantia, inconsiderantia.
incogitatus animus, qui nihil pensi habet.
incomitiare, significat, tale convicium facere, pro quo necesse sit *in comitium*, hoc est *in conventum*, venire.
incommodistici, vox ficta per jocum, incommodi.
inconciliare, inimicum reddere.
inconsultu meo, me inconsulto.
increbrare, frequentius ducere.
incubitatus, stupratus.
indepisci, assequi, consequi.
indipiscere, petere, usurpare.
indusiata, indusii in morem texta.
induviæ, vestimenta.
infelicent pro *infelicitent*.
infelicitare, infelicem reddere.
infimatis, infimi ordinis.
inforare, obscœnum est.
ingeniatus, ingenio præditus.
injexit pro *injecerit*.
inlecebrosius, magis inlecebrosum.
inlexe, inlexisse.

Digitized by Google

inlix, & *illix*, *icis*, quiblanditiis, & fraude quem allicit.
inopiosus, inops.
in perendinum, perendie; altero ab hoc die.
inque, dic.
insanum pro vehementer; ut *immane* apud Horatium.
insatietas, nimia cupiditas.
inscensio, ascensio, ἀνάβασις.
inscribere, sulcare, dilacerare.
insignite, insigniter.
insignitus, vitio aliquo notatus.
insomnia, *æ*, vigilia.
insperatissimus, cujus obtinendi nulla omnino spes fuerat.
insputari, saliva ungi.
insuasum, sive, ut alii malunt, *suasum*. Festus: SUASUM COLOS appellatur, qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo.
insultura, actus insiliendi.
integumentum corporis, comes assiduus, sodalis, mensæque assecla. Horatius interpres esto Sat. V, lib. 2, ubi de captanda locupletis gratia:

Qui quamvis perjurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus, ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Utne tegam spurco Damæ latus?

intemperiæ, animi angores, & impotentes motus.
interbibere pro *ebibere*.
interbitere, interire.
interdius, interdiu.
interduo pro *interdo*, idem fere ac do, æstimo, facio.
interfieri, interfici.
interibi, interea.
interminare, minaci voce inclamare.
interpoles, interpolatæ, quasi ex vetustis novæ.
interprimere, valide constringere.
intestabilis, cui testimonii dictione & factione interdictum.
intestatus, castratus.
invitare, & *evitare*, vitam eripere.
involare, irruere.
involucre, involucrum.
joculus, jocus.
ipsipsus, ille ipse.
irridiculo haberi, irridere.
istactenus, Italice *finquì*.
itare, ire.
junix, juvenca.
jurandum pro *jusjurandum*.
juratores, jurati testes.
jurea, farina in aqua cocta, crassior jure.

L

Labiæ, labia.
lacinia, flexuosa, sinuosa, apertaque pars vestis.
laconicum, genus vestis pellucidæ.
lacte, *lactem* pro *lac*.
lactes, intestina, piscium propriè.
lamberare, laniare, lacerare.
lamentarius, qui lamentorum caussa est.

lanii, carnifices.
largibere pro *largiere*.
larvatus, mente motus; furiosus; quasi larvis & spectris exterritus.
lascivibundus, lasciviens.
laserpitium, proprie lac τῦ σιλφίυ. usurpatur tamen pro tota planta.
latebricolæ homines, qui latebras colunt.
latebrose, clam.
laterculus, genus operis pistorii, a forma ita dictum. *mostacciuolo*, *confortino*.
latrocinari pro disciplina militari uti. dispendium poscere.
latrocinium pro *militia*.
latrones pro milites, satellites.
lavere pro *lavare*.
Laverna, dea furum.
lautumiæ, lapicidinæ.
lautus, ex aqua madidus.
lectisterniator, qui lectum sternit.
lectus, *us*, ἀρχαϊκῶς.
legirupio, παράνομος, idem ac legirupa.
legirupus, qui rumpit legem, unde *legiruptio*.
lembus, navicula piscatoria.
lemnisci, fasciæ coronarum.
leniunt pro *leniuntur*.
lenullus, diminutivum a *lenone*. Italice *ruffianello*.
lepas, concha marina petris firmiter adhærens, quæ superiore tantum parte tegitur testa.
lessus, cantus lugubris.
levifidus, levis fidei.
licessit pro *licuerit*.
ligellum, spiraculum qua foras exit fumus.
lignari, ligna colligere.
ligula, vox contemtûs. homuncionem significat.
limaces, qui consumunt, conterunt.
limare caput, conjungere amantum more.
limbolarii, qui limbos conficiunt. est autem limbus vestimentum muliebre, in imo purpuram habens.
limus, *limulus*, obtortus, curvus.
lineatus, directus.
lingulaca, piscis genus.
lippiunt fauces fame, audax nimium κατάχρησις. quod est oculorum, gutturi tribuit.
liquidiusculus, lenis, mollis.
liræ, nugæ.
litteratus, στιγματίας, litteris, notisque compunctus.
lixabundus, iter libere & prolixe faciens.
logi, sermones futiles.
lolligiuncula, parva lolligo.
longule, longe.
loquitatus, locutus.
lorea latera, virgis conscissa, veluti corium.
luce claro pro *clara*.
luciscere pro *lucescere*.
lucrificabilis dies, qui scilicet lucrum affert.
lucrifugæ, lucri minime cupidi. qui bona sua prodigunt.
lucripeta, qui lucrum petit.
ludificabiles ludi, pleni jucunditate.
lumbifragium, lumborum fractio.

lurco, gulosus.
luscitiosus, qui oculis laborat. nam *luscitio* vitium oculorum.
lustrari, scortari.
lutulare, luto inquinare.
lutum, pro homine inquinatissimo.
lymphaticum, substantive pro furore.

M

Macet, macilentus est.
macis, cortex aromaticus.
macritudo, macies.
mactare malo, malo adficere.
madulsa, ebrius, vino madidus, vel ebrietas, a μαδῶν, vel a *madido*.
mænas, vir instar mulieris insaniens.
mæstiter, mæste.
mæstitudo, mæstitia.
magis cum comparativo.
magnidicus, qui magna loquitur.
magudaris, μαγύδαρις. laserpitii semen.
majusculus, Italice *grandicello*.
malacia pro *mollitie*.
malacissandus, molliendus. ἀπὸ τῦ μαλακίζειν.
malacum, molle.
malificus, κακῦργος.
mammeata, mammosa.
manceps, fidejussor.
manducus, μορμολυκεῖον. larva, seu persona magnis dentibus instructa.
manicula, parva manus.
manifestarius, palam faciens quod occultum est.
manipulatim, collecta manu.
manitutor, qui manu tenet, possidet, quasi *manu-tutor*.
mansuetem pro *mansuetum*.
mantare, manere.
mantellum, operimentum.
mantiscinatus, pleno ventre; quasi onusta mantica.
manubia macbæra, ex manubiis comparata. vel fulminatrix.
manubiarius, manubiorum & spoliorum collator.
manulea, manica.
manuleata tunica, manicata.
manu-pretium, quod manu factum est, & datum pro pretio.
maritata pecunia, ab uxore profecta.
mastigia, verbero. a scutica qua cædebantur servi, quæ *mastix* dicebatur.
mastruga, vestis scortea, pessime olens.
materiarius, qui materiam præbet construendis ædibus.
medicina pro taberna chirurgi.
medioxuma uxor, quæ inter primam & tertiam locum obtinet.
medioxumi dii, mediocres, inter summos & infimos. χθόνιοι.
medullitus, ex intimis medullis.
Megaribus pro *Megaris*.
melina, scortea mantica ex ovilla pelle.
melina, potio e melle. ὑδρόμελι.
melinum, eo colore qui ma-

lum cydonium refert.
melinum, auripigmentum colore candido.
melliculum, diminutivum a *melle*.
mellilla, vox est blanditiarum, a *melle* derivata.
mellinia, dulcedo, voluptas.
memoriter, ex memoria. Italice *a mente*, *a memoria*.
mendaciloquius, quod plura mendacia loquitur.
mendicabulum, pauperrimus homo.
mendiculus, mendicis conveniens.
menstruales epulæ, quæ mensem totum sufficiant.
mentibitur pro *mentietur*.
mepte, me ipsum.
mercimonium, merces.
merenda, cibus pomeridianus. Italice *merenda*.
mergæ, furculæ quibus acervi frugum fiunt.
meritissumo, meritissime.
meticulosus, timidus.
mi pro *mei*.
miccotrogus, qui exigua frusta rodit.
migdilybs, mistus Libyis. δίγλωττος.
milvina, fames quæ milvum deceat. ὄρεξις.
milvinæ & aquilinæ ungulæ.
mina ovis, ventre glabro, lacte minuta.
minaciæ, minæ.
ministrari pro *ministrare*.
minitas pro *minitaris*.
miraculæ, φόβητρα, terricula menta.
mirat pro *miratur*.
mis pro *mei*.
misericordias in num. plur.
missiculare, crebro mittere.
mna, mina.
mæchissare, adulterio corrumpere.
mœnia pro *munera*.
mœnitus pro *munitus*.
mæstiter, mœste.
mæstitudo, mœstitia.
molluscanus, nux Persica, tenerrimo cortice.
molochinarius, qui vestes eo colore tingit, qui malvæ florem imitatur. malva enim Græcis μολόχη.
molossici, canibus Epiroticis, sive Molossis, ingluvie comparandi.
momar Siculis dicitur stultus.
monotrophe, adverbium, i. e. more eorum qui soli vivunt, & sibi ipsi ministrant.
mordicibus pro *morsibus*.
moriri pro *mori*.
morticinus, facie cadaverosa.
mortualia, carmina præficarum, nugis & deliramentis plena.
morus, μῶρος, stultus.
mu, pro minima quadam re.
mulcare, verberare, mutilare.
muliebrosum genus, effeminatum.
mulsa, mellita.
multare miserias pro numerare.
multibiba atque *merobiba anus*, quæ multum merum bibit.
multigeneres milites, multorum generum.
multigenerum, multorum generum.

multipotens, quod multum valet.
munditer, cum munditie.
mundulus, delicatus.
muneralis lex, Cincia, quæ munera accipere vetabat.
munerat pro *muneratur*.
munerigerulus, qui affert munera.
munis, consentiens ad ea quæ amicus velit.
muriatica salsa, liquamentum ex thynnorum sive aliorum piscium tabe confectum.
muricidus, ignavus, quasi non hominibus, sed muribus cædendis aptus.
murmurillare, submurmurare.
murmurillum, murmur.
murrhina, potionis genus, quo utebantur ad arcendam ebrietatem.
murrobathrarius, qui calceamenta muliebria odoratis unguentis imbuit.
musculus, piscis.
mustulentus, musto oblitus.
mutire, loqui.
mutitamus pro *mutitamur*, mutamur.
mutitio, loquutio.
mutuitari, verb. desiderativum, a *mutuari*.
myrteta, *æ*, myrtetum, locus myrtis consitus.

N

Nænia, vel *nenia*, ineptum carmen in funere quod canebatur ad tibias. vel extremum intestinum quod Græci νῆστιν, seu jejunum dicunt.
narita, ostrei genus.
nasiterna, genus vasis aquarii, ita dictum a ternis nasis, sive ansis.
nasum pro *nasus*.
nave, sedulo.
nautea, aqua coriariorum, pessimi odoris, nausea.
nec recte dicere pro *maledicere*.
nefastus, homo intestabilis.
negitare, negare.
neminis pro *nullius*.
nemo homo pro *nullus homo*.
nepa, cancer.
nepotulus, delicatulus.
nequitur, nequit.
Neriene, Martis uxor.
nescius locus, incertus.
nevis pro *non vis*.
nevolt pro *non vult*.
neutrubi, neutro in loco.
nicere, signum facere.
nictare, oculis significare.
nidamenta, flocci, pinnæ, tomentum, pili, acus, & alia id genus, unde aves sibi nidum parant.
nidor, de homine, qui nidorem sequitur.
nimbata mulier, quæ nimbum, sive fasciolam in fronte gerit ad eam imminuendam.
noctuini oculi, glauci, cæsii; qui minore in pretio erant.
noctuvigila Venus, quæ noctu vigilat, aut splendet.
notus pro eo qui novit.
nox pro *noctu*.
nucifrangibula, dentes.
nugigerulus, & *nugivendus*, qui nugas circumferunt, & vendunt.

Digitized by Google

nugipolyloquides, vox ficta ex *nugæ*, πολὺ, & *loquor*. mul... s nugas loquens.
nullum pro *nihil*.
nullus pro *non*.
numella, vinculi genus.
numerò, subito, statim.
nummorumexpalponides, vox ficta. qui blanditiis & fallaciis nummos extorquet.
numquamposteaeripides, vox ficta ex *numquam*, *postea*, & *eripio*.
nundinalis, novendialis, a novem diebus.
nuperus, recens.
nupta verba, obscœna, quæ virgini dicere non licet.
nutricatus, *us*, nutritio.

O

Objexim, *objexis* pro *objecerim*, *objeceris*.
objurgitare, frequenter objurgare.
oblatratrix uxor, odiose obloquens.
obnoxiose, clementer, ut obnoxiosus esse debeam.
obnoxiosus, multum obnoxius.
obscævare, malum omen objicere.
obsequela, obsequium.
obsidere, sedere.
obsidium, obsidio.
obsipare, vel *obsupare*, dissipare, spargere, adspergere.
obsonare, secunda correpta, obstrepere.
obsonare, secunda producta, obsonium emere.
obstinare, obfirmare.
obstrundo, avide in ventrem, & fauces condo.
obstupidus, attonitus.
occasiuncula, parva occasio.
occedere, obviam procedere.
occentare, canere apud aliquem. incantamentis veluti delinire.
occepso, occepero.
occillare, contundere, ac veluti arare.
occipere, incipere.
occisissimus, plane interfectus.
occlusior, magis clausus.
oculeus Argus, πολυόμματος, multis oculis præditus.
oculicrepidæ, quibus oculi pugnis contusi crepant. epithetum servorum a Plauto fictum.
oculissimus, carissimus, quemadmodum oculi.
oculitus, ut solemus oculos.
odiosici, odiosi. videtur vox detorta per jocum.
offatim, in offas minutas.
offerumentæ, donaria quæ diis offerebantur. ἀναθέματα.
offlectere, circumflectere.
offrenatus, freno vinctus.
offucia, fuci & doli.
olant pro *oleant*.
onagos, asinorum ductor.
ophthalmia, piscis ita dictus ab oculorum magnitudine.
ophthalmium, piscis genus.
opificina, officina.
opimitas, secundæ res. ab *opimo*.
opino pro *opinor*.
oppectere, digitis circumcarpere.
oppressiuncula, molles pressiones.

opprobramentum, opprobrium.
opulentitas, divitiæ.
ordium, exordium.
ostreatum, durum quasi ostreorum testæ.
osus sum pro *odi*.

P

Pace advenio, i. e. leniter, & sine minis. Ovidius in Remediis Amoris v. 669.
Tutius est, aptumque magis discedere pace.
quem versum Nicolaus Heinsius injuria obelo transfigit.
paces in num. plur.
pænissime, ὅλως. omnino.
pætus, qui oculos habet aliquantum obliquos.
pala, instrumentum rusticum, *badile*.
πάλιν, rursus.
palitantes, palantes.
palliolatim, cum pallio.
palpo percutere, palpari, blandiri.
pancratice, ut pancratiastæ solent, qui athletarum laboriosissimi erant.
pandiculans, pandiculari dicuntur, qui toto corpore oscitantes extenduntur: eo quod pandi fiant.
pane pro *panis*.
pannicula tectoria, lanosa arundinis coma, qua integi villaticæ ædes solent.
pansa, πλατύπυς, latos pedes habens.
pantherinum genus, varium, quasi pantheræ pellis.
pantices, abdomen.
pappare, edere.
parasitatio, adulatio parasitica.
parasitus pro *scorto*.
paratragœdiare, tragice loqui & magnifice.
parcipromus, illiberalis.
parissimus, omnino par.
parire pro *parere*.
paritare, parare.
parra, avis inauspicata auguribus habita.
parsit pro *pepercit*.
participare, participem facere.
partio, partus.
partitudo, partus.
pasceolus, sacculus ex aluta.
passum, proprie rugosum, & siccum.
patagiarius, patagiorum opifex. hæc autem erant in veste muliebri quasi clavi quidam aurei, vel argentei intexti.
patagiata, cum patagio. id autem erat superhumerale matronarum, quibusdam maculis, seu nævis distinctum.
patagus, genus vasis ad rem divinam.
patalis bos, cornibus patulis.
patellarii dii, minorum gentium, veluti Lares, & Penates, quibus non in pateris, at in patellis epulæ apponebantur.
patibulatus, furcifer.
patibulus, patibulatus.
patrice, patricium in morem.
patruissimus, vox ficta *a patruo*.
paupera, fem. *a pauper*.
pauperare, ad paupertatem redigere. privare.

pauſa, finis, quies.
pauſare, quieſcere.
pauxillatim, paullatim.
pauxilliſper, per particulas minutas.
pàx, interjectio ſilentium imponentis.
pecua pro *pecora*.
peculiare, verb. nequam.
peculiaris, peculio comparatus.
peculioſus, dives.
pecus ſquammoſum, piſces.
pedatus, *us*, acceſſio, itio.
pedis, pediculus.
peniculus, ſpongia ad ſimilitudinem caudæ, qua veteres menſam abſtergebant.
peniſſume, planiſſime.
penitiſſimus, intimus.
penitus, ſecunda producta, caudatus.
penſior, majoris ponderis.
pentetbronica, vox ficta a Plauto e perſona Militis. alii legunt *ptenornithica*, quaſi a πτηνὸς, *volucris*, & ὄρνις, *avis*.
peraceſſit, acerbum reddit.
peratim, adverb. fictum a *pera*.
perbene, optime, μάλα ὀρθῶς.
Perbiberia, regionis nomen, fictum a *perbibere*.
perbitere, perire.
percitus, perculſus.
perdeam pro *peream*.
perdormiſcere, perdormire, totam noctem dormire.
perduit, perdiderit.
Peredia, nomen regionis, fictum a *peredere*.
perenniſervus, qui perpetuo ſervit.
perennitas, in longum tempus duratio.
perenticida, qui peram argento emungit, & quaſi abſorpto ſanguine occidit. Italice *ſcannaborſe*.
perfidioſe, cum perfidia.
perfrigefacere, valde frigefacere.
pergræcari, intemperantius genio indulgere, & conviviis intereſſe, more Græcorum.
pergraphicus ad unguem factus, perfectus.
periratus, iratiſſimus.
peritare, perire.
perjuratiunculæ, levia perjuria.
perjurior, qui pejeret magis.
perjuriſſimus, perjuriis deditiſſimus.
perlecebræ, illecebræ.
permanaſcere, permanare.
perniciter, velociter.
pernonidem laridum pro *pernam*, videtur vox per jocum efficta.
perpaveſacere, valde terrere.
perpes nox, perpetua.
perplexabilis, intricatus.
perplexabiliter, perplexe.
perplexari, obſcure loqui.
perpruriſcere, admodum prurire.
perputare, amputare, ſupervacua recidere.
perſibus, a *ſibus* quod eſt callidus.
perſolla, minor perſona. ut a *corona*, *corolla*.
perſolum, merum.
perſuaſtrix, quæ perſuadet.
pertractate, *ſcurriliter*, ait Scaliger, & *obſcœne*: at ego interpretor: juxta Comicorum conſuetudinem.

perversus dies, adversus, contrarius.
perviam, ut *obviam*.
pervicus, pervicax.
petilum, tenue quasi folium, quod Græcis πέταλον.
petro, dicebatur sectarius vervex.
phrygio, vestis phrygiæ artifex.
phui, interjectio detestantis, & quasi despuentis.
phylaca, custodia.
phylacistæ, custodes ergastulorum.
piaculares victimæ, erant illæ quæ pro delicto mactabantur.
piari, expiari.
piatrix, saga.
piem, colam, custodiam.
pilum, labrum, seu balneum.
pipulum, convicii genus.
pisculentus, piscibus abundans.
pithecium, simia, πιθήκιον.
placenda, quam placere oportet.
placitant, placent.
plagiger, qui plagas gerit.
plagigerulus, verbero.
plagipatidæ, vilia mancipia.
plagusia, piscis genus.
planiloquus, qui ita loquitur ut res est.
plectilis corolla, quæ plexa est.
plumatile indumentum, clavatum, aut quod instar plumæ avium acu pictum, vel textum est.
pluserit pro *plauserit*.
pluverat, a *pluveo* pro *pluo*.
polentarius crepitus, qui comestam polentam oleat.
polimenta, testiculi porcorum exsecti.
pollentia, δύναμις, vis, facultas.
pollinarium cribrum, quo pollen tritici excernitur.
pollinctor, mortuorum curator.
pollingere, cadaver curare.
pollucere, mercatores dicebantur, quando de mercibus ἀπαρχὰς & libamenta diis offerebant.
Polluces, Pollux.
pollucibiliter, opipare.
polluctа pago, meretrix paganis ad libidinem exposita.
polluctura, epulum, convivium sumtuosum.
polluctus virgis, accumulatus verberibus.
poplo pro *populo*.
populo pro *populor*.
porcinarii, qui carni porcinæ præfecti.
porcula, sus pusilla.
portisculus, instrumentum quo nauticus hortator motum & quietem dictabat remis.
portorium, merces quæ portitori datur.
posca, potio vilis.
posivi cum compositis pro *posui*.
posticulum, posterior & exigua domus pars.
postidea, postea.
postilena, lignum incurvum sub jumentorum cauda, ad sustinendum βάσταγμα, cui onus imponitur.
postilla, postea.
postpartores, hæredes.
postprincipia, consequentia.
poterium, poculum.
potesse, *potisset* pro *potuisse*, *potuisset*.

Digitized by Google

potestur pro *potest*.
πόθεν, unde?
potire, compotem facere.
potitor, qui potitur.
præcipes, præceps.
præferratus catenis ferreis vinctus.
præfiscini, vox amolientium a se invidiam, & fascinum.
prægnas, *prægnatis* pro *prægnantis*.
præbibeo, præbeo.
præpedimentum, impedimentum.
præsagitur pro *præsagit*.
præsegmina, quæ unguibus eminulis præsecantur.
præsentariæ argenti minæ, quas quis illico numerat.
præsente nobis, præsentibus nobis.
præsepia, *æ* pro *præsepe*.
præsterga, prætersa.
præstringere, quasi valde stringere.
præterhac, in posterum.
præstinare, emere, & emendo tenere.
prævortisse, antetulisse, pluris fecisse.
prævortor, prævenio.
primulo diluculo, primo mane, cum primum lucescit.
primulum, primum.
privi custodes, singuli.
procus, aliquando significat adolescentem ea ætate, ut de uxore ducenda cogitare possit.
prodigere, consumere.
profectus pro *profecturus*.
proficisco pro *proficiscor*.
prognariter, strenue.
proilium, prælium.
prolectare pro *lacessere*, provocare.
proletarius sermo, plebejus.
promeres pro *promereris*.
promi & condi, cellarii.
promiscam, simul, mecum. μετ' ἐμοῦ.
promtare, sæpius promere.
propola, qui primus vendit res.
proprium pro perpetuum.
propudium, quasi procul a pudore.
proreta, custos navis, qui sedet in prora.
prostibulum, meretrix quæ stat expectans ante stabulum.
prorsus pro recto passu.
prosedæ, meretrices, ita dictæ a *prosedendo* in meritoriis, vel fornicibus.
prosicarier, dictum de extis, quæ *prosecta* dicebantur.
prosperare veniam, i. e. largiri.
prostibilis, meretricula vilissima, quæ & noctu & interdiu sui copiam facit.
protelare, abigere, & longe propellere.
proterrere, terrendo arcere.
prothyme, προθύμως. alacriter bono animo.
prothymiæ, animi alacritates.
protinam, continuo; ἀρχαϊκῶς.
protollere, prorogare.
prox, quasi proba vox.
pubi, pro populo.
publicitus, publice.
pudeo in prima pers. pro *pudet*.
puerus pro *puer*.
pugillatorius follis, ita dictus, quod pugno percuteretur.
pugilice, more pugilum. πυκτικῶς.

pugnaculum, propugnaculum.
pugneus, adjectivum a pugno.
pullaria, manus dextera, a tentandis pullis, ſive pueris.
pulmonei pedes, tumidi ad ambulandum inepti.
pultiphagus, qui pultes edit.
pultiphagonides, pultiphagus.
pulverare, pulverulentum eſſe.
pulvinarium, locus ubi naves ab aqua ſubductæ requieſcunt.
pumicei oculi, aridi inſtar pumicis, qui nequeunt flere.
purpuriſſatus, purpuriſſo tinctus. purpuriſſum autem fucus eſt, quo fœminæ genas tingunt.
putare, diſputare.
putilla, vox nequam.
putus, purus. a putando: unde *putata ratio*, ideſt pura facta.

Q.

Quadrantal, amphora Græcis, vas vinarium amplum, quod octo & quadraginta ſextarios capit.
quadruplatores, delatores criminum publicorum.
quæſere, orare.
quæſti pro *quæſtus*.
quemque pro *quemcumque*.
querquera febris, frigida, horrorem & tremorem inducens, quem Græci χάρκαρον vocant.
quina vicenaria lex, quæ nimirum vetat, filio familias minori xxv annis mutuum dari.
quinquageſies pro *quinquagies*. porro ſeſtertiûm quinquagies, ſunt circiter centum quinquaginta aureorum millia. ita *Taubmannus*.
quinquatria, feſta quæ Palladi per dies quinque celebrabantur.
quippini? Italice *eh come no*.
quis mulier pro *quæ mulier*.
quodſemelarripides, nominis monſtrum a Plauto fictum, ex *quod*, *ſemel*, & *arripio*.
quoi pro *cui*.
quoicam pro *cuiquam*.
quom, cum.
quot calendis, ſingulis calendis.
quotumus, quotus.

R.

Radioſus ſol, multos radios emittens.
radius, pro inſtrumento quo menſuræ raduntur: alio nomine *hortorium*.
ralla tunica, tenuis, pellucens, rara.
ramenta, *æ*, ramentum, ſcobs.
ramentum, projectitium purgamentum.
ramices, venæ latiores in pectore. item hernia.
rapacidæ, ſervi raptores.
ravis, raucedo.
raviſtellus, ravi coloris, ideſt inter flavum & cæſium.
reauſpicari pro redire.
rebitere, redire.
recalvus, fronte calvus.
receſſim, retro.
recharmidare, & *charmidatus*,

voces fictæ per jocum: a *Charmides*.
reciprocare, ultro citroque procare, seu poscere.
recuperatores, judices dati, commissarii.
redauspicari, iterum auspicari.
reddibo pro *reddam*. ἀρχαϊκῶς.
redipisci, iterum adipisci.
referire, iterum ferire. ulcisci ferientem.
regiescit pro *crescit*. ἀρχαϊκῶς.
regilla inducula, regium vestimentum. ita *Taubmannus*.
reglexit, crescit.
remeligines, remoræ: a remorando.
renumerare aurum, i. e. reddere.
renuntius, qui renuntiat.
repudiosæ nuptiæ, quas nemo sibi petat.
requiritare, requirere.
res pro pudendo.
resecro, religione jurisjurandi solvo. contraria precor.
restio, qui restibus cæditur.
retentare, retinere.
retia, *æ*, pro *rete*.
revenire, redire.
reverrere, iterum pulvere & quisquiliis inquinare pavimentum, quod antea scopis versum erat.
revidere, iterum videre.
revorsio, reditus.
rhabonem pro *arrhabonem*, dictum a rustico.
rica, palliolum, sudariolum.
ridibundus, ad risum propensus.
ridicularia, joci.
ridiculi causa, idest *joci*.
ridiculissimus, } superl. a
ridiculosissimus, } *ridiculus*.
rien, ren.
rivinus, rivalis.
robur, supplicii, ac cruciatus genus.
rogator, stipulator.
rorarii, qui levi armatura primi prœlium committebant.
rubidus panis, iterum coctus. Italice *biscotto*.
rubrica, purpurissum.
rugat palliolum, rugosum est, rugas contraxit.
rumex, herbæ nomen.
rumificare, rumoribus ferre.
rurare, ruri agere.
rursum vorsum, retro.

S

Saburratus pro *satur*, metaph.
sacciperium, majoris modi marsupium; a *sacco* & *pera*.
sacer, *sacerrimus*, scelestus & detestabilis, maxime execrabilis.
sacres sinceri porci, puri & integerrimi; idonei qui Laribus immolarentur.
sacrilegissimus, superl. a *sacrilegus*.
sæviter, sæve.
sævitudo, sævitia.
sagina, locus saginis destinatus.
sagittata savia, quæ linquunt aculeum in amante.
salillum, parvum salinum.
salsipotens, maris dominus.
salveo, minus Latine quidem, at decore dictum ex perso-

Digitized by Google

na rustici.

salutigerulus, servus qui jussu dominæ hunc illum salutat.

sambucinæ, mulieres quæ sambuca psallebant. id erat musicum organum.

samiolus, fictilis: a *samius*.

sancaptis, vox ficta a coquo, genus aromatis.

sandaligerulæ, quæ gerunt sandalia.

sarcinator, sutor.

sarcinatus, onustus.

Sarrapis. Serapis deus Ægyptiorum.

sarrio, noxias herbas evello.

sartor non solum a *sarciendo*, sed & a *sarriendo* deducitur, & tam qui sarrit, quam qui sarcit significat.

satias, satietas.

scæva, augurium, omen.

scalpurire, gallinarum est. Italice *raspare*.

scaphium pro ornamento capitis muliebris. item pro poculo oblongioris figuræ.

scelerare, polluere.

schema, *mæ*, habitus.

schœnicula, meretrices, propter usum unguenti schœni.

scibitur pro *scietur*.

scitamenta, sciti cibi.

scitior, scientior, magis sciens.

scobina, scobs, ramenta.

scranciæ, nihili mulieres.

scraptæ, nugaces & viles meretrices.

scribilita, genus placentæ.

scrophipascus, qui scrophas pascit. χοιροτρόφος.

scrupedæ, quæ ægre incedunt.

scruposus, difficilis, asper.

scrutillus, venter suillus condito farre expletus.

scruto, *perscruto*, pro *scrutor*.

sculponeæ, rudia & rustica calceorum servilium genera.

scutigerulus, armiger, cacula militaris.

scutra, patellæ.

sectarius vervex, qui gregem agnorum præcedens ducit.

secundum ferre, dicuntur servi sectatores, qui aliquid post herum ferunt.

secus pro *sexus*, neutro gen.

sementium, vox est corrupta, ut videtur.

seminium, semen.

semisomnus. Italice *mezzo addormentato*.

semizonarius, qui semicinctia facit.

senex, *senicis*, pro *senex*, *senis*.

senium, pro tædio, odio.

sepelibilis stultitia, quæ sepeliri, i. e. celari potest.

sequester, is apud quem res aliqua controversa dijudicanda deponitur.

seriæ, vasa fictilia, in quibus carnes salsæ conditæ servantur.

servibo pro *serviam*.

servientia, servitus.

servilicolæ meretrices, quæ servos colunt, vel ab illis coluntur.

servitricium stabulum, quod servi frequentant.

sesamum, bellarii genus.

sessibulum, locus ubi sedetur.

setanium, mespili genus.

seve-

severitudo, severitas.
sexcentoplagus, qui sexcentas plagas in diem accipit.
sicce pro *sic*.
siccoculum genus, quod flere nequit.
sicilicula, parva falx.
Siciliensis. Siculus.
silo, σιμός, qui nasum habet sursum versum repandum more simiæ.
simil pro *similis*.
simitu, simul.
simplicitus, simpliciter.
simulte, similiter.
singulariæ, singulæ, vel singularum librarum, si Turnebum audimus.
sinus, vas sinuosum.
sipolindrum, aromatis genus; a Plauto fortasse fictum.
sirempse, similem re ipsa.
siris pro *siveris*.
sirpe. Græci vocant σίλφιον. ea est planta magnæ æstimationis apud Cyrenenses.
sirpiculus, canistrum.
sistentare pro *ostentare*. ita *Lipsius*, & *Taubmannus*.
socienus, socius.
sociofraudus, qui socium defraudat.
solearius, qui soleas conficit.
solens facio, idest meo more.
solum, pro solea, seu calcaneo pedis infimo.
somniculose, oscitanter, negligenter.
soracum, vehiculi genus, quo instrumenta scenicorum portabantur.
sorbilum, sorbitio.
sorditudo, sordities.
soricina nenia, vox a sorice emissa. Vide *nænia*.
sororiare, dicuntur mammæ puellarum cum primum intumescunt.
sorti pro *sortire*, imperativus, a *sortio*.
sortis pro *sors*. ἀρχαϊκῶς.
sospitalis, salutifer.
specere, videre.
spectile, caro exos juxta umbilicum suis.
specula, prima producta. *parva spes*. ἐλπίδιον.
spinther, armillæ genus, quo utebantur mulieres brachio summo sinistro.
spinturnicium, genus avis deformis.
spissigradissimus, qui admodum tarde incedit.
spissum, tardum, lentum.
sportula, vas obsonatorium.
spurcificus, cujus fœda & spurca sunt facta.
st, vox silentium indicentis.
stacta, unguenti genus.
stalagmium, genus inauris, veluti bacca, ita dictum a guttæ similitudine, quæ Græcis σταλαγμός.
staticulus, genus saltationis statariæ.
statim pro perseveranter, obstinate.
statutus pro *magnæ staturæ homine*.
stega, tabulatum navis.
Stephaniscidium, diminutivum a *Stephanium*.
stercoreus, fœdissimus.
stimuleum supplicium, quod stimulis infligitur.

strategus, belli dux, imperator.
stratioticus, militaris.
strebula, pars carnis sacrificatæ, apud Umbros.
striatæ, piscis genus.
strictivellæ, quæ pumice & volsellis pilos evellunt.
striges, aves nocturnæ.
strophiarius, qui strophia conficit.
struix, exstructio.
struthea, mala sunt e genere cydoniorum.
stultiloquentia, *stultiloquium*, } stultus sermo.
stultividus, qui ea videt quæ nusquam sunt.
suavitudo, suavitas.
subaquilum corpus, subfuscum; ab aquilæ colore.
subballio, vox per jocum ficta, a *Ballio*.
subbasilicanus, forensis homo. ἀγοραῖος.
subblandibitur pro *subblandietur*.
subcustos, qui custodis vicem obtinet.
subditivus, falsus, ὑποβολιμαῖος.
subdiu, interdiu.
subiculum flagri, qui a flagro subigitur.
subigitare, subagitare, impudice attrectare.
subitaria res, subita; quæ repente incidit.
sublectare, palpari, demulcere.
sublestus, infirmus, tenuis, levis, frivolus.
sublingio, discipulus coqui; ad lingendas patinas, quam ad obsonia coquenda aptior.
sublinire os, decipere, illudere.
submerum, vinum quasi merum, pauca dilutum aqua.
subminia, vestis rubicundæ genus; a *minio*.
subnixis alis pro sublatis lacertis.
subsarcinatus, sarcina occulta amictus.
subscudes, tabellæ ligneæ, quibus trabes compinguntur.
subtemen, quod subit stamini. Italis *trama*.
subverbusta frons, verubus usta.
subvolturium corpus, subfuscum; a volturii colore.
succenturiare, centuriam implere.
successis pro *successibus*.
succidus, succi plenus.
succidaneus, in quem alterius periculum impetit.
succingulus, baltheus.
sufflare se alicui, pro irasci alicui.
suipte, sui ipsius.
sultis, si vultis.
sumen, mamma, a sugendo.
summanare, involare, auferre.
Summanus, Pluto; quasi Manium summus. insignis exstat mons in agro Vicetino, *Summanus* vocitatus, qui olim Plutoni dicatus fuisse traditur.
summates matronæ, summo genere natæ.
sumti pro *sumtus*.
superstitare, superesse.
superstitiosus, fatidicus, dæmone agitatus.
suppactus, a *suppingo*; suffixus.

ſuppalpari, ſubblandiri.
ſupparaſitari, paraſitum agere, turpiter obſequi.
ſupparum, puellarum veſtis e lino.
ſuppilare, furari, rapere.
ſupplicium, pro ſupplicatione.
ſuppoſtrix, quæ ſupponit.
ſuppromus, qui clam promit; vel qui promo ſubſervit.
ſurremit, ſuſcepit.
ſurremſit, ſuſceperit.
ſuſpiritus, ſuſpirium, crebra reſpiratio.
ſutela pro inventum ſubtili ratione excogitatum.
ſycolatronidæ, fictum joculariter ad quamdam Gentem deſignandam.
ſycophantari, ſycophantam agere.
ſycophantioſe, more ſycophantæ.
ſymbolus, teſſeræ genus.
ſyncerastum, omne edulii genus.
ſyngraphus, pactorum privata ſcriptura, & diploma, quo datur commeandi facultas.

T

Tagenia, piſcis genus.
talaria lex. quam legem ſympoſiarchæ ferebant, ne colluſores ſe mutuo deciperent.
tarditudo, tarditas.
tarmes, vermiculus qui lignum rodit.
tat, ſonus percutientis oſtium.
tata, antiqua exclamatio.
tax tax, interjectio ſonitum verberum imitata.
tecum, & *mecum*, pro *te*, *me*.
tedigniloquides, verb. fictum a Plauto per jocum. te digna loquens.
tegillum, cuculliunculum e ſcirpo factum. ita *Feſtus*.
telo ſuo ſibi, ſuo ipſius.
temetum, vinum.
temperi, mature. a *tempus*, *temperis*.
teneo pro *abſtineo*.
tenus, laqueus, tendicula.
terginum, ſcutica, lorum.
termentum, detrimentum.
teſticulari, teſtes nominare.
tetuli pro *tuli*.
thalaſſius, marinus.
thermopolium, ubi calida proſtat.
thermopotare, calida potione proluere.
theſaurochryſonicochryſides, nomen ditiſſimi hominis, fictum a Plauto per jocum. eſt autem ὄνομα δεκασύλλαβον.
theſaurus, copia cujuſque rei.
thymiamæ oves, quæ thymo paſcuntur.
tinnimentum, a tinnio.
tintinnaculi viri, fabri ferrarii, qui ferreas compedes, cum ſonitu & tinnitu, pedibus nequam ſervorum indebant.
tippula, beſtiolæ genus ſex pedes habentis, ſed tantæ levitatis, ut ſuper aquam currens non deſidat. *Feſtus*.
tis pro *tui* primitivo. ἀρχαϊκῶς.
titivilitium, fila putrida quæ de tela cadunt, item res nihili.

todillus, parvus, a *todi*, ave nimirum parva.
tolleno, machina, qua trahitur aqua ex puteis rusticorum, in alteram partem prægravante pondere.
tolutim, volutim & glomeratim.
tonit pro *tonat*.
tonsus, *us*. Italis *tonsura*.
tormentum ferreum, funis ferreus. Auctor Carminis Ityphallici:
Tormento, citharaque tensiorem.
torulus, capitis ornamentum e tortis crinibus.
tractim, quasi percurrendo.
tragicocomœdia. Comœdia quæ tragicæ dignitatis aliquid contineat.
tragula, genus teli; ita dictum quod scuto infixum trahatur.
trabax, a trahendo.
traloqui, proloqui.
tramæ, fila. *tramæ putridæ*, ad significandam rem nullius pretii.
transcindere, lacerare.
transenna, pro rete. extentus funis, quo captantur aves.
transtinere, pro patére, continuum esse.
tributus pro *tributum*.
tricæ, capilli, quibus pulli gallinacei pedes involvunt. metaphorice pro impedimentis.
trigonus, genus piscis, qui etiam dicitur pastinaca marina.
triparcus, parcissimus.
triticejæ, vocabulum fictum a servo rudi & irrisore.
trivenefica, pessima venefica.
truculentia, morum atrocitas.
tryblium, catinus, paropsis.
tuatim, tuo more.
tuburcinari, vorare.
tumulti pro *tumultus*.
turba pro *turbatione*.
turbella, turbæ.
turpilucricupidus, vox ficta per jocum, a *turpis*, *lucrum*, & *cupidus*.
tympanotriba, delicatus, ut Galli Cybeles sacerdotes, qui tympana pulsabant.

V

Vacivitas, vacuitas.
vacivus, vacuus.
vadatus, obstrictus.
vagas pro *vagaris*.
valentula, viribus prædita.
valga savia, ora prave distorta.
valgus, qui diversas habet suras.
vanidicus, qui vana loquitur.
vaniloquidorus, vox ficta a Plauto, risus captandi gratia, a *vanus*, *loquor*, & δῶρον, donum. qui vana verba donat, seu dat.
vanitudo, vanitas.
vapularis tribunus, verbero servus. est autem vox ficta per jocum.
vari, qui sunt obtortis plantis.
vastities, vastitas.
vasum pro *vas*.
vegrandis, male grandis. parvus.
venatura, venatus.
venditarius, qui se vendere cupit.

Digitized by Google

venear pro *veneam*.
venerem pro *venerer*.
venerium pro jactu venerio in talorum ludo.
ventio, verbale a *venio*.
ventrioſus, tumido ventre.
verberabiliſſimus, verberibus digniſſimus.
verberantes pro *verberatæ*.
verberea ſtatua pro nequam ſervo.
verbereum caput, verberibus probe contuſum.
verculum diminutivum a *ver*.
veriverbium, ſermo verus. λόγων ἀλήθεια.
vernilitas, ſervilis laſcivia.
verſoria, & *vorſoria*, pes veli, ſive funiculus, quo velum vertitur.
veruina tetraſyllabum, parvum veru.
verum pro *veru*.
veſperna, cœna; quod ſub veſperum ſumeretur.
veſperugo, heſperus.
veſtiſpicæ, mulieres quæ veſtes cuſtodiunt.
viales Lares, qui viis præſidebant, inter quos *Hermæ*.
viaticatus, quia viaticum fert.
vibices, plagarum vulnera.
viciſſatim, viciſſim.
victi pro *victus*.
videlicet, videre licet.
vidulus, bulga viatorum. *valigia*.
vietor, qui ligat, lictor.
vincea potio, laqueus, a vinciendo.
vinnulus, concinnus.
violarius, qui colore violaceo imbuit.
virgator, qui virgis aliquem cædit.
virgidemia, vox ficta in ſervum, cui meſſis inſtat virgarum.
virginiſvendonides, vox ficta per jocum. virgines vendens.
viripotens pro *viribus valens*.
viſitare pro *ſæpe videre*.
vitilena, vitii læna, quæ ad vitia allicit.
vitulari, lætari.
ulli pro *ullius*, ἀρχαϊκῶς.
ulmitriba, verbero ſervus, in cujus tergo ulmei fuſtes exercentur.
ulpicum, genus allii Punici.
umbraticola, qui umbraticam & mollem vitam agit.
umbraticus, homo ignavus, & ſub umbra educatus.
unanimans, unanimis.
uni pro *unius*, ἀρχαϊκῶς.
volim pro *velim*.
volſella, inſtrumentum quo capillus evellitur.
voltorius, ita dicebatur peſſimus talorum jactus.
volturio, *onis*, volturius, ſeu vultur, avis rapax.
voluptabilis nuntius, qui voluptatem affert.
vomica, abſceſſus malignus latens in corpore, puris plenus.
vorſoria. Vide *verſoria*.
votitum, religione prohibitum.
upupa pro quodam mallei genere.
urbicapus, qui urbes capit. πολιορκητής.
uſuraria uxor, pellex, qua

quis utitur ad libidinem explendam.
uterum pro *uterus*.
utibilis, utilis.
utrobidem, utrobique.

Z

Zamia jactura.
zona pro marsupio.
zonarius sector, fur. Italice *tagliaborse*.

FINIS.

Digitized by Google

EDITIONES PRÆCIPUÆ

M. ACCII PLAUTI

Ex Catalogo Doctoris Eduardi Arwood per Maphejum Pinelli aucto & emendato.

1472 *Comœdiæ*. Venetiis, a *Georg. Merula* per *Joan. de Colon. in folio*. & Vind. Spir. Editio Prima.
1482 Tarvisii, ex recens. *Merulæ. in folio*.
1490 Mediolani, ab *Eusebio Scutario. in folio*.
1495 Venetiis, ex recognit. *Merulæ. in* 4.
1499 Ibidem, cum comment. *Joan. Petri Vallæ*, & *Bern. Saraceni. in folio*. Florentiæ, apud *Juntam*, absque anni indicio. *in* 8.
1500 Mediolani, a *Joan. Bapt. Pio. in folio*.
1510 Parmæ, cum lucubrationibus *Burchardi Pyladis Thaddæi Ugoleti*, & *Franc. Grapaldi. in folio*.
1511 Venetiis, ex recens. ad multos codices, cum comment. *Saraceni* & alior. *in folio*.
—— a *Simone Carpentario*, per *Dionys. Roce*, absque anni nota. *in* 8.
1514 Florentiæ, a *Nic. Angelio*, apud *Juntam. in* 8.
1522 Venetiis, apud *Aldum. in* 4.
1523 Basileæ, ab *Alex. Cratandro. in* 8.
1530 Parisiis, a *Rob. Steph. in folio*.
1538 Coloniæ, a *Giberto Longolio. in* 8.
1540-1554 Lugduni, per *Seb. Gryph. in* 8.
1554 Florentiæ, apud *Juntam. in* 8.
1558 Basileæ, a *Joach. Camerario. in* 8.
1560 Antuerpiæ, a *Joan. Sambuco*, ex offic. *Plant*. Vol. 2. *in* 8.
1577 Parisiis, a *Dionys. Lambino. in folio*. Editio præstantissima, in qua Lambinus multæ doctrinæ, & eximiæ suæ Criticæ specimen præbuit.
1598-1604 Francofurti, ex recens. *Jani Dousæ. in* 8.
1605 Ibidem, a *Frid. Taubmanno. in* 4. & Witeb. 1612.
1619 Neapoli, a *Joan. Phil. Pareo. in* 4. & Nemet., & Francof. 1623.

Digitized by Google

1621 Genevæ, cum comment. *Taubmanni*, a *Jano Grutero*, *in* 4.
1645 Lugduni Batavorum, a *M. Zuer. Boxbornio*, (non a *Gronovio*.) *in* 8.
1652 Ibidem, ab *Elzevirio*. *in* 12.
1659 Francofurti, ab *August. Buchnero*. *in* 8.
1664-1669 & 1684 Lugduni Batavorum, cum Notis Variorum, a *Joan. Frid. Gronovio*. Vol. 2. *in* 8.
1679 Parisiis, a *Jac. Operatio*, in usum *Delphini*. Vol. 2. *in* 4.
1711 Londini, a *Michaele Maittaire*. Vol. 2. *in* 12.
1725 Patavii, apud *Cominum*, ex recens. *Joan. Ant. Vulpii*. *in* 8.
1759 Parisiis, a *Barbou*. Vol. 3. *in* 12.
1760 Lipsiæ, ex editione *Gronovii*, a *Joan. Aug. Ernesto*. Vol. 2. *in* 8.
1763 Glasg. ex ead. editione. Vol. 3. *in* 8.

ERRATA CORRIGE

Pag. 75	lin. 3	uodo	modo
196	24	dedî	dedi
344	23	resite	resiste
345	9	mandacia	mendacia

VA1
1551686

84
2.
14

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google